DORIS LESSING

MEMORIILE UNEI SUPRAVIEȚUITOARE

Premiul Nobel pentru Literatură 2007

POLIROM

DORIS

LESSING

MEMORIILE UNEI SUPRAVIEȚUITOARE

Traducere din limba engleză
de Mihaela Negilă

POLIROM
2010

Doris Lessing (Doris May Tayler) s-a născut în Persia (actualul Iran) pe 22 octombrie 1919, din părinţi britanici. Ulterior, familia ei s-a mutat în Rhodesia de Sud (în prezent, Zimbabwe). Primul roman, *The Grass Is Singing*, o reflectare a propriei copilării petrecute în Africa neagră, a apărut în 1949. Atrasă de ideologia comunistă, se disociază definitiv de aceasta pe la mijlocul anilor '50, în urma denunţării abuzurilor regimului stalinist. Între 1951 şi 1959 publică ciclul *Children of Violence*, apoi inovatorul *Carnet auriu* (1962; în pregătire la Editura Polirom), experiment literar şi joc îndrăzneţ cu multiple perspective, considerat o adevărată Biblie a feminismului. În anii '70 şi '80 urmează seria romanelor „despre spaţiul interior", printre care se numără *O coborâre în infern* (1971; Polirom, 2007), *Memoirs of a Survivor* (*Memoriile unei supravieţuitoare*, 1974) şi ciclul romanelor SF (*Canopus in Argos: Archives*, 1979-1983). Ulterior publică *Al cincilea copil* (1988), *Love, Again* (1996) şi *Ben, in the World* (2000). Pentru *Under My Skin: Volume One of My Autobiography, to 1949* (1995) i-a fost decernat James Tait Black Memorial Prize. A doua (şi ultima) parte a autobiografiei sale, *Walking in the Shade*, apărută în 1997, a fost nominalizată la National Book Critics Circle Award. De-a lungul impresionantei sale cariere a fost distinsă cu cele mai prestigioase premii literare din Europa, iar în 2007 a devenit a unsprezecea femeie căreia i s-a decernat Premiul Nobel pentru Literatură. În acelaşi an i-a fost publicat ultimul roman, *The Cleft* (în pregătire la Editura Polirom). În seria de autor „Doris Lessing" a mai apărut *Al cincilea copil* (2008).

Memoriile unei supravieţuitoare este o distopie cu tentă ştiinţifico-fantastică. Cândva în viitor, viaţa urbană s-a destrămat, comunicaţiile s-au prăbuşit, iar rezervele de hrană se micşorează rapid, în timp ce hoarde de oameni migrează spre zonele rurale şi bande de tineri cutreieră străzile. Totul este povestit din perspectiva unei femei între două vârste, care primeşte pe neaşteptate, într-o dimineaţă, vizita unui străin însoţit de o adolescentă pe care, fără nici o explicaţie, i-o lasă în grijă. Din acel moment, viaţa naratoarei va oscila între realitatea lumii care se năruie şi o realitate personală, tainică.

Această carte este pentru fiul meu, Peter

Ne aducem aminte cu toţii de vremurile alea. Nu au fost cu nimic diferite pentru mine faţă de cum au fost pentru restul lumii. Cu toate astea, ne povestim întruna unii altora amănuntele evenimentelor pe care le-am trăit împreună şi repetarea, ascultarea sunt ca şi cum am spune: „Şi pentru tine a fost aşa? Atunci se confirmă, da, aşa a fost, aşa trebuie să fi fost, nu mi-am închipuit doar“. Cădem de acord sau ne contrazicem, precum oamenii care văd nişte creaturi neobişnuite într-o călătorie: „Ai văzut peştele ăla mare, albastru? O, cel pe care l-ai văzut era galben!“. Însă marea pe care călătoream noi era aceeaşi, perioada prelungită de tulburare şi tensiune de dinainte de sfârşit a fost la fel pentru toată lumea, pretutindeni; la fel în zonele mai restrânse din oraşele noastre – străzi, un şir de blocuri înalte, un hotel, ca şi în oraşe, ţări, pe continente... da, sunt de acord că asta e o imagine cât se poate de exagerată, având în vedere natura evenimentelor în discuţie: peşti ciudaţi, oceane şi aşa mai departe. Dar poate că nu ar fi nelalocul său aici să arăt felul în care noi – toţi – privim în urmă spre o perioadă din viaţă, spre o înşiruire de evenimente, şi descoperim mult mai multe în ea decât o făceau cei implicaţi, la vremea respectivă. Asta e valabil chiar şi cu privire la evenimente

demoralizante, cum ar fi gunoiul rămas pe islazul comunal după o sărbătoare populară. Oamenii îşi împărtăşesc impresiile de parcă ar vrea sau ar spera să li se confirme ceva ce evenimentele în sine nu au permis – ba mai mult, ceva ce ele păreau să excludă cu totul. Fericire? Ăsta e un cuvânt pe care l-am folosit din când în când în viaţa mea, l-am analizat, dar nu mi s-a părut niciodată că ar avea consistenţă. Un înţeles măcar; poate un ţel? În orice caz, când priveşti înapoi spre trecut din această perspectivă, el pare cufundat într-o substanţă care îi era străină, exterioară felului în care a fost simţit. Acesta să fie oare materialul adevăratei amintiri? Nu al nostalgiei, căci nu despre asta vorbesc, nu despre dorinţă, regret, pasiune otrăvită. Şi nici nu e vorba despre importanţa pe care fiecare dintre noi încearcă să o adauge trecutului său destul de nesemnificativ: „*Eu* am fost acolo, ştii. *Eu* am văzut asta".

Dar poate că tocmai din cauza acestei înclinaţii pe care o avem îmi vor fi îngăduite metaforele pompoase. *Eu am văzut* peştii din acea mare, de parcă balenele şi delfinii aleseseră să se înfăţişeze colorați în stacojiu şi verde, dar nu am înţeles la vremea respectivă ce anume vedeam şi în mod sigur nu am ştiut în ce măsură propria mea experienţă era comună, împărtăşită şi de alţii: acesta este primul lucru de care, când privim în urmă, ne dăm seama – asemănările, şi nu diferenţele dintre noi.

Unul dintre lucrurile despre care acum ştim că era valabil pentru toată lumea, dar pe care fiecare

dintre noi îl considera, în sinea sa, drept dovada unei originalități a minții la care se ținea morțiș, era că noi înțelegeam ceea ce se întâmpla într-o modalitate care nu era oficială. Care nu era respectabilă. Știrile, ziarele și declarațiile oficiale erau ceva cu care eram obișnuiți, ceva ce în nici un caz nu disprețuiam: fără ele am fi devenit deprimați, neliniștiți, căci de bună seamă trebuie să ai ștampila oficialului, mai ales într-o vreme când nimic nu se desfășoară potrivit așteptărilor. Însă adevărul e că fiecare dintre noi a devenit conștient, la un moment dat, că nu din surse oficiale obțineam faptele care se constituiau într-o imagine foarte diferită de cea dată publicității. Frânturi de vorbe erau evenimente care se cristalizau într-o imagine, aproape o poveste: *Şi apoi s-a întâmplat asta, iar cutare a spus...* însă din ce în ce mai des acestea erau cuvinte scăpate în timpul unei conversații obișnuite şi poate că tocmai ție îți scăpaseră. „Da, bineînțeles!“, te gândeai, „Asta e. Ştiam de ceva vreme. Doar că nu am auzit totul exprimat în felul ăsta, nu pricepusem...“

Atitudinile față de autoritate, față de Ei, erau din ce în ce mai contradictorii şi credeam cu toții că trăim într-o comunitate ciudat de anarhistă. Bineînțeles că nu era așa. Peste tot era la fel. Dar poate că ar fi mai bine ca despre asta să intru în amănunte mai încolo şi să mă opresc doar la a remarca faptul că evitarea cuvântului „dezastru“ reprezintă întotdeauna un semn de criză, de neliniște publică. E o prăpastie între: „De ce naiba trebuie să fie ăștia atât de incompetenți!“

şi „Doamne, situaţia e groaznică !“, exact cum „Situaţia e groaznică“ e cu totul altceva faţă de „A început şi aici“ sau „Ai mai auzit ceva ?“.

Îmi voi începe povestea într-un moment aflat înainte de dezastrul evitat în cuvinte. Eram încă în etapa agitaţiei generalizate. Lucrurile nu stăteau prea bine, ba dimpotrivă. Foarte multe lucruri stăteau rău, se destrămau, cedau sau „dădeau motive de îngrijorare“, cum ar fi spus cei de la ştiri. Dar nu era dezastru, în sensul de ceva simţit ca fiind o ameninţare imediată, care nu putea fi evitată.

Locuiam într-un apartament dintr-un cartier de blocuri identice. Era la parter, la nivelul solului. Nu se afla în vreun sat aerian cu poteci invizibile bătute de la fereastră la fereastră de priviri cercetătoare sau speculative, printre păsările care îşi urmau drumul lor, în vreme ce traficul şi treburile oamenilor se desfăşurau undeva jos, departe. Nu, eu eram unul dintre oamenii care priveau în sus, imaginându-şi cum era acolo, în zonele mai înalte, unde pe ferestre intra un aer mai curat şi unde uşile dădeau spre lifturi şi, astfel, în jos, în jos, către zgomotul traficului, mirosurile de chimicale şi de vegetaţie... în stradă. Nu erau apartamente construite de primărie, cu pereţii mâzgăliţi cu graffiti, cu lifturile pătate de urină, cu holuri ai căror pereţi erau mânjiţi cu excremente, nu erau străzile verticale ale celor săraci, ci erau blocuri construite din bani privaţi, solide, cu fundaţii ocupând un spaţiu generos pe terenul costisitor – costisitor cândva. Zidurile erau groase, ca pentru familii care

îşi puteau permite să plătească pentru a avea intimitate. La intrare era un hol destul de mare, mochetat, şi existau chiar şi suporturi cu flori artificiale, dar destul de drăguţe. Aveam şi un îngrijitor. Aceste blocuri erau un model a ceea ce asemenea clădiri ar trebui să fie ca rezistenţă şi calitate.

Însă la vremea aceea, când atât de mulţi oameni plecaseră din oraş, familiile care locuiau în aceste blocuri nu erau deloc pătura socială pentru care fuseseră construite respectivele clădiri. Întocmai cum, de ani de zile, peste tot pe străzile tocite ale celor săraci, casele goale fuseseră ocupate ilegal de familii sau grupuri de familii, astfel încât de multă vreme era imposibil să spui : Aceasta este o zonă muncitorească, e omogenă – tot astfel şi aici, în aceste clădiri mari locuite odinioară doar de oameni cu stare, de oameni de afaceri sau cu diverse profesii, erau acum familii sau clanuri de oameni săraci. Practic, însemna că un apartament sau o casă aparţinea celor care aveau iniţiativa de a se muta acolo. Astfel că pe coridoarele şi holurile clădirii în care locuiam puteai să întâlneşti tot soiul de oameni, la fel ca pe stradă sau la piaţă.

Pe acelaşi palier, chiar lângă mine, într-un apartament identic cu al meu, locuia un profesor împreună cu soţia şi fiica lui ; deasupra mea era o familie de indieni cu multe rude şi mulţi membri. Menţionez aceste două familii deoarece ele erau cel mai aproape de mine şi pentru că vreau să subliniez că nu e ca şi cum conştientizarea a ceea ce se petrecea dincolo de ziduri şi tavan ar fi lipsit înainte de începutul... ce

a început? Aici chiar că mă găsesc în impas, căci nu am ce să indic, să clarific... Nu vorbesc acum despre presiunile şi evenimentele publice pe care le definim în cuvinte vagi precum „Ei", „Asta" etc., ci despre propriile mele descoperiri, care deveneau tot mai apăsătoare şi care îmi săreau în ochi la vremea aceea. Nu pot spune: „În ziua cutare sau cutare am ştiut că dincolo de zid se trăia într-un anumit fel, era o anumită calitate a vieţii". Nici măcar: „Chiar în primăvara acelui an s-a întâmplat..." Nu, conştientizarea acelei alte vieţi, care se desfăşura acolo, atât de aproape de mine, ascunsă mie, a fost un lucru mărunt, care se încadrează perfect în categoria de înţelegere pe care o descriem prin *a-şi da seama*, cu conotaţia unei graduale deschideri către a înţelege. O astfel de deschidere, de creştere, poate fi o chestiune de săptămâni, luni, ani. Şi, desigur, poţi să „ştii" ceva şi totuşi să nu-l „ştii", nu cu adevărat (poţi, de asemenea, să ştii ceva şi apoi să uiţi!). Privind în urmă, pot spune cu certitudine că dezvoltarea acelei alte vieţi sau forme de existenţă în spatele peretelui se afla undeva într-un colţ al minţii mele cu mult timp înainte ca eu *să-mi dau seama* ce era lucrul pe care îl ascultam. Dar nu pot să stabilesc o dată sau o oră. În mod sigur, această preocupare interioară a precedat cealaltă preocupare, publică, căreia eu nu i-am dat un nume, ceea ce sper că nu va fi luat drept frivolitate.

Chiar şi în momentele mele de maximă confuzie şi tulburare, ştiam că lucrul de care începeam să devin conştientă, de care mă aflam pe punctul de *a-mi da*

seama, era diferit calitativ de ceea ce avea loc, de fapt, în jurul meu: deasupra capului meu – viața de familie animată, agitată, caldă a indienilor, care veniseră, cred, din Kenya; și, de asemenea, diferit de ceea ce auzeam din camerele locuite de profesorul White și familia sa – prin peretele comun dintre bucătăriile noastre, deși gros, aveam vești unii despre alții.

Din cauză că dincolo de peretele din camera mea de zi se afla un coridor, nu-mi dădeam seama – sau nu-mi dădeam voie să-mi dau seama – de toate implicațiile faptului că se petrecea ceva în spatele lui. Ca să fiu mai exactă, ceea ce auzeam era imposibil. Sunetele care vin de pe un coridor, chiar și unul foarte circulat, sunt limitate. El e folosit pentru a ajunge dintr-un loc în altul: oamenii merg de-a lungul coridoarelor singuri, câte doi, în grupuri, vorbind sau fără să vorbească. Coridorul ăsta ducea din holul de la intrarea în clădire, pe lângă ușa apartamentului meu, apoi spre ușa familiei White și tot așa pe lângă apartamentele de pe latura estică a parterului blocului. Pe coridorul acesta treceau profesorul și membrii familiei sale și musafirii lor, eu și musafirii mei, cele două familii de pe latura estică și musafirii lor, așa că era folosit destul de mult. Adesea îți dădeai seama de pași și voci, estompate de grosimea zidului, și îmi spuneam în sinea mea: „Ăsta e cu siguranță profesorul, a venit devreme azi!“. Sau: „Pare să fie Janet, care se întoarce de la școală“.

Cu toate acestea, a venit și momentul când am fost nevoită să admit că exista o încăpere dincolo de

zidul acela, poate chiar mai mult de o singură cameră, poate chiar un apartament, ocupând același spațiu sau, mai degrabă, suprapunându-se cu coridorul. Conștientizarea a ceea ce auzeam, știința faptului că de multă vreme îmi dădeam seama de ceva de genul acesta, s-a consolidat în mintea mea atunci când am știut că aproape cu siguranță va trebui să părăsesc orașul ăsta. Desigur că, de-acuma, toată lumea avea senzaţia asta: nu doar eu știam că va trebui să plecăm. E concretizarea a ceva ce am menţionat deja: o idee care vine în mintea tuturor în același timp şi fără intervenţia autorităţilor. Adică nu a fost anunțată prin portavoce sau pe estrade publice, în ziare, la radio sau la televizor. Dumnezeu știe că se făceau în mod repetat anunţuri de tot felul, însă acestea nu erau asimilate de populaţie așa cum erau informaţiile celelalte. În general, oamenii aveau tendința de a nu lua în seamă ceea ce spuneau autoritățile – nu, nu e chiar așa. Informaţia publică era discutată şi analizată, oamenii se plângeau de ea, dar avea un impact diferit. Să zicem că era privită aproape ca o formă de distracţie? – nu, nici asta nu este exact. Oamenii nu acţionau în baza a ceea ce auzeau, asta vreau să zic, dacă nu erau siliţi să o facă. Însă informaţia cealaltă, care venea nu se știe de unde, veştile care „pluteau în aer“, puneau pe toată lumea în mişcare. De exemplu, cu săptămâni înainte de anunţul oficial că un anumit aliment de bază urma să fie raţionalizat, m-am întâlnit din întâmplare în hol cu domnul Mehta şi soţia lui – cuplul în vârstă, bunicii.

Trăgeau după ei un sac de cartofi; aveam și eu o rezervă. Am înclinat din capete și ne-am zâmbit, lăudându-ne astfel reciproc pentru prevederea noastră. În mod similar, îmi aduc aminte că eu și doamna White ne-am salutat dimineața pe spațiul pavat din fața intrării. Ea îmi zise, ca din întâmplare:

— N-ar trebui să mai amânăm lucrurile prea mult.

Eu am răspuns:

— Sunt de acord, mai avem câteva luni, dar ar trebui să facem pregătiri.

Vorbeam despre ceea ce vorbea toată lumea, necesitatea de a pleca din oraș. Nu existase nici un comunicat oficial că lumea ar trebui să plece. Și, la urma urmei, nici nu a existat vreodată o recunoaștere din partea autorităților că orașul se golea. Asta putea fi menționat în trecere, ca simptom pentru altceva, ca fenomen temporar, dar nu ca fiind evenimentul cel mai important din viața noastră.

Nu exista nici un motiv ca oamenii să plece. Știam că toate serviciile publice încetaseră în sud și la est și că această stare de lucruri se întindea spre noi. Știam că toată lumea plecase din acea regiune a țării, cu excepția bandelor, în cea mai mare parte alcătuite din tineri, care trăiau cu ce găseau: recolte nestrânse de pe câmpuri, animale care scăpaseră de abator înainte ca totul să se prăbușească. Aceste bande sau găști nu au fost foarte violente la început, nu le-au făcut rău puținilor oameni care refuzaseră să plece. Ba chiar „au cooperat cu forțele de ordine", după cum se spunea la știri. Apoi, când hrana a devenit mai

săracă și pericolul care pusese pe fugă populația s-a apropiat, bandele au devenit periculoase și când treceau prin suburbiile orașului nostru oamenii alergau înăuntru, ferindu-se din calea lor.

Asta se întâmpla de luni de zile. Avertismente, mai întâi prin zvonuri, apoi prin intermediul știrilor, că bandele se mutau din cutare în cutare zonă, unde locuitorii s-au încuiat în case până la trecerea pericolului; că noi bande se apropiau de o zonă sau alta, unde oamenii erau sfătuiți să aibă grijă de viața și avutul lor; că alt cartier, periculos înainte, era din nou sigur – astfel de atenționări făceau parte din viața noastră.

Unde locuiam eu, în partea de nord a orașului, străzile nu au constituit drumuri pentru bandele migratoare decât la mult timp după ce suburbiile din sud s-au obișnuit cu ele. Chiar și când anumite părți din orașul nostru considerau anarhia ca pe ceva de la sine înțeles, noi, în nord, ne credeam imuni și vorbeam despre noi înșine ca atare. Problema avea să dispară, să se dizolve, să se disipeze singură... Puterea obișnuinței este atât de mare, că primele două sau trei apariții ale bandelor în suburbiile noastre din nord ni s-au părut incidente izolate, care era puțin probabil să se repete. Încet-încet am ajuns să înțelegem că tocmai perioadele noastre de pace, de normalitate aveau să fie neobișnuite de-acum, și nu zilele de jaf și luptă.

Astfel că trebuia să ne mutăm. Da, urma să plecăm. Nu încă. Însă avea să fie necesar în curând și noi o știam... Și în tot timpul ăsta viața mea obișnuită a

fost prim-planul, zona luminată – dacă pot să mă exprim așa – a unui mister care avea loc, care se desfășura de multă vreme „în altă parte". Simțeam din ce în ce mai mult că viața mea obișnuită din timpul zilei era irelevantă. Neimportantă. Peretele acela devenise pentru mine... cum aș putea să mă exprim? Voiam să zic o obsesie. Cuvântul acesta implică faptul că sunt gata să trădez peretele, ceea ce reprezenta el, că sunt pregătită să îl abandonez zonelor patologicului? Sau că mă simțeam tulburată atunci sau acum în legătură cu interesul meu față de el? Nu, mă simțeam de parcă centrul de gravitație al vieții mele se mișcase, echilibrul se schimbase undeva, iar eu începeam să cred – într-un mod neplăcut însă – că ceea ce se petrecea dincolo de perete ar fi putut fi la fel de important ca viața mea obișnuită din apartamentul acela ordonat și confortabil, chiar dacă sărăcăcios. Stăteam în camera de zi – culorile predominante erau crem, galben, alb sau, cel puțin, destule din aceste nuanțe încât să ți pară că, atunci când intrai în cameră, intrai în lumina soarelui –, așteptam acolo și priveam liniștită spre perete. Solid. Obișnuit. Un perete fără nici o ușă sau fereastră: ușa dinspre holul apartamentului era pe peretele lateral al încăperii. Exista un șemineu, nu în mijlocul lui, ci mai degrabă într-o parte, astfel încât o mare suprafață a acestui perete era goală: nu pusesem tablouri sau tapiserii. „Albul" pereților se întunecase și nu răspândea multă lumină decât dacă bătea soarele. Cândva, pe ei fusese pus tapet. Peste acesta se zugrăvise, dar sub vopsea

erau încă vizibile contururi de flori, frunze și păsări. În dimineţile când razele soarelui cădeau pe o parte din peretele ăla, modelul pe jumătate șters se vedea atât de clar încât mintea, urmărind copacii și grădina abia schiţate, ajungea să creadă că baia de lumină forma culori – nuanţe de verde, galben, o anumită tentă de roz sidefiu. Nu era un perete înalt: tavanul camerei se afla la o înălţime confortabilă.

După cum puteţi vedea, nu-mi vine în minte nimic despre acest perete care să-l poată scoate din sfera banalului. Cu toate acestea, să stau acolo și să-l privesc sau să mă gândesc la el în timp ce făceam alte lucruri prin apartament, cu senzaţia și sentimentul apropierii lui întotdeauna în minte, era ca și cum ţineam un ou la ureche atunci când e pe cale să iasă un pui din el. Forma netedă și caldă din palmă pulsează. În spatele calciului fragil care, deși poate fi zdrobit între două degete, este inviolabil din cauza necesităţilor impuse de maturizarea puiului, de timpul precis de care el are nevoie pentru a ieși din închisoarea întunecată, parcă o greutate s-ar redistribui singură, ca atunci când un prunc își schimbă poziţia în pântece. Se aude un ciocănit vag. Un altul. Puiul, cu capul sub aripă, lovește cu ciocul ca să-și croiască drum afară și deja cele mai mici fragmente de calciu se strâng pe coaja unde într-o clipă o să apară prima gaură neagră, în formă de stea. M-am trezit chiar că îmi lipeam urechea de perete, așa cum ar face cineva cu un ou fertil, ascultând, așteptând. Nu zgomotele declanșate de mișcările doamnei White sau

ale profesorului. Se putea ca ei tocmai să fi ieşit sau tocmai să se fi întors; de fapt, se putea ca sunetele obişnuite ale coridorului să fie prezente. Nu, ceea ce auzeam venea din altă parte. Şi cu toate acestea erau, în sine, sunete obişnuite: mobilă mutată de la locul ei; glasuri, dar de foarte departe; plânsetul unui copil. Nimic clar. Însă erau familiare, le auzeam de o viaţă.

Stăteam într-o dimineaţă la ţigara de după micul dejun – îmi permiteam această singură ţigară adevărată pe zi – şi prin norii de fum albastru, şerpuitor, priveam la felul în care galbenul soarelui se întindea într-un dreptunghi micşorat, făcând ca peretele să pară mai înalt la mijloc decât la capete. Mă uitam la strălucirea şi la pulsul galbenului, priveam de parcă aş fi tras cu urechea, gândindu-mă cum, odată cu schimbarea anotimpurilor, se schimbau şi forma, dimensiunea şi poziţia acestui petic de lumină matinală – şi apoi am trecut prin perete şi am ştiut ce se afla acolo. Cu acea primă ocazie, nu am aflat mai mult decât că existau mai multe camere. Camerele erau nefolosite şi erau aşa de ceva vreme. Ani, poate. Nu era mobilă. Zugrăveala se cojise de pe perete pe alocuri şi zăcea în grămăjoare pe parchet, alături de bucăţele de hârtie şi muşte moarte şi praf. Nu am intrat, ci am stat acolo pe marginea dintre cele două lumi: apartamentul meu familiar şi aceste încăperi care aşteptaseră în linişte în tot acest răstimp. Am stat şi am privit, hrănindu-mă cu ochii. Am simţit cea

mai arzătoare speranță, un dor: acest loc găzduia lucrul de care aveam eu nevoie, ceva ce știam că se află acolo, ce așteptam de o viață întreagă... o, da, ceva ce așteptasem toată viața mea. Cunoșteam locul ăsta, îl recunoșteam, și înainte să fi absorbit cu adevărat, prin intermediul ochilor, informația că pereții erau mult mai înalți decât pereții mei, apărură multe ferestre și uși și se contură un apartament spațios, aerisit, încântător – sau o casă. Într-o încăpere mai îndepărtată am zărit o scară de zugrăvit; și apoi, chiar când lumina păli de pe peretele meu, din cauza unui nor care înghiți soarele, am văzut pe cineva în salopetă albă de zugrav ridicând un trafalet pentru a da cu vopsea albă peste suprafața îngălbenită și pătată.

Am uitat de această întâmplare. Mi-am văzut de micile treburi zilnice, conștientă de viața din spatele zidului, dar fără a-mi aduce aminte de vizita mea acolo. Abia după câteva zile, în toiul dimineții, am stat din nou, cu țigara în mână, privind prin fumul plutitor la lumina de pe perete și m-am gândit: Hei! Am trecut pe acolo, bineînțeles că am trecut. Cum de-am uitat? Și peretele s-a dizolvat din nou și am trecut prin el. Erau mai multe încăperi decât bănuisem prima dată. Am avut convingerea asta pe loc, deși nu le-am văzut pe toate. Și nici nu am văzut, cu această ocazie, pe bărbatul sau femeia în salopetă. Camerele erau pustii. Ce de muncă era necesară pentru a le face locuibile! Da, îmi dădeam seama

că ar fi luat săptămâni, luni... Am stat acolo luând aminte la tencuiala căzută, la colțul unui tavan pătat de umezeală, la pereții murdari sau deteriorați. Și cu toate acestea, în dimineața când am început să înțeleg câtă muncă trebuia depusă, am văzut doar preț de o fracțiune de secundă... ei bine, ce? Totuși n-aș putea spune. Poate că a fost mai mult un sentiment decât ceva ce am văzut. A fost o blândețe, cu siguranță – un bun venit, o liniștire. Poate că am văzut un chip sau umbra unui chip. Chipul pe care l-am văzut limpede mai târziu îmi era familiar, dar este posibil ca fața aceea, văzută când totul s-a sfârșit, să-mi apară în memorie în acest loc, la această a doua vizită de la început: se reflectase de la sine, nemaiavând nevoie de nimic altceva pe post de gazdă sau oglindă decât de emoția dorului dulce, a cărei foame constituia aerul ei specific. Aceasta era locatara de drept a încăperilor din spatele zidului. Nu am avut nici un dubiu atunci sau mai târziu. Locatara *exilată* ; căci de bună seamă ea nu putea trăi, n-ar fi putut niciodată să trăiască în acea găoace rece, goală, plină de aer îmbâcsit și stătut.

Când mi-am dat seama că sunt din nou în camera de zi, cu țigara pe jumătate preschimbată în scrum, am rămas cu convingerea unei promisiuni, care nu m-a părăsit indiferent cât de grele au devenit lucrurile mai târziu atât în propria-mi viață, cât și în aceste încăperi ascunse.

*

* *

Copilul mi-a fost încredinţat în felul următor : eram în bucătărie şi, auzind un zgomot, am mers în camera de zi şi am văzut un bărbat şi o fetiţă stând acolo. Nu-i cunoşteam şi am înaintat cu intenţia de a lămuri o greşeală. Gândul care mi-a trecut prin minte a fost că sigur lăsasem deschisă uşa de la intrare. Ei s-au întors cu faţa spre mine. Îmi amintesc că am fost uimită, chiar şi atunci, şi asta imediat, de zâmbetul nelinişit, strălucitor şi dur de pe chipul fetei. Bărbatul – de vârstă mijlocie, îmbrăcat obişnuit, în nici un fel ieşit din comun – zise :

— Ăsta e copilul.

Se îndrepta deja spre ieşire. Îşi pusese mâna pe umărul fetiţei, îi zâmbise şi înclinase din cap, iar acum se întorcea să plece.

— Cu siguranţă... am spus eu.

— Nu, nu e nici o greşeală. Sunteţi responsabilă pentru ea.

Bărbatul era deja la uşă.

— Da' staţi puţin...

— O cheamă Emily Cartright. Să aveţi grijă de ea.

Şi dus a fost. Eu şi copila am rămas acolo, în picioare, uitându-ne una la alta. Îmi amintesc că încăperea era scăldată de soare : era încă dimineaţă. Mă întrebam cum intraseră cei doi, însă asta părea deja irelevant, de vreme ce bărbatul plecase. Am dat fuga la

fereastră: o stradă cu câțiva copaci de-a lungul trotuarului, o stație de autobuz cu obișnuiții oameni care stăteau și așteptau la coadă, iar pe trotuarul lat de vizavi, sub copacii de acolo, niște copii din apartamentul familiei Mehta, de la etajul de deasupra mea, care se jucau cu o minge – fete și băieți cu pielea închisă la culoare, cu toții purtând cămăși de un alb orbitor sau rochițe în culori vii, roz și bleu, cu dinți albi și păr strălucitor. Însă de bărbatul după care mă uitam, nici urmă.

M-am întors spre copilă, însă acum nu m-am grăbit deloc, întrebându-mă ce să spun, cum să mă prezint, cum să mă port cu ea – toate micile tehnici și trucuri patetice ale definirii noastre de sine. Ea mă privea atent, cu prudență: îmi veni în minte gândul că tot astfel un prizonier care își observă noul temnicer evaluează posibilitățile cu ochi de expert. Inima îmi era deja grea: neliniște. Inteligența mea încă nu prea pricepea ce se întâmplă.

— Emily? am spus eu cu titlu de încercare, sperând că ea va alege să răspundă la întrebările din mintea mea.

— Emily Mary Cartright, zise ea, într-o manieră care se potrivea cu vocea ei clară și zâmbetul imperturbabil.

Obrăznicie? În orice caz, o prezență dură, impenetrabilă, ca apărată de un strat de email. Încercam să trec de el sau pe lângă el; eram conștientă că dădeam semnale disperate – prin zâmbet, gesturi – care ar fi reușit să ajungă, poate, la acel ceva mai

blând și mai prietenos ce trebuia să existe în spatele acelui zid rece de apărare.

— Păi... vrei să iei loc? Sau pot să-ți pregătesc ceva de mâncare? Niște ceai? Chiar am niște ceai adevărat, însă desigur că...

— Aș vrea să-mi văd camera, te rog, zise ea.

Iar acum ochii ei adresau, fără ca ea să o știe, o rugăminte; avea nevoie, chiar foarte mult, să știe ce pereți, ce adăpost avea să poată trage în jurul ei, precum o pătură, ca să găsească alinare.

— Ă... nu m-am gândit încă, nu prea... trebuie să... Chipul ei păru că se contractă, însă ea își păstră disperarea senină. Știi, am continuat eu, nu așteptam... hai să vedem.

Ea aștepta. Aștepta cu încăpățânare. Știa că trebuie să locuiască la mine. Știa că adăpostul ei, cei patru pereți ai ei, cămăruța ei, micul spațiu care îi aparținea și în care se putea strecura se afla pe aici pe undeva.

— Există o cameră de rezervă. Așa-i zic eu, însă nu este prea...

Dar m-am dus și țin minte cu câtă neajutorare și nefericire am făcut-o, în holișorul de la intrare și din el la camera nefolosită.

Apartamentul era situat în partea din față a clădirii, pe latura dinspre sud. Camera de zi ocupa cea mai mare parte a spațiului: mărimea acesteia fusese și motivul pentru care luasem apartamentul. Trebuia să treci prin camera de zi ca să ajungi la bucătărie, care era în colțul clădirii. Era destul de mare, cu

dulapuri și spațiu de depozitare, fiind folosită și pentru a lua masa. Din holul de la intrare erau două uși, una spre camera de zi și una spre camera botezată de mine cameră de rezervă. Această cameră dădea în baie. Dormitorul meu era în partea din față a clădirii și se ajungea în el din camera de zi. Baia, holul și camera de rezervă ocupau același spațiu ca și dormitorul meu, care nu era mare. Camera de rezervă era foarte mică. Avea o fereastră mică sus. În ea era un aer închis. Nu exista nici o posibilitate de a o înfrumuseța. Nu o foloseam niciodată decât ca să păstrez lucruri în ea sau, cu scuzele de rigoare, să găzduiesc vreun prieten care rămânea la mine peste noapte.

— Îmi pare rău că e atât de mică și întunecată... poate că ar trebui să...

— Nu, nu... nu mă deranjează, zise ea în felul acela calm, nepăsător care o caracteriza. Se uita la pat cu jind și am știut că își găsise refugiul, că în sfârșit își găsise un loc al ei. E minunată, spuse ea. O, da, nu mă crezi, tu nu știi ce...

Însă lăsă baltă posibilitatea unei explicații despre ceea ce trăise și aștepta, exprimând cu tot trupul ei cât de mult voia ca eu să plec.

— Și vom fi nevoite să împărțim baia, am spus eu.

— O, voi fi întotdeauna foarte ordonată, mă asigură ea. Să știi că sunt foarte cuminte, zău, nu voi face mizerie, niciodată nu fac.

Știam că dacă eu n-aș fi fost în apartament, dacă nu ar fi simțit că trebuie să se comporte frumos, ar fi fost cu siguranță sub pătură, deja departe de lume.

— Nu vreau să fiu o căpușă, mă liniști ea. Trebuie să mă aranjez. O să fiu cât pot de rapidă.

Am lăsat-o singură și am așteptat-o în camera de zi, mai întâi stând la fereastră și privind afară, întrebându-mă dacă erau pe cale să apară surprize noi. Apoi m-am așezat; îmi închipui că am luat poziția Gânditorului sau vreo altă asemenea figură concentrată.

Da, era extraordinar. Da, era cu totul imposibil. Însă, la urma urmelor, eu acceptasem „imposibilul". Trăiam cu el. Îmi abandonasem toate așteptările față de obișnuit pentru lumea mea interioară, pentru viața mea reală în acel loc. Cât despre lumea exterioară, publică, de multă vreme aceasta nu mai oferea normalul. Ar putea oare descrie cineva perioada aceea drept „rutina neobișnuitului"? Ei bine, cititorul n-ar trebui să întâmpine nici o dificultate: aceste cuvinte sunt o descriere a vremurilor pe care le-am trăit noi. (O descriere a vieții în totalitate? – probabil, însă nu e de mare ajutor să gândești așa.)

Însă aceste cuvinte transmit perfect atmosfera evenimentelor de la data când mi-a fost adusă Emily. În timp ce totul, toate formele de organizare socială, se destrăma, noi ne trăiam viețile mai departe, adaptându-ne, de parcă nu se întâmpla nimic fundamental. Era uimitor cât de hotărâte, de încăpățânate, de înnoitoare erau încercările de a duce o viață obișnuită. Când nu a mai rămas nimic sau aproape nimic din viața cu care eram obișnuiți, din ceea ce luaserăm ca pe ceva de la sine înțeles cu numai zece ani în urmă,

am continuat să vorbim și să ne purtăm ca și cum acele forme vechi încă ne aparțineau. Și, într-adevăr, ordinea de felul celei vechi – hrană, confort, lux chiar – exista la nivelurile mai înalte, o știam cu toții ; deși, bineînțeles, aceia care se bucurau de aceste lucruri nu atrăgeau atenția asupra lor înșiși. Ordinea putea să existe și în arii restrânse de spațiu, de timp – pe perioade de săptămâni sau luni sau într-un anumit cartier. În interiorul acestor „buzunare", oamenii trăiau și vorbeau și gândeau de parcă nimic nu se schimbase. Când se întâmpla ceva cu adevărat rău, de exemplu atunci când o zonă era devastată, oamenii se mutau de acolo pe o perioadă de câteva zile sau săptămâni, pentru a sta la rude sau prieteni, și apoi se mutau înapoi, probabil într-o casă jefuită, ca să-și reia slujbele, treburile gospodărești – ordinea. Ne putem obișnui cu absolut orice ; asta se știe, desigur, dar poate că trebuie să trăiești asemenea vremuri ca să vezi cât de groaznic de adevărat este. Oamenii sunt în stare să ajusteze orice pentru a se încadra în „viața obișnuită". Tocmai acest lucru dădea acelor vremuri caracteristica lor ciudată ; combinația între bizar, agitat, înspăimântător, amenințător, atmosfera de asediu sau război și ceea ce era obișnuit, normal, corespunzător chiar.

De exemplu, la știri și în ziare se bătea monedă zile în șir pe povestea unui singur copil răpit, luat probabil din căruciorul lui de vreo sărmană femeie nefericită. Sute de polițiști scotoceau suburbiile și zonele limitrofe căutând copilul și femeia pentru a o

pedepsi. Însă următoarea ştire de senzaţie era despre moartea în masă a sute, mii sau chiar milioane de oameni. Încă mai credeam, voiam să credem, că prima, preocuparea faţă de acel unic copil, nevoia de a pedepsi infractorul individual, chiar dacă dura zile sau săptămâni şi necesita sute de oameni din rândul poliţiei noastre care muncea din greu, era ceea ce ne reprezenta cu adevărat; a doua, catastrofa, era, aşa cum întotdeauna fuseseră astfel de ştiri pentru oamenii care nu se aflau în zona ameninţată, un accident nefericit şi minor sau cel puţin nu crucial, care întrerupea fluxul liniştit, evoluţia civilizaţiei.

Acesta este genul de lucruri pe care le acceptam ca normale. Cu toate astea, toţi aveam momente când *jocul pe care conveneam să-l jucăm* pur şi simplu nu se mai potrivea cu evenimentele: eram acaparaţi de sentimente de irealitate ca un fel de rău de mare. Poate că acest sentiment, că pământul ni se dizolva sub picioare, era adevăratul inamic... sau aşa credeam noi. Poate că acordul nostru tacit că nu se întâmpla *mare* lucru sau, cel puţin, nimic iremediabil exista deoarece pentru noi duşmanul era Realitatea, era să ne dăm voie să ştim ce se întâmplă. Poate că prefăcătoria noastră, prefăcătoria tuturor, care în momentele când ne simţeam dezgoliţi, fără apărare, semăna cu jocul actoricesc şi părea absurdă, ar trebui considerată demnă de admiraţie? Sau poate că ea era necesară, precum jocurile copiilor, care pot să facă din interpretarea unui rol o modalitate de a ţine realitatea la mare distanţă de slăbiciunile lor? Însă, din

ce în ce mai mult, tot timpul trebuia să-ți învingi nevoia de a râde pur și simplu: o, nu un râs sănătos, câtuși de puțin. Mai degrabă hohote și țipete de deriziune.

Iată un alt exemplu: în acea săptămână în care o hoardă de vreo două sute de huligani a dat iama prin cartierul nostru, lăsând un cadavru pe trotuarul de peste drum, lăsând în urmă geamuri sparte, magazine jefuite și rămășițe de focuri de tabără, un grup de femei între două vârste, care s-au autoproclamat apărătoare ale ordinii, a depus proteste oficiale la poliție cu privire la o trupă de teatru de amatori înființată de niște puști. Această trupă scrisese și pusese în scenă o piesă care descria tensiunile din interiorul unei familii obișnuite care locuia într-un bloc ca al nostru, o familie care adăpostise șase refugiați din comitatele estice. (Atâta vreme cât călătoreau cu bandele migratoare, ei erau „huligani", însă atunci când se desprindeau de acestea pentru a găsi adăpost în casa vreunei familii erau „refugiați".) Un cămin care adăpostise înainte cinci oameni acum găzduia dintr-odată unsprezece, iar fricțiunile ivite au dus la adulter și la un incident în care „o fată a sedus un bărbat destul de bătrân ca să-i fie bunic", după cum descriau cu indignare femeile de bine. Ele au reușit să organizeze o demonstrație, care nu s-a bucurat de foarte mare participare, despre „dezintegrarea vieții de familie", despre „imoralitate", despre „indulgență sexuală". Era comic, desigur. Asta doar dacă nu era trist. Ori dacă nu era, așa cum am sugerat, admirabil;

un semn al vitalității acelei „vieți obișnuite“ despre care am vorbit, care în final avea să înfrângă haosul, dezordinea, cursul nefavorabil al evenimentelor.

Sau ce s-ar putea spune despre nenumăratele grupuri de cetățeni care au luat ființă chiar către sfârșit, pentru orice scop etic sau social la care te-ai putea gândi: pentru a îmbunătăți pensiile celor vârstnici, într-o vreme când banii făceau loc trocului; pentru a le asigura școlarilor vitamine; pentru a oferi servicii de vizitare invalizilor care nu se puteau deplasa din casele lor; pentru a organiza adoptarea legală a copiilor abandonați; pentru a interzice știrile despre orice eveniment violent sau „neplăcut“, astfel încât „să nu li se dea idei tinerilor“; pentru a cădea la pace cu bandele de huligani când acestea treceau pe străzi sau, ca alternativă, pentru a-i bate cu nuielele; pentru a patrula pe străzi, predicându-le oamenilor „să restaureze decența în practicile lor sexuale“; pentru a conveni să nu se mănânce carne de pisică și câine; și tot așa, etc., etc., etc. – la nesfârșit. O farsă. A te certa și despărți în timpul unui uragan; a sta în fața oglinzii ca să-ți atingi chipul sau să-ți îndrepți cravata în timp ce casa se prăbușește în jurul tău; a da mâna, din politețe și relaxat, rege fiind, cu un barbar care cu siguranță se va apleca și va mușca zdravăn din ea... aceste comparații îmi vin în minte. La vremea aceea, desigur, și comedianții de profesie, dar și noi, în discuțiile care constituiau hrana și băutura noastră, făceam analogii.

Într-o astfel de atmosferă, într-o perioadă cu asemenea întâmplări, faptul că un bărbat necunoscut

sosea în casa mea cu un copil, spunându-mi că îl lăsa în grija mea, şi apoi pleca fără vreun alt cuvânt nu era atât de straniu pe cât erau toate acele lucruri.

Când, în cele din urmă, Emily ieşi din dormitorul ei, după ce se schimbase de rochie şi, din câte se părea, îşi spălase de pe chip un acces de lacrimi deznădăjduite, îmi spuse:

— Camera o să fie un pic cam mică pentru mine şi Hugo, dar nu contează câtuşi de puţin.

Am văzut că avea lângă ea un câine, nu – o pisică. Ce era ăla? Un animal, în orice caz. Era de mărimea unui buldog şi aducea mai mult a câine decât a pisică, însă capul era de pisică.

Era galben. Blana îi era aspră şi zburlită. Avea ochi şi mustăţi de pisică şi o coadă lungă, ca un bici. Un animal urât. Hugo. Emily se aşează cu grijă pe vechea mea canapea joasă din faţa şemineului, iar animalul se urcă alături şi stătu acolo, cât mai aproape de ea, iar ea îl cuprinse cu braţul. Emily se uita la mine din spatele feţei de pisică a animalului. Amândoi mă priveau, Hugo cu ochii săi verzi şi Emily cu ochii ei căprui, precauţi şi perspicace.

Era un copil destul de mare, de vreo doisprezece ani. Nu chiar un copil, de fapt, ci în acea perioadă de mijloc ce arăta că în curând va fi fată. Avea să fie frumoasă sau cel puţin drăguţă. Bine-făcută: mâini şi picioare mici, membre frumos conturate, arămii de la soare şi plesnind de sănătate. Avea părul negru şi drept, cu cărare într-o parte, prins cu o agrafă.

Am stat de vorbă. Sau, mai degrabă, am schimbat mici remarci, amândouă aşteptând să se producă

undeva acel declic care să facă ședерea noastră împreună mai ușoară. Așa cum stătea acolo, tăcută, privirea ei întunecată și gânditoare, gura cu posibilități clare de umor, expresia de atenție răbdătoare și grijulie îi dădeau aerul cuiva de care ar fi putut să-mi placă foarte mult. Dar apoi, exact când eram sigură că e pe cale să răspundă cu amabilitate încercărilor mele, sentimentului meu de plăcere cu privire la potențialul ei, prindea viață în ea, ca o modalitate vivace de înfățișare în fața lumii, o mică *duduie* – demodatul cuvânt i se potrivea: căci exista ceva demodat în imaginea pe care o avea despre ea însăși. Ori poate că era ideea altcuiva despre ea?

— Mi-e o foame...! Și lui Hugo îi e. Sărmanul Hugo. N-a mâncat pe ziua de azi. Și nici eu n-am mâncat, dacă e să spun adevărul, flecări ea.

Mi-am cerut scuze și m-am dus grăbită pe la magazine ca să-i găsesc lui Hugo vreun fel de mâncare pentru câini sau pisici. A durat ceva până am dat de un magazin în care mai erau încă astfel de lucruri. Vânzătorul, un iubitor de animale, mă privi cu interes și îmi lăudă intenția de a-mi apăra dreptul de a ține „animale de companie“ în vremurile astea. Am atras atenția și unui client sau doi, astfel că am avut grijă să nu spun unde locuiesc când unul din ei m-a întrebat și m-am dus acasă pe o rută ocolitoare, asigurându-mă că nu eram urmărită. Pe drum am intrat în mai multe magazine, căutând lucruri pe care de obicei le ignoram, căci erau foarte greu de găsit, foarte scumpe. Însă în cele din urmă am găsit niște biscuiți

și dulciuri de calitate destul de bună – lucruri care mă gândeam că ar putea să atragă un copil. Aveam mere și pere uscate din belșug și rezerve de alimente de bază. Când în sfârșit am ajuns înapoi acasă, Emily dormea pe canapea, iar Hugo dormea lângă ea. Capul lui galben se odihnea pe umărul ei, iar brațul ei era petrecut în jurul gâtului câinelui. Pe podea, lângă ea, se afla mica ei valiză, la fel de ușoară ca gentuța de weekend a unui copil mic. Avea în ea niște rochii împăturite cu grijă, o bluză și o pereche de blugi. Se părea că astea erau toate hainele ei. Nu aș fi fost surprinsă să văd un ursuleț sau o păpușă. Însă, în loc de asta, avea o Biblie, o carte ilustrată cu animale și niște romane science-fiction, în ediții necartonate.

Am pregătit o masă cât mai îmbietoare cu putință, și pentru ea, și pentru Hugo. De-abia i-am trezit: erau în starea de extenuare care urmează eliberării după o tensiune îndelungată. După ce au mâncat, au vrut să meargă la culcare, deși era de-abia mijlocul după-amiezii.

Și uite așa a fost lăsată Emily în grija mea.

În primele zile a dormit întruna. Din acest motiv, ca și din cauza obedienței ei de neînvins, o consideram în mod inconștient mai mică decât era. Stăteam în camera de zi așteptând în liniște, știind că ea doarme, exact cum ai face în prezența unui prunc. I-am cârpit un pic hainele, i le-am spălat și i le-am călcat. Însă, în cea mai mare parte a timpului, stăteam și mă uitam la peretele acela și așteptam. Nu mă puteam abține să nu mă gândesc că a avea un

copil cu mine, exact când peretele începea să se deschidă, era o povară şi că, de fapt, ea şi animalul ei mă încurcau destul de mult. Asta mă făcea să mă simt vinovată. Tot felul de emoţii pe care nu le mai simţisem de multă vreme reînviau în mine şi tânjeam să păşesc pur şi simplu prin perete şi să nu mă mai întorc niciodată. Însă ar fi fost ceva iresponsabil; ar fi însemnat să întorc spatele îndatoririlor mele.

Trecuse o zi sau două de la venirea lui Emily; mă aflam dincolo de perete şi deschideam întruna uşi sau coteam pe coridoare lungi ca să găsesc o altă cameră sau alte apartamente. Erau pustii. Adică nu vedeam pe nimeni, deşi sentimentul prezenţei cuiva era atât de puternic încât îmi tot întorceam repede capul, de parcă m-aş fi aşteptat ca această persoană să iasă de după vreun perete în acele câteva secunde cât eu eram întoarsă cu spatele. Pustii, dar locuite. Pustii, dar mobilate... colindând pe acolo, printre pereţii înalţi şi albi, din cameră în cameră, am văzut că locul era plin cu mobilă. Ştiam canapelele astea, scaunele astea. Oare de ce? Din ce perioadă a vieţii mele datau ele? Nu erau pe gustul meu. Şi cu toate astea parcă fuseseră ale mele ori ale unui prieten intim.

Salonul avea draperii din mătase de un roz pal, un covor gri, cu flori delicate, roz şi verzi, multe măsuţe şi dulăpioare. Canapelele şi scaunele erau tapisate, presărate din loc în loc, dar deloc la întâmplare, cu perne în culori pastel. Era o încăpere mult prea oficială şi pretenţioasă ca să fi fost vreodată a mea. Şi cu toate astea cunoşteam tot ce era în ea. M-am plimbat

pe acolo, simțindu-mă tot mai copleșită de o disperare necăjită. Tot ceea ce priveam trebuia înlocuit, reparat sau curățat, deoarece nimic nu era întreg sau curat. Fiecare scaun trebuia retapisat, căci materialul era zdrențuit. Canapelele erau soioase. Draperiile erau rupte din loc în loc şi mâncate de molii. Covorul era tocit. Şi peste tot era la fel în acele nenumărate încăperi de aici, ceea ce dădea senzația că lucrurile îmi scapă, ca printre nişte degete neîndemânatice şi țepene. Îmi repetam în sinea mea că întregul loc ar trebui golit şi că tot ceea ce se găsea în el acum trebuia ars sau aruncat. Nişte camere goale erau mai bune decât această dărăpănare excesiv de dichisită, decât toate fleacurile alea. Cameră după cameră după cameră – nu se mai terminau şi nici munca pe care trebuia să o fac nu avea sfârşit. Mă uitam acum întruna după camera goală în care era o scară de zugrav şi o siluetă în salopetă, de-abia întrezărită : dacă puteam s-o văd, însemna că era un început. Însă nu exista nici o cameră goală, toate erau ticsite cu obiecte care necesitau reparații.

Nu trebuie să se creadă că toată energia mea se canaliza în acest loc ascuns. Câteodată nu mă gândeam la el zile în şir. Conştiința faptului că se afla acolo, indiferent de forma pe care o lua în momentul acela, îmi venea în secvențe, din ce în ce mai des, în timpul vieții mele obişnuite. Dar şi uitam de el cu zilele. Când mă aflam în peretele ăla, nimic altceva nu părea real; chiar şi preocupările noi şi serioase din viața mea – Emily şi animalul ei favorit – alunecau,

se îndepărtau, aparţineau unei alte vieţi, aflată la mare distanţă, care nu prea avea mare legătură cu mine. În asta constă dificultatea mea de a descrie acea perioadă: privind retrospectiv acum, este ca şi cum două moduri de viaţă, două vieţi, două lumi ar fi stat una lângă alta şi s-ar fi legat strâns. Însă atunci o viaţă o excludea pe cealaltă, iar eu nu mă aşteptam ca aceste două lumi să se interconecteze vreodată. Nu mă gândeam deloc că ele ar putea să facă aşa ceva şi aş fi zis că nu era posibil, mai ales acum, când Emily se afla acolo, mai ales acum, când aveam atât de multe probleme care se concentrau asupra faptului că ea era cu mine.

Principala problemă era, şi rămase aşa câtva timp, că Emily părea nemaipomenit de ascultătoare şi îndatoritoare. Când mă trezeam dimineaţa, ea era deja sculată, îmbrăcată cu una dintre rochiţele ei curate, hainele unui copil cuminte a cărui mamă ţine să-şi îmbrace bine copiii, chiar foarte bine. Avea părul pieptănat. Era deja spălată pe dinţi. Mă aştepta în camera de zi, cu Hugo al ei, şi începea imediat să flecărească, spunându-mi una sau alta, că dormise nemaipomenit, ce visase sau că avusese cutare gând amuzant, prostesc sau valoros – şi totul într-un mod grăbit, aproape frenetic, ca pentru a împiedica din partea mea vreo cerere sau critică. Şi apoi începea cu micul dejun, cât de mult ar fi „adorat“ să-l pregătească – „o, pur şi simplu mi-ar face mare plăcere, te rog“, căci era cu adevărat foarte îndemânatică şi capabilă. Astfel că mergeam amândouă în bucătărie, cu

animalul tropăind în urma noastră, iar eu și Hugo stăteam și o priveam cum gătește. Chiar că era pricepută și rapidă. Și apoi mâncam ce pregătise; Hugo stătea cu capul la nivelul mijlocului ei, ochii lui priveau liniștiți la ea, la mine, la mâinile și fețele noastre, iar atunci când i se dădea o bucățică de mâncare o lua delicat, ca o pisică. Apoi ea se oferea să spele vasele:

— Nu, nu, oricât de incredibil ar părea, îmi place la nebunie să spăl vasele, zău că-mi place!

Spăla vasele și făcea lună în bucătărie. În dormitor își deretica dinainte, dar nu își făcea patul, care era întotdeauna un cuib sau pântece de așternuturi încolăcite și perne. Nu o mustram niciodată pentru asta; din contră, eram încântată că exista un loc pe care îl simțea al ei, că își putea face un refugiu unde să se ascundă de această groaznică nevoie de a fi întotdeauna foarte veselă și cuminte. Uneori, pe neașteptate, se ducea în camera ei în timpul zilei – așa, deodată, ca și cum *ceva* fusese prea de tot. Închidea ușa și, știam, se strecura în mormanul de dezordine și zăcea acolo și se refăcea... dar după ce? În camera de zi stătea cu picioarele ghemuite pe canapeaua veche, într-o poziție care lăsa să se întrevadă că era gata să se ofere să facă orice s-ar fi așteptat de la ea, așa cum dădeau de înțeles și purtarea ei, supunerea de care dădea dovadă. Se uita la mine de parcă anticipa porunci sau nevoi ori citea. Gusturile ei literare erau de adult: văzând-o acolo, cu cărțile pe care și le alegea, făcea ca purtarea ei de copil vesel să fie și

mai imposibilă, aproape ca şi cum m-ar fi insultat în mod intenţionat. Sau stătea cu braţul pe animalul galben şi el îi lingea mâna şi îşi punea botul de pisică pe braţul ei şi torcea, un zgomot ca de tunet care făcea ocolul camerelor din apartamentul meu.

Fusese oare un fel de prizonieră? Nu am întrebat.

Nu i-am pus niciodată vreo întrebare, nici măcar o dată. Iar ea nu a spus nimic din proprie iniţiativă. Între timp, mă durea sufletul pentru ea, recunoscând purtarea ei drept ceea ce era; şi, în acelaşi timp, deşi chiar îmi era milă de ea până la duioşie şi ridicol, eram turbată din cauza incapacităţii mele de a trece, chiar şi pentru o clipă, dincolo de pavăza pe care şi-o construise. Iat-o acolo, cu feţişoara serioasă, solemnă, în rochia ei de fetiţă cuminte, dând toate semnele unui copil solitar, toată numai sfială şi atenţie la ce se întâmpla în jur, ca apoi să înceapă brusc să trăncănească, să fie „amuzantă“, oferindu-mi abilităţile şi aptitudinile ei mărunte în schimbul – a ce? Nu mă simţeam extraordinară. Aproape că simţeam că nu exist, în mod de sine stătător. Pentru ea, eram o continuare a părinţilor sau a unui părinte, a unui tutore, a unor părinţi adoptivi. Şi după ce plecam de aici, oare aveam să o dau altcuiva? Bărbatul care mi-o dăduse în grijă va veni s-o ia înapoi? Sau părinţii ei? Dacă nu, ce urma să fac cu ea? Când aveam sa-mi încep călătoriile spre nord sau vest, alăturându-mă mişcării generale a populaţiei care pleca din părţile sudice şi estice ale ţării, către ce urma să mă îndrept? Ce fel de viaţă? Nu ştiam. Însă nu prevăzusem un

copil, nu prevăzusem niciodată o responsabilitate atât de mare... și, pe lângă asta, chiar și în puținele zile de când era la mine, ea se schimbase. Sânii ei prindeau contur, ițindu-se prin maiou. Fața rotundă, cu ochi căprui frumoși, mai avea foarte puțin până să se transforme în chipul unei fete. O „fetiță" era una, iar „o fetiță cu câinele ei" era destul de rău, însă o „tânără" era cu totul altceva, mai ales în vremurile astea.

Va părea contradictoriu când voi spune că un alt lucru care mă deranja era indolența ei. Bineînțeles că nu erau foarte multe de făcut în apartamentul meu. Stătea cu orele la fereastră și privea, absorbită, tot ce se petrecea. Mă distra cu comentarii: era o ofrandă deliberată și măsurată; era limpede că fusese cândva renumită pentru comentariile ei „amuzante". Nici în această privință nu știam ce anume să iau în considerare, căci acestea nu erau în mod sigur percepțiile unei fetițe. Sau poate că eram eu depășită și chiar la așa ceva trebuia să te aștepți în vremurile astea, căci ce tensiuni și griji nu erau copiii nevoiți să accepte acum și să le topească în ei înșiși?

Profesorul White ieșea pe hol și cobora scările, apoi se oprea, uitându-se în stânga și în dreapta pe stradă, aproape într-un mod milităresc: *Cine e acolo?* Apoi, liniștit, stătea locului o clipă: mai că ți-l puteai imagina punându-și o pereche de mănuși, aranjându-și pălăria. Era un bărbat zvelt, tânăr pentru un profesor – nu avea decât vreo treizeci și ceva de ani; un bărbat pedant, palid ca un mort, cu o viață în care totul era în perfectă ordine. Pe chipul lui Emily răsărea

un zâmbet când îl privea, un surâs tăios, de parcă se gândea: Te-am prins, nu poți să-mi scapi! Și în urechile galbene, ciulite ale animalului ei de companie spunea:

— Arată de parcă și-ar pune o pereche de mănuși! (Da, asta era remarca ei.) Și apoi: Cu siguranță are o fire groaznică!

— Da' de ce? De ce crezi asta?

— De ce? Păi, de bună seamă, tot controlul ăsta, totul atât de îngrijit și de curat... Trebuie să explodeze și el undeva.

Și odată:

— Dacă ar avea o metresă... – folosirea cuvântului demodat era intenționată, parte din rol – atunci ea ar trebui să fie cineva cu o reputație proastă, cineva destul de groaznic, sau *el* ar trebui să o considere așa, ori alții ar trebui să o considere așa chiar dacă el nu ar face-o. Pentru că el trebuie să se simtă un ticălos, înțelegi?

Ei bine, desigur că avea dreptate.

Mă trezeam căutând pretexte să stau lângă ea, să aud ce mai născocește. Însă eram și rezervată, privind la cuțitul care era înfipt atât de ordonat, de precis, iar și iar.

Despre Janet White, o fată cam de vârsta ei:

— O să-și petreacă toată viața căutând pe cineva ca tati, însă unde să-l găsească. Vreau să zic, *acum* el nu mai există.

Se referea desigur la dezintegrarea generală a lucrurilor, la vremurile care nu aveau cum să ducă la

apariția de profesori cu cămăși albe, foarte curate, și o pasiune secretă pentru nerespectabilitate – de vreme ce respectabilitatea însăși era condamnată la moarte și odată cu ea distincţiile din care trebuiau să se hrănească nevoile lui tainice. Pe profesor l-a poreclit Iepurele Alb. Pe fiica lui a poreclit-o Fata lu' Tata, subliniind că, făcând asta, se descria desigur pe ea însăși:

— Ce altceva, la urma urmei?

Când i-am sugerat că poate i-ar plăcea ca Janet să devină prietena ei, ea spuse:

— Poftim, eu şi ea?

Stătea acolo în cea mai mare parte a zilei, tolănită într-un fotoliu mare pe care şi-l aranja în acest scop: un copil, înfăţişându-se ca atare. Mai că îi vedeai şosetele albe în picioarele pline, bine conturate, şi funda din păr. Însă ceea ce vedeai de fapt era diferit. Purta blugi şi o cămaşă călcată chiar în dimineaţa aceea, la care lăsa descheiaţi cei doi nasturi de sus. Acum îşi purta părul cu cărare pe mijloc şi dintr-o singură mişcare se transformase într-o tânără frumoasă: da, era deja aşa.

Iar acum, ca o recunoaştere a acestui pas înainte făcut în vulnerabilitate, cele mai rele sau mai bune comentarii ale ei erau despre băieţii care treceau: felul unuia de a păşi, despre care ştia că reprezintă nesiguranţă în legătură cu el însuşi; modul ţipător de a se îmbrăca al altuia; tenul urât al unuia; părul neîngrijit al altuia. Aceşti băieţi neglijenţi şi neatrăgători reprezentau o forţă, un imperativ de la care

evadarea nu era cu putință și, precum o fată care se dădea prea tare cu leagănul, ea țipa, cutremurându-se de groază.

Precizia ei era cumplită. Emily mă deprima – o, din multe motive, unul dintre acestea fiind propriul meu trecut. Însă ea nu bănuia, ea avea chiar convingerea – după cum îmi spuneau purtarea ei veselă și privirile încrezătoare pe care mi le adresa – că „plătea pentru tot", ca de obicei; de data asta, prin intermediul perspicacității sale. Pur și simplu nu putea să lase pe nimeni să treacă fără să îl înghită și să îl regurgiteze acoperit de mucozitatea ei: copilul isteț, care nu putea fi înșelat, care nu putea fi tras pe sfoară, care fusese aplaudat pentru că era așa, care fusese învățat să fie așa.

Și totuși, am intrat odată în cameră și am văzut-o stând de vorbă de la fereastră cu Janet White, era entuziasmată, caldă, aparent sinceră. Deși nu-i plăcea de Janet White, intenționa ca lui Janet White să-i placă de ea. Ambele fete își făcură promisiuni nemărginite să înceapă împreună incursiuni prin piețe, să meargă în vizite, plimbări. Iar când Janet plecă, zâmbind din cauza căldurii pe care o absorbise de la Emily, Emily zise:

— I-a auzit pe părinții ei vorbind despre mine, iar acum se va duce să le dea raportul.

Ceea ce era foarte adevărat, desigur.

Ideea era că nu exista nimeni care să se apropie de ea, să ajungă în raza privirii ei și să nu fie considerat de ea drept o amenințare. *Așa* o programase experiența ei, indiferent care fusese aceasta. M-am

pomenit că încercam să mă pun în locul ei, am încercat să fiu ea, să înțeleg cum de oamenii trebuiau să treacă și iar să treacă, schițați cu claritate de nevoia ei de a critica – de a se apăra; şi am descoperit că mă gândeam că, de fapt, asta făcea toată lumea, asta făceam şi eu, dar exista la ea ceva care amplifica această tendință, care o dusese mai departe, care o exagerase. Căci, desigur, când ne abordează cineva nou, toți suntem numai precauție; cântărim persoana respectivă; au loc o mie de măsurători şi evaluări incredibil de rapide, care o plasează într-un loc precis, pentru a enunța la final o judecată tăcută: da, e de-al meu; nu, nu avem nimic în comun; nu, e o amenințare... păzea! Pericol! Şi aşa mai departe. De-abia când am observat cum Emily exagera această tendință, lucrul ăsta m-a izbit şi mi-am dat seama în ce închisoare eram cu toții, cât de imposibil ne era fiecăruia dintre noi să lăsăm un bărbat, o femeie sau un copil să se apropie fără inspecția defensivă şi analiza rapidă, precisă, rece. Însă reacția era atât de iute, devenise într-o măsură atât de mare un obicei – probabil primul pe care l-am învățat de la părinții noştri – încât nu ne dădeam seama că ne aflam în ghearele sale.

— Uite-o cum merge, zicea Emily, uită-te la grăsana aia bătrână. (Bineînțeles că femeia avea în jur de patruzeci şi cinci sau cincizeci de ani; putea să aibă chiar treizeci!) Când era tânără, oamenii ziceau că are un mers sexy – „Vai, ce mers legănat şi sexy ai, o, sexoaso ce eşti!“.

Iar parodia ei era oribilă, tocmai din cauza acurateței: femeia, nevasta unui fost broker care devenise negustor de vechituri și care locuia cu un etaj mai sus, avea o înclinație spre afișarea a o sută de mici trucuri cuceritoare pe care le făcea din gură, ochi și șolduri. Asta vedea Emily la ea: cu siguranță, toată lumea vedea asta la ea prima dată; și după aceste trucuri era ea judecată, cel mai probabil, de majoritatea oamenilor. Era imposibil să o auzi pe Emily și să nu simți că întreaga ființă a cuiva, întreaga percepție de sine erau înjosite, stoarse de sevă; era un asalt asupra vitalității persoanei: să o asculți pe Emily însemna să recunoști limitele cu care trăim cu toții înăuntrul nostru.

Am sugerat că poate i-ar fi plăcut să meargă la școală – „pentru a avea ceva de făcut", am adăugat în grabă, când i-am zărit privirea întrebătoare. Această privire nu era calculată: era reacția ei autentică. Astfel că am zărit o străfulgerare din ceea ce aveam nevoie de ceva vreme: să știu ce credea despre mine, cum mă considera – și era toleranță.

— Da' ce rost are? zise ea.

Ce rost avea? Majoritatea școlilor renunțaseră la încercarea de a preda; deveniseră, cel puțin pentru oamenii mai săraci, extensii ale armatei, ale aparatului de menținere sub control a populației. Mai existau școli pentru copiii clasei privilegiate, ai administratorilor și ai supraveghetorilor. Janet White mergea la o școală dintr-asta. Însă o respectam prea mult pe Emily ca să-i propun să o dau la una, chiar dacă eram

capabilă să-i fac rost de un loc. Nu că educația dată acolo ar fi fost proastă. Doar că era irelevantă. Era vrednică de o privire întrebătoare.

— Nu prea are rost, de acord. Și presupun că oricum nu vom mai fi aici multă vreme.

— Păi, unde crezi că o să mergi?

Asta îmi frânse inima: izolarea ei oropsită nu se arătase nicicând mai clar; vorbise într-o doară, delicat, ca și cum nu avea nici un drept să întrebe, ca și cum nu avea nici un drept la grija mea, la protecția mea – ca și cum ea nu făcea parte din viitorul meu.

Din cauza emoției, am fost mai clară în legătură cu planurile mele decât mă simțeam în realitate. De fapt, mă întrebasem adesea dacă o anumită familie pe care o cunoșteam în nordul Țării Galilor îmi va oferi adăpost. Erau niște fermieri de treabă – da, asta este exact măsura fanteziilor mele despre ei. În vremurile alea, „fermieri de treabă" era felul în care se conturau în mintea foarte multor oameni siguranța, refugiul, pacea – utopia. Însă îi cunoșteam pe Mary și George Dolgelly, le știam ferma, stătusem în casa lor de oaspeți, care era deschisă pe timpul verii. Dacă reușeam să ajung acolo, oare aș fi putut să locuiesc la ei o vreme? Eram îndemânatică, îmi plăcea să trăiesc simplu, mă simțeam în largul meu atât în afara orașului, cât și în el; desigur, aceste calificări aparțineau în vremurile acelea unui mare număr de oameni, mai ales celor tineri, care, din ce în ce mai mult, erau capabili să se apuce de orice muncă trebuia făcută. Nu-mi închipuiam că familia Dolgelly

mă va considera o binecuvântare. Însă, credeam eu, măcar nu mă vor privi ca pe o povară. Şi un copil? Ori mai degrabă o tânără? O fată atrăgătoare, provocatoare? Ei bine, aveau şi ei copii... vă daţi seama că gândurile mele erau destul de convenţionale, nu foarte inventive. I-am vorbit lui Emily cam cu aceste cuvinte, în vreme ce ea asculta, zâmbetul ei amar făcând loc încet amuzamentului. Însă un amuzament ascuns de politeţe: încă nu-mi venea a crede că era afecţiune. Ea ştia că această fantezie era doar atât, o fantezie, şi cu toate astea o savura, aşa cum o făceam şi eu. Mă rugă să-i descriu ferma: cândva petrecusem o săptămână acolo, campând pe un teren mlăştinos, cu apă argintie curgând în canale mici, pe o coastă de deal vineţie. Mă duceam în fiecare dimineaţă la Mary şi George cu un bidon să iau lapte proaspăt şi cumpăram o franzelă din pâinea lor de casă. O adevărată idilă. Am dezvoltat-o, am lăsat-o să prindă un contur detaliat. Ne vom lua camere în casa de oaspeţi şi Emily „va da o mână de ajutor cu puii" – asta era ca dintr-o carte de poveşti. Urma să mâncăm la masa din casa de oaspeţi, o masă lungă de lemn. Acolo, într-un colţ retras, era o plită de pe vremuri, pe care fierbeau la foc mic tocane şi supe, mâncare adevărată, şi noi vom mânca pe săturate... nu, asta nu era realist, însă vom mânca pâine adevărată, brânză adevărată, legume proaspete şi, poate, uneori, un pic de carne bună, atât cât vom avea nevoie. În aer va pluti mirosul plantelor medicinale puse la uscat în buchete agăţate ici şi colo. Fata asculta toate astea şi nu-mi

puteam lua ochii de la chipul ei, pe care surâsul tăios, atoateștiutor, alterna cu nevoia ei de a mă proteja *pe mine* de lipsa mea de experiență, de situația mea de femeie ferită toată viața de greutăți! Mai puternic decât orice era ceva de care ea nu era deloc conștientă, ceva în legătură cu care în mod sigur ar fi distrus toate dovezile dacă ar fi știut că trădează vreo slăbiciune. Mai puternic decât trucurile, decât nevoia de a face pe plac și de a cumpăra, decât supunerea dureroasă, era asta: o foame, o nevoie, un lucru pur, care făceau ca fața ei să-și piardă veselia dură, ca ochii ei să-și piardă căutătura defensivă. Era o patimă pentru dor. Dor de ce? Ei bine, nu este prea ușor, niciodată nu este! Însă îl recunoșteam, îl știam și discuția despre ferma de pe dealurile galeze nu a făcut decât să-l scoată la iveală, să-l facă să strălucească acolo: pâine bună, apă necontaminată dintr-o fântână adâncă, legume proaspete; iubire, bunătate, adăpostul extraordinar al unei familii. Astfel că am vorbit despre fermă, despre viitorul nostru, al ei și al meu, ca o ficțiune în care vom păși împreună, ținându-ne de mână. Și apoi avea să înceapă „viața", viața așa cum trebuia să fie, așa cum le fusese promisă – de cine? când? unde? – tuturor pe acest pământ.

Această perioadă idilică, de doar câteva zile de fapt, se sfârși brusc. Într-o după-amiază caldă, m-am uitat afară și sub platanii de pe trotuarul de vizavi am văzut vreo șaizeci de tineri, care mi-am dat seama că sunt un grup de călători în trecere prin oraș.

Această constatare nu era întotdeauna clară, cu excepția situației în care erau la fel de mulți ca aceștia, căci dacă zăreai doar o ceată de doi sau trei separată de ceilalți era posibil să fie vorba de niște studenți, care, deși puțini, puteau fi întâlniți în orașul nostru. Sau de fiii și fiicele oamenilor obișnuiți. Văzuți însă împreună, deveneau imediat inconfundabili. De ce? Nu, nu doar pentru că o masă de tineri în vremurile astea nu putea însemna nimic altceva. Problema e că se lepădaseră de individualitate, de judecata și responsabilitatea individuală, și asta se vedea într-o sută de feluri, printre care, și nu în cele din urmă, se număra reacția instinctivă pe care o aveai când îi întâlneai, întotdeauna de teamă pătrunzătoare, căci știai că în caz de confruntare, dacă s-ar fi ajuns la asta, va funcționa judecata de haită. Nu suportau să fie singuri multă vreme; grupul era căminul lor, locul în care se recunoșteau pe ei înșiși. Erau ca niște câini care se strângeau laolaltă într-un parc sau pe un maidan. Cățelușul drăgălaș aparținând doamnei respectabile (a cărei coafură voluminoasă și elegantă reprezintă un mijloc de apărare în contrast cu frica vizibilă a animalului ei de companie, a cărui blană e numai bucle rărite, ca de femeie în vârstă, prin care se vede scalpul roz, îmbătrânit, însă protejat de o haină din lână stacojie, tricotată în casă); ogarul afgan, în stare să parcurgă șaizeci de kilometri pe zi fără să obosească, închis în cușca lui mică, în grădinița lui; corcitura născută din supraviețuitori; prepelicarul, câine de vânătoare prin natura sa – toți

acești dragi companioni ai familiei, Togo, Bonzo, Pufi și Lupușor, care după ce se miros unii pe alții și stabilesc o ierarhie pleacă împreună, în haită... această descriere este valabilă, desigur, pentru orice grup de oameni, de orice vârstă, de oriunde, dacă rolurile lor nu sunt definite deja în cadrul unei instituții. Bandele de „puști" nu făceau decât să le arate calea celor în vârstă, care în curând îi imitară ; o „ceată de tineri" includea aproape întotdeauna din ce în ce mai mulți oameni maturi, chiar și familii, însă eticheta rămânea. Așa vorbea lumea despre hoardele nomade – acest ultim cuvânt, cel puțin, a apărut exact înainte de sfârșit, când întreaga populație părea în mișcare.

În după-amiaza aceea, grupul se instală pe trotuar, sub copacii rămuroși în care soarele crea o sărbătoare – era septembrie, cald încă. Aprinseră un foc mare și își aranjară avuția într-o grămadă păzită de doi băieți înarmați cu bâte groase. Întreaga zonă se golise, așa cum se întâmpla întotdeauna. Poliția nu se vedea nicăieri. Autoritățile nu puteau face față acestei probleme și nici nu voiau : erau fericite să scape de aceste bande pe cale să ducă în altă parte problemele pe care le ridicau. Toate ferestrele de la parter, pe o distanță de kilometri întregi de jur împrejur, erau închise, cu draperiile trase, însă la etajele superioare ale blocurilor din jurul nostru se zăreau chipuri îngrămădindu-se la geamuri. Tinerii stăteau în jurul focului în grupuri, unele cupluri zăceau îmbrățișate. O fată cânta la chitară. Plutea un miros puternic de carne friptă și nimănui nu-i plăcea să se

gândească prea mult la el. M-am întrebat dacă Hugo era în siguranţă. Nu mă ataşasem de animalul ăsta, dar îmi făceam griji pentru el de dragul lui Emily. Apoi mi-am dat seama că ea nu era în camera de zi sau în bucătărie. Am bătut la uşa dormitorului ei şi am deschis-o: cuibul pufos, înăbuşitor, făcut din grămada de aşternuturi, în care se strecura ca să găsească adăpost împotriva lumii, se afla acolo, însă ea nu era şi nici Hugo. Îmi aminteam că în grupul de tineri era o fată în blugi strâmţi şi cămaşă roz care semăna cu Emily. Şi chiar era Emily, iar acum o urmăream de la fereastră. Stătea în picioare, aproape de foc, cu o sticlă în mână, râzând, membră a bandei, a gloatei, a echipei, a haitei. Strâns lipit de picioarele ei, temător, stătea animalul galben: mulţimea îngrămădită îl ascundea. Am văzut-o că ţipă, se ceartă. Se retrase, cu mâna pe capul lui Hugo. Se dădu înapoi încet, apoi se întoarse şi o luă la fugă, cu animalul alergând în salturi pe lângă ea: să-l vezi aşa, chiar şi o clipă, era o dureroasă aducere-aminte a puterii, capacităţii şi rasei sale, slăbite acum de cămăruţele care îi limitau viaţa şi mişcările. O izbucnire puternică de râsete răguşite se ridică din mijlocul tinerilor şi din asta era evident că doar o necăjeau în legătură cu Hugo. Nu avuseseră de gând cu adevărat să-l omoare; doar se prefăcuseră; ea îi crezuse. Toate astea însemnau că nu o consideraseră drept una de-a lor, nici măcar în mod potenţial. Deşi printre ei erau copii la fel de mici ca ea. Însă ea nu le reclamase atenţia în calitate de copil, ci în calitate de tânără, de egal – asta trebuie

să fi fost, iar ei nu o acceptaseră. Toate astea îmi veniră în minte, le-am gândit până să intre ea în camera de zi, palidă, tremurând, îngrozită. Se aşeză pe jos şi îl luă în braţe pe Hugo al ei, îl îmbrăţişă strâns, legănându-se uşor în faţă şi în spate, spunând, ori cântând, ori suspinând:

— O, nu, nu, nu, Hugo scump, nu i-aş lăsa, nu aş putea să-i las, nu-i voi lăsa. Nu fi atât de înfricoşat.

Căci el tremura la fel de tare ca ea. Îşi ţinea capul pe umărul ei, cum se alinau ei de obicei în astfel de momente.

Dar într-o clipă, văzând că eram acolo şi că îmi dădusem seama că fusese respinsă de grupul de adulţi căruia i se înfăţişase, ea se supără. Îl împinse pe Hugo la o parte şi se ridică în picioare, chipul ei luptându-se să-şi recapete controlul. Deveni zâmbitoare şi dură; râzând, spuse:

— Sunt foarte amuzanţi, zău, nu pricep de ce lumea zice lucruri atât de urâte despre ei.

Se duse la fereastră şi îi urmări cum îşi duceau sticlele la gură, trecându-şi hălcile de carne unul altuia în timp ce se ospătau. Emily era copleşită: poate că îi era chiar teamă, întrebându-se cum de putuse să iasă la ei. Cu toate acestea, fiecare dintre noi, sutele de oameni de la ferestre, ştia că, privindu-i, ne examinam propriile posibilităţi, propriul nostru viitor.

Nu după multă vreme, fără să se uite la mine, Emily îl împinse pe Hugo în dormitorul ei şi închise uşa, iar apoi ieşi din nou din apartament şi traversă

strada. Lumina focului crea acum un îngust spațiu luminos sub copacii înnegriți. Toate ferestrele de la etajele inferioare erau cufundate în întuneric, dar reflectau vâlvătăile focului ori strălucirea luminii reci a lunii aflate în primul pătrar, care se înălța între două blocuri-turn. Ferestrele situate mai sus erau pline de capete care se conturau pe fondul diverselor tipuri și intensități de lumină. Însă unii dintre cetățenii obișnuiți li se alăturaseră deja tinerilor, curioși să afle de unde veneau, încotro se duceau; Emily nu era singura. Trebuie să mărturisesc că vizitasem, nu o singură dată, astfel de tabere pe durata câte unei seri. Nu în această parte a orașului: nu, căci îmi era teamă de vecinii mei, de oprobriul lor, însă văzusem fețe pe care le știam din cartierul meu – cu toții procedam la fel, din aceleași considerente

Nu aveam de ce să mă tem pentru Emily dacă se purta cu chibzuință. Dacă n-o făcea, atunci plănuiam să traversez strada și s-o salvez. Am vegheat toată noaptea. Uneori o vedeam, alteori nu. În cea mai mare parte a timpului, a stat cu un grup de băieți mai mici decât restul. Era singura fată și se comporta prosteşte, provocându-i, atrăgând atenția asupra sa. Însă ei erau beți cu toții, iar ea – doar unul dintre multele ingrediente ale beției lor.

Întinși pe trotuar erau oameni care dormeau, cu capul pe vreun pulover făcut ghem sau pe antebraț. Dormeau nepăsători, în timp ce ceilalți se învârteau pe acolo. Somnul lor fără griji, siguranța lor că nu vor fi călcați în picioare de ceilalți, că vor fi ocrotiți,

spuneau ceva, mai mult decât ar fi putut spune orice alt mijloc de expresie, despre rezistența pe care o dobândiseră acești tineri, despre încrederea pe care o aveau unii în alții. Dar somnul general nu fusese în plan. Focul se stinsese. În curând avea să fie dimineață. I-am văzut cum se strângeau cu toții ca să plece mai departe. Am petrecut o jumătate de oră groaznică, întrebându-mă dacă Emily va pleca împreună cu ei. Însă după câteva îmbrățișări gălăgioase și libertine, precum îmbrățișările și glumele femeilor ușoare și ale soldaților atunci când un regiment o ia din loc, și după ce alergă alături de ei pe trotuar cale de câțiva metri, ea se întoarse încet – nu, nu la mine, cum bine știam, ci la Hugo. Când intră, chipul i se zări o clipă în lumina de pe coridor, o față singuratică, plină de regret, care nu era deloc fața unui copil. Însă până să ajungă în camera de zi masca era la locul ei.

— Orice ai zice, a fost o seară drăguță, remarcă ea.

Nu-i spusesem nimic și nu i-am spus nimic nici acum.

— În afară de faptul că mănâncă oameni, cred că sunt foarte drăguți, zise ea, cu un căscat exagerat.

— Și chiar mănâncă oameni?

— Păi, n-am întrebat, da' m-aș aștepta la așa ceva, tu nu?

Deschise ușa cămăruței sale și Hugo veni afară, cu ochii săi verzi cercetându-i atenți chipul, iar ea îi spuse:

— E în regulă, am făcut doar ce-ai fi făcut şi tu, pe cuvânt. Şi cu această remarcă tristă şi un mic râset aspru, ea plecă, spunând peste umăr: Mă gândesc că n-ar fi aşa de rău să plec cu ei într-o bună zi. Măcar ei se distrează.

Ei bine, preferam această urare de noapte bună multora pe care ni le spuneam atunci când ea exclama la ora zece: „Vai, e ora de culcare, am şters-o" şi, îndatoritor, un sărut de noapte bună plutea între noi, ca o fantomă, precum invizibilele mănuşi albe ale profesorului White.

S-a întâmplat ca în timpul acelei toamne timpurii să vină în oraş bande noi, zi de zi. Şi, zi de zi, Emily era cu ele. Nu mă întreba dacă are voie. Iar eu nu aveam de gând să-i interzic, căci ştiam că nu mă va asculta. Nu aveam nici o autoritate. Nu era copilul meu. Amândouă evitam o confruntare. Ea se ducea ori de câte ori trotuarele de vizavi erau aglomerate şi focul ardea. In două ocazii s-a îmbătat foarte tare, iar o dată s-a întors cu cămaşa ruptă şi urme de muşcături pe gât. Mi-a spus:

— Crezi că mi-am pierdut virginitatea, bănuiesc? Ei bine, nu, deşi era cât pe ce, te asigur. Şi apoi adăugă, ca o semnătură, una dintre micile ei fraze indiferente: Dacă aşa ceva contează, ceea ce mă îndoiesc.

— Contează, cred eu, i-am spus.

— O, aşa crezi? Atunci eşti optimistă, presupun. Cam aşa ceva. Tu ce crezi, Hugo?

Acea perioadă în care au venit bandele călătoare luă sfârşit. Trotuarele erau înnegrite şi crăpate din cauza

focurilor care arseseră cu vâlvătăi atâtea nopți, frunzele platanilor atârnau fără vlagă, distruse, pretutindeni erau risipite oase, bucăți de blană și sticlă spartă, terenul viran din spate era călcat în picioare și murdar. Își făcu apariția și poliția, foarte ocupată să ia notițe și să pună întrebări oamenilor. Veniră și cei de la salubritate. Trotuarele reveniră la normal. Totul reveni la normal o vreme, iar ferestrele de la parter erau luminate noaptea.

Cam în acea perioadă am înțeles că evenimentele de pe trotuare și ceea ce se întâmpla între mine și Emily ar fi putut avea legătură cu tot ce vedeam în vizitele mele în spatele peretelui.

Deplasându-mă prin pereții albi, tăcuți și înalți, la fel de efemeri precum decorurile de teatru, știind că adevăratul locatar se află acolo mereu, chiar în spatele peretelui următor, și că puteam da cu ochii de el de cum deschideam următoarea ușă sau pe aceea de după ea, am ajuns într-o cameră lungă, cu tavan înalt, cândva o încăpere frumoasă, pe care am recunoscut-o, pe care o știam (de unde însă?), dar într-o asemenea dezordine că mi s-a făcut rău și frică. Arăta de parcă trecuseră sălbaticii pe acolo; de parcă niște soldați și-ar fi făcut tabăra acolo. Fotoliile și canapelele fuseseră intenționat spintecate și înțepate cu baionete sau cuțite, umplutura se revărsa din ele peste tot, perdelele de brocart fuseseră smulse de pe galeriile de aramă și lăsate în grămezi. Era posibil ca încăperea să fi fost folosită drept măcelărie: erau acolo pene, sânge, resturi de măruntaie. M-am apucat să

fac curat. Am muncit din greu, folosind multe găleți cu apă fierbinte, am frecat, am reparat. Am deschis ferestrele înalte spre o grădină de secol XVIII, unde plantele creșteau aranjate în pătrate printre garduri vii, joase. Am invitat soarele și vântul în cameră și ei au curățat-o. Am fost singură tot timpul, însă nu mă simțeam așa. Apoi totul a fost gata. Vechile canapele și fotolii erau reparate și curate. Draperiile erau aranjate în grămezi pentru a fi luate de gunoieri. M-am plimbat multă vreme prin încăpere, căci era o cameră destul de spațioasă ca să dai un ocol; am stat la ferestre, privind nalbele și trandafirii italieni, trăgând în piept parfumul de lavandă, trandafiri, rozmarin, verbină, conștientă de amintirile care mă asaltau, insinuante. Una era din viața mea „reală", căci trăgea de mine și mă bătea la cap că trotuarele unde arseseră focurile și fuseseră pârjoliți copacii făceau parte din materia și substanța acestei camere. Însă exista o notă dureroasă de nostalgie pentru camera însăși, căci viața care fusese trăită acolo avea să continue din clipa în care aș fi plecat, și pentru grădină, căreia îi știam, până în străfundul ființei mele, fiecare colțișor, fiecare potecă. Și, mai presus de toate, pentru locatarul care era undeva aproape, probabil privindu-mă; care, după ce plecam, va intra și va da aprobator din cap la vederea curățeniei pe care am făcut-o și apoi poate va ieși în grădină să se plimbe.

Următoarea descoperire a avut loc într-un decor foarte diferit: mai presus de toate, într-o atmosferă

diferită. A fost prima dintre experiențele „personale". Așa le-am numit de la bun început. Iar atmosfera era întotdeauna inconfundabilă, de îndată ce intram în decor, indiferent care era acesta. Adică se întindea o întreagă lume între sentimentul, textura sau dispoziția scenelor care nu erau „personale" – ca de exemplu camera lungă și tăcută care fusese devastată sau oricare dintre evenimentele, indiferent cât de epuizante, dificile sau descurajante, pe care le vedeam într-un decor sau altul – și ale scenelor „personale"; cele două feluri, cel „personal" (deși nu neapărat pentru mine) și celălalt, existau în sfere foarte diferite și total separate. Unul, cel „personal", putea fi imediat recunoscut după aerul care constituia închisoarea sa, după emoțiile care constituiau creaturile sale. Scenele impersonale puteau aduce descurajare sau probleme care trebuiau rezolvate, ca de exemplu spălarea pereților sau repararea mobilei, curățenia, reinstaurarea ordinii în haos – însă în acel tărâm exista o lumină, o libertate, un sentiment al posibilității. Da, asta era, spațiul și conștiința faptului că aveai posibilitatea să acționezi în moduri alternative. Puteai refuza să faci curat în camera aceea, să cureți bucata aia de pământ; puteai să intri într-o cu totul altă cameră, să alegi o altă scenă. Însă când intrai în planul „personal" intrai într-o închisoare, unde nu se putea întâmpla nimic în afară de ceea ce vedeai că se întâmplă, unde aerul era apăsător și neîndestulător și, mai presus de toate, unde timpul – o lege strictă și imuabilă – era lung, Dumnezeule, cât de lung, trecea și tot

trecea la nesfârşit, minut după minut, bătut în cuie, fără nici o scăpare în afară de destrămarea înceată a clipelor, una după alta.

Era din nou o cameră înaltă, însă de data asta pătrată şi lipsită de graţie, cu ferestre înalte, dar masive, cu draperii de catifea roşu închis. În cămin ardea focul, apărat de un grilaj rezistent, ca o plasă de sârmă pentru carnea afumată. Pe acesta erau puse la uscat o mulţime de batiste groase sau subţiri, scutece de modă veche şi multe vestuţe şi panglici albe, rochiţe lungi şi scurte, capoţele, jachetuţe, şoseţele, un trusou de copil edwardian, care emanau toate acel miros nu chiar de cârpe pârlite, dar cam pe-acolo: de ţesături încinse, neaerisite. Mai era un căluţ de lemn, care se legăna. Abecedare. Un leagăn plin cu volănaşe de muselină, cu flori minuscule, albastre şi verzi, pe fond alb... Mi-am dat seama ce uşurare reprezenta culoarea, căci totul era alb, veşminte albe, pătuţ, leagăn, plăpumi, pături, cearşafuri, coşuri, toate albe. O cameră zugrăvită în alb. Un mic ceas de perete alb, care ar fi fost descris într-un catalog drept „ceas alb pentru camera copilului“. Ticăitul ceasului era plăcut, încet şi continuu.

Pe covoraşul din faţa şemineului şedea o fetiţă de vreo patru ani, iar între ea şi flăcări erau hăinuţele puse la uscat. Era îmbrăcată într-o rochiţă de catifea bleumarin. Avea părul pieptănat cu cărare într-o parte şi prins cu o panglică mare albă. Ochii îi erau căprui, extrem de serioşi, cu o privire deja temătoare.

În pătuț era un bebeluș, pe care o dădacă sau îngrijitoare îl înfășa pentru noapte. Bebelușul chicotea. Dădaca era aplecată deasupra lui, nu i se vedea decât spatele lat, alb. Expresia fetiței, în vreme ce o privea pe dădaca iubitoare aplecată deasupra frățiorului ei, era de-ajuns, spunea totul. Însă mai era ceva: încă o siluetă, extraordinar de înaltă, mare și puternică intră în cameră; era un personaj debordând de o energie nemiloasă, o femeie care se aplecă și ea deasupra bebelușului și cele două se alăturară într-o ceremonie a iubirii, în timp ce bebelușul se zvârcolea, răspunzând, gângurind. Și fetița privea. Totul în jurul ei era enorm: camera foarte mare, călduroasă și înaltă, cele două femei atât de înalte, puternice și antipatice, mobila apăsătoare și greoaie, ceasul, cu mersul lui zorit, abia auzit, care le spunea tuturor ce să facă, ascultat de toți, consultat, privit mereu.

A păși în această scenă însemna a fi absorbit într-un univers al copilului; îl vedeam prin ochii unui copil mic, adică imens și implacabil, însă în același timp păstram și conștiința faptului că era mic și implacabil, pentru că era lipsit de însemnătate. Era o tiranie a insignifiantului, a absurdului. Claustrofobie, lipsă de aer, o sufocare a minții și a aspirațiilor. Și toate erau fără de sfârșit, căci acesta era un timp al copilăriei poruncit de nemilosul ceas alb, unde sfârșitul unei zile nici nu se putea zări din punctul de început. Fiecare zi era ceva ce trebuia escaladat, ca fotoliile mari și insensibile sau un pat înalt, mai înalt ca tine, obstacole și provocări depășite cu ajutorul

mâinilor mari care apucau, trăgeau și împingeau, mâini care, atunci când le vedeai la lucru pe bebelușul acela, păreau tandre și delicate. Bebelușul era sus în aer, în brațele dădacei. Râdea. Mama dădu să ia bebelușul de la dădacă, însă aceasta îl ținu strâns și zise:

— O, nu, e bebelușul *meu*, e odorul meu.

— Ba nu, dădacă, zise mama cea înaltă și puternică precum un turn, mai înaltă decât orice altceva din încăpere, mai înaltă decât dădaca voinică, înaltă aproape până în tavan. O, nu, e copilașul *meu*, zise ea zâmbind, dar cu buzele strânse.

— Nu, e copilașul meu, zise dădaca, legănând acum copilul și cântându-i cu înfocare. Este copilașul meu drag, însă celălalt – ea este copilașul dumneavoastră, doamnă, Emily este a dumneavoastră.

Și îi întoarse spatele mamei, ca o demonstrație a independenței emoționale, în timp ce alinta și legăna bebelușul. La care mama zâmbi, un zâmbet diferit de celălalt, din care fetița nu înțelese nimic; doar că, drept urmare, mama o ridică brutal și îi spuse:

— De ce nu ești dezbrăcată? Ți-am spus să te dezbraci.

Și începu o luptă frenetică și dezagreabilă, cu zgâlțâieli și ghionturi; fetița încerca să-și păstreze echilibrul, să rămână în picioare, în timp ce rânduri de îmbrăcăminte erau smulse de pe ea. Mai întâi rochița albastră de catifea, de care era mândră pentru că îi stătea bine – așa îi spuseseră vocile de tot felul care se contraziceau sus, deasupra capului ei –, dar care

avea mulți năsturei la mâneci și la spate, fiecare necesitând foarte mult timp pentru a fi desfăcut, în timp ce degetele enorme o împungeau dureros. Apoi veni rândul cămășuței de dedesubt, care îi fu dată jos foarte repede, zgâriindu-i bărbia, apoi ciorapii lungi, albi, prea mari pentru ea, care emanară în aer un miros cald, plăcut; mama îl observă și făcu o grimasă.

— Și acum în pat cu tine, zise ea, în timp ce trăgea în grabă o cămășuță de noapte albă peste capul copilei.

Emily se strecură în patul ei de lângă fereastră, agățându-se de barele de la capul acestuia ca să se urce în el, căci pentru ea era un pat mare; și ridică un colț din catifeaua roșie, grea, ca să se uite afară la stele. În același timp, îi privea pe cei doi oameni mari, mama și dădaca, îngrijindu-se de bebeluș. Chipul ei era bătrân și foarte obosit. Copila părea să înțeleagă totul, să fi prevăzut deja ce se întâmpla, trăind prezentul pentru că era nevoită, simțindu-l ca pe o greutate densă în aer, peste tot în jur, prin care trebuia să răzbată până când se putea elibera de el. Căci nici unul dintre ei nu se putea stăpâni, nici mama, femeia aceea temută și puternică, nici dădaca, pe care greutățile vieții o făcuseră arțăgoasă, nici bebelușul, pentru care ea, fetița, simțea deja o iubire fierbinte care o topea, o lăsa fără putere. Și nici ea, copila, nu se putea stăpâni, absolut deloc; iar când mama zise, în felul ei nerăbdător, aspru – care părea un soi de veselie, de curaj –, pe care chiar și la vremea aceea copila îl recunoștea drept un apel la compasiunea ei: „Emily, întinde-te în pat. La culcare cu tine“, ea

se întinse în pat și le privi pe cele două femei cum duc copilul în altă cameră, de unde se auzea glasul unui bărbat, vocea tatălui. O ceremonie de noapte bună, din care ea era exclusă: uitaseră că pe ea nu o duseseră să-i ureze noapte bună tatălui ei. Se întoarse pe o parte, spre camera albă, supraîncălzită, unde flăcările roșii pulsau, emanând căldură, umplând cu mirosuri fierbinți hăinuțele albe, groase, de pe bare, așternând umbre roșii în peșterile de după marginile draperiilor roșii, făcând ca sub așternuturile grele să o cuprindă o dogoare înțepătoare. Apucă de ciucurii roșii, care se legănau, ai draperiei, îi aduse aproape de ea și se întinse trăgând de ei, tot trăgând de ei...

Copila aceasta era, desigur, acea Emily care îmi fusese dată în grijă, însă mai multe zile nu am înțeles că urmăream o scenă din copilăria ei (însă asta era, bineînțeles, imposibil, de vreme ce o asemenea copilărie nu exista în vremurile astea, era ceva demodat), o scenă, atunci, din amintirea ei sau din istoria ei, care o formase... Într-o dimineață, stăteam cu ea și o anumită mișcare a ei îmi spuse ceva ce ar fi trebuit să-mi fie evident. M-am tot uitat apoi la chipul acela tânăr, un amestec atât de tulburător de copil și fată, și i-am văzut în el sinele solitar de la patru ani. Emily. M-am întrebat dacă reținuse ceva din amintirile sau experiențele ei care „rulau“ ca un film în dosul peretelui din camera mea de zi, care în acel moment – în care soarele lumina o porțiune piezișă de aer și vopseaua albă, sub care modelul floral al tapetului își păstra fragila, dar încăpățânata

existență – era un ecran transparent: acesta era unul dintre momentele când cele două lumi erau foarte aproape una de alta, când era ușor să-ți amintești că puteai să pășești pur și simplu dincolo. Am stat și m-am uitat la perete și mi-am închipuit că aud sunete care sigur nu făceau parte deloc din lumea „mea“: un vătrai folosit energic în șemineu, piciorușe care aleargă, un glas de copil.

M-am întrebat dacă ar trebui să-i spun ceva lui Emily, să-i pun întrebări. Însă nu îndrăzneam, ăsta era adevărul. Îmi era teamă de ea. Mă temeam de neajutorarea mea în ceea ce o privea.

Era îmbrăcată cu blugii ei vechi, care îi erau mult prea strâmți, și cu o cămășuță roz umflată peste formele ei.

— Ți-ar trebui niște haine noi, am spus.

— De ce? Nu crezi că arăt drăguț?

„Veselia“ aceea groaznică; însă era și panică... Emily se strânsese ca un arici, gata să țină piept criticii.

— Arăți foarte drăguț. Numai că hainele astea ți-au rămas mici.

— Vai, nu mi-am dat seama că e chiar atât de rău.

Se îndepărtă de mine și se întinse pe lunga canapea maro, cu Hugo lângă ea. În realitate, nu își sugea degetul, dar arăta ca și cum ar fi putut să o facă.

Ar trebui să-i descriu atitudinea față de mine? Este dificil însă. Cred că adesea nici nu mă vedea. Când mi-a fost adusă de bărbatul acela, indiferent cine o fi fost, ea a văzut o persoană mai în vârstă,

m-a văzut foarte clar, amănunțit, în detaliu, limpede. Însă de atunci, în toate săptămânile de când era cu mine, nu cred că m-a văzut vreodată, nici măcar o clipă, mai mult decât ca pe o persoană mai în vârstă, cu particularitățile la care te puteai aștepta. Habar n-avea, desigur, de groaza pe care o simțeam din cauza ei, de neliniștea mea, de nevoia de a o proteja. Nu știa că grija pentru ea îmi umpluse viața, precum apa care îmbibă un burete... aveam însă dreptul să mă plâng? Nu vorbisem și eu, la fel ca toți ceilalți adulți, de „tineret", „tineri", „puști" și așa mai departe? Nu o făceam în continuare, în afara momentelor în care depuneam eforturi să nu vorbesc? În afară de asta, cei în vârstă nu au nici o scuză când îi îndepărtează pe tineri de ei, vârându-i în acele compartimente din mintea lor etichetate cu: „Asta nu înțeleg" sau „Asta nu vreau să înțeleg" – căci fiecare dintre ei a fost tânăr... ar trebui oare să-mi fie jenă să scriu o asemenea banalitate, când atât de puțini oameni de vârstă mijlocie și bătrâni sunt capabili s-o pună în practică? Când atât de puțini sunt în stare să-și recunoască amintirile? Bătrânii au fost tineri; tinerii n-au fost niciodată bătrâni... aceste remarci sau unele asemănătoare se găsesc în mii de jurnale, cărți cu precepte morale, cărți de duzină, proverbe și altele, și cât au contat ele? Ei bine, aș zice că nu foarte mult... Emily a văzut o persoană în vârstă, reținută, calmă, distantă. Am speriat-o, căci reprezentam pentru ea lucrul acela inimaginabil, bătrânețea. Însă în ceea ce mă privea, ea, starea ei, îmi era tot atât de apropiată ca propriile-mi amintiri.

Când se duse să se întindă pe canapea, cu spatele la mine, era bosumflată. Mă folosea ca să-i frânez impulsul de a-și lăsa copilăria în urmă și de a deveni fată, o tânără cu haine, particularități și cuvinte adaptate exact la acea condiție.

Trecea printr-un conflict serios și, prin urmare, mă folosea într-un mod exagerat și obositor; totul a durat câteva săptămâni, timp în care s-a plâns că îi critic înfățișarea și că e vina mea că trebuia să dea bani pe haine și că îi plăcea sau nu-i plăcea cum arată, că nu voia să poarte decât pantaloni, cămăși și pulovere toată viața și voia „să poarte în sfârșit ceva ca lumea"; dar de vreme ce generația mea făcuse praf totul, a ei nu avea nimic interesant de îmbrăcat, celor de vârsta ei le rămăseseră doar vechile reviste de modă și visurile despre minunatul trecut mort... și tot așa la nesfârșit.

Iar acum nu numai că se maturiza și i se citea asta pe trup, dar se și îngrășa. Lenevea toată ziua pe canapea, cu pisica ei galbenă ca un câine sau câinele ei ca o pisică, îmbrățișându-l, alintându-l și mângâindu-l, sugea acadele și mânca pâine cu gem, dezmierda animalul și visa cu ochii deschiși. Sau stătea la fereastră și își făcea micile comentarii tăioase mâncând. Ori se aproviziona cu mormane de pâine cu gem, prăjituri, mere și aranja o scenă pe jos, în mijlocul camerei, cu reviste și cărți vechi, se întindea pe burtă, cu Hugo tolănit pe coapsele ei, și stătea acolo, citind, visând și mâncând, o dimineață întreagă, o zi, uneori zile întregi.

Asta mă enerva la culme, deşi îmi aminteam că şi eu făcusem la fel.

Sărea brusc în picioare, se ducea la oglindă şi ţipa: „Vai de mine, o să mă fac aşa de grasă c-o să mă crezi şi mai urâtă!“ sau „Nici n-o să mă-ncapă hainele, chiar dacă o să mă laşi să-mi cumpăr unele noi, ştiu eu că, de fapt, nu vrei să-mi iei haine noi, zici doar aşa, mă crezi frivolă şi fără inimă, când atâta lume nu are nici ce să mănânce“.

Nu puteam decât să repet că aş fi încântată dacă şi-ar cumpăra nişte haine. Că se putea duce la magazinele second-hand, cum făceau majoritatea oamenilor. Sau, dacă voia, se putea duce la magazinele adevărate – numai de data asta. Căci a cumpăra haine sau materiale din magazine era la vremea aceea un simbol al statutului social; magazinele erau folosite doar de clasa administrativă, de Vorbăreţi, cum le zicea lumea. Ştiam că e atrasă de ideea de a merge într-un magazin adevărat. Însă ea ignoră banii pe care îi lăsasem pentru ea într-un sertar şi continuă să mănânce şi să viseze.

Eram plecată mult, ocupată cu acea preocupare comună pe care o reprezenta strângerea de veşti. Căci, deşi aveam, ca toată lumea, radio, deşi eram membră a unui cerc de ziare – din cauza lipsei hârtiei de ziar, oamenii erau nevoiţi să cumpere în comun ziare şi reviste şi să şi le paseze în grup –, şi eu, ca toată lumea, căutam veşti, veşti adevărate, acolo unde oamenii se strângeau pe străzi, în baruri, puburi şi ceainării. În tot oraşul existau aceste grupuri de

oameni care se mutau dintr-un loc într-altul, din pub la ceainărie, din bar afară, în fața magazinelor care vindeau încă televizoare. Aceste grupuri erau ca un organ în plus care creștea pe organele oficiale de știri: tot timpul noi grupuri sau cupluri ori indivizi se adăugau unei scene, stăteau ascultând, amestecându-se în mulțime, oferind ceea ce auziseră ei înșiși – veștile deveniseră un fel de monedă –, dând la schimb zvon și bârfă pe bârfă și zvon. Apoi mergeam mai departe și ne opream; mergeam mai departe și ne opream din nou, ca și cum mișcarea însăși putea să potolească tulburarea permanentă pe care o simțeam cu toții. O veste adunată în felul acesta era adesea subiect de discuție cu zile sau chiar săptămâni înainte de a i se da viață oficial, în buletinele de știri. Bineînțeles că era adesea inexactă. Însă, la urma urmei, toate știrile sunt inexacte. Ceea ce încercau oamenii să facă, în deplasarea lor continuă peste tot, dibuind vești, înmagazinând informații, era să izoleze reziduuri de adevăr în zvon, căci aproape întotdeauna existau. Simțeam că trebuie să deținem acest prețios reziduu: ni se cuvenea, era dreptul nostru. Dacă îl aveam, ne simțeam mai în siguranță și ne dădea o identitate. A nu-l obține sau a nu obține suficient ne frustra, ne producea neliniște.

Așa vedeam noi lucrurile atunci. Acum văd lucrurile diferit: nu făceam decât să vorbim. Vorbeam. Exact caăia de sus care își petreceau viața în conferințele lor eterne, interminabile, vorbind despre ce se întâmpla, despre ce ar trebui să se întâmple, despre

ce sperau din suflet că vor putea face să se întâmple – dar, desigur, nu se întâmpla niciodată –, noi vorbeam. Le ziceam Vorbăreţii... dar noi înşine petreceam ore întregi în fiecare zi vorbind şi ascultându-i pe alţii cum vorbesc.

Voiam să ştim, desigur, mai ales ce se întâmpla în teritoriile de la est şi de la sud – „acolo, departe“ şi „acolo jos“, cum ne exprimam noi –, deoarece ştiam că, mai devreme sau mai târziu, ceea ce se întâmpla acolo ne va afecta. Trebuia să ştim ce bande se apropiau ori se zvonea că se apropie – bande care, cum am zis, nu erau acum doar „puşti“ şi „tineri“, ci erau compuse din persoane de toate felurile şi vârstele, erau din ce în ce mai mult nişte triburi, erau noua celulă a societăţii; trebuia să ştim ce lipsuri se preconizau sau se puteau diminua; dacă încă o suburbie hotărâse să întoarcă spatele gazelor, electricităţii şi petrolului şi să revină la lumânări şi inventivitate; dacă se descoperise o nouă groapă de gunoi şi dacă da, oamenii obişnuiţi puteau avea acces la bogăţiile ei; unde se găseau magazine care ar fi putut avea piei, pături vechi sau măceşe pentru siropuri vitaminizante, ori obiecte de plastic reciclat, sau lucruri de metal precum site şi oale, sau orice altceva, orice ar fi putut fi adus la suprafaţă din timpul dispărut al abundenţei.

Bineînţeles că astfel de invenţii, peticiri şi încropeli începură să se desfăşoare în paralel cu modul nostru obişnuit de viaţă, cu abundenţa, risipa şi supraalimentaţia, încă dintr-o etapă foarte timpurie, cu mult

înainte de timpurile despre care scriu acum. Eram cu toții experți în a scoate foarte mult din foarte puțin, chiar și atunci când încă aveam de toate și eram incitați de reclame să cheltuim, să folosim și să aruncăm.

Uneori o lăsam pe Emily în casă – cu teamă, desigur, pentru ceea ce s-ar fi putut întâmpla în absența mea, dar considerând că merita riscul –, plecând în excursii destul de departe de oraș, în sate, ferme, alte orașe. Asta putea să dureze două sau trei zile, de vreme ce trenurile și autobuzele erau foarte rare și nu te puteai baza pe ele, iar mașinile, aproape toate folosite de oficiali, nu prea se opreau să ia autostopiști din cauza fricii pe care o simțea clasa guvernanților față de oamenii obișnuiți. Mergeam pe jos, căci redescoperisem la ce folosesc picioarele, ca majoritatea oamenilor.

Într-o zi, m-am întors la apartament și la Emily cu o jumătate de duzină de piei de oaie. Și alte lucruri pe care le-am pus la păstrare în dulapuri și ascunzători cu provizii de tot felul, destinate unor viitoare împrejurări neprevăzute, încă doar parțial imaginate, însă pieile au fost importante, de vreme ce i-au declanșat o nouă fază de creștere. La început, Emily se prefăcu a le ignora. Apoi am zărit-o stând în picioare în fața unei oglinzi înalte pe care o aveam în hol și prinzându-le cu ace pe trup. Părea să aibă în vedere un efect de prințesă sălbatică, însă de îndată ce își dădu seama că o zărisem și că mă interesa, se întoarse la locul ei pe canapea, cu Hugo, și reveni la visatul

ei cu ochii deschişi, care excludea timpul în care trăiam de fapt. Cu toate acestea, cred că o intriga chestiunea supravieţuirii, cu resursele, trucurile şi micile ei invenţii. Ţin minte că pe atunci s-a delectat cu crearea unui fel de mâncare constând din găluşte şi sos, în care n-a pus decât nişte cepe bătrâne, cartofi ofiliţi şi plante aromatice, şi pe care îl prezentă cu un gest extravagant de bucătar-şef. Îi plăceau pieţele unde descoperea lucruri pentru care eu nu m-aş fi obosit niciodată. Îi plăcea să facă focul ca să încălzească apa pentru spălat şi gătit, ceva ce mie mi se părea întotdeauna enervant, comparându-l fără să vreau cu comoditatea şi eficienţa din trecut. Mă mustra că eram gata să folosesc rezervele de lemne pe care le aveam şi insista să dea o fugă afară în vreo clădire părăsită pentru a aduce şipci vechi şi altele asemenea, pe care apoi le tăia dibace cu toporul chiar acolo, pe covor, pe care îl proteja cu nişte zdrenţe, ca să nu se strice şi mai rău. Da, era foarte îndemânatică, iar asta spunea totul despre experienţele prin care trecuse înainte să vină la mine. Şi ştia că o urmăream cu privirea şi că trăgeam concluzii, iar asta o făcea să zacă iar pe canapea, căci nevoia ei de a fi secretoasă, de a nu fi înţeleasă şi descoperită, era mai puternică decât orice, chiar şi acum. Însă mă alina să îi văd priceperea şi resursele, iar povara grea a presimţirilor pe care o purtam în mine gândindu-mă la viitorul ei se uşură : cum putea această copilă robustă, visătoare, dezordonată, atât de absorbită de sine, de fantezie, de trecut, să supravieţuiască trecând prin

toate lucrurile prin care trebuia să trecem cu toţii? Şi am început să-mi dau seama cât de sumbră era presimţirea aceasta, că ajunsesem să o veghez şi să mă întristez din pricina ei, cât de cruntă îmi era neliniştea când ea era plecată prin oraş, în clădiri pustii şi pe maidane. „De ce crezi că nu sunt în stare să am grijă de mine?“, ţipa ea, într-un acces de enervare, deşi, bineînţeles, pentru că era Emily şi era atât de bine educată în nevoia de a face pe plac, de a împăca pe toată lumea, zâmbea şi încerca să o ascundă : enervarea adevărată, emoţiile ei reale trebuia să le ascundă şi să le estompeze, în timp ce toanele şi bosumflările ei prefăcute, jocul ei obligatoriu de adolescentă, erau tot timpul etalate.

Eram recunoscătoare acum pentru faptul că Hugo se afla acolo. Nu era un animal dificil (cât pe ce să zic om!), cu care să fie greu să împarţi un cămin. Nu părea să doarmă mult: stătea de pază. Cred că aşa îşi vedea el rolul : trebuia să aibă grijă de ea. Prefera să-l hrănească Emily, dar mânca şi ce-i dădeam eu. Îşi dorea să fie singurul ei prieten, singura ei iubire ; cu toate acestea, era politicos cu mine – mă tem că este singurul cuvânt potrivit. Aştepta cu nerăbdare să iasă la plimbare serile, în lanţul lui greu, era dezamăgit dacă Emily nu îl putea scoate, venea ascultător cu mine. Mânca preparatele oribile care se vindeau pe post de mâncare pentru câini, însă prefera resturile din farfuriile noastre şi ne-o arăta.

Nu că rămâneau vreodată prea multe resturi : Emily mânca întruna şi începuse să-şi poarte cămăşuţele

peste pantalonii care erau pe punctul de a plesni. Stătea în faţa oglinzii, întristându-se de ceea ce vedea, în timp ce fălcile ei mestecau dulciuri sau pâine. Nu ziceam nimic; îmi impuneam să nu spun nimic, chiar şi atunci când mă provoca: „Îmi stă bine grasă, nu crezi?“ sau „O să fiu mai bună de mâncat atunci când voi fi gătită pentru ospăţ“. Însă orice zicea, oricât glumea, mânca. Stătea întinsă pe podea, mâna ei ducând automat la gură pâine şi iar pâine, prăjituri, cartofi piure, găluşte cu fructe, în timp ce privirea ei urmărea rândurile vreunei cărţi vechi pe care o luase, dar pe care în curând avea să o lase să cadă, în timp ce privea în gol în faţa ei, cu ochii sticloşi. Oră după oră. Zi după zi. Uneori sărea în sus ca să-şi facă vreo băutură sau alta şi îmi oferea o cană, apoi uita de mine. Gura îi era tot timpul în mişcare, mestecând, gustând, absorbită în ea însăşi, astfel încât Emily părea a fi doar o gură şi tot restul fiinţei ei era subordonat acesteia; de parcă până şi perceperea cuvintelor prin intermediul ochilor ei era o altă formă de a mânca, iar visarea cu ochii deschişi un consum de materie, care o umfla la fel de mult ca mâncarea.

Şi apoi, brusc, totul s-a inversat. Desigur că n-a părut brusc la vremea aceea. Abia acum, privind în urmă, totul este cât se poate de evident: chiar banal şi mecanic, mă tem, aşa cum pare inevitabilul în retrospectivă.

Unii tineri din blocurile noastre începură să-şi piardă vremea pe trotuarul şi maidanul de vizavi, sub copacii pârliţi. Aceşti tineri îşi împărtăşeau gloria

și aventura pierdute: amintirile despre vremea când triburi migratoare aprinseseră focuri și se ospătaseră acolo. Își arătau unul altuia cu degetul porțiunile de trotuar înnegrite, povesteau și repovesteau episoade din epopee. La început, au fost doi sau trei, apoi șase, apoi... Emily își abandonase visarea ca să-i privească. Nu că ai fi citit pe chipul ei altceva decât dispreț pentru ei. Țin minte că am simțit milă pentru adolescenții aceia răgușiți care își doreau cu disperare să fie observați și priviți, care erau atât de oropsiți și neatrăgători în trupurile lor stângace; milă pentru ea, fata grasă, care se uita de la fereastră, prințesa deghizată. Mă minunam că un timp atât de scurt, câțiva ani, avea să transforme acești puști șleampeți în niște frumuseți. Însă mă înșelam: timpul se accelerase atât de mult încât nu mai era nevoie de ani... într-o seară, Emily făcu o plimbare afară și stătu în fața clădirii cu o expresie semănând a batjocură, în timp ce corpul ei ruga și cerea. Băieții o ignorară. Apoi făcură niște remarci despre silueta ei. Ea veni înăuntru, stătu gânditoare pe colțul ei de canapea câteva ore – și încetă să mai mănânce.

Slăbi rapid. Trăia cu ceaiuri din plante medicinale și cu extracte de drojdie și urmăream acum procesul invers, o formă întreagă și clară ieșind la suprafață, pe când adaosul de grăsime se topea în jurul ei.

Am început să protestez: trebuie să mănânci ceva, ar trebui să-ți stabilești o dietă adecvată. Însă ea nu mă auzea. Eram rezervată față de nevoia ei de a se face demnă de eroii trotuarului... destul de mulți,

acum că zilele se lungeau și primăvara vindeca arborii plini de cicatrice.

Asistam, deși nu mi-am dat atunci seama de acest lucru, la nașterea unei bande, a unui grup, a unui trib. Ar fi plăcut să pot să spun acum că eram conștientă de procesul care avea loc în fața mea. Acum consider că am fost oarbă. Cum altfel funcționează întotdeauna lucrurile decât prin imitația născută din pasiunea de a fi asemănători? Toate procesele societății se bazează pe asta, întreaga dezvoltare individuală. Din cine știe ce motiv, pare să existe o conspirație între noi, pe care o ignorăm sau nu o menționăm, chiar în timp ce, cu cea mai mare încăpățânare, luăm parte la ea. Exista un soi de conspirație a convingerii că oamenii – copii, adulți, toată lumea – creșteau prin colecționarea de obiceiuri nelegate între ele, de frânturi izolate de cunoaștere, ca atunci când alegi lucruri de pe o tejghea: „Da, vreau asta" sau „Nu, nu vreau aia!". Dar de fapt oamenii se dezvoltă în bine sau în rău înghițind cu totul alți oameni, atmosfere, evenimente, locuri – se dezvoltă prin admirație. Adesea inconștient, desigur. Cine se aseamănă se adună.

În fața ochilor mei, pe trotuarul acela, săptămâni, luni în șir, aș fi putut privi ca într-un manual sau laborator geneza, creșterea și înflorirea noii celule a societății. Însă nu am făcut acest lucru, pentru că eram absorbită de Emily, de preocuparea mea pentru ea. Acele procese au continuat și eu le-am observat; anumite detalii îmi săreau în ochi; așteptam efectele

unui eveniment sau altul asupra lui Emily. Abia acum, privind în urmă, înțeleg ce șansă am ratat.

Emily nu era singura fată care se pregătea să-și ocupe locul ca femeie printre alte femei. Janet White, de exemplu: înainte să o oprească părinții ei, Janet trecea de zece ori pe zi pe sub fereastra noastră, în fața băieților zeflemitori. A existat o perioadă când băieții și fetele de pe laturile opuse ale străzii stăteau în batalioane ostile care făceau schimb de ironii și insulte.

Apoi a devenit vizibil că se împungeau mai puțin, stăteau mai des în tăcere sau discutau calm între ei, deși întotdeauna priveau celelalte grupuri în timp ce se prefăceau că nu fac asta. Emily își aduse aminte de pieile de oaie. Ea și le aranjă din nou pe trup, le strânse tare cu o curea, se fâțâi în ele cu părul lăsat liber.

Veni la mine:

— Am găsit mașina aia de cusut. Pot să o folosesc?

— Bineînțeles. Da' nu vrei să-ți cumperi haine? Mașina aia e o vechitură. Cred că are treizeci și cinci de ani.

— Funcționează.

Banii pe care i-i dădusem lui Emily erau încă în sertar. Îi scoase acum și străbătu repede, aproape în secret, cei șapte, opt kilometri până în centrul orașului, unde se aflau magazinele mari cu mărfuri pentru clasa oficialităților sau pentru oricine și le putea permite. Aproape întotdeauna tot ei. Se întoarse cu niște

pânză de bună calitate din vremurile de dinaintea crizei. Se întoarse cu ațe pentru cusut, centimetru și foarfecă. Mersese și la magazinele second-hand și tarabele din piață, iar prada zăcea într-un maldăr pe podeaua din camera ei. O invită înăuntru pe Janet White de pe trotuar, după ce mai întâi, desigur, mi-a cerut politicos voie, şi cele două nimfe se înghesuiră în camera micuță, pălăvrăgiră și se luară la întrecere, se aranjară în fel şi chip în fața oglinzii înalte – ritual repetat atunci când Janet White, la rândul ei, se duse în incursiune să vâneze materiale și haine vechi... repetat în camera lui Janet, aflată mai încolo pe palier. Drept urmare, lui Janet i s-au interzis strada și plăcerile tribului și a fost prevenită să nu se împrietenească cu Emily. Căci Janet era sortită unui destin diferit. Ca să spun adevărul, nu mi-am dat seama cât de sus era plasată familia White în cercurile administrative, dar la urma urmei nu era singura familie de oficialități care se ascundea pe jumătate astfel, trăind liniştit într-un apartament obişnuit, aparent ca toate celelalte, însă având acces la surse de hrană, bunuri, haine, transport, care erau refuzate majorității.

Pe Emily nu păru să o deranjeze faptul că Janet renunțase la ea. Urmă o perioadă de câteva săptămâni în care a fost la fel de absorbită de sine ca atunci când mâncase, visase şi lenevise, însă acum era plină de energie şi abnegație, cel puțin când era vorba de mâncare, iar eu o urmăream. O urmăream la nesfârșit, căci nu mai văzusem niciodată o asemenea putere de concentrare.

Deoarece dacă acum Emily se retrăsese în sine, în această nouă activitate, așa cum o făcuse pe vremea când fusese leneșă și visătoare, măcar de data asta imaginea ei de sine era cât se poate de vizibilă, căci mi se prezenta în forma costumelor ei fantastice.

Primul ei autoportret.:. găsise o rochie veche, albă, cu flori roz. Pe alocuri era pătată și tocită. Tăie aceste porțiuni. Bucăți de dantelă și tul, mărgele și eșarfe au fost adăugate și înlăturate la o ținută-caleidoscop care se modifica în funcție de nevoile ei. Cel mai adesea era rochie de mireasă. Apoi era o rochie de tânără – acea declarație ambiguă de naivitate creată de obicei de o viziune mai matură decât aceea a purtătoarei, de un ochi care vede fragilitatea anumitor tipuri de haine pentru fete ca fiind expresia evanescenței acelui trup. Era cămașă de noapte atunci când îi purta transparența peste corpul gol. Era rochie de seară, uneori chiar și atunci când Emily nu intenționa asta, căci duritatea ei, prezența continuă a scuturilor ei de apărăre, îndepărta inocența din orice îmbrăca, astfel încât putea să aibă flori în mâini şi în păr în încercarea de a întruchipa Primăvara într-o versiune personală, şi cu toate astea să aibă înfățișarea unei femei care a calculat suprafața precisă de trup pe care o va etala la un dineu. Această rochie a fost pentru mine o experiență emoțională. M-a înspăimântat. Din nou, era o chestiune legată de neajutorarea mea în ceea ce o privea pe Emily. O credeam capabilă să iasă pe trotuar purtând rochia aia. Acum consider că am fost proastă: cei în vârstă

au tendința să nu vadă – au uitat! – persoana aceea ascunsă în tânăra ființă, cel mai viguros și mai puternic membru al distribuției din trupul adolescentului, sinele care poruncește, alege experiențele și protejează.

Și apoi să văd acum această creație, într-o astfel de perioadă de sălbăticie și anarhie, acest arhetip al rochiei de fată – sau, mai degrabă, acest compozit de arhetipuri, felul în care acest copil, fetița asta, descoperise materiale pentru visurile ei în grămezile de gunoi ale bătrânei noastre civilizații, le găsise, le prelucrase și, în ciuda a toate, dăduse viață imaginilor ei de sine... însă niște imagini atât de vechi, de indestructibile și atât de *irelevante* – toate acestea m-au copleșit și m-am retras din scenă, hotărâtă să nu spun nimic, să nu arăt nimic, să nu trădez nimic. Și mare noroc că am făcut-o. Emily purtă costumația prin apartament, o fată goală sub un văl; o purtă țanțoș, cu sfială, cu îndrăzneală, cu teamă; „proba" nu o rochie, ci autoportrete, iar eu parcă nici nu eram acolo, căci nu mă băga în seamă. Ei, desigur, presiunile exercitate asupra intimității fiecăruia ne-au învățat cum să absentăm refugiindu-ne în solitudini interioare, eram cu toții experți în a fi cu alții fără să fim cu ei.

Însă chiar nu știam dacă să râd sau să plâng; am făcut un pic din amândouă atunci când, desigur, nu mă putea vedea. Căci era atât de ridicolă și, de asemenea, atât de curajoasă și inventivă, cu ochii ei căprui, direcți și sinceri – ochii ei englezești, camaraderești, lipsiți de orice subtilitate, judecând totul

cu prudență; cu tentativele ei de a-și machia fețișoara proaspătă, ofilindu-se în spatele vălurilor de harem, cu trupul înțepenit în poze „seducătoare". Rochia asta a captivat-o săptămâni în șir. Apoi, într-o zi, Emily luă foarfeca și tăie partea de jos, într-un gest de nerăbdare batjocoritoare: ceva nu-i convenise sau îi convenise și totul se terminase, nu mai era necesar. Aruncă legătura uzată într-un sertar și începu un nou proces de reinvenție.

Urmă o perioadă prelungită de vreme rece. Chiar a nins un pic. În apartamentul meu căldura era un vizitator mult râvnit și, ca toată lumea, purtam și noi aproape la fel de multe haine înăuntru ca și afară. Emily luă pieile de oaie și-și croi o tunică lungă, teatrală. O legă la brâu cu niște șifon stacojiu și o purtă peste o cămașă veche pe care o luase din dulapul meu. Fără să-mi ceară voie. Nici nu pot să spun cât de încântată am fost când a făcut asta. Era un semn că Emily simțea, în sfârșit, că avea anumite drepturi în ce mă privea. Dreptul copilului de a fi obraznic, de exemplu; însă era mai mult de atât: când o persoană matură sau mai în vârstă descoperă că o persoană tânără a luat pur și simplu ceva, un lucru personal, mai ales dacă este o expresie puternică sau afirmarea unei etape a vieții (cum este o rochie albă cu flori roz pentru o tânără), ce eliberare reprezintă acest lucru, ce şoc, un șuvoi de apă rece pe carnea încrețită, dacă vreți, dar o eliberare. *Acest obiect îmi aparţine mai degrabă mie decât ţie* – spune actul furtului; *mai degrabă mie pentru că eu am mai*

multă nevoie de el, se potriveşte cu etapa mea de viaţă mai bine decât se potriveşte cu a ta, tu ai ieşit din ea... şi probabil că euforia pe care o eliberează este chiar un indiciu al unui eveniment care se va întâmpla în viitor, al acelui moment când persoana respectivă vede în ochii oamenilor afirmaţia – încă inconştientă, poate: Poţi să-ţi predai viaţa acum, nu mai ai nevoie de ea, o vom trăi noi în locul tău, pleacă, te rugăm.

Cămaşa făcuse parte treizeci de ani din garderoba mea, fusese cândva un lucru sofisticat, era din mătase verde, fină. Acum era purtată pe sub fanfaronada din piei de oaie a lui Emily şi chiar când mă luptam cu nevoia de a spune: „Pentru numele lui Dumnezeu, nu poţi ieşi în ţinuta asta de brigand, ţi-o cauţi cu lumânarea!" – ea lăsă drăcia să se dezintegreze, deoarece era doar însăilată şi prinsă laolaltă cu ace, la fel de efemeră ca o reverie.

Şi astfel ne-am văzut de viaţă. Ea nu ieşea din apartament în nici una dintre creaţiile ei fanteziste şi am observat că acestea deveneau tot mai utilitare.

Lăsă în urmă crisalidă după crisalidă şi apoi, din cauza jenei de a fi risipit atât de multe, îmi ceru brusc şi fără graţie, dar în felul ei *groaznic* şi exagerat de politicos, nişte bani şi se duse singură prin pieţe. Se întoarse cu nişte haine second-hand care cu un singur pas de uriaş o transformară dintr-o copilă cu viziuni de sine fantastice într-o fată sau, mai degrabă, o femeie. Pe atunci nici nu împlinise paisprezece ani, însă ar fi putut la fel de bine să aibă şaptesprezece sau optsprezece, iar asta s-a întâmplat

într-o explozie de ordinul zilelor. Mă gândeam acum că probabil eroii trotuarului vor fi mai prejos de ea; că ea, o tânără femeie, va pretinde ceea ce natura ar fi ales de fapt pentru ea, un tânăr de şaptesprezece sau optsprezece ani ori chiar mai mult.

Însă mulțimea, grupul, banda – nu era încă un trib, însă era pe cale de a deveni, suferise o creștere forțată, la fel ca Emily. Câteva săptămâni fuseseră de ajuns. Pe când zăpada albise trotuarele şi intensificase negrul crengilor care își legănau volănașele de verde proaspăt, se retrăsese şi apoi venise din nou, pe când Emily se împerechease în imaginația ei cu eroi romantici, directori executivi și despoți de harem, cam zece tineri ieșiseră din deghizarea lor de mocofani și prostovani și stăteau seara pe sub copaci, plimbându-se țanțoși în haine viu colorate, iar fetele din vecinătate li se alăturaseră. Acum, în după-amiezile din ce în ce mai lungi ale începutului de primăvară, chiar şi treizeci sau mai mulți tineri erau priviți, uneori, de la sute de ferestre. De acum cartierul pricepuse că un fenomen despre care noi crezuserăm că se putea întâmpla doar în regiunile estice se năştea în fața ochilor noștri, pe propriile noastre străzi, unde până acum păruse că, în cel mai rău caz, nimic nu se putea întâmpla în afară de trecerea unor migrații străine.

Auziserăm că acelaşi lucru se putea observa şi în alte părți ale orașului. Nu doar pe trotuarele noastre se strângeau tineri cuprinși de admirație și apoi de emulația triburilor migratoare; și, pe când se între-

ceau, deveneau un trib. Cu toții știam, înțelegeam și se vorbea despre asta în ceainării, puburi și prin toate locurile de adunare obișnuite : se discuta, devenea știre, punea lucrurile în mișcare. Știam că în curând tinerii noștri vor pleca ; scoteam sunetele rituale de uimire și îngrijorare ; însă acum, că se întâmpla, toată lumea știa că fusese sortit să se întâmple și ne minunam de lipsa noastră de prevedere... și de miopia celorlalți, în ale căror cartiere nu exista încă acest fenomen și care se credeau imuni.

Emily începu să se dea în spectacol. Mai întâi de la fereastra noastră, asigurându-se că era văzută, și apoi afară, pe trotuar, plimbându-se pe acolo ca și cum nu era conștientă de tinerii de peste drum. Această perioadă dură mai mult decât mă așteptam ori decât avea ea nevoie ca să fie acceptată. Cred că acum, când venise momentul, îi era teamă să facă acest pas mare departe de adăpost, de copilărie, de libertatea fanteziei : căci acum semăna cu celelalte fete și trebuia să se comporte și să gândească la fel ca ele. Iar ele cum arătau ? Ei bine, elementul cheie al hainelor de migrator era, desigur, trebuia să fie, caracterul practic, utilitatea stilizată. Pantalonii, jachetele, puloverele și eșarfele, toate groase, rezistente și călduroase. Însă din piețe, din gropile de gunoi, din vechile depozite provenea ceea ce părea a fi o rezervă nesfârșită de haine vechi „la modă“, care puteau fi adaptate sau, în orice caz, transformate în tot felul de lucruri. Astfel încât semănau cu țiganii, cei de pe vremuri, și asta din același motiv. Trebuiau să aibă

libertate de mișcare și să le fie cald; picioarele trebuiau să-i poarte pe distanțe lungi. Însă o exuberanță a fanteziei îi menținea în culori vii, iar vremea călduroasă îi scoase la aer ca pe fluturi.

Veni și ziua în care Emily traversă strada și se alătură mulțimii de acolo ca și cum așa ceva i-ar fi venit foarte ușor. Acceptă aproape imediat țigara oferită de un băiat care părea a fi cea mai puternică personalitate de acolo, lăsă să-i fie aprinsă și fumă cu nonșalanță. Nu o mai văzusem fumând niciodată. Rămase acolo pe când lumina dispărea treptat de pe cerul din jurul clădirilor înalte, cu ferestrele lor micuțe, luminate slab. Rămase acolo mult după aceea. Tinerii erau o masă nediferențiată, pe jumătate vizibilă sub crengile copacilor. Stăteau în picioare, discutând încet, fumând, bând din sticle pe care le țineau adăpostite în buzunarele de la jachete, sau ședeau pe micul parapet care înconjura spațiul din fața celor mai apropiate blocuri. Spațiul acela de trotuare și teren viran, cu buruieni și copaci, mărginit pe o latură de micul parapet, iar pe cealaltă de un zid vechi, se definise ca o arenă sau un teatru. Mulțimile de acolo îl revendicaseră, îl conturaseră: de atunci încolo, noi nu mai puteam să vedem acel spațiu ca altceva decât locul unde se forma tribul.

Însă Hugo nu era acolo. Ea îl îmbrățișase, îl sărutase, îi vorbise, îi șoptise în urechile mari și galbene, însă îl părăsise.

El stătea pe un scaun la fereastră și o privea, asigurându-se că draperiile îl ascundeau.

De-ar fi intrat pe neașteptate în cameră, un străin cu siguranță ar fi spus: „Ce câine galben!“ și apoi „Da' chiar e câine?“. Ce vedeam eu, deși Emily nu vedea deloc, căci el era întors, astfel încât să o vadă când intra, încă din clipa în care ea traversa strada ca să vină acasă, era un câine galben ca paiul care stătea cu spatele la încăpere, absolut nemișcat, oră după oră, cu coada ca un bici ițindu-se printre barele scaunului, totul la el exprimând o răbdare tristă și atentă. Un câine. Emoțiile unui câine – fidelitate, umilință, răbdare. Văzut astfel, din spate, Hugo stârnea sentimentele pe care le stârnesc majoritatea câinilor: compasiune, disconfort, ca față de un soi de prizonier sau sclav. Însă apoi își întorcea capul și, așteptându-te să vezi afecțiunea caldă, nemaipomenită, a ochilor de câine, sentimentul de simpatie se evapora: acesta nu era un câine pe jumătate umanizat. Ochii lui verzi, puternici, ardeau. Neomenești. Ochi de pisică, o specie străină omului, care nu cunoștea mila, tristețea sau rugămințile. Ochi de pisică într-un corp de câine – ochi și chip de pisică. Animalul ăsta, a cărui urâțenie atrăgea privirile la fel cum o face frumusețea, astfel încât mă pomeneam tot timpul holbându-mă la el, încercând să îl accept și să înțeleg dreptul pe care și-l asuma de a exista în viața mea – această aberație, acest monstru o păzea pe Emily și o făcea cu același devotament ca și mine. Și pe Hugo îl îmbrățișa, îl mângâia, îl iubea ea atunci când se întorcea noaptea mirosind a țigări și băutură, plină de vitalitatea periculoasă pe care o absorbise

din tovărășia sălbatică din care făcuse parte atâtea ore.

Acum era cu ei în fiecare zi, de după-amiaza devreme până la miezul nopții și după aceea; iar eu și animalul stăteam în spatele draperiilor, trăgând cu ochiul în întuneric, căci nu era decât un singur felinar stradal și nu prea se vedea mare lucru din mulțimea care se învârtea pe acolo, cu excepția palorii fețelor, a micilor sclipiri și străfulgerări atunci când se aprindeau țigările, nu se auzea nimic din discuțiile lor decât atunci când râdeau ori cântau o vreme sau când vocile se ridicau sălbatic într-o ceartă – și în asemenea ocazii îl simțeam pe Hugo cum tremură și se face mic. Însă certurile erau curând potolite prin consimțământul general, un veto al întregului grup.

Și atunci când știam că Emily se va întoarce, amândoi, și eu, și Hugo, ne părăseam repede locul de pază și mergeam acolo unde se putea crede că dormim ori că, măcar, nu o spionăm pe ea.

În toată această perioadă, ori de câte ori eram atrasă dincolo, printre florile și frunzele ascunse de varul alb, semitransparent, găseam camerele în dezordine sau deteriorate. Nu am văzut niciodată cine sau ce făcea așa ceva, nici măcar nu am zărit nimic care să-mi dea vreun indiciu. Mi se părea din ce în ce mai mult că prin moștenirea acestei extensii a vieții mele obișnuite mi se dăduse încă o sarcină. Pe care nu eram în stare să o duc la îndeplinire. Căci, indiferent cât de mult măturam, ridicam și puneam

la loc scaunele, mesele și obiectele răsturnate, frecam podelele și ștergeam pereții, ori de câte ori intram din nou în camere după un scurt interval de timp petrecut în viața mea reală, totul trebuia refăcut. Era ca în povestirile despre trucurile răutăcioase ale fantomelor care bântuie casele. Deja intram în acel loc cu o vitalitate diminuată, un presentiment lugubru, în loc de speranța animată și iubitoare pe care o simțisem prima dată când reușisem să mă deplasez acolo... Într-adevăr, trebuie să arăt limpede aici că acest sentiment de descurajare nu semăna deloc cu deznădejdea care însoțea scenele „personale"; nu, chiar și în cel mai rău caz, dezordinea și anarhia camerelor nu erau deloc la fel de rele ca plictiseala înăbușitoare a familiei, a „personalului"; era întotdeauna o eliberare să păşesc din viața mea „reală" în acest loc, atât de plin de posibilități, de alternative. Când vorbesc aici despre „diminuare", mă refer doar la atmosfera în general mai liberă a acestui tărâm; nu aș putea să o compar cu constrângerile și limitările locului sau timpului în care acea familie își trăia mica piesă de teatru de păpuși.

Însă căror legi sau nevoi se supunea acel vandal necunoscut? Mă trezeam pe coridorul lung, dar neregulat, ca un hol lat, care se întindea la infinit, plin de uși și mici nișe în care erau vreo masă cu flori sau vreo statuie, tablouri, obiecte de tot felul, fiecare cu un loc precis – și deschideam o ușă de lângă ele spre o cameră, iar acolo totul era anapoda. Un vânt violent flutura draperiile în cameră, răsturnând măsuțele,

măturând cărțile de pe brațele fotoliilor, murdărind covorul cu scrum și mucuri de țigară dintr-o scrumieră care se rotea acolo, gata-gata să se răstoarne. Deschizând o altă ușă, totul era cum trebuia: ordine, o cameră nu doar pregătită pentru ocupanții săi, la fel de dichisită precum o cameră de hotel, ci și una din care el, ea, ei tocmai plecaseră, căci puteam să simt o personalitate sau prezențe în camera văzută prin ușa pe jumătate deschisă. Pe care, când intram, poate doar o secundă mai târziu, puteam să o găsesc pradă haosului, ca și cum ar fi fost o cameră dintr-o casă de păpuși, iar mâna fetiței pătrunsese prin tavan și răsturnase totul dintr-un capriciu de moment sau dintr-un acces de mânie.

Am hotărât că trebuia să zugrăvesc din nou camerele, că asta aveam de făcut... Vorbesc de parcă ar fi fost niște camere stabile, permanente, recognoscibile, ca într-o casă sau apartament, și nu un loc care se schimba de fiecare dată când îl vedeam. Mai întâi, zugrăveala: ce rost avea să fac ordine sau să curăț o mobilă care trebuia să stea între niște pereți atât de neîngrijiți și dărăpănați? Vopseluri am găsit. Cutii de diferite mărimi și culori așteptau pe ziare întinse pe jos într-una dintre camerele temporar goale – o zărisem mobilată cu doar câteva minute înainte. Erau pensule și sticle cu terebentină și scara de zugrăvit pe care o văzusem în timpul uneia dintre primele mele vizite aici. Am început cu o cameră pe care o știam bine: era salonașul cu draperii din brocart, mătăsuri roz și verzi și lemn vechi. Am strâns grămadă

tot ce se mai putea folosi în mijlocul camerei și am acoperit cu huse. Am frecat tavanul și pereții cu pudră pentru curățat, cu apă fierbinte, cu detergenți. Se lua strat după strat de var alb, la început mat și neted, apoi din ce în ce mai fin, până la ultimul, care acoperea totul cu un email transparent, ușor lucios, alb ca zăpada proaspătă ori ca un porțelan delicat. Era ca și cum ai fi stat înăuntrul unei coji de ou; simțeam că adaosurile de murdărie fuseseră luate de pe ceea ce împiedica o ființă vie să respire. Am lăsat mobila acolo în mijlocul camerei sub linţoliile ei, căci părea acum prea sărăcăcioasă pentru o cameră atât de frumoasă și simțeam că nu avea sens să o aranjez: când aveam să-mi revin, fantoma va fi azvârlit totul cu susul în jos sau va fi aruncat cu noroi pe pereţi. Dar nu, nu a fost aşa, nu s-a întâmplat; sau cred că nu s-a întâmplat – căci nu am revăzut niciodată camera aceea. Și asta nu pentru că am căutat-o și nu am reușit să o găsesc, ci... ar fi mai potrivit să spun că am uitat-o? Asta ar însemna să vorbesc despre locul acela în termenii vieții noastre obișnuite. Când mă aflam în camera aceea, sarcina pe care o îndeplineam avea sens; exista continuitate în ceea ce făceam, un viitor, iar eu mă aflam într-o relaţie de continuare cu invizibila creatură sau forță distructivă, exact așa cum eram cu cealaltă prezență, cea benefică. Însă acest sentiment de înrudire, de legătură contextuală, aparţinea doar acelei vizite în cameră, iar la următoarea mea vizită nu mai era aceeași cameră și preocuparea mea față de ea se schimba – și tot așa

cu celelalte camere, celelalte scene, ale căror arome și mirosuri păstrau o autenticitate deplină pe timpul cât durau și nici o clipă mai mult.

Am tot scris, fără vreo reținere deosebită sau lipsă de plăcere, descrieri ale tărâmului anarhiei, schimbării, impermanenței; acum trebuie să mă întorc la „personal" și asta cu groază, fără dorință...

Mă apropiasem de o ușă, neliniștită, dar și curioasă să văd dacă o s-o deschid, spre o cameră în care stafia se pusese pe treabă, însă în loc de asta era o scenă de o ordine desăvârșită, o cameră care oprima și descuraja din cauza afirmației pe care o făcea cum că acolo totul își avea locul și timpul său, că nimic nu se putea schimba sau mișca din ordinea sa.

Pereții erau nemiloși; mobila masivă, lustruită, strălucitoare; canapelele și fotoliile erau ca niște zdrahoni care făceau conversație; picioarele unei mese enorme răneau covorul.

Erau și oameni. Oameni adevărați, nu forțe sau prezențe. Între ei domina o femeie, una pe care o mai văzusem, pe care o știam bine. Era înaltă, robustă, cu o sănătate de porțelan imaculat, ochi albaștri, obraji trandafirii și gura veselă și pragmatică a unei școlărițe. Avea părul castaniu și o mare parte din el era strâns în creștetul capului și prins bine. Era îmbrăcată ca pentru a primi musafiri; purta haine bune, scumpe, la modă, și în ele trupul ei părea că încearcă să se remarce – cu timiditate, însă cu un anumit curaj, chiar bravură. Brațele și picioarele ei păreau stânjenite; nu voise să-și pună hainele astea, însă se

simțise obligată : avea să le dea jos cu un mic râset, un suspin și un „Mulțumescu-ți Ție, Doamne, ce ușurare !".

Vorbea cu o femeie, musafira, care era întoarsă cu spatele spre mine. Îi puteam privi chipul, ochii. Ochii aceia, neumbriți de autocritică, precum un cer care e albastru de foarte multe săptămâni și va continua să fie albastru și uniform încă multe săptămâni de-aci înainte, pentru că nu este nici pe departe vremea schimbării anotimpului – ochii ei erau goi, nu o vedeau pe femeia cu care vorbea, nici pe copilașul din poala ei, pe care îl tot hâțâna viguros, folosindu-se de călcâi ca de un arc. Nu o vedea nici pe fetița care stătea în apropierea mamei ei, privind, ascultând, cu toate simțurile ascuțite la maximum, ca și cum fiecare por recepta informații sub formă de atenționări, amenințări, mesaje de antipatie. Valuri puternice de emoție dureroasă emanau dinspre copilă. Era vinovăție. Ea era condamnată. Și, pe când recunoșteam această emoție și grupul de oameni de acolo, din încăperea impozantă și confortabilă, scena luă o formă asemănătoare cu imaginea sau stampa victoriană a unei probleme morale dintr-o piesă demodată. Deasupra ei stătea scris cu caractere emfatice: VINOVĂȚIA.

În fundal era un bărbat, care părea a nu se simți în largul său. Era soldat sau fusese. Era înalt și bine-făcut, dar ținuta lui dădea impresia că era greu să-și păstreze un țel și respectul de sine. Chipul său, frumos într-un mod convențional, era sensibil și ușor îndurerat, ascuns pe jumătate de o mustață mare.

Femeia, soție și mamă, vorbea ; vorbea întruna, de parcă nu ar mai fi existat nimeni altcineva în afară de ea în camera aceea ori dincolo de aceasta, de parcă ea ar fi fost singură, iar soțul și copiii ei – mai ales fetița, care știa că este principalul vinovat, cea de care se plângea mama – nu o puteau auzi.

— Însă pur și simplu nu mă așteptam, niciodată nu te previne nimeni cum va fi, este prea mult. La sfârșitul zilei nu mai sunt bună de nimic în afară de somn, mintea îmi e doar o ceață, un talmeș-balmeș... cât despre citit sau vreun lucru serios, nici nu se pune problema. Emily se trezește la șase, am învățat-o să stea potolită până la șapte, însă după aceea sunt în priză toată ziua, treburile nu mai contenesc și când te gândești că odată eram destul de cunoscută pentru inteligența mea... ei bine, mă tem că e doar o glumă.

Bărbatul, nemișcat, stătea rezemat în fotoliu, fumând. Îi căzu scrum de la țigară. Se încruntă, îi aruncă soției o privire iritată, trase în grabă spre el o scrumieră, într-un mod care spunea, în același timp, că ar fi trebuit să își aducă aminte de scrumieră mai devreme, dar că simțea că are dreptul să lase scrumul să cadă. Fumă mai departe. Fetița, care avea în jur de cinci sau șase ani, stătea cu degetul mare în gură. Avea chipul umbrit și posomorât din cauza presiunii criticilor referitoare la ea, la existența ei.

Era o copilă cu părul întunecat, cu ochi întunecați ca ai tatălui ei, plini de durere – vinovăție.

— Nimeni nu are habar ce înseamnă asta, nu-i așa, până nu are copii. Nu pot decât să țin pasul cu

năvala de treburi, masă după masă, hrana, darămite să le acord copiilor atenţia de care ar trebui să se bucure. Ştiu că Emily e pregătită pentru mai mult decât am eu timp să-i ofer, însă e un copil atât de pretenţios, de dificil, întotdeauna mă solicită foarte tare, vrea să-i citeşti şi să te joci tot timpul cu ea, da' eu gătesc, comand mâncare, toată ziua fac treabă, ei bine, ştii şi tu cum e, nu e timp pentru ce trebuie făcut, pur şi simplu nu am timp pentru copil. Anul trecut am reuşit să fac rost de o fată pentru o vreme, însă zău că era o bătaie de cap mai mare decât merita, cu toate problemele şi crizele lor şi tu trebuie să te ocupi de ele, îmi lua la fel de mult timp cât îmi ia Emily, dar aveam o oră pentru mine după prânz şi mă odihneam un pic, însă nu mi se părea că aveam energia să citesc, darămite să studiez, nimeni nu ştie cum este, ce înseamnă, nu, copiii te distrug, te omoară, eu nu mai sunt ce eram, ştiu asta mult prea bine, mă tem.

Copilul de pe genunchiul ei, de vreo doi-trei anişori, un copil greoi, apatic, îmbrăcat în lână albă care mirosea a jilav, era acum hâţânat mai tare; ochii îi deveniră sticloşi privind lumea care trepida în jurul lui, gura adenoidă îi era deschisă şi flască, obrajii grăsuni îi tremurau.

Soţul, pasiv, însă foarte încordat din cauza enervării – a vinovăţiei –, fuma în continuare, ascultând, încruntându-se.

— Da' ce poţi să oferi când nu primeşti nimic? Sunt goală, secătuită; la prânz sunt epuizată şi tot

ce vreau e să dorm. Și când te gândești cum eram, ce eram în stare să fac! Nu mă gândeam niciodată la oboseală, nu mi-am închipuit niciodată că aș putea deveni genul de femeie care să nu aibă niciodată timp să deschidă o carte. Dar uite că așa e.

Oftă fără jenă. Era ca un copil femeia aceea înaltă, solidă, sigură pe ea; avea nevoie de înțelegere la fel cum are un copil. Ședea examinând în forul ei interior solicitările zilelor și nopților ei. Nu mai era nimeni acolo pentru ea, căci simțea că vorbește singură : ei nu puteau sau nu voiau să o audă. Era prinsă în capcană, însă nu știa de ce simțea asta, deoarece căsătoria și copiii fuseseră dorința ei, scopul ei – ceea ce societatea alesese pentru ea. Nimic din educația sau experiența ei nu o pregătise pentru ceea ce simțea de fapt și era izolată în nefericirea și necazul ei, uneori crezând chiar că s-ar putea să fie bolnavă.

Fetița, Emily, părăsise fotoliul unde stătuse în picioare și se ținuse strâns de brațul acestuia, apărându-se de furtuna de critici și vorbe de ocară. Se duse acum la tatăl ei și stătu lângă genunchiul lui, privind-o pe femeia cea mare și puternică, mama ei, ale cărei mâini îi provocau atâta durere. Se făcu mică, trăgându-se din ce în ce mai aproape de tatăl ei, care părea neatent la ea. El făcu o mișcare neîndemânatică, răsturnând scrumiera, și, când o prinse instinctiv, cotul lui o atinse pe Emily. Ea se dădu înapoi, azvârlită deoparte, ca un lucru lăsat în urmă după trecerea unui șuvoi de apă sau a unui curent de aer. Se lăsă pe podea și zăcu acolo, cu fața în jos, cu degetul mare în gură.

Vocea aspră, acuzatoare, continua să vorbească, avea să vorbească mereu, întotdeauna vorbise întruna, nimic nu o putea opri, nimic nu putea să oprească aceste emoţii, această durere, această vină de a se fi născut, de a se fi născut pentru a provoca asemenea durere, asemenea neplăcere şi greutăţi. Vocea avea să cicălească întruna, la nesfârşit, nu putea fi oprită niciodată şi, chiar şi atunci când, în amintire, sunetul scăzu, trebuie să fi existat o permanentă presiune a aversiunii, resentimentului. În viaţa mea obişnuită auzeam adesea, chiar de cealaltă parte a conştiinţei, sunetul unei voci, al nemulţumirii amare şi şoptite: era acolo, într-una din camerele din spatele peretelui, încă acolo, mereu acolo... şi stând la fereastră, o priveam pe Emily, fata veselă, atrăgătoare, care avea întotdeauna in jurul ei oameni care îi ascultau pălăvrăgeala, râsul, micile remarci isteţe. Era întotdeauna conştientă de tot ce se întâmpla, nimic nu putea să îi scape din mişcările şi evenimentele acelei mulţimi. În timp ce stătea de vorbă cu un grup, parcă până şi spatele şi umerii ei receptau informaţii de la un alt grup. Şi totuşi era izolată, singură; „farmecul" îi era precum o cochilie de vopsea strălucitoare, iar din interiorul acesteia ea privea şi asculta. Intensitatea conştiinţei de sine o însingura; aceasta nu o părăsea, nici chiar când era cel mai în vervă, când era ameţită sau beată ori cânta cu ceilalţi. Era ca şi cum avea o diformitate invizibilă, o cocoaşă poate, vizibilă doar pentru ea însăşi... şi pentru mine, căci stăteam şi o

priveam într-un mod în care nu aș fi putut să o fac atunci când era aproape de mine, acasă.

Emily parcă nu mă vedea deloc. Era atât de atentă la ceea ce se petrecea printre tovarășii ei, că nu mai avea ochi pentru restul. Însă mă observă o dată sau de două ori și atunci mi s-a părut straniu să văd cum mă privește, de parcă nu aș fi putut să o văd că se uită. Era ca și cum acțiunea ei de a privi în afară, din mijlocul ocrotirii acelei mulțimi, îi conferea imunitate, era diferită față de uitatul la cineva din interiorul grupului, cerea un cod diferit. O privire lungă, gânditoare, calmă, nu neprietenoasă, mai degrabă detașată, sinele ei adevărat vizibil, și atunci apărea zâmbetul aspru, vesel, fluturarea mâinii – o atitudine prietenoasă, atât cât era permisă de tovarășii ei. De îndată ce pierdea contactul vizual cu mine, existența mea dispărea pentru ea ; era din nou înapoi, înconjurată de ei, prizoniera situației ei.

În timp ce stăteam acolo la fereastră, cu Hugo, atent, lângă mine, observând-o, am văzut cum numărul celor de pe trotuar creștea : acum erau cincizeci sau mai mulți și, uitându-mă în sus la nenumăratele ferestre pline cu fețe care atârnau deasupra scenei, am știut că avem cu toții un lucru în comun : ne întrebam cât de curând va pleca această gloată sau o parte din ea, cât de curând „tinerii“ o vor lua din loc... nu mai era mult de-acum. Și Emily ? Avea să plece cu ei ? Stăteam lângă animalul galben, care privea și el, care nu mă lăsa niciodată să-l alint, dar căruia părea să-i placă prezența mea acolo, aproape

de el, prietena stăpânei lui, a iubirii lui – stăteam acolo și mă gândeam că în orice zi puteam să mă apropii de fereastra aia și să descopăr că trotuarul de vizavi e gol, că oamenii de la salubritate stropesc bine cu apă și dezinfectant, curățând toate amintirile tribului. Iar eu și Hugo vom fi singuri și eu îmi voi fi trădat îndatorirea.

Dimineţile stătea cu animalul ei galben, îl hrănea cu înlocuitorii de carne și cu legumele lui, îl mângâia și vorbea cu el, îl lua noaptea în cămăruța ei, unde el se întindea lângă patul ei în timp ce ea dormea. Îl iubea la fel de mult ca întotdeauna, fără îndoială. Însă nu era capabilă să-l includă în viața ei adevărată de pe trotuar.

Într-o seară, devreme, ea intră în casă la ora când viața de afară era în toi – adică atunci când începeau să apară luminile la diferite înălțimi în aerul care se întuneca. Intră și, cu o expresie de agitație pe care încerca să o ascundă de mine, îi zise lui Hugo:

— Vino, haide cu mine să te prezint.

Uitase de experiența ei anterioară? Nu, bineînțeles că nu; însă i se părea că se putea ca lucrurile să se fi schimbat. Acum era cunoscută acolo, afară – mai mult, trebuie să se fi simțit un membru fondator al acestui trib: ajutase la formarea lui.

El nu vru să meargă. O, nu, nu voia deloc să meargă cu ea. Prin felul în care stătea, arătându-și dorința sau, cel puțin, acordul de a merge cu ea, el așeza pe umerii ei răspunderea pentru ceea ce se putea întâmpla.

Ea o luă înainte, iar el o urmă. Nu îl puse în lanțul lui greu. Lăsându-și animalul neprotejat, ea își făcea grupul răspunzător pentru comportamentul său.

Am privit-o pe copilă, zveltă și vulnerabilă chiar și în pantalonii groși, ghetele, jacheta și eșarfele ei, cum traversează strada, cu animalul ținându-se calm după ea. Lui Emily îi era frică, asta era evident, cum stătea la marginea unuia dintre grupurile care pălăvrăgeau vesel, care păreau întotdeauna aprinse de o violență interioară a emoției sau a disponibilității pentru emoție. Își ținea mâna pe capul animalului, ca să-l liniștească. Lumea se întorcea și o vedea, îl vedea pe Hugo. Și fata, și animalul erau cu spatele la mine ; puteam să văd mulțimea de chipuri așa cum le vedeau Emily și Hugo. Nu-mi plăcea ce vedeam... dacă aș fi fost eu acolo afară, mi-ar fi venit să fug, să scap... Însă ea rămase acolo o vreme. Cu mâna tot timpul în jos, aproape de capul lui Hugo, mângâindu-i urechile, bătându-l ușurel cu palma, alinându-l, ea se deplasă încet printre clanuri, hotărâtă să treacă testul, să-și exprime poziția față de ei. Rămase afară cu el pe când se lăsa înserarea și mulțimile animate erau absorbite într-un amestec de lumină și întuneric, în care sunetul – un râset, o voce ridicată, clinchetul unei sticle – era amplificat și se răspândea în toate direcțiile, purtând mesaje de agitație sau alarmă spre privitorii acum invizibili care stăteau la ferestrele lor. Când îl aduse înăuntru părea obosită. Era întristată. Era mult mai aproape de nivelul obișnuit la care trăiam eu, ca una dintre vârstnici. Ochii

ei m-au văzut pe când şedea mâncându-şi salata de fasole, cu bucăţica ei de pâine, păreau să vadă cu adevărat încăperea în care stăteam. Cât despre mine, eram plină de neliniște: credeam că tristeţea ei are drept motiv faptul că hotărâse că Hugo nu putea să călătorească în siguranţă alături de trib – eu o credeam nebună şi numai pentru că se gândise la aşa ceva – şi că se hotărâse să plece cu ei, să se debaraseze de el.

După masă, stătu la fereastră multă vreme. Privi la scena din care de obicei făcea parte. Animalul se aşeză, dar nu lângă ea, ci într-un colţ, în liniște. Ai fi putut crede că plânge sau că ar fi plâns dacă ar fi ştiut cum. Suferea în tăcere. Pleoapele i se lăsară în jos şi stătea chinuit de durere, scuturat de frisoane.

Când Emily se duse la culcare, a trebuit să îl cheme de mai multe ori, iar el se duse, în cele din urmă, încet, cu un mers calm, plin de demnitate. Însă se afla într-o izolare interioară faţă de ea: se proteja pe sine. A doua zi dimineaţa, ea se oferi să iasă în oraş şi să caute provizii. Nu mai făcuse asta de ceva vreme şi am simţit din nou că gestul ei era un fel de scuză simbolică pentru că voia să plece.

Am stat amândoi în liniște în camera lungă, unde lumina soarelui nu mai bătea deoarece era deja miezul zilei. Eu mă aflam pe o latură a ei, iar Hugo stătea întins, cu capul pe labe, de-a lungul peretelui exterior al încăperii, unde nu putea fi văzut de la ferestrele de deasupra lui.

Am auzit afară paşi care se opriră, apoi deveniră furişaţi. Am auzit voci, care fuseseră zgomotoase, devenind dintr-odată scăzute.

Vocea unei fete? – nu, a unui băiat; însă era greu să-ţi dai seama. La fereastră apărură două capete, care încercau să vadă în obscuritatea încăperii: lumina de afară era strălucitoare.

— E aici, zise unul dintre băieţii familiei Mehta de la etaj.

— L-am văzut la fereastră, zise un tânăr negru.

Îl observasem adesea pe trotuar, împreună cu ceilalţi, un băiat zvelt, vioi, plăcut. Între cele două capete apăru un al treilea: o fată albă, de la unul dintre blocuri.

— Tocană de câine, zise ea cu graţie. Ei bine, *eu*, una, n-am de gând să mănânc.

— O, pleacă de aici, zise băiatul negru, am văzut eu ce mănânci.

Am auzit un zgomot ca un răpăit. Era Hugo. Tremura şi ghearele îi trepidau pe duşumea.

Apoi fata mă văzu stând acolo, mă recunoscu şi adoptă rânjetul vesel şi nepăsător cu care grupul îi trata pe cei din afară.

— O, făcu ea. Am crezut...

— Nu, am spus. Locuiesc aici. N-am plecat.

Cele trei chipuri se întoarseră scurt unul spre celălalt, cafeniu, alb, negru, în timp ce schiţară între ei grimase care spuneau *am făcut-o latră*. Se retraseră, lăsând fereastra goală.

Hugo scoase un geamăt abia auzit.

— E în regulă, am zis eu. Au plecat.

Răpăitul se intensifică. Apoi animalul se ridică și se strecură de acolo, încercând să-și păstreze demnitatea, spre ușa care dădea în bucătăria deschisă, care era cel mai îndepărtat loc în care se putea duce de la fereastra periculoasă. Nu voia să observ că își pierduse stăpânirea de sine. Îi era rușine că o pierduse. Geamătul pe care îl auzisem era în egală măsură rușine, cât și teamă.

Când Emily intră în casă ca o fată cuminte ce era, se înserase. Era obosită, fusese nevoită să meargă în multe locuri ca să găsească provizii. Însă era mulțumită de sine. La vremea aceea, rațiile erau minime din cauza iernii care abia se sfârșise: napi suedezi, cartofi, varză, ceapă. Cam asta era tot. Însă reușise să găsească și câteva ouă, un pic de pește și chiar – drept premiu – o lămâie puternic parfumată, neofilită. După ce termină cu etalarea prăzii, i-am povestit ce se întâmplase. Îi pieri cheful pe loc. Se așeză tăcută, cu capul plecat, cu ochii ascunși de mine de pleoapele groase, albe, cu gene dese. Apoi, fără să mă privească, se întoarse cu spatele la mine și se duse să îl caute pe Hugo al ei, ca să-l aline.

Și apoi, un pic mai târziu, ieși pe trotuar și rămase acolo până foarte târziu.

Îmi aduc aminte cum am stat pe întuneric la nesfârșit. Amânam momentul aprinderii lumânărilor, gândindu-mă că pătratul vag de lumină care era fereastra mea văzută de vizavi le-ar aminti de Hugo canibalilor de acolo. El se dusese înapoi la locul de

lângă perete, unde nu putea fi zărit cu ușurință. Stătea nemișcat, ca și cum ar fi dormit, însă avea ochii deschiși. Când am aprins lumânările nu s-a mișcat, nici măcar n-a clipit.

Cu ochii minții mă văd stând în camera lungă, cu mobila ei veche și confortabilă, cu lucrurile lui Emily în spațiul mic pe care ea li-l aloca și animalul galben stând întins în liniște, suferind. Și drept fundal era peretele ambiguu, care se putea dizolva atât de ușor, dizolvând de asemenea toată această viață exterioară și neliniștile și presiunile vremurilor – creându-le, desigur, pe ale sale. Se înălța acolo, prezent ca o umbră, cu modelul lui de fructe, frunze și flori șters de lumina slabă. Așa îl văd, așa ne văd pe noi, așa văd vremea aceea: camera lungă, slab luminată, cu mine și Hugo acolo, gândindu-ne la Emily, care era vizavi, printre mulțimile care se schimbau, se retrăgeau, se răreau și plecau – și în spatele nostru acea zonă nedefinită, mișcându-se, amestecându-se și schimbându-se, unde pereții, ușile, camerele, grădinile și oamenii se recreau permanent, ca norii.

Era o noapte cu lună. Părea mai multă lumină afară decât în cameră. Trotuarele erau ticsite. Era foarte multă gălăgie.

Era limpede că mulțimea se împărțise în două: o parte era pe cale să plece la drum.

Am căutat-o pe Emily printre aceștia, dar nu am zărit-o. Apoi am văzut-o: era cu cei care rămâneau. Noi toți – eu, Hugo, partea din mulțime încă nepregătită să întreprindă călătoria și sutele de oameni de

la ferestrele din jur și de sus – priveam cum cei care plecau formau un regiment, câte patru sau cinci pe același rând. Nu păreau să ia prea multe cu ei, însă venea vara, iar regiunea spre care se îndreptau nu fusese încă jefuită sau așa credeam noi. Majoritatea erau foarte tineri, până în douăzeci de ani, însă grupul includea și o familie alcătuită din mamă, tată și trei copii mici. Un bebeluș era purtat în brațe de un prieten, mama luă un prunc în spate, într-un portbebe, iar tatăl îl ținea pe umeri pe cel mai mare dintre copilași. Existau conducători, trei bărbați: nu bărbații de vârstă mijlocie sau mai în vârstă, ci cei mai mari dintre tineri. Dintre aceștia, doi mergeau în față cu femeile lor, iar unul venea la coadă cu ale lui: avea două fete cu el. În grupul ăsta erau în total vreo patruzeci de persoane.

Aveau un căruț similar cu cele care se foloseau în aeroporturi și gări. În el erau niște pachete cu rădăcinoase și cereale și bocceluțele drumeților. De asemenea, în ultimul moment, un cuplu de tineri, râzând, dar cu chipurile rușinate ori cel puțin sfioase, înghesuiră în acest căruț un pachet mare și moale din care picura sânge.

În căruț erau legături subțiri de trestie – acestea erau vândute pe stradă din ușă în ușă pe atunci; iar trei fete le purtau pe post de torțe care ardeau viu și intermitent, una în față, una în spate, una la mijloc, torțe mult mai luminoase decât felinarele slabe de stradă, care uneori nici nu funcționau. Și porniră la drum de-a lungul străzii, spre nord-vest, luminați de

torțele din care se prelingeau flăcări periculoase care mai că le atingeau capetele. Cântau. Cântau „Arată-mi drumul spre casă“[1] – fără să fie conștienți de patosul lui absurd. Cântau „Nu ne vom urni“[2] și „Pe malul fluviului“[3].

După ce plecară, pe trotuare au rămas încă destul de mulți oameni. Păreau abătuți și în curând se risipiră. Emily veni înăuntru, tăcută. Îl căută pe Hugo – acesta se întorsese la locul lui de lângă perete, iar ea se așeză lângă el și îl trase pe jumătate la ea în poală. Stătu ținându-l în brațe, aplecată deasupra lui. Vedeam capul mare și galben așezat pe brațul ei, puteam să îl aud, în sfârșit, torcând de fericire.

Atunci am știut că, deși dorea mai mult decât orice să plece cu migratorii în acel viitor al aventurierilor sălbatici, nu era pregătită să-l sacrifice pe Hugo al ei. Sau, cel puțin, în ea se dădea o luptă. Și am îndrăznit să sper. Cu toate acestea, chiar sperând, m-am întrebat de ce ar avea vreo importanță dacă ar rămâne. Să rămână cu cine? Cu mine? Credeam că e important să rămână acolo unde fusese lăsată de bărbatul acela? Ei bine, credința mea începea să pălească; însă

---

1. *Show Me the Way to Go Home*, cântec popular, devenit celebru în anul 1925, când a fost adaptat de compozitorii britanici James Campbell și Reginald Connelly. (n. t.)
2. *We Shall Not Be Moved*, cântec popular afroamerican, de factură religioasă, datând probabil de pe vremea sclavilor care munceau pe plantațiile din SUA, adaptat de activiștii anilor '30. (n. t.)
3. *Down by the Riverside*, cântec tradițional religios afro-american. (n. t.)

supravieţuirea ei conta, probabil, şi cine putea spune unde era mai probabil ca ea să se afle cel mai în siguranţă? Credeam că ar trebui să rămână cu animalul ei? Da, credeam; în mod absurd, desigur, căci nu era decât un animal. Însă era al ei, îl iubea, cu siguranţă ţinea la el. Aşa îmi spuneam în sinea mea, aşa discutam cu mine însămi, aşa mă alinam – şi, de asemenea, aşa mă certam cu acel mentor invizibil, bărbatul care mi-o lăsase pe Emily şi plecase: de unde era să ştiu eu ce să fac? Sau cum să gândesc? Dacă făceam greşeli, atunci a cui vină era? El nu îmi spusese nimic, nu îmi lăsase instrucţiuni; nu exista nici o modalitate să ştiu cum trebuia să trăiesc, cum trebuia să trăiască Emily.

În spatele peretelui am găsit o cameră care era înaltă, nu foarte mare şi, cred, cu şase laturi. Nu era mobilă în ea, doar un suport rudimentar de-a lungul a două dintre laturi. Pe jos era întins un covor, însă era un covor fără viaţă: avea model, unul complicat, dar culorile aveau o existenţă iminentă, doar potenţială, nu mai mult. Aici fusese un târg sau o piaţă, iar în urmă rămăsese o cantitate de zdrenţe, ţesături pentru îmbrăcăminte, resturi de broderie orientală din aceea care are bucăţi minuscule de oglindă cusute în formă de flori, haine vechi – tot ce îţi poţi imagina din gama asta. Unii oameni stăteau în picioare prin cameră. La început păreau să nu facă absolut nimic; păreau inactivi şi indecişi. Apoi unul dintre ei luă o bucată de material din talmeş-balmeşul de pe suporturi şi se aplecă să o potrivească pe covor – şi iată,

modelul corespundea acelei bucăți de covor. Această bucată a fost așezată exact pe model și îl aduse la viață.

Semăna cu un joc de copii, de dimensiuni uriașe; numai că nu era un joc, era serios, important nu numai pentru cei ce se ocupau cu această muncă, ci pentru toată lumea. Apoi o altă persoană se aplecă pe covor cu o bucată aleasă din maldărul multicolor de pe suporturi, se aplecă, o potrivi și se îndreptă din nou ca să privească în jos. Stăteau acolo vreo zece oameni, foarte tăcuți, plimbându-și privirile de la desenele de pe covor la mormanul de lucruri și înapoi. O identificare, mișcarea rapidă, un zâmbet de plăcere sau de ușurare, o privire de felicitare din partea unuia dintre ceilalți... nu exista competiție, doar cooperarea cea mai sobră și mai iubitoare. Am intrat în cameră, am pășit pe covor uitându-mă în jos, așa cum făceau și ei, la nedesăvârșirea lui, un model fără culoare, în afara locurilor unde bucățile fuseseră deja potrivite, astfel încât unele porțiuni din covor aveau un lustru palid, de parcă ar fi fost pus la albit, iar altele străluceau, desăvârșite. Am căutat și eu fragmente de materiale care puteau să insufle viață covorului și chiar am găsit unul și m-am aplecat să-l potrivesc și să-l așez, înainte ca o senzație de apăsare să mă facă să mă deplasez din nou. Mi-am dat seama că peste tot în jur, în toate celelalte camere, erau oameni care, la rândul lor, își făceau apariția aici, ca purtați de un curent, vedeau această activitate fundamentală, găseau o piesă care se potrivea, o așezau la

locul ei şi apoi se lăsau purtaţi din nou spre alte îndatoriri. Am părăsit camera aceea înaltă al cărei tavan dispărea sus, în întunericul unde am crezut că zăresc strălucirea unei stele, o cameră a cărei parte de jos era scăldată într-o lumină scânteietoare care înconjura, precum iluminatul scenic, siluetele concentrate, tăcute. I-am lăsat şi am plecat mai departe. Camera dispăru. N-am reuşit să o găsesc atunci când mi-am întors capul să o văd din nou, astfel încât să ţin minte unde se află. Însă ştiam că era acolo, aşteptând, ştiam că nu dispăruse şi că munca din ea continua, trebuia să continue, avea să continue mereu.

Acum, această perioadă pare să fi durat la nesfârşit, şi totuşi, de fapt, ea a fost foarte scurtă, o chestiune de câteva luni. Se întâmplau foarte multe şi fiecare oră părea saturată cu noi experienţe. Cu toate acestea, în aparenţă, tot ce făceam era să trăiesc liniştită acolo, în camera aceea, cu Hugo, cu Emily. Înăuntrul ei era haos... sentimentul care te copleşeşte în momentele din viaţă când totul este în schimbare, mişcare, distrugere – sau reconstrucţie, însă asta nu este întotdeauna evident la vremea respectivă – un sentiment de neajutorare, ca şi cum acel cineva ar fi purtat într-un vârtej sau într-o centrifugă.

Însă nu aveam altă alternativă decât să continui să fac exact ce făceam. Să privesc, să tot privesc. În cea mai mare parte, să o privesc pe Emily... care era o străină, aşa părea, de ani de zile. Însă bineînţeles că nu era, tocmai neliniştea pentru ea lungea orele.

Animalul cel galben, cu melancolia, cu suferința lui mascată – jur că așa era, deși nu era decât un animal – de hotărârea de a fi stoic, de a nu își arăta rănile, stătea liniștit fie la fereastră, în locul din spatele draperiilor, unde se putea ascunde cu ușurință, fie întins lângă perete, într-o poziție de bocitoare, cu capul pe labele din față, cu ochii săi verzi nemișcați și deschiși. Zăcea acolo oră de oră, contemplându-și gândurile. De ce nu? Gândea, judeca, așa cum se poate vedea că fac animalele, dacă sunt observate fără prejudecăți. Trebuie să spun aici, de vreme ce trebuie spus asta undeva despre Hugo, că eu cred că seriile de comentarii evocate automat de acest tip de afirmație, remarcile aruncate ca niște confetti având de-a face cu „antropomorfismul" nu își au locul. Ne împărțim viața emoțională cu animalele; ne flatăm că emoțiile umane sunt mult mai complicate decât ale lor. Poate că singura emoție pe care nu o cunoaște o pisică sau un câine este iubirea romantică. Și, chiar și atunci, trebuie să ne întrebăm. Ce este devotamentul emoțional al unui câine pentru stăpânul sau stăpâna sa dacă nu ceva asemănător cu acel gen de iubire, plin de dor și jale și de „dă-mi, dă-mi". Ce altceva decât asta era iubirea lui Hugo pentru Emily? Cât despre gândurile noastre, despre aparatul nostru intelectual, despre raționalismul, logica, deducțiile noastre și așa mai departe, se poate spune cu certitudine absolută că pisicile, câinii și maimuțele nu pot face o rachetă să zboare spre Lună sau să țească materiale artificiale pentru îmbrăcăminte din derivate

ale petrolului, însă, cum stăm în ruinele acestui fel de inteligenţă, este greu să-i acorzi prea multă valoare: presupun că acum o subevaluăm, aşa cum atunci o supraevaluam. Va trebui să-şi găsească locul său: cred că va fi un loc destul de jos.

Cred că în tot acest timp fiinţele umane au fost privite de creaturi ale căror percepţii şi înţelegere erau mult mai avansate decât orice eram noi în stare să acceptăm, din cauza vanităţii noastre, astfel încât am fi îngroziţi dacă am afla, ne-am simţi umiliţi. Am trăit cu ele ca ucigaşi şi torţionari nepricepuţi, orbi, împietriţi, cruzi, iar ele ne-au privit şi ne-au cunoscut. Şi acesta este motivul pentru care am refuzat să recunoaştem inteligenţa fiinţelor care ne înconjoară: şocul pentru amorul nostru propriu ar fi prea mare, judecata la care ar trebui să ne supunem ar fi prea cumplită: este exact acelaşi proces care-l poate face pe un om să continue comiterea unei crime sau a unui act de cruzime ştiind asta: ar fi prea dureros să se oprească şi să vadă ce a făcut, nu i-ar putea face faţă.

Însă oamenii au nevoie de sclavi, victime şi tot tacâmul şi bineînţeles că multe dintre „animalele de companie“ sunt tocmai asta, deoarece au fost transformate în ceea ce noi credem că ar trebui să fie ele, întocmai cum fiinţele umane pot deveni ceea ce se aşteaptă de la ele să fie. Însă nu toate, nu prin orice mijloace; tot timpul, pe parcursul vieţii noastre, suntem însoţiţi, peste tot unde mergem, de creaturi care ne judecă şi care se comportă uneori cu o noblețe care este... pe care o numim noi umană.

Hugo, această creatură cârpăcită, era în relația sa cu Emily la fel de gingaș ca un iubit credincios care se mulțumește cu foarte puțin, cu condiția să nu fie alungat de lângă persoana preaiubită. Asta își impusese el: să nu formuleze pretenții, să nu ceară, să nu fie o pacoste. Aștepta. La fel ca mine. Privea, așa cum făceam și eu.

Petreceam ore lungi cu el. Sau, în momentele în care lumina soarelui bătea pe perete, stăteam și așteptam ca acesta să se deschidă, să se dezvăluie. Ori mergeam pe străzi, înmagazinând veștile, zvonurile și informațiile împreună cu restul lumii, întrebându-mă ce ar fi cel mai bine să fac și decizând să nu fac nimic deocamdată; întrebându-mă cât timp va mai rezista orașul ăsta, erodat cum era în toate felurile, cu serviciile pe cale de dispariție sau dispărute, cu oamenii părăsindu-l, cu rezerve de hrană din ce în ce mai puține, cu legea și ordinea care constau din ce în ce mai mult din ceea ce cetățenii își impuneau ei înșiși, o abținere instinctivă, chiar o grijă pentru ceilalți care se aflau la strâmtoare.

Tensiunea așteptării părea să se înăsprească. Primul motiv, vremea – venise vara fierbinte și uscată, soarele avea o înfățișare prăfuită. Trotuarul de vizavi se umpluse din nou. Însă acum exista mai puțin interes față de ceea ce se petrecea acolo: la ferestre erau mai puține capete, oamenii se obișnuiseră cu toate astea. Toată lumea știa că marginea străzii se va goli din nou pe jumătate atunci când va pleca un alt trib și acceptam, cu sentimente confuze, întâmplarea care

alesese strada noastră ca loc de întâlnire pentru migraţiile din partea noastră de oraş: părinţii ştiau, cel puţin, ce făceau copiii lor, chiar dacă nu le plăcea. Ne-am obişnuit să privim un grup de diverşi oameni strângându-se de-a lungul trotuarului cu bagajele lor jalnice şi apoi plecând, cântându-şi vechile cântece de război ori cântece revoluţionare care păreau la fel de nepotrivite cum sunt cântecele despre sex pentru cei în vârstă. Şi Emily nu plecă. Alerga după ei un pic, cu alte fete, şi apoi venea acasă, abătută, să-l cuprindă pe Hugo în braţe, să-şi pună capul cu părul negru pe blana lui galbenă. Era ca şi cum plângeau amândoi. Se strângeau una în alta, două fiinţe îndurerate, alinându-se.

Apoi Emily s-a îndrăgostit... sunt conştientă că pare un termen nepotrivit pentru vremurile pe care le descriu. S-s îndrăgostit de un tânăr care părea că va fi, foarte probabil, conducătorul următorului contingent care avea să plece din oraş. Era, în ciuda hainelor sale de fanfaron, un tânăr meditativ sau cel puţin unul încet la minte; un observator prin temperament, poate, însă împins la acţiune de vremuri? Era, în orice caz, apărătorul firesc al celor mărunţi, al celor nenorociţi, al celor oropsiţi. Era cunoscut pentru asta, tachinat pentru asta, uneori criticat: moliciunea de acest fel era inutilă faţă de necesităţile supravieţuirii. Poate că de aceea i-a plăcut lui Emily.

Cred că încrederea lui Emily în el era atât de mare încât ea s-a gândit chiar să îl ducă pe Hugo afară în mulţime pentru o altă încercare, însă Hugo trebuie

să fi simțit ce avea de gând: s-a cutremurat și s-a făcut mic, iar ea a fost nevoită să-l ia în brațe și să-i zică: „Nu, n-o s-o fac, Hugo, îți promit că n-o s-o fac. Ai auzit? Am promis, nu-i așa?".

Ei bine, era îndrăgostită și gata. Era „prima iubire", după tradiție. Ceea ce înseamnă că trecuseră acele iubiri de licean, fiecare la fel de agonizantă, intensă și serioasă ca iubirile „adulte" de mai târziu; această iubire era „prima" și „serioasă" deoarece era împărtășită sau, cel puțin, acceptată.

Îmi amintesc că obișnuiam să mă întreb dacă acești tineri, care trăiau, așa cum erau nevoiți, de pe o zi pe alta, care nu se închideau niciodată, în cuplu, între niște pereți decât dacă era vorba de câteva zile sau ore undeva într-o casă părăsită ori în vreo șură pe un câmp, își spuneau vreodată unul altuia: *Te iubesc. Mă iubești? Oare va dura iubirea noastră?* și așa mai departe. Fraze care semănau toate din ce în ce mai mult cu cheile sau documentele de proprietate pentru construcții și dependințe acum scoase din uz.

Însă Emily era copleșită de durere, așa cum se întâmplă la această vârstă, proaspătă ca o franzelă aburindă și iubind un erou în vârstă de douăzeci și doi de ani. Care, în mod inexplicabil, chiar ciudat, o alesese pe ea. Ea era iubita lui, aleasă dintre multe și recunoscută ca atare. Era alături de el pe trotuar, mergea cu el în expediții și oamenii simțeau plăcere și chiar un aer de importanță atunci când îi strigau: „Gerald zice...", „Gerald vrea ca tu să..."

De la durere trecea pe loc la exaltare și stătea acolo alături de el, îmbujorată și frumoasă, cu ochi

blânzi. Sau se arunca jos, în colțul cu canapeaua, ca să fie de una singură pentru puțin timp sau măcar departe de el, căci totul era prea mult, prea intens, avea nevoie de un scurt răgaz. Radia de uimire, fără să mă vadă, fără să vadă nimic în jur și știam că își spunea în sinea ei: El m-a ales *pe mine, pe mine*... și asta nu însemna *Şi am doar treisprezece ani!* Acesta era un gând pentru oamenii de vârsta mea. O fată era pregătită pentru împreunare atunci când corpul ei era pregătit.

Însă viaţa acestor tineri se desfăşura în comun, iar împreunarea era departe de a fi centrul sau pivotul unei relaţii atunci când ei se alegeau unul pe altul. Nu, nici un act sexual individual nu se compara cu această acţiune de permanentă amestecare cu alţii, ca şi cum ar fi avut loc un ospăţ ritual gigantic, toată lumea gustând, lingând şi regurgitând pe toată lumea, toţi făcându-se cunoscuţi altora şi alţii făcându-se cunoscuţi lor prin această gustare şi probare – observându-se unii pe alţii, frecându-se unii de alţii, discutând, schimbând miasme.

Însă deşi Emily era parte a acestui act comun, festinul comun, simţea, în acelaşi timp, aşa cum simţeau fetele în mod tradiţional. Ştiam că voia să fie singură cu Gerald: i-ar fi plăcut această experienţă, cea veche.

Însă nu era niciodată singură cu el.

Ceea ce voia era nepotrivit. Se simţea rea, chiar nelegiuită, putea fi blamată pe bună dreptate. Ea era un anacronism.

Eu nu ziceam nimic, căci relațiile noastre nu erau de așa natură încât să o pot întreba sau ca ea să îmi spună din proprie inițiativă.

Nu știam decât ce puteam să văd cu ochii mei: că era cuprinsă tot timpul de o violență a nevoii care exploda în ea, orbindu-i ochii și cutremurându-i trupul, ceea ce o uimea – nevoi care nu puteau fi niciodată domolite cu o îmbrățișare pe dușumeaua unei camere goale sau la vreo margine de câmp. Peste tot în jurul ei tumultul vieții continua, însă Gerald se afla întotdeauna în centrul lui: oriunde se întorcea, orice treabă făcea, era și el acolo, foarte eficient, pragmatic și ocupat cu lucruri importante, însă ea, Emily, era posedată de un dușman sălbatic, îi venea să urle de bucurie și durere. Și dacă ea ar fi trădat ceea ce simțea printr-o privire sau vreun cuvânt greșit, ce s-ar întâmpla atunci? Și-ar pierde căminul aici, printre oamenii aceștia, tribul *ei*... Și acesta era motivul pentru care atât de adesea se strecura înăuntru, ca să se târască lângă familiarul ei Hugo și să-l cuprindă în brațe. La care el scotea un geamăt înăbușit, căci știa foarte bine în ce fel se folosea Emily de el.

A existat această juxtapunere: Emily stătea cu obrazul rezemat pe blana galbenă, aspră, cu mâna încă de copil cuprinzând o ureche zdrențuită, cu trupul încordat exprimând vid și dor. Peretele din spatele meu s-a deschis, amintindu-mi din nou cât de ușor și de neașteptat putea să o facă, iar eu am pășit către o ușă dinspre care veneau voci. Și un râs frenetic, țipete ascuțite și proteste. Am deschis ușa spre acea

lume a cărei atmosferă era de iritare, limitare, micime. O lume viu colorată: culorile erau precise şi ţipătoare, ca în calendarele vechi. Un loc fierbinte, apropiat, totul foarte mare, peste dimensiunile reale, dificil: eram din nou prizonieră în perspectiva copilului. Dimensiuni mari şi mici; violenţa emoţiei şi insignifianţa ei – contradicţii, imposibilităţi erau zidite şi constituiau o parte din substanţa a ceea ce vedeai atunci când intrai în acest climat particular. Era un dormitor. Din nou, ardea un foc în zidul din spatele unui grilaj metalic înalt. Era din nou o cameră densă, impozantă, care te absorbea, a cărei atmosferă era chiar timpul, ticăitul unui ceas simţit ca o caracteristică a fiecărei clipe şi fiecărui gând. Încăperea era plină de o lumină fierbinte: o lumină roşiatică, brăzdată de umbre, se aşternea pe pereţi, pe tavan şi pe draperiile albe, moi, deosebit de lungi, care acopereau peretele opus faţă de cele două paturi: paturile tatălui şi mamei, patul soţului şi patul soţiei.

Dintr-un motiv neştiut, draperiile, cu greutatea lor moale, mă umplură de nelinişte. Erau din olandină sau muselină albă, cu o porţiune în relief ţesută în ea, şi aveau multe cute. Albul, care era creat pentru a fi uşor şi transparent ca să lase soarele şi aerul nopţii să pătrundă înăuntru, fusese luat în stăpânire şi îngroşat, fusese îngreunat şi agăţat în linţolii pentru a opri aerul şi lumina, pentru a reflecta lumina fierbinte a flăcărilor din şemineul cu grilaj de metal.

Într-o parte a camerei stătea mama cu băieţelul ei, îmbrăcat în lână jilavă, ca întotdeauna. Ea îl ţinea

în brațe, era absorbită de el. Într-un fotoliu mare plasat lângă draperii, bărbatul cu înfățișare de soldat ședea cu genunchii depărtați, strângând-o între ei pe fetița care țipa. Pe fața lui, sub mustață, era un mic surâs încordat. „Gâdila" copilul. Acesta era un „joc", „jocul" de la ora culcării, un ritual. Tatăl se juca acum cu copilul mai mare, cu fetița, o obosea, îi acorda porția ei de atenție înainte de a fi dusă la culcare și acesta era un serviciu pe care tatăl i-l făcea mamei, care nu putea să facă față solicitărilor de peste zi, pretențiilor lui Emily. Aceasta era îmbrăcată într-o cămășuță de noapte lungă, cu volănașe la încheieturile mâinilor și la gât. Părul îi fusese periat și era prins cu o panglică. Cu câteva minute înainte fusese o fetiță drăguță, foarte dichisită, într-o cămașă de noapte albă, cu o panglică albă în păr, însă acum îi era cald și transpira, iar corpul ei se contorsiona și se răsucea ca să scape din mâinile mari ale bărbatului care o strângeau și o înghionteau în coaste, ca să scape de fața mare și crudă care se apleca atât de aproape deasupra ei cu o expresie de satisfacție intimă. Camera părea umplută de o suferință fierbinte, teama de a fi ținută strâns, nevoia de a fi ținută și chinuită, de vreme ce acesta era modul în care ea le făcea pe plac celor care o țineau în captivitate. Ea țipă ascuțit:

— Nu, nu, nu, nu... – neajutorată, explorată și despuiată.

Mama era indiferentă. Nu știa ce se întâmplă sau că fetița suferă. Căci era un „joc" și țipetele și protestele erau din propria-i copilărie și, prin urmare,

erau în ordine, sănătoase, permise. Dinspre ea venea o inexpresivitate, indiferența ignoranței. Ea gângurea și vorbea cu bebelușul apatic, cu gura deschisă, în timp ce tatăl își vedea mai departe de sarcina sa uitându-se din când în când la soția lui cu o expresie foarte complexă – un sentiment de vinovăție, însă nu era conștient de asta ; rugăminte, deoarece simțea că acest lucru era greșit și că se cuvenea a fi oprit ; uimire că acest lucru era permis de ea, care nu numai că nu protesta, dar îl încuraja în mod activ în „joc" ; și, amestecată cu toate acestea, o expresie care nu dispărea niciodată de pe chipul său, în nici un moment, de incredulitate pură cu privire la imposibilitatea tuturor lucrurilor. El își lăsă genunchii moi și se prefăcu a elibera copilul, care aproape căzu, se întinse după un genunchi ca să-și găsească echilibrul, însă, înainte de a putea fugi, fu prins din nou când genunchii se strânseră laolaltă de o parte și de alta. Tortura insuportabilă reîncepu.

— Ei, haide, haide, Emily, murmură bărbatul impozant, inundând-o cu mirosul de tutun și haine nespălate. Poftim ! Na ! Ei, așa-mi ești ! continuă el, în timp ce degetele mai groase decât coastele ei se înfigeau în spatele ei, iar ea țipa și implora.

Această scenă păli ca o scânteie sau ca un coșmar și același bărbat stătea acum în aceeași cameră, dar într-un fotoliu de lângă pat. Avea pe el un capot greu, maro, dintr-o lână foarte groasă și aspră, un veșmânt soldățesc. Fuma și o privea pe soția sa. Femeia robustă, sănătoasă, își dădea jos hainele într-un mod eficient

și rapid pe partea ei de pat, lângă foc: doar că acum era vară și în șemineu erau puse flori roșii. Draperiile atârnau fără vlagă, nemișcate, foarte albe, dar erau trase pentru a da la iveală porțiuni de geam negru, care reflectau bărbatul, camera, mișcările femeii. Ea nu lua seama la soțul ei, care stătea acolo privind cum i se ivește goliciunea. Vorbea, își crea ziua pentru el, pentru ea însăși:

— Și la ora patru eram frântă, fata în casă a avut o jumătate de zi liberă, iar bebelușul a fost treaz toată dimineața, nu și-a făcut somnul, și Emily a fost foarte mofturoasă astăzi... și... și...

Plângerile ei continuară, pe când stătea goală, căutându-și pijamalele. Era o femeie solidă, frumoasă, cu o carne de un alb luminos, cu sâni mici și rotunzi. Sfârcurile erau feciorelnice pentru o femeie care făcuse doi copii: mici și cu areole roz, înguste. Părul ei castaniu, bogat, îi cădea pe spate și ea își scărpină mai întâi pielea capului, apoi se scărpină sub un braț, dând la iveală, când îl ridică, smocuri de păr lung, castaniu. Pe fața ei apăru o expresie de satisfacție intensă, care ar fi îngrozit-o dacă și-ar fi putut-o vedea. Se scărpină la cealaltă subsuoară, îngăduindu-și apoi să se scarpine, cu voluptate, cu ambele mâini, pe coaste, pe șolduri, pe abdomen. Mâinile nu i se aventurară mai jos. Stătu acolo scărpinându-se viguros multă vreme, câteva minute, în timp ce pe carnea albă apăreau urme roșii sub degetele energice, iar din când în când o cuprindea un tremur de plăcere, pe care îl masca prefăcându-se că îi e frig. Soțul ei

şedea în liniște şi privea. Pe chipul său era umbra unui zâmbet. Își duse ţigara la gură şi trase un fum adânc, umplându-şi plămânii, apoi îl lăsă afară încet, făcându-l să se strecoare treptat din gura pe jumătate deschisă şi din nări.

Soţia lui terminase cu scărpinatul şi se grăbi să se vâre în nişte pijamale de bumbac, cu picăţele roz, în care arăta ca o şcolăriţă veselă. Chipul ei avea o expresie inconştientă de lăcomie – după somn. În imaginaţia ei, se cufunda deja în uitare. Se băgă operativ în pat, de parcă soţul ei nu exista, şi dintr-o singură mişcare se întinse şi se întoarse cu spatele la el. Căscă. Apoi îşi aduse aminte de el : era ceva ce se cădea să facă înainte de a-şi permite această plăcere supremă. Se răsuci şi zise „Noapte bună, dragule“ şi imediat fu înghiţită şi adormi, cu faţa spre el. El şezu acolo mai departe, fumând, examinând-o acum făţiş, în voie. Erau acolo amuzamentul, incredulitatea şi, în acelaşi timp, o austeritate care începuse, după câte se părea, ca un fel de epuizare morală, chiar o lipsă de vitalitate, şi care devenise cu mult timp în urmă o judecată îndreptată spre el însuşi şi spre ceilalţi.

Îşi stinse apoi ţigara şi se ridică din fotoliu, cu grijă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu trezească un copil. Se duse în camera alăturată, care era camera copiilor, cu draperiile ei din catifea roşie, cu albul ei de peste tot. Două pătuţuri, unul mic şi unul mare. Păşi delicat, un bărbat impozant printre o mie de lucruşoare pentru uzul copiilor, trecu pe lângă pătuţul mic şi se duse la cel mare. Stătu la capătul lui şi

se uită la fetiță, acum adormită. Obrajii ei erau cuprinși de un roșu aprins, ca de flăcări. Pe frunte avea broboane de transpirație. Nu dormea profund. Lovi așternuturile cu picioarele în timp ce el privea, apoi se răsuci și se întinse, cu cămășuța de noapte în jurul taliei, dând la iveală fesele mici și partea din spate a picioarelor frumoase. Bărbatul se aplecă și se uită lung, lung... un zgomot din dormitor, soția lui care se întorcea pe o parte și probabil spunea ceva în somn, îl făcu să se îndrepte și să pară... vinovat, dar sfidător și, mai presus de toate, furios. Furios pe ce? Pe toate, ăsta e răspunsul. Se făcu din nou liniște. La un etaj inferior al acestei case înalte răsună o pendulă. Era abia unsprezece. Fetița se răsuci din nou și se întinse pe spate, goală, cu abdomenul în sus, cu vulva în relief. Pe chipul bărbatului se adăugă încă o emoție celor întipărite deja acolo. Brusc, însă, în ciuda a toate, nu cu brutalitate, el trase o cuvertură peste copil, înfășurând-o bine. Fetița începu imediat să se vânzolească și să scâncească. În cameră era mult prea cald. Ferestrele erau închise. El fu cât pe ce să deschidă una, însă își aduse aminte de o interdicție. Se întoarse și ieși din camera copiilor fără să mai privească la cele două pătuțuri, în care băiețelul era întins, potolit, cu gura deschisă, însă unde fata se răsucea și se zbătea să iasă, să iasă, să iasă.

Într-o cameră care avea geamurile deschise spre o grădină simetrică, o cameră care dădea „impresia“ unei alte țări, diferită de camerele din această casă, se afla un pat micuț în care zăcea fata. Era mai mare

acum, bolnavă şi irascibilă. Mai palidă, mai slabă decât o văzusem vreodată, cu părul ei negru umed şi lipicios; se simţea un miros de transpiraţie stătută. Peste tot în jurul ei zăceau cărţi, jucării, reviste de benzi desenate. Se mişca întruna, febril, frecându-şi membrele unul de altul, zvârcolindu-se, răsucindu-se, fredonând pentru sine, bălmăjind cuiva plângeri şi porunci. Era un cutremur de febră, energii, dorinţe, furii, nevoi. În cameră intră femeia cea înaltă şi robustă, preocupată de paharul pe care îl ducea. La vederea paharului, fata se lumină: cel puţin, exista, iată, o diversiune, iar ea aproape că se ridică în capul oaselor. Însă mama ei pusese deja jos paharul şi se întorcea ca să plece spre altă treabă.

— Stai cu mine, se rugă fata.

— Nu pot, trebuie să am grijă de bebeluş.

— De ce-i spui mereu bebeluş?

— Nu ştiu, zău, bineînţeles că e timpul să... e destul de mare să... dar tot uit.

— Te rog, te rog.

— O, prea bine, un minut.

Femeia se aşează cât mai pe marginea patului, părea grăbită, arăta, ca întotdeauna, împovărată şi iritată. Dar era şi mulţumită.

— Bea-ţi limonada.

— Nu vreau. Mami, strânge-mă în braţe, strânge-mă în braţe...

— Of, Emily!

Cu un râs măgulit, femeia se aplecă, oferindu-se. Fetiţa îşi încolăci braţele în jurul gâtului femeii şi rămase agăţată acolo. Însă nu primi nici o încurajare.

— Strânge-mă în braţe, strânge-mă în braţe, fredona ea încet, ca pentru sine, şi putea foarte bine să fi gândit doar cuvintele, de vreme ce femeia era atât de nedumerită de toate astea.

Suportă un pic braţele mici şi fierbinţi, însă apoi nu se putu abţine – aversiunea ei faţă de trup îi ridică mâinile pentru a îndepărta braţele copilului.

— Gata, destul, zise ea, însă mai rămase un pic.

Datoria o făcea să stea. Datorie faţă de ce? Faţă de boală, foarte probabil. „Un copil bolnav are nevoie de mama lui.“ Ceva de genul ăsta. Între trupul fierbinte al fetiţei, neajutorat şi suferind, care voia să fie calmat cu o mângâiere, cu afecţiune, care voia să stea întins lângă un trup mare şi puternic ca un perete, un trup lipsit de pericol, care să nu gâdile, să nu chinuie şi să nu strângă ; care voia siguranţă şi încredere – între ea şi corpul calm al mamei, care respira regulat, toată numai independenţă şi datorie, exista un gol, o ignoranţă ; nu exista nici un contact, nici o alinare reciprocă.

Fetiţa se lăsă pe spate, apoi se întinse după pahar şi bău cu nesaţ. De cum se goli paharul, mama se ridică şi zise :

— O să-ţi mai fac unul.

— O, stai cu mine, stai cu mine.

— Nu pot, Emily. Iar eşti dificilă.

— Poate să vină tati?

— E ocupat.

— Nu poate să-mi citească?

— Poți să citeşti singură acum, ești fetiță mare.

Femeia ieși cu paharul gol. Fata scoase de sub pernă un biscuit pe jumătate mâncat și luă o carte și citi și mâncă, mâncă și citi, cu membrele mereu în mișcare, tot zvârcolindu-se și schimbându-și poziția, cu mâna liberă atingându-și obrazul, părul, umerii, pipăindu-și trupul peste tot, din ce în ce mai jos, lângă pizdă, lângă „părțile ei intime" – însă mâna fu retrasă repede de acolo, ca și cum zona aceea avea sârmă ghimpată împrejur. Apoi ea își mângâie coapsele, le încrucișă și le desfăcu, se mișcă și se răsuci și citi și mâncă și mâncă și citi.

Iată că acum Emily stătea întinsă pe podeaua din camera mea de zi.

— Dragă Hugo... dragă, dragă Hugo – tu ești Hugo *al meu*, tu ești dragostea mea, Hugo...

Și am fost cuprinsă de acea nerăbdare ridicolă și neajutorare a adultului care privește cum crește o ființă tânără. Iat-o acolo, închisă în vârsta ei, dar într-un tot organic cu acele scene din spatele peretelui, o lume izolată care a format-o – însă ea nu putea să le vadă sau să știe de ele și nu avea nici un rost să îi spun eu: dacă aș fi făcut-o, ea ar fi auzit cuvinte, nimic mai mult. Din acea regiune iluzorie din spatele ei venea ordinul: *Tu ești asta, asta și asta – asta trebuie să fii, și nu aia*; iar cerințele biologice ale vârstei ei îi jalonau viața exact, previzibil, cu precizie de ceasornic, făcând-o pe Emily să fie exact așa și așa. Și astfel avea să continue, trebuia să continue, iar eu trebuia să privesc; iar la vremea potrivită ea avea să se umple, ca un container, cu

substanțe și experiențe; avea să fie izbăvită de aceste moașe, unele recognoscibile, înțelese și comune tuturor, altele care trebuiau deduse doar din metodele lor de operare – ea avea să devină matură, acea stare ideală considerată ca fiind justificarea întregii experiențe anterioare, o culme a realizării, inevitabilă și ciudată pentru ea. Această culme este felul în care vedem noi lucrurile, este apogeul biologic pe care îl vedem: creşterea, reuşita în vârful curbei existenţei ei ca animal, apoi un declin spre moarte. Prostii, desigur, absurd; însă era greu să îmi şterg această perspectivă asupra ei, să îmi înfrânez nerăbdarea pe când o priveam cum se rostogolea şi se cuibărea lângă animalul ei galben care torcea, să mă oblig să recunosc că această etapă din viaţa ei era la fel de validă ca aceea care o aştepta după – poate una care să fie rezumată sau încapsulată în imaginea unui zâmbet competent, dar senin – şi că lucrul pe care îl aşteptam eu cu adevărat (aşa cum, undeva înăuntrul ei, *îl aştepta şi ea, cu siguranţă*) era momentul când avea să coboare din acest carusel, acest lift care o purta din întuneric în întuneric. Să coboare de tot... Şi apoi?

*

* *

Pe trotuar viaţa luă o nouă întorsătură. Avea legătură cu Gerald; mai exact, cu nevoia lui de a-i proteja pe cei slabi, cu identificarea lui cu ei, cu acea calitate care nu putea fi inclusă în micul bilanţ al supravieţuirii. Brusc, apărură acolo copii în vârstă de nouă,

zece, unsprezece ani, care nu erau împreună cu familiile, ci de unii singuri. Unii aveau părinţi de la care fugiseră sau pe care îi vedeau, dar numai ocazional. Alţii nu aveau părinţi deloc. Ce se întâmplase cu ei? Era greu de spus. Bineînţeles că, în mod oficial, copiii aveau încă părinţi şi cămine şi asemenea lucruri, iar dacă nu, trebuiau să fie în grija instituţiilor abilitate; în mod oficial, copiii mergeau regulat la şcoală. Însă în practică nu era deloc aşa. Uneori, copiii se alipeau altor familii, propriii lor părinţi fiind incapabili să facă faţă presiunilor, neştiind unde să găsească hrană şi alte provizii sau, pur şi simplu, pierzându-şi interesul şi dându-i afară din casă, să se descurce singuri, aşa cum făcea cândva lumea cu câinii şi pisicile care nu mai le erau pe plac. Unii părinţi erau morţi din cauza violenţelor sau epidemiilor. Alţii plecaseră din oraş şi îşi lăsaseră copiii în urmă. Aceşti copii ai nimănui erau ignoraţi de autorităţi dacă nu li se atrăgea atenţia asupra lor în mod concret, însă oamenii le dădeau de mâncare sau îi luau la ei acasă. Ei făceau parte încă din societate, doreau să facă parte şi se învârteau fără rost acolo unde trăiau oameni. Erau foarte deosebiţi de acei copii pe care va trebui să îi descriu foarte curând, care se excluseseră singuri, cu totul, din societate şi care erau duşmanii noştri.

Gerald băgă de seamă că vreo doisprezece copii trăiau pe trotuar, la propriu, şi începu să aibă grijă de ei într-un mod organizat. Emily îl adora, desigur, pentru asta şi îl apăra împotriva inevitabilelor critici.

În general, despre oamenii în vârstă se spunea că ar trebui lăsați să moară – pot spune că asta adăuga o nouă dimensiune de teroare vieții celor vârstnici, deja fragilă –, că cei slabi trebuiau puși la zid: asta se întâmpla deja și nu era un proces care să fie împiedicat de un sentiment de slăbiciune. Însă Gerald rămase pe poziție. Începu prin a-i apăra atunci când lumea încercă să îi alunge. Dormeau pe terenul viran de lângă trotuar și începură să apară reclamații cu privire la miros și la gunoi. În curând avea să se întâmple lucrul de care ne temeam cu toții mai mult decât orice: autoritățile aveau să intervină.

Peste tot în jur erau case și apartamente pustii; la o distanță de mai puțin de un kilometru se afla o casă mare și goală, în bună stare. Acolo îi duse Gerald pe copii. Nu mai avea de mult electricitate, însă la vremea aceea nimeni nu mai plătea facturi. Încă mai avea apă curentă. Geamurile fuseseră sparte, dar își făcură obloane la parter și folosiră bucăți de polietilenă pentru ferestrele de la etaj.

Gerald devenise un tată sau un frate mai mare pentru copiii aceștia. Le făcea rost de mâncare. În parte, cerșea din magazine. Oamenii erau foarte generoși. Era un lucru ciudat: ajutorul reciproc și sacrificiul de sine coexistau alături de cruzime. Făcea expediții la țară ca să găsească proviziile care încă puteau fi cumpărate sau furate. Și, ce era mai grozav, în spatele casei exista o grădină mare și el îi învăță cum să o cultive. Aceasta era păzită zi și noapte de copiii mai mari, înarmați cu pistoale sau bâte, ori arcuri cu săgeți sau praștii.

Iată: căldură, grijă, o familie.

Emily era convinsă că dobândise o familie de-a gata.

Acum începu o perioadă nouă, bizară. Emily locuia cu mine, „în grija mea" – asta era o glumă, dar era totuşi motivul pentru care eram împreună. Locuia, cu certitudine, cu Hugo al ei, pe care nu se îndura să îl părăsească. Însă în fiecare seară, după o cină servită devreme (şi chiar făceam în aşa fel ca această masă să fie la o oră care să se adapteze cât mai bine la noua ei viaţă), ea zicea: „Cred că o să plec acum, dacă nu te superi". Şi, fără să aştepte un răspuns, dar oferindu-mi un zâmbet vinovat, chiar amuzat, ea pleca, după ce îl săruta pe Hugo într-un mic ritual intim care era ca un pact sau o promisiune. De obicei, se întorcea pe la zece dimineaţa.

Eram îngrijorată, desigur, de posibilitatea ca Emily să rămână însărcinată; însă convenţiile asocierii noastre făceau imposibile întrebările şi, în orice caz, bănuiam că ceea ce eu consideram drept o povară imposibilă, care o putea trage în jos şi distruge, ar fi fost întâmpinată de ea cu: „Ei bine, ce dacă? Şi alţii au făcut copii şi s-au descurcat, nu-i aşa?". De asemenea, eram îngrijorată că ataşamentul ei faţă de această nouă familie va deveni atât de puternic încât ea va pleca pur şi simplu de lângă noi, de lângă mine şi Hugo. Iată-ne acolo pe *noi*, amândoi, aşteptând-o. Aşteptarea era ocupaţia noastră de bază. Ne ţineam de urât unul altuia. Însă el nu era al meu, nu era animalul meu, era cât se poate de clar că nu era. El

o aştepta pe Emily, ascultând: ochii lui verzi erau nemişcaţi şi atenţi. Era întotdeauna gata să se ridice şi să o întâmpine la uşă – ştiam că venea Emily cu câteva minute înainte să îşi facă apariţia, căci el îi mirosea, îi auzea sau îi intuia prezenţa când ea se afla încă la câteva străzi depărtare. La uşă, cele două perechi de ochi, cei verzi şi cei căprui, se intersectau într-o rază orbitoare de emoţie. Apoi ea îl îmbrăţişa, îi dădea de mâncare şi făcea o baie. În comunitatea lui Gerald nu existau încă duşuri sau căzi. Se îmbrăca şi imediat mergea afară pe trotuar.

Şi această perioadă păru să dureze la nesfârşit. Vara aceea a fost lungă, vremea a rămas neschimbată zi după zi. Era foarte cald, înăbuşitor, mult zgomot, mult praf. Emily, asemenea celorlalte fete, revenise, odată cu vremea caldă, la stiluri timpurii de îmbrăcăminte, lepădându-şi veşmintele groase care trebuiau purtate din necesitate. Scoase din nou vechea maşină de cusut şi îşi făcu nişte rochii vesele, fanteziste, din haine vechi de la tarabă sau purta chiar rochiile vechi. Trotuarele acelea arătau foarte ciudat pentru cineva de vârsta mea, căci erau etalate acolo, toate în acelaşi timp, decenii diferite, fiecare cu moda lui, care ştergeau acea secvenţă de amintire care spune: „Ăsta a fost anul când se purta...“

În fiecare zi, începând de după-amiaza devreme, Gerald şi copiii din casa lui stăteau pe trotuar, astfel că Emily era despărţită de „familia“ ei doar câteva ore în timpul zilei, atunci când îşi făcea vizita acasă pentru a se îmbăia şi îmbrăca, şi vreo oră în fiecare

seară, când lua masa cu mine. Sau, mai degrabă, cu Hugo. Cred, de asemenea, că venirea ei acasă pentru acest scurt răstimp era pentru ea o necesitate din punct de vedere emoţional: avea nevoie de o pauză de la emoţiile ei, de la fericirea ei. În cealaltă casă totul era un crescendo imens de bucurie, de succes, de împlinire, de acţiune, de sentimentul că aveam nevoie de ea. Se întorcea de acolo precum cineva care aleargă râzând înăuntru, la adăpost de o furtună puternică, sau ca să scape de o muzică mult prea zgomotoasă. Se aşeza zâmbind pe canapeaua mea, nemişcată, dar gata de fugă, tolănită, prietenoasă cu lumea întreagă. Nu se putea abţine să nu zâmbească tot timpul, oriunde era, încât oamenii se uitau întruna la ea, apoi veneau să îi vorbească, să o atingă, să se împărtăşească din vitalitatea care se revărsa din ea, creând un bazin sau rezervor de viaţă. Şi pe acel chip radios puteam să vedem, totuşi, o expresie de incredulitate: dar de ce *eu*? Asta mi se întâmplă *mie*!

Ei bine, desigur că o asemenea intensitate nu putea să dureze. Când era la apogeu, era deja ameninţată: Emily se prăbuşea în mici depresii, oboseală şi enervare atunci când entuziasmul de doar cu o oră înainte părea imposibil. Apoi se schimba total, din nou, redevenind veselă.

Am văzut curând că Emily nu era singura fată pe care Gerald o prefera, în nici un caz nu era singura care îl ajuta în gospodăria aceea. Am văzut că nu era sigură de poziţia ei faţă de el. Uneori, nu se ducea la casa lui, ci stătea cu mine; şi credeam că făcea asta

pentru că încerca să îi „arate“ lui sau chiar să își confirme înseși că încă mai are o voință independentă.

Din zvonurile de la piață am auzit că tânărul Gerald „le seduce pe toate fetele alea, este scandalos“. Era ciudat să auzi toate cuvintele astea vechi, „a seduce“, „imoral“, „scandalos“ etc.; iar faptul că nu aveau nici o forță a fost dovedit prin aceea că nu s-a făcut nimic. Când cetățenii sunt mișcați într-un fel sau altul, ei o arată, însă nimănui nu îi păsa prea mult cu adevărat că fete de treisprezece-paisprezece ani aveau relații sexuale. Ne întorseserăm într-o perioadă de început a condiției umane.

Și ce simțea Emily acum? Din nou, emoțiile ei nu se adaptaseră schimbării. La doar câteva săptămâni, chiar zile, după ce aceasta trecu, ea se văzu drept văduva unei fericiri moarte, a unui paradis mort: i-ar fi plăcut ca perioada aceea să fi continuat la nesfârșit, când simțea că este un soare care atrage pe toată lumea spre ea, când răspândea lumină și căldură asupra lor, o fericire pe care o construia cu Gerald, iubitul ei. Însă pentru că nu se considera prima sau singura cu el, pentru că se vedea nesigură și fără sprijin acolo unde simțea că este centrul ei, ea își pierdu strălucirea; se ofilea, ședea apatică și trebuia să se forțeze să-și găsească o ocupație. Eram încântată că se întâmplase asta: nu am putut să mă abțin. Încă simțeam că ea ar trebui să fie cu mine din cauză că bărbatul acela – tutore, protector sau ce-o fi fost – mă rugase să am grijă de ea. Iar dacă era dezamăgită de Gerald – și asta simțea acum –, atunci era dureros,

dar măcar ea nu avea să meargă cu el atunci când lui îi venea rândul să plece la drum în fruntea unui trib. Dacă el avea să mai plece acum, după ce își formase această nouă comunitate.

Aşteptam, priveam... păşind printr-un paravan uşor de frunze, flori, păsări, pomi înfloriți, esența unui ținut împădurit adus la viață în modelul șters al tapetului, mă deplasam prin camere care păreau să fi îmbătrânit de când le văzusem ultima oară. Pereții se subțiaseră, își pierduseră substanța în fața aerului, a timpului; peste tot în pădure se înălțau ziduri înalte şi subțiri, toate încă drepte şi îmbinate în unghiurile corespunzătoare, însă fantome de ziduri, ca apartamentele dintr-un teatru. Se înălțau în boscheți, se pierdeau printre frunze; lumina soarelui cădea pe ele superficială şi clară, acolo unde nu se proiectau modelele create de umbra frunzelor. Pământul pătrunsese înăuntru şi peste tot creşteau flori şi iarbă proaspătă.

Păşeam dintr-o cameră într-alta prin pereții eterici, căutându-l pe ocupantul lor, pe locatarul lor, pe cel a cărui prezență o puteam simți puternic chiar şi acum, când pădurea aproape că pusese stăpânire pe acest loc.

Cineva... da, într-adevăr, era cineva. Aproape... Am păşit încet pe iarbă de-a lungul povârnişului unui perete ca o coajă de ou fără să scot un sunet, ştiind că în capăt, unde peretele cu care se intersecta se prăbuşise şi se ruinase cu mult timp în urmă, voi întoarce capul şi voi vedea în sfârşit, cu uşurință, pe

oricine era, o prezență puternică și blândă, pe cineva familiar, al cărui chip îmi va fi cunoscut, îmi fusese întotdeauna cunoscut. Dar, când am ajuns la capătul zidului, prin iarbă curgea un mic pârâu înspumat, atât de limpede că peștii de pe pietricelele lucioase de la fund priveau în sus la mine cu ochii lor rotunzi de parcă nu exista apă între mine și ei, de parcă ar fi atârnat în aer la picioarele mele.

Colindând cameră după cameră, care erau toate deschise spre frunze şi cer, pardosite cu iarba și florile neotrăvite ale vechii lumi, am văzut cât de întins era acest loc, fără margini la care să pot ajunge, mult mai mare decât înţelesesem vreodată. Demult, când se ridica puternic şi compact, adăpost în faţa pădurii şi a vremii, cât de mulţi trebuie să fi locuit aici şi, cu toate acestea, toţi erau supuşi singurei Prezenţe, care era aerul pe care ei îl respirau – deşi nu o ştiau, era Întregul ale cărui părţi minuscule erau, viaţa şi moartea lor erau la fel de puţin alegerea sau dorinţa lor personală pe cât este soarta şi norocul moleculelor dintr-o frunză alegerea şi dorinţa acestora.

Am luat-o din nou înapoi, spre zona de graniță unde, pe cealaltă parte, era viața mea „reală“ și am descoperit că aici se află un ansamblu de camere încă solide, nesubțiate, cu podelele și tavanele intacte, însă chiar atunci am văzut cum dușumelele începeau să cedeze, se prăbușiseră în unele locuri ; apoi că erau găuri neregulate în ele, apoi că, de fapt, acestea nu erau cu adevărat duşumele, ci doar câteva scânduri care putrezeau, zăcând pe pământul din care se iţeau

lăstari verzi. Am tras scândurile la o parte, dând la iveală pământul curat și insectele care își făceau cu energie munca de recreare. Am dat la o parte draperiile grele ca să las lumina soarelui să intre. Mirosul creșterii se înălța puternic din încăperea veche, neaerisită, am alergat de acolo și mi-am croit drum înapoi printre paravanele subțiri de frunze, lăsând acel loc sau tărâm creșterii pure și insectelor muncitoare pentru că... trebuia să o fac. La urma urmei, niciodată nu hotăram eu însămi că acum trebuie să îmi întrerup viața obișnuită, căci era vremea să păşesc dintr-o viață în alta ; nu eu subțiam peretele de lumină ; nu eu aranjam scena din spatele lui. Nu avusesem niciodată de ales. Era foarte puternic sentimentul că făceam așa cum mi se poruncea și cum trebuia. Că eram luată, că eram condusă, că mi se arătau lucruri, că eram ținută întotdeauna în căușul unei mâini imense care îmi împresura viața și mă folosea în scopuri pe care eram mult prea insectă sau vierme ca să le înțeleg.

Din cauza acestui sentiment, născut din experiențele din spatele acelui perete, mă schimbam. O neliniște, o foame care fuseseră cu mine toată viața mea, care fuseseră însoțite întotdeauna de un urlet de protest (însă împotriva a ce ?) se stingeau. Am descoperit că din ce în ce mai des pur și simplu așteptam. Priveam ca să văd ce se va întâmpla în continuare. Observam. Mă uitam la fiecare eveniment nou în liniște, să văd dacă pot să îl înțeleg.

În continuare s-a întâmplat să fie June.

Într-o după-amiază, când Emily stătuse acasă cu mine și cu Hugo o zi și o noapte întreagă, fără să se ducă deloc la casa comunității lui Gerald, la ușă veni o fetiță care întrebă de ea. Spun „fetiță" conștientă de absurditatea cuvântului, cu asocierile lui de prospețime și promisiune. Dar, la urma urmei, era o fetiță: un copil foarte slab, cu oase puternice, ieșite în afară. Ochii îi erau de un albastru pal. Avea păr spălăcit, care părea murdar și care îi atârna până la umeri, ascunzând pe jumătate o feței atrăgătoare. Era mică pentru vârsta ei, nu i-ai fi dat mai mult de opt sau nouă ani, însă de fapt avea unsprezece. Cu alte cuvinte, avea cu doi ani mai puțin decât Emily, care era o tânără femeie și era iubită – în mod precar – de Gerald, regele. Dar sânii ei erau niște movilițe proeminente și întregul ei corp se afla în etapa de crisalidă.

— Unde-i Emily? întrebă ea pe un ton imperativ.

Vocea ei – voi spune doar că era extrem de departe de „engleza corectă", de norma folosită cândva pentru anunțuri, știri sau de către oficialități. Accentul ei era atât de degradat, că nu o înțelegeam. Nu vorbesc despre cuvintele pe care le folosea, care erau întotdeauna destul de tăioase atunci când le decodai, încercări încăpățânate și puternice de a pune stăpânire pe înțelesuri și idei la fel de limpezi și bune ca acelea exprimate în vorbirea cultivată. Caracterul categoric din „Unde-i Emily?" nu venea din impolitețe, ci se datora efortului pe care trebuia să îl facă,

hotărârii de a fi înţeleasă şi condusă la Emily sau ca Emily să fie adusă afară la ea. Se datora, de asemenea, faptului că era o persoană care nu fusese educată să creadă că are drepturi. Cu toate acestea, îşi stabilea ţeluri, voia lucruri şi le obţinea: avea să ajungă la Emily a ei fără ajutorul cuvintelor, calităţilor, manierelor – fără drepturi.

— E aici, am spus. Intră, te rog.

Mă urmă, rigidă din cauza hotărârii care o adusese până-n pragul nostru. Ochii ei cercetau tot şi îmi veni în minte gândul că stabilea un preţ pentru tot ceea ce vedea. Sau mai degrabă evalua, de vreme ce „preţul“ era oarecum demodat.

Când o zări pe Emily, astăzi o tânără femeie îndurerată, melancolică, stând pe un scaun lângă fereastră, cu picioarele goale puse unul lângă altul pe tovarăşul ei galben, chipul fetiţei se lumină de un zâmbet dulce de îţi rupea inima, numai încredere şi iubire, iar ea alergă înainte, uitând de sine. Emily, văzând-o, zâmbi şi îşi uită necazurile – necazuri din dragoste şi Dumnezeu ştie ce altceva, iar cele două fete merseră în camera micuţă a lui Emily. Două fete într-o prietenie de fete, în ciuda faptului că una din ele era deja femeie, iar cealaltă încă un copil, cu chip şi trup de copil. Însă, aşa cum am descoperit, nu cu gânduri de copil, căci era îndrăgostită de Gerald. Şi, după ce suferise de gelozie din cauza lui Emily, favorita, rând pe rând urând-o şi denigrând-o sau admirând-o cu febrilitate şi servilism, era acum sora ei de suferinţă când Gerald era iubit şi servit de o altă fată sau fete.

Era dimineață când a venit; la ora prânzului, cele două ieșiră din dormitor și Emily mă întrebă, cu manierele ei nelipsite de musafiră:

— Dacă nu te superi, aș vrea să o invit pe June să mănânce un sendviș sau ceva.

Mai târziu în cursul zilei, cele două se săturară de încăperea cu aer închis și veniră în camera de zi și se așezară pe jos de o parte și de alta a lui Hugo și vorbiră în timp ce îl mângâiau și îl alintau. June dorea sfaturi și informații despre tot felul de chestiuni practice, mai ales despre grădină, care era responsabilitatea lui Emily, de vreme ce Emily se pricepea la astfel de lucruri.

Chiar așa? *Eu* nu știam nimic legat de asta despre Emily, care față de mine nu arătase nici cel mai mic interes pentru astfel de probleme, nici măcar cu privire la plantele din ghiveci.

Stăteam și ascultam ce vorbeau, reconstituind din discuție viața comunității lor... cât de straniu era că, peste tot în orașul nostru, lângă cetățeni care încă foloseau curentul electric, își luau apă de la robinet pentru care plăteau, așteptau să le fie ridicat gunoiul, existau aceste case care erau ca și cum revoluția tehnologică nu avusese niciodată loc. Casa mare, aflată la cincisprezece minute de mers pe jos, fusese a unor oameni în vârstă. Avea mult teren. Arbuștii și straturile de flori fuseseră scoase și acum erau plantate numai legume. Exista chiar și un mic șopron în care erau ținute câteva orătănii – o altă ilegalitate care avea loc peste tot și la care autoritățile închideau

ochii. Gospodăria cumpăra – sau obținea în vreun fel – făină, legume uscate, miere. Însă erau pe cale să facă rost de un stup de albine. De asemenea, cumpărau înlocuitori de „pui", „vită" și „miel" și inventau din ele obișnuitele mâncăruri neîmbietoare. Neîmbietoare numai pentru unii: existau mulți tineri care în viața lor nu mâncaseră nimic altceva și care preferau acum înlocuitorul produsului adevărat. Cum spuneam, învățăm să ne placă ceea ce avem.

Locul acela era o adunătură de mici ateliere: făceau săpun și lumânări; țeseau materiale și le vopseau; tăbăceau piele; uscau și conservau hrană; reparau și confecționau mobilă.

Și astfel trăiau cu toții, banda lui Gerald care acum avea treizeci de membri, întotdeauna presați să se extindă, de vreme ce atât de mulți oameni voiau să li se alăture și trebuiau refuzați: nu era suficient spațiu.

Nu că eram surprinsă să aflu de toate astea. Le mai auzisem, în diverse forme. De exemplu, nu foarte departe, existase o comunitate de adulți tineri și copii mici, unde până și sistemul de apă și canalizare se stricase. Își făcuseră o latrină în grădină, o gaură cu o ladă de ambalaj deasupra și cu o cutie cu cenușă, pentru miros și muște. Cumpărau apă de la ușă sau o captau cum puteau din conductele principale și cerșeau băi pe la prieteni: a fost un timp când îmi foloseau mai tot timpul baia. Însă grupul acela plecase undeva. În tot orașul existau aceste buzunare de viață care se întorceau la primitivism, la traiul de

azi pe mâine. O parte dintr-o casă... apoi întreaga casă... un grup de case... o stradă... un cartier. Oamenii care se uitau în jos dintr-o clădire înaltă vedeau cum apăreau și se răspândeau aceste nuclee de barbarie. La început, observatorii erau plini de o cruntă ostilitate și teamă. Scoteau sunete de dezaprobare, de corectitudine, dar ei, cei încă norocoși, învățau, de fapt, în timp ce îi priveau pe acești sălbatici din ale căror degete germinau îndemânări și talente noi. În unele părți ale orașului, suburbii întregi se întorseseră la acest fel de viață. Foarte mulți oameni se ocupau cu asta, toți cultivând cartofi, ceapă, morcovi și varză și păzindu-le zi și noapte, crescând pui și rațe, transformându-și murdăria în îngrășământ, cumpărând sau vânzând apă, folosind camere goale sau o casă pustie pentru a crește iepuri sau chiar un porc – oameni care nu mai erau în mici familii organizate, ci se înghesuiau laolaltă în grupuri și clanuri a căror structură evolua sub imperiul necesității. Noaptea, o astfel de zonă se retrăgea într-o obscuritate primejdioasă, în care nimeni nu îndrăznea să meargă, cu iluminatul stradal sărăcăcios sau absent, cu trotuarele pline de gropi și străzile brăzdate de făgașe, cu ferestrele prin care se vedea pâlpâitul slab al lumânărilor sau strălucirea superficială a vreunei surse luminoase improvizate pe un perete sau pe tavan. Chiar și în timpul zilei, a merge acolo când vedeai chipuri precaute pe jumătate vizibile din spatele obloanelor, când știai că arcuri cu săgeți, praștii sau chiar puști erau îndreptate spre tine, gata de a

fi folosite dacă nu respectai regulile – o astfel de expediţie era ca o incursiune în teritoriul inamic sau în trecutul rasei umane.

Cu toate acestea, chiar şi în acea etapă de sfârşit, exista un nivel al societăţii noastre care reuşea să trăiască de parcă nu se întâmpla mare lucru – nimic ireparabil. Clasa conducătoare – însă asta era o frază moartă, aşa se zicea ; prea bine, atunci, genul de persoană care conducea, administra, făcea parte din consilii şi comitete, lua decizii. *Vorbea*. Birocraţia. O birocraţie internaţională. Dar când nu a fost asta adevărat? – că secţiunea din societate care profită cel mai mult din ceea ce oferă aceasta păstrează în ea însăşi şi cât poate de mult timp în ceilalţi o iluzie a siguranţei, permanenţei, ordinii.

Mie mi se pare că asta are legătură, în final, cu conştiinţa, un organ atavic al umanităţii care încă pretinde că ar trebui să existe oarece justiţie sau echitate ; simte că este intolerabil (asta simt majoritatea oamenilor undeva, cel puţin ocazional) ca unii oameni să o ducă bine în timp ce alţii mor de foame şi eşuează. Acesta este cel mai puternic dintre mecanisme pentru, în primul rând, păstrarea unei societăţi şi apoi pentru subminarea ei, decăderea ei, colapsul ei... da, desigur, asta nu e ceva nou, din câte ştim noi, asta s-a petrecut foarte probabil de-a lungul întregii istorii. A existat oare în ţara noastră o vreme când clasa conducătoare nu a trăit în clopotul său de sticlă, creat de respectabilitate sau bogăţie, închizând ochii la ceea ce se petrecea în exterior ? Putea exista vreo

diferență reală atunci când această „clasă conducătoare“ utiliza cuvinte ca justiţie, corectitudine, echitate, ordine sau chiar socialism? – le foloseau, poate chiar credeau în ele sau credeau în ele o vreme; însă, până una-alta, totul se destrăma în timp ce, cu toate acestea, administratorii trăiau, ca întotdeauna, feriţi de ceea ce era mai rău, încercând să îndepărteze ceea ce era mai rău prin discuţii, dorinţe, legislaţie – deoarece să admită că se întâmpla însemna să admită că ei înşişi erau inutili, să admită că siguranţa în plus de care se bucurau era un furt şi nu plata pentru serviciile prestate...

Şi totuşi, într-un fel, toată lumea juca un rol în această conspiraţie cum că nu se întâmpla mare lucru – sau că se întâmpla, dar că într-o zi lucrurile se vor schimba la loc şi, cât ai bate din palme, am fi din nou înapoi în vremurile bune. Însă care? Asta era o chestiune de temperament: dacă nu ai nimic, eşti liber să alegi dintre visuri şi fantezii. Eu îmi închipuiam mai degrabă un soi de feudalism destul de elegant – fără războaie, desigur, sau nedreptate. Lui Emily, care nu o trăise sau îndurase niciodată, i-ar fi plăcut să fie din nou Era Abundenţei.

Jucam jocul complicităţii la fel ca toată lumea. Mi-am reînnoit contractul de închiriere în timpul acestei perioade şi era pe şapte ani: bineînţeles că ştiam că nu mai aveam deloc atâta timp la dispoziţie. Ţin minte o discuţie cu Emily şi June despre înlocuirea draperiilor. Emily voia nişte draperii din muselină galbenă, pe care le văzuse într-un magazin în care se

făcea troc. Eu am argumentat în favoarea unui material mai gros, care să atenueze zgomotul. June a fost de acord cu Emily: muselina, dacă era căptușită cum trebuie – și exista, la doar trei kilometri depărtare, o tarabă la care se vindeau doar materiale vechi pentru căptușit –, dădea bine și ținea cald. La urma urmei, materialul mai gros, care chipurile era mai călduros, atârna atât de rigid încât pe lângă margini putea să intre curentul... da, însă odată ce spălai acest material gros, el își pierdea rigiditatea: ...asemenea conversații eram noi în stare să purtăm; puteam să petrecem zile sau săptămâni deliberând. Deciziile adevărate, cele necesare, cum ar fi aceea că ar fi trebuit să renunțăm cu totul la electricitate, erau luate foarte probabil cu un minimum de discuție; ne erau impuse – în acea vară am făcut demersuri să fiu deconectată de la rețeaua electrică. De fapt, chiar înainte de vizita lui June. Prima ei vizită: în curând ea veni în fiecare zi și, de obicei, ne găsea prinse în discuţii despre iluminat și încălzire. Ea ne spuse că era un om într-un orășel la vreo optsprezece kilometri depărtare care vindea echipamente de felul celor folosite cândva pentru camping. Nu, nu erau aceleași echipamente, dar el concepuse tot soiul de noi dispozitive de acest fel: ea văzuse unele, ar fi trebuit să ne facem și noi rost de ele. June și Emily discutară despre asta, hotărâră să nu facă excursia singure și îl rugară pe Gerald să meargă cu ele. Plecară și se întoarseră într-o după-amiază târziu, încărcați cu tot felul de prostioare pentru iluminat și încălzit. Și

iată-l pe Gerald în camera mea de zi. De aproape, acest tânăr șef de trib nu era atât de extraordinar; părea necăjit, era chiar nenorocit – ocheadele repetate către Emily erau pline de neliniște și el își petrecu tot timpul cât a stat acolo cerându-i sfatul despre cutare sau cutare lucru... ea i-l dădea, era cu adevărat nemaipomenit de practică și rațională. Vedeam ceva în relația lor – vreau să zic, aceea de sub legătura poate mai puțin puternică de la suprafață, care era evidentă, și la care Emily răspundea: dincolo de această situație aproape convențională, a unei fete care îl iubește pe șeful bandei, se vedea un bărbat foarte tânăr, împovărat peste poate, mult prea responsabil, nesigur, care cerea sprijin, chiar tandrețe. Se dusese cu Emily și June ca să „ajute la căratul proviziilor de iarnă pentru Emily și prietena ei", însă nu o făcuse din bunătatea inimii lui – dintr-asta avea din belșug –, ci ca un mod de a-i spune lui Emily că avea nevoie de ea înapoi în gospodăria comunității lui. O plată, poate; o mită, dacă vreți să fiți cinici. Ea tărăgăna plecarea. Obosită zdravăn după ce merseseră atâta pe jos cărând așa o greutate, îmbujorată, arsă de soare și drăguță, cocheta cu el, arătându-se indisponibilă și dificilă. Cât despre June, care încă nu era în stare să joace acest joc, era tăcută, privea, simțindu-se lăsată pe dinafară. Emily, simțindu-și puterea asupra lui Gerald, o folosea; se întinse, simțindu-se bine în pielea ei, se jucă cu urechile și capul lui Hugo și îi zâmbi lui Gerald... da, se va duce înapoi cu el la

casa lui, de vreme ce dorea asta atât de mult, o dorea *pe ea*. Şi după ce o ţinură aşa vreo oră şi ceva, plecară toţi trei, mai întâi Emily şi Gerald, iar în spatele lor June, ţinându-se după ei. Parcă erau părinţii şi copilul – bănuiesc că aşa părea, cel puţin din perspectiva lui June.

Iar acum presupun că trebuie întrebat şi răspuns de ce Emily nu a ales să fie căpetenie, un lider de sine stătător? Ei bine, de ce nu? Da, mi-am pus această întrebare, desigur. Atitudinea femeilor faţă de ele însele şi faţă de bărbaţi, standardele pe care şi le stabiliseră femeile, curajul luptei lor pentru egalitate, examinarea foarte dureroasă, de decenii întregi, a rolurilor şi funcţiilor lor – din cauza tuturor acestor lucruri, mi-e greu acum să spun pur şi simplu că Emily era îndrăgostită. De ce nu avea propria ei bandă, propria ei gospodărie de jefuitori şi prădători curajoşi, de oameni care îşi produceau, creşteau, cultivau şi preparau propria lor hrană? De ce să nu se zică: „Exista casa aia, era pustie, Emily a strâns un grup şi s-au mutat acolo. Da, e foarte bine acolo, hai să vedem dacă o să ne primească şi pe noi"?

Nu o împiedica nimic. Nici o lege, scrisă sau nescrisă, nu zicea că nu are voie, iar capacităţile şi talentele ei erau la fel de variate ca ale lui Gerald sau ale oricui altcuiva. Însă ea nu a făcut-o. Nici nu cred că i-a trecut prin minte.

Necazul era că ea chiar îl iubea pe Gerald; şi acest dor de el, această dorinţă ca el să îi acorde atenţie, să o bage în seamă, nevoia de a fi ea cea care îl

susținea și alina, care îl conecta cu pământul, care îl ținea în echilibru cu simțul ei practic și căldura ei – această nevoie o secătuia de inițiativa care i-ar fi fost necesară pentru a fi conducătoarea unei comunități. Nu voia nimic mai mult decât să fie femeia conducătorului comunității. Singura lui femeie, desigur.

Aceasta este o istorisire, la urma urmei, și sper că e una exactă.

Într-o după-amiază, m-am întors dintr-o excursie de adunat provizii și mi-am găsit camerele într-o dezordine asemănătoare cu aceea creată în spatele peretelui de „stafie" sau principiul anarhic. Asta mi-a trecut prin gând când stăteam acolo privind la fotoliul răsturnat și cărțile împrăștiate pe jos. Era o dezordine generală, un gol și, mai presus de toate, locul avea un aer straniu. Apoi, una câte una, deveniră evidente anumite lipsuri și absențe. Proviziile de hrană dispăruseră, rezervele valoroase de cereale, conserve și fructe uscate; lumânări, piei de animale, plăci de polietilenă – lucrurile evidente. Prea bine, deci – ne călcaseră hoții și eram norocoasă că nu se întâmplase mai demult. Însă apoi am văzut că lipseau lucruri care erau valoroase numai privite în mod retrospectiv: un televizor nefolosit de luni de zile, un magnetofon, veioze, un mixer. Orașul avea depozite pline de aparatură electrică, care nu mai era folositoare, și am început să cred că acești hoți erau nebuni sau prostuți. L-am văzut pe Hugo zăcând întins la locul

său de lângă peretele exterior; nu fusese deranjat de intruși. Asta era ciudat și nici nu mă convinsesem bine de natura inexplicabilă a acestui jaf, că un zgomot de voci pe care le cunoșteam bine mă atrase la fereastră. Am stat acolo și am privit o mică procesiune de bunuri care erau aduse înapoi. Pe vreo zece capete, capete de copii, stăteau în echilibru televizorul, saci cu combustibil și hrană, tot soiul de genți și cutii. Chipurile deveniră vizibile, cafenii, albe și negre, atunci când se ridicară în sus ca răspuns la vocea lui Emily:

— Poftim acum, am ajuns prea târziu! – însemnând că m-am întors și stau la fereastră și mă uit.

Am văzut-o pe Emily venind în spatele celorlalți. Ea era la conducere: supraveghea, părea responsabilă, enervată – gata să dea ordine. Nu o mai văzusem în acest rol, era o Emily nouă pentru mine. June era și ea acolo, lângă Emily. Cunoșteam toate aceste chipuri – copiii erau din comunitatea lui Gerald.

Într-o clipă, cutii, boccele și geamantane umplură camera mea de zi, cu copiii sub ele. Când dușumeaua a fost ticsită cu tot ceea ce fusese luat, copiii începură să se retragă, uitându-se la Emily, dar niciodată la mine: parcă eram invizibilă.

— Și acum spuneți că vă pare rău, porunci ea.

Ei zâmbiră, zâmbetul acela stânjenit, imperceptibil, care spune: *O, ce mai face pe grozava!* O ascultau pe Emily, dar li se părea arogantă: îmi dădeam seama că nu era prima oară când smulgea de la ei

zâmbetele acelea ruşinate, devotate. Am devenit şi mai curioasă în legătură cu rolul ei în cealaltă casă.

— Nu, haideţi, zise Emily. Măcar atâta puteţi să faceţi.

June ridică din umerii slăbănogi şi zise:

— Ne pare rău. Dar le-am adus înapoi, nu-i aşa?

Încercarea mea de a transcrie frazele este: „Ni par' 'ău. Da' 'am 'dus 'napoi, n' aşe?".

În acest efort de vorbire se afla energia frustrării: copilul acesta, ca alţi copii formaţi de epoca noastră veche, care mai presus de toate fusese verbală şi avusese legătură cu cuvintele, cu schimbul de cuvinte, cu folosirea acestora, fusese exclus de la toată bogăţia aceea. Noi (însemnând cei educaţi) nu găsiserăm niciodată o modalitate de a împărtăşi acea abundenţă cu păturile inferioare ale societăţii noastre. Chiar şi la două femei care stăteau la marginea străzii schimbând câteva propoziţii de bârfă observai efortul exploziv al frustrării: vorbirea sărăcită, stâlcită a celor săraci avusese întotdeauna în ea, undeva, energia unui resentiment (inconştient, poate, dar acolo) hrănit de cunoaşterea unor îndemânări şi a unei uşurinţe care îi depăşea şi al căror loc în vorbirea lor era luat de repetarea constantă a frazelor – ca nişte cârje – „ştii?" şi „ştii ce vreau să spun?" şi „nu-i aşa?" şi toate celelalte, fraze care alcătuiau o bună parte din tot ce spuneau. În gura lor – acum în gura lui June – cuvintele aveau o calitate laborioasă, plină de efort – îngrozitoare, din cauza fluenţei atât de uşor disponibile, însă pentru alţii.

Copiii plecară în sfârșit, June zăbovind în urmă. Din privirea pe care o aruncă prin cameră mi-am putut da seama că nu voia să plece. Regreta nu fapta, ci consecințele ei, care ar fi putut-o îndepărta de draga ei Emily.

— Ce-a fost asta? am întrebat eu.

Aerul de șefie o părăsi pe Emily și ea se lăsă în jos, un copil speriat și obosit, lângă Hugo. El o linse pe obraz.

— Păi, le-au plăcut unele lucruri de-ale tale, atâta tot.

— Da, însă...

Ce simțeam era: *Însă eu sunt o prietenă și ei nu ar fi trebuit să se lege de mine!* Emily sesiză și, cu zâmbetul ei sec, zise:

— June a fost pe aici, știa amplasarea, așa că atunci când copiii s-au întrebat ce apartament să mai calce, ea l-a propus pe al tău.

— Are logică, presupun.

— Da, insistă ea, ridicând spre mine ochii serioși, astfel încât să nu minimalizez sublinierea făcută de ea. Da, chiar are sens.

— Adică, vrei să spui că n-ar trebui să cred că a fost ceva personal?

Din nou zâmbetul, emoționant din cauza puterii de înțelegere, a precocității – însă ce cuvânt demodat era acesta, care depindea, pentru a avea forță, de anumite standarde.

— O, nu, a fost personal... un compliment, dacă vrei!

Își vârî fața în blana galbenă a lui Hugo și râse. Știam că are nevoie să își ascundă chipul din cauza efortului de a prezenta totul ca fiind vesel și aventuros, bun și deștept. Cele două lumi ale ei, casa comunității lui Gerald și casa mea, se suprapuseseră într-un mod amenințător. Simțeam asta la ea, puteam să înțeleg asta. Însă exista o epuizare în ea, o tensiune pe care nu o pricepeam – deși credeam că întrezărisem motivul acesteia în relațiile ei cu copiii. Problema lui Emily să fi fost oare nu atât că nu era singura dintre pretendentele la favorurile lui Gerald, ci faptul că poverile ei erau mult prea grele pentru cineva de vârsta ei?

Am întrebat-o:

— De ce s-au deranjat să ia aparatura electrică?

— Pentru că era aici, replică ea foarte scurt și am știut că era dezamăgită de mine.

Nu înțelesesem diferențele dintre *ei* – o categorie în care uneori se includea și pe ea, iar alteori nu – și mine.

Acum se uita la mine. Nu fără afecțiune, mă bucur să o spun, dar era o privire nedumerită. Se întreba dacă să încerce ceva cu mine – dacă tentativa ei avea să supere, dacă avea să fie înțeleasă.

— Ai fost la etaj de curând? zise ea.

— Nu. Ar fi trebuit?

— Păi... ei bine, da, da, cred că ar fi trebuit!

Și când se hotărî să spună în continuare, indiferent ce era, ceea ce îi trecea prin minte, deveni ciudată,

veselă, o fetiță care încântă sau dezarmează un părinte sau un adult; zise tare, aproape țipând:

— Însă trebuie să găsim ceva pe care să punem lucrurile – da, asta e bună. Și, bineînțeles, dacă nu merge liftul – și, vai de mine, acum de cele mai multe ori nu merge!

Într-o clipită dădu năvală prin camere, strângând toate aparatele electrice pe care le aveam, în afară de radio, fără de care încă eram convinse că nu puteam trăi – știrile din alte țări ar fi putut la fel de bine să fie de pe alte planete, atât de departe ni se păreau acum; și, în orice caz, lucrurile se desfășurau acolo exact ca la noi. Mixere, televizorul, veioze – pe acestea le-am menționat deja. Lor li se adăugară un uscător de păr, un aparat de masaj, un grill, un prăjitor de pâine, un cuptor electric, o cafetieră, un fierbător, un aspirator. Toate au fost îngrămădite pe un cărucior cu două niveluri.

— Haide, haide, vino, strigă ea cu veselie, cu blândețe, cu ochii ei serioși îndreptați tot timpul spre mine, de teamă să nu mă supăr, și ieșirăm din casă împingând căruciorul supraîncărcat.

Holul era plin de lume: oamenii se revărsau în sus și în jos pe scări sau așteptau liftul – care funcționa; râdeau, vorbeau și strigau. Era o mulțime aprinsă, entuziasmată, fără astâmpăr, animată, efervescentă; toți arătau de parcă ar fi avut febră. Mi-am dat seama acum că mă obișnuisem, desigur, să văd holul și trotuarul de lângă bloc pline de această mulțime, dar nu înțelesesem. Asta se întâmpla deoarece de-a lungul

coridoarelor de la etajele inferioare ale clădirii totul era așa cum fusese: liniște, calm și ușile marcate cu 1, 2, 3, în spatele cărora locuiau doamna și domnul Jones cu familia, domnișoara Foster și domnișoara Baxter, doamna și domnul Smith cu domnișoara Alicia Smith – mici celule de sine stătătoare, lumea veche.

Am așteptat să ne vină rândul la lift, am împins în el căruciorul încărcat și am urcat, într-o îmbulzeală de oameni care se uitau în treacăt la lucrurile noastre fără să le acorde prea mare atenție. La ultimul etaj am împins căruciorul pe coridor și Emily rămase pe loc o clipă, indecisă: mi-am dat seama că făcea asta nu pentru că nu știa pe unde să o ia, ci pentru că se gândea ce ar fi cel mai bine pentru mine: exact, ce ar fi *bine* pentru mine!

Aici sus era la fel ca la parter: camere înșirate de-a lungul unui coridor pe toate laturile clădirii, spre exteriorul acesteia; din acest coridor, spre interior, niște garsoniere, o curte în mijloc – dar de aici de sus curtea era desigur un puț sau o prăpastie. Și aici era multă aglomerație și vânzoleală. Peste tot ușile erau deschise. Era ca în vecinătatea unei piețe stradale, cu oameni care duceau în brațe boccele cu lucruri sau un vechi cărucior pentru copii încărcat cu una sau alta, un bărbat care ținea cu grijă deasupra capului un lucru prețios, împachetat, astfel încât să nu poată nimeni să dea peste el. Era greu să îți aduci aminte de faptul că în părțile inferioare ale clădirii era liniște și că oamenii își acordaseră pe vremuri spațiu unii altora. Într-o cameră de vizavi

de lift era o movilă mare de lucruri, înaltă până la tavan, iar în jurul ei copii așezați pe vine sortau obiectele pe categorii. O fetiță înălță capul și îi zâmbi lui Emily, explicându-i:

— Ajut și eu la transa asta, tocmai a sosit.

— Asta-i bine, mă bucur, zise Emily, încurajând copilul.

În acest schimb de cuvinte exista ceva care mă făcu să mă minunez: fetița fusese mai mult decât dornică să dea explicații. Însă ne aflam la intrarea într-o altă cameră, unde o breșă neregulată în perete, ca spărtura provocată de o bombă, dădea în camera pe care o părăsiserăm – grămada de lucruri ascunsese breșa. Prin aceasta erau date din mână în mână sau împinse în tot felul de cărucioare mici anumite categorii de bunuri: încăperea aceasta era pentru recipiente – borcane, sticle, cutii și așa mai departe, și acestea erau din tot felul de materiale, de la sticlă la carton. Vreo doisprezece copii munceau la căratul recipientelor din grămada de alături, prin breșă, în această cameră: singurul lucru de care nu duceau lipsă aceste piețe, singurul bun care nu îi lipsea nimănui de multă vreme, era forța de muncă, erau mâinile care să muncească oricând era nevoie. În colț stăteau doi tineri de pază, cu arme: puști, cuțite, boxuri. Abia când ne-am aflat în fața ușii unei alte camere, unde atmosfera era cu totul alta, mai abătută și mai apatică, și unde nu exista nici un paznic, am înțeles că lucrurile din camerele cu cei doi băieți înarmați erau valoroase, dar că această încăpere adăpostea lucruri

care nu aveau nici o valoare: aparatură electrică, de felul aceleia pe care o împingeam în căruciorul nostru.

Stăturăm acolo o vreme, privind toată agitația aia, urmărindu-i pe copii la lucru.

— Ei sunt plătiți pentru asta, înțelegi, zise Emily. Sau primesc ceva în schimb – chiar și copiii care merg la școală vin aici vreo oră.

Am văzut că, într-adevăr, printre acești copii, dintre care unii aveau chipuri care îmi erau destul de familiare, căci îi zărisem pe trotuar, se găseau unii mai bine îmbrăcați, mai curați, dar mai presus de toate cu acea expresie prudentă, nesociabilă, de sunt-aici-doar-pentru-că-vreau-eu, care îi distinge pe tinerii dintr-o clasă privilegiată atunci când se angajează la o muncă situată mai prejos decât părerea lor despre ei înșiși. Pe scurt, se aflau aici făcând echivalentul sarcinilor de vacanță de pe vremuri ale copiilor din clasa de mijloc – să împacheteze mărfuri pentru firme, să se ocupe de curățenia în restaurante, să vândă la tejghea. Da, aș fi putut băga de seamă asta fără Emily, cu timpul; însă ochii ei ageri erau îndreptați asupra mea, zorind procesul; i se părea că sunt înceată în a recepta, a mă adapta, și atunci când nu păream să fi înțeles atât de repede pe cât credea ea că ar trebui, începea să explice. Părea că atunci când oamenii lăsaseră goale aceste etaje superioare, pentru a fugi din oraș, în ele se instalaseră negustorii. Era o construcție mare, mult mai solidă și bine clădită decât majoritatea, cu dușumele bune, groase, care puteau suporta greutate. Domnul Mehta cumpărase

drepturi asupra unei gropi de gunoi înainte ca guvernul să rechiziționeze toate gropile de gunoi și făcea afaceri cu diverși oameni – unul era tatăl lui Gerald, un om care cândva se ocupase de producția de cosmetice. Lucrurile care puteau fi folosite din groapă erau aduse aici și sortate, în general de copii. Lumea venea aici sus pentru a face comerț. Multe dintre bunuri erau duse din nou jos și luau drumul pieților stradale și magazinelor.

Bunurile care erau stricate și puteau fi reparate erau depozitate chiar aici: trecurăm prin camere în care oameni pricepuți, majoritatea în vârstă, stăteau și le reparau – aparatură, tigăi stricate, haine, mobilă. În aceste încăperi era mare animație și interes: oamenii stăteau și priveau. Un bătrân, un ceasornicar, stătea într-un colț, sub o lumină ținută special pentru el, și în jurul lui se îmbulzea, fascinată, abia respirând, o mulțime compactă – atât de compactă că un paznic îi ruga întruna pe oameni să se dea înapoi și, când nu o făceau, îi ținea la distanță cu o bâtă. Ei nici nu băgau de seamă, atât de absorbiți erau, bătrâni și tineri, bărbați și femei, urmărind această dibăcie prețioasă – mâinile unui bătrân lucrând în mașinăria minusculă.

Era o femeie care asambla lentile în rame de ochelari. Avea pe perete un panou de oftalmologie și în funcție de rezultatele lui împărțea ochelari la mâna a doua oamenilor care stăteau la coadă și care luau unul după altul de la ea perechea pe care ea o considera potrivită. Un oftalmolog de pe timpuri; și ea avea o mulțime de admiratori. Un om care repara

scaune, un om care repara coșuri, înconjurat de papura și trestia lui, un om care ascuțea cuțite – iată, erau toate aici, vechile meșteșuguri, fiecare cu un paznic, fiecare privit de barbari care se minunau.

Ce nu se putea vedea în încăperile prin care treceam una după alta? Sfoară și sticle, grămezi de plastic și bucăți de polietilenă – cea mai valoroasă, poate, dintre toate mărfurile; fragmente de metal, cablu, celofan; cărți, pălării și haine. Exista o încăpere plină cu lucruri care păreau noi și bune și care ajunseseră la gropile de gunoi ferite de mizerie și stricăciune: un jerseu într-o pungă de plastic, umbrele, flori artificiale, o cutie de carton plină cu dopuri de plută.

Și, peste tot, oamenii animați care se înghesuiau, aflați aici atât pentru spectacol, cât și pentru marfă. Într-o încăpere exista chiar și o cafenea micuță, unde se vindea ceai din plante medicinale, pâine, băuturi alcoolice. Mulți păreau amețiți, însă oamenii par adesea așa în piețe, fără să fi consumat alcool. Era greu de făcut deosebirea între vânzători și cumpărători, patroni și vizitatori; era o mulțime poliglotă, prietenoasă, care respecta ordinele și instrucțiunile numeroșilor paznici; o mulțime ordonată, una capabilă, potrivit noului obicei, să își rezolve singură neînțelegerile, repede și fără a permite resentimentelor să o macine. Oamenii glumeau, își arătau cumpărăturile și chiar cumpărau și vindeau unul de la altul, fără a mai trece la formalitatea de a angaja serviciile comercianților oficiali – un proces care era

în ordine și aprobat. Ce voiau comercianții era o mulțime, mulți oameni, fluxul mărfurilor spre interior și spre exterior.

Am făcut un tur al întregului etaj și, salutate fiind în tot acest timp de nenumărați oameni – mulți dintre cei de pe trotuar erau aici sus –, am intrat din nou în camera pentru aparatură electrică, împingând înainte cărucior ul. Pentru această marfă ni se dădură câteva bonuri valorice și i-am spus lui Emily că, de vreme ce inițiativa ei ne adusese aici, ea ar fi trebuit să cheltuiască rezultatele acesteia. Păru nedumerită – ajunsesem să mă aștept la asta și să înțeleg că era din cauză că poate mă așteptam la prea mult ca modalitate de răsplată. Și ce urma să se facă, am vrut eu să știu, cu prăjitoarele și cuptoarele noastre electrice? Ei bine, aveau să fie demontate, iar părțile lor componente urmau să fie încorporate în alte obiecte – în mod evident nu erau de nici un folos așa cum erau. Sigur nu mă deranja să le văd date? Păi, dacă nu mă deranja, ei i-ar fi plăcut foarte mult să ducă la casa lui Gerald – eram sigură că nu mă deranjează? – niște lucruri pentru bucătărie, pentru că ei duceau lipsă de așa ceva. Găsirăm o tigaie veche, o carafă smălțuită, un castron de plastic, o perie: asta obținurăm în schimbul aparaturii electrice din ceea ce fusese, la urma urmei, un apartament echipat cu generozitate.

Înapoi în apartamentul nostru, Emily își lepădă farmecul de fetiță, fără de care nu s-ar fi putut niciodată convinge pe ea însăși să mă ia într-o incursiune

despre care simțea limpede că era în teritoriul ei și departe de al meu, și se așeză, observându-mă. Se întreba, presupun, oricât de puțin măgulitor era, dacă înțelesesem cu adevărat că bunurile, „lucrurile", erau mărfuri diferite pentru ea și pentru copiii ca June; în anumite moduri, mai prețioase, deoarece erau de neînlocuit, dar și fără valoare... nu, nu e corect, fără valoare personală: lucrurile nu mai aparțineau oamenilor așa cum aparținuseră cândva. Desigur, asta fusese valabil în rândul unora cu mult înainte ca vremea lui „a dobândi" și „a avea" să fi trecut: se făcuseră tot soiul de experimente de colectivism, pe lângă faptul că oameni ca Ryanii se dispensaseră de ideea de al meu și al tău, și asta fără nici o teorie sau idee cu privire la acest lucru. June era June Ryan; familia ei adusese autoritățile la disperare cu mult înainte de prăbușirea vechii societăți, când lucrurile erau considerate încă a fi normale. Și, în calitate de membră a familiei Ryan... însă mai multe despre asta mai târziu, când voi descrie Ryanii la momentul potrivit...

De ce amân? Momentul de acum e la fel de bun ca oricare altul. Din dorința mea de a amâna ceea ce trebuie spus de dragul narațiunii despre familia Ryan, nu mai mult decât o extensie și o reflecție a atitudinilor și emoțiilor autorităților față de Ryani? Ideea fiind că Ryanii, însemnând un mod de viață, erau neasimilabili, atât în teorie – teorii despre societate și cum funcționează ea –, cât și în practică?

Pentru a-i descrie, pentru a le descrie circumstanţele – pe care cititorul le-a auzit de o sută de ori: era un caz ca la carte, după cum exclamau întruna asistenţii sociali. Un muncitor irlandez se căsătorise cu o refugiată poloneză. Amândoi erau catolici. La soroacele potrivite, s-au născut unsprezece copii. El bea, era brutal, când şi când afectuos. Ea bea, era isterică, incompetentă, iubitoare în mod imprevizibil. Copiii nu se ţineau de şcoală. Instituţiile de asistenţă socială, poliţia, psihologii, toţi îi cunoşteau pe cei din familia Ryan. Apoi cei doi băieţi mai mari au fost judecaţi pentru furt şi au mers la Borstal[1] o vreme. Cea de-a doua fată, nu cea mai mare, rămase însărcinată. Avea cincisprezece ani. Nu, nu este nimic nefamiliar în toate astea, însă cazul familiei Ryan părea să fie mai important şi mai lipsit de speranţă deoarece erau atât de mulţi şi pentru că ambii părinţi erau nişte personaje voinice şi pitoreşti, ale căror spuse puteau fi citate la conferinţe şi întruniri: se întâmplă adesea ca un singur caz să iasă din anonimat şi să reprezinte altele: numai în oraşul nostru existau mii de Ryani de toate felurile, culorile, naţionalităţile, cunoscuţi doar de vecinii lor şi de autorităţi, şi aceşti oameni se trezeau în închisoare, la casa de corecţie, în arest preventiv şi aşa mai departe. Însă o organizaţie de binefacere se interesă de familia Ryan şi ei au fost instalaţi într-o casă: se făceau eforturi pentru a-i ţine împreună.

---

1. Orăşel din sud-estul Angliei unde s-a înfiinţat prima casă de corecţie din această ţară. (n. t.)

Așa arăta imaginea pentru oficialități, care făceau tot ce puteau; așa arăta în rapoarte; așa îi prezentă un ziar, care alese familia Ryan dintre multe altele din cauza acestei calități pe care ei o aveau de a fi mai vizibili decât alții. Articolul s-a numit *Sub limita sărăciei și mai jos*. O carte care relata douăsprezece cazuri, printre care și cel al familiei Ryan, se numea: *Respinșii societății bogate*. Un tânăr abia ieșit din facultate, a cărui mătușă era asistent social la acest caz, strânsese notițe pentru o altă carte, *Barbarii pe care îi creăm*, care compara familia Ryan cu familiile care au dărâmat Roma de pe culmile ei.

Familia Ryan.

Ce ziceți de casa familiei Ryan, pentru început? Ei bine, era murdară și mobila din ea era numai bună pentru groapa de gunoi. Pe podelele goale nu era decât mizerie, un os, o farfurie cu mâncare râncedă pentru pisici: câinii și pisicile, la fel ca și copiii, erau hrăniți din impuls, fără chibzuială. Nu era niciodată prea multă căldură, astfel încât cei treisprezece membri ai familiei Ryan și prietenii lor – familia Ryan îi atrăgea pe alții și îi păstra în orbită – se strângeau întotdeauna într-o singură cameră, cuibărindu-se unul lângă altul. De obicei, părinții erau beți, iar uneori și copiii. Prietenii erau de toate culorile și adesea remarcabili, cu vieți ieșite din comun, și stăteau cu toții acolo, mâncând biscuiți sau chipsuri și discutând, discutând; însă uneori mama sau o fată mai mare gătea niște cartofi cu un pic de carne ori deschidea vreo conservă de ceva și asta se

transforma într-o sărbătoare. Chipsuri și băuturi dulci și ceai cu șase sau opt linguriţe de zahăr alb în fiecare ceaşcă – asta era dieta familiei Ryan, astfel încât erau tot timpul apatici sau pe vreo culme nenaturală de vitalitate în timp ce zahărul le curgea rapid prin vene. Stăteau și vorbeau și tot vorbeau; camera era animată cu acea cronică perpetuu reînnoită, *Familia Ryan împotriva lumii*. Cum cei trei copii mijlocii fuseseră provocaţi pe terenul de joacă de o bandă sau familie rivală, dar învinseseră; sau cum tipa de la asistenţa socială lăsase o hârtie care zicea că al cincilea copil, Mary, trebuie să meargă la clinică miercuri și că e musai să încerce să ţină minte această dată, deoarece urticaria ei trebuia tratată; cum Paul găsise o maşină descuiată și luase... indiferent ce era acolo, doar pentru că era acolo. Două dintre fete merseseră la un magazin și se întorseseră cu douăzeci de gentuţe de plastic, un kil de cafea, foarfeci de grădină, nişte condimente de pe raftul indian și şase strecurători de plastic. Aceste lucruri zăceau pe acolo nefolosite sau puteau fi date la schimb pentru alte obiecte: furtul era de dragul actului, nu al posesiei. Tessa, o fată de culoare, prietenă cu Ruth, și fratele Tessei, și cealaltă prietenă a lui Ruth, Irene, și sora ei se uitaseră la televizor toată după-amiaza într-unul din magazinele de pe strada principală în care se putea face acest lucru, care nu îi alunga pe copiii care se strecurau înăuntru, sfioși, pentru o vizionare gratuită de după-amiază – televizorul familiei Ryan era întotdeauna stricat. Stephen întâlnise un câine pe

stradă și se dusese la canal și îi aruncase bețe câinelui și câinele era tot timpul foarte deștept, aducea înapoi trei, nu, cinci, chiar șase bețe deodată... vorbeau, vorbeau; beau și își alcătuiau ziua, viețile, din comentarii însufleţite, răutăcioase; și când mergeau la culcare, era trei, patru, șase dimineața – însă nu se dezbrăcau, nici unul în casa aia nu se dezbrăca pentru a merge la culcare, pentru că nu era niciodată ora de culcare. Un copil pica acolo unde se găsea, în poala surorii sale, și rămânea adormit sau era culcat jos pe podea pe o haină. Dimineața, cele patru paturi din casă aveau fiecare câte trei sau patru corpuri în ele, cu câini și pisici, toate unul lângă altul, calde, încălzind, protejând. Nici unul nu se trezea până la zece, unsprezece, în toiul după-amiezii: dacă un membru al familiei Ryan găsea un serviciu, el sau ea îl pierdea într-o săptămână, deoarece era imposibil să se trezească la timp.

Trăiau din ajutorul social, asta dacă nu cumva domnul Ryan se deştepta din somn, se trezea din beție și își găsea o slujbă: era tâmplar. Atunci banii curgeau și își luau haine și pantofi. Aceste veșminte erau purtate la comun, căci nici unul nu deținea jerseul ăsta sau rochia aia. Copiii purtau ce li se potrivea și ce era mai la îndemână. Hainele noi puteau cu ușurință să ajungă zdrențe, dintr-un motiv sau altul, chiar a doua zi după ce își făceau apariția în casă.

Copiii se duceau la „serviciu“ atunci când aveau chef – ceea ce se întâmpla des. June, fetița cu chip slab și drăgălaș, era șefa de când avea vreo șapte ani.

Patru sau cinci copii își croiau drum neobservați într-un apartament sau magazin și ieșeau cu – bani? Nu, nu așa, nu ăsta era scopul; sau dacă erau bani, atunci buzunarele lor erau îndesate zile în șir cu teancuri de bancnote care le cădeau sau pe care le dădeau ori le erau „șterpelite“ de altcineva. Nu, era mai probabil ca ei să vină înapoi cu vreo veioză, un set de măsuțe pentru cafea pe care îl văzuseră la televizor și care le plăcuse, o oglindă cu ramă din plastic roz și țigări – acestea din urmă erau prețuite și împărțite imediat.

Ideea era că țelul sfinților și filozofilor le aparținea de drept prin naștere: putea fi numit *Calea familiei Ryan*. Fiecare zi, fiecare experiență își era sieși suficientă, fiecare faptă era separată de consecințele ei. „Dacă furați aia, va trebui să mergeți la închisoare.“ „Dacă nu mâncați cum trebuie, veți suferi de carențe de vitamine.“ „Dacă veți cheltui acum banii ăia, nu veți mai avea vineri pentru plata chiriei.“ Aceste adevăruri, care le erau tot timpul prezentate de funcționarii care li se vânturau prin casă, nu puteau rămâne niciodată în capul unui Ryan.

Și, de bună seamă, preoții și învățătorii spirituali erau făcuți de ocară. Să fii atașat de proprietate este rău? Ce proprietate? Un Ryan nu avea nici una, nici măcar o cămașă sau un pieptăn. Să fii sclavul unui obicei este un lanț? Ce obiceiuri – asta dacă nu cumva a nu avea nici un obicei e un soi de năravv. Să își iubească aproapele ca pe ei înșiși? Această milostenie a celor foarte săraci era și a lor: în clanul familiei Ryan și al prietenilor lor, albi, negri sau bruni,

care se perindau zi și noapte prin casă, existau o dăruire și o toleranță infinite, exista generozitate în a-i judeca pe alții, o delicatețe a înțelegerii, care nu le sunt date multora dintre oamenii mult mai favorizați de soartă sau, cel puțin, nu fără o ciocnire dură cu evenimentele și circumstanțele.

Să nu îți pese de aparențe? De multă vreme cei din familia Ryan erau în stare să își permită acest lux.

Trebuie să nu fii țanțoș, să nu îți revendici drepturile, să fii umil și nepretențios? Cinci minute petrecute în casa familiei Ryan ar fi făcut orice persoană din clasa de mijloc să îi dea telefon, indignată, avocatului său.

Inutili și iresponsabili, fără speranță de îndreptare, fără viitor, needucați și needucabili – dacă puteau să își scrie și să își citească numele, asta era bine; pervertiți, deprimați și depravați – însă la ce te puteai aștepta atunci când patru sau cinci oameni, indiferent de sex sau vârstă, dormeau împreună într-un singur pat? –, murdari, bolnăvicioși, năpădiți de păduchi și fără vlagă din cauza proastei alimentații, asta atunci când nu se aflau pe o „culme“ temporară... pe scurt și ca să închei cu asta, familia Ryan întruchipa tot ceea ce vechea noastră societate considera ca fiind rău. Toate țelurile către care țintea vechea noastră societate, cei din familia Ryan nici măcar nu încercau să le atingă, ei optaseră pentru a fi pe dinafară, totul era prea mult pentru ei.

Sărmana familie Ryan, pierdută și damnată; periculoasa familie Ryan, o amenințare atât de mare

pentru noi toţi, pentru modul nostru de gândire; norocoasa familie Ryan, a cărei viaţă, trăită de la o clipă la alta, în comun şi de-a valma, părea numai bucurie şi senzaţie: le plăcea să fie împreună. Le plăcea unii de alţii.

Când au început vremurile rele sau, mai degrabă, s-a *observat* că încep, ceea ce e un lucru foarte diferit, familia Ryan şi toţi ceilalţi asemenea lor au apărut brusc într-o altă lumină. Întâi de toate – deşi, desigur, acesta este un clişeu sociologic –, unii dintre băieţi găsiră loc în poliţie sau în vreuna din multele organizaţii militare ori semimilitare care apărură precum ciupercile după ploaie. Şi, pe urmă, aceştia au fost oamenii care au adoptat cel mai uşor viaţa de azi pe mâine din triburile rătăcitoare: pentru ei nu se schimbase mare lucru, căci când nu fuseseră ei pe picior de plecare, dintr-o cameră într-o casă demolată, dintr-un apartament social într-un adăpost de pe o stradă a celor stabiliţi acolo ilegal? Mâncau prost? Mâncau mai bine şi mai sănătos acum decât atunci când îi hrănise civilizaţia. Erau ignoranţi şi analfabeţi? Supravieţuiau cu abilitate şi bucurie, ceea ce era mai mult decât se putea spune despre foarte mulţi oameni din clasa de mijloc, care fie trăiau prefăcându-se că nu se întâmpla nimic *cu adevărat*, ci doar o reorganizare a societăţii, fie se stingeau în diverse moduri, incapabili să suporte o existenţă în care respectabilitatea şi câştigul nu mai puteau măsura valoarea unei persoane.

Ryanii, nemaifiind o extremă, dispărură în societate, care îi absorbi. Cât despre Ryanii noştri, familia

descrisă aici, mai exista încă un nucleu undeva în apropiere, mama şi trei dintre copiii mai mici; tatăl murise într-un accident care avea legătură cu băutura. Toţi copiii mai mari plecaseră din oraş, cu excepţia a doi dintre ei, care erau în poliţie. June se alipise comunităţii lui Gerald, iar unul dintre fraţii ei mai mici era acolo o parte din timp. Ryanii se dovediseră a nu fi nimic special, până la urmă. În felul lor umil, nepretenţios, ei făcuseră parte din societatea noastră chiar şi atunci când nu păruseră: fuseseră formaţi de ea, i se supuneau. Ei erau la fel de departe de ceea ce avea să vină după aceea, foarte curând – când „banda de puşti de la metrou" apăru în viaţa noastră şi distruse comunitatea lui Gerald –, pe cât eram noi de Ryani sau pe cât fuseserăm.

Folosesc fraza aceasta, *casa lui Gerald*, aşa cum folosea cândva lumea cuvântul Ryani, însemnând un mod de viaţă. Ambele, moduri temporare de viaţă: toate modurile noastre de viaţă, compromisurile noastre, micile noastre adaptări – tranzitorii toate, nici unul nu a putut dura.

Însă cât au durat, s-a muncit la ele şi ne-am agăţat de ele, precum Emily de îndatoririle ei în casa lui Gerald. Pe care acum urma să o vizitez, căci eu şi Emily nu ne întorseserăm în camerele noastre de mai mult de câteva minute când a sunat someria; era June, toată numai zâmbete vesele şi nerăbdătoare. La început, nu a pomenit de jaf, ci s-a aşezat pe podea, îmbrăţişându-l pe Hugo. Ochii i se plimbau prin cameră, să vadă unde se aflau acum lucrurile pe care le luase şi fusese obligată să le restituie. Cele mai multe nu

erau la vedere, erau înapoi în dulapuri și locurile de depozitare, dar pe un scaun era un mănunchi de bucăți de blană și, în cele din urmă, ea zise, într-o izbucnire dictată de dorința disperată de a-și spăla păcatul:

— Totul e în regulă, așa-i? Adică totul e bine? – și chiar se ridică pentru a mângâia blănurile, de parcă erau un animal pe care l-ar fi rănit.

Mi-ar fi plăcut să râd sau să zâmbesc, dar Emily se încruntă la mine cât se poate de fioros și îi zise blând lui June:

— Da, totul e bine, mulțumesc.

La care copilul se lumină imediat și zise, întorcându-și cu dificultate atenția spre mine:

— Vrei să vii pe la noi? Adică Gerald zice că e în regulă. L-am întrebat, înțelegi? I-am zis: poate să vină, înțelegi ce vreau să zic?

— Mi-ar face mare plăcere, i-am spus, după ce am consultat-o pe Emily din priviri.

Zâmbea: era zâmbetul unei mame sau al unui protector.

Dar, mai întâi, Emily trebui să se pregătească: ieși în timp util din baie, cu părul proaspăt spălat și pieptănat, cu hainele aranjate, cu sânii conturați sub bumbacul albastru, cu obrajii catifelați, înviorați și mirosind a săpun – o fată curățică, aranjată, gata să se prezinte la îndatoririle ei, la Gerald. Însă ochii ei erau sumbri, defensivi, îngrijorați, iar alături de ea era June, un copil, și chipul acesteia era ca o carte deschisă, absolut neprotejat, cu un zâmbet încrezător spre Emily, femeia – prietena ei.

Am mers pe jos, toate trei, pe străzile prăfuite și murdare, ca de obicei, de hârtii, conserve și tot felul de deșeuri. Trebuia să trecem pe lângă un hotel înalt, construit în ultima perioadă de înflorire a turismului, și o urmăream pe Emily ca să văd ce traseu va alege: orice individ alegea un drum prudent printre pericolele de pe aceste străzi și puteai să spui multe despre firea unei persoane după cum aceasta alegea să treacă pe lângă o clădire dubioasă, riscând să fie văzută din ea ca o pradă sau o țintă, sau să se deplaseze pe o cu totul altă stradă; după cum striga curajos saluturi spre grădinile păzite sau pășea repede, cu fața întoarsă. Emily merse de-a dreptul, pășind nepăsător prin tot gunoiul. M-am minunat, nu pentru prima oară, de standardele diferite pentru înăuntru și afară: în casă, Emily era la fel de pretențioasă ca o pisicuță, însă afară părea să nu vadă prin ce calcă.

Hotelul fusese de multă vreme luat în stăpânire de persoane stabilite acolo ilegal: un alt cuvânt demodat. Locuiau acolo tot felul de oameni, deși, ca mecanism, locul era fără nici o valoare, ca toate clădirile complicate care depindeau de tehnică.

Privind în sus la coloana înaltă, conturată astăzi pe un cer încins și prăfos, aceasta arăta zdrențuită și peticită, ca o dantelă: ferestrele fuseseră sparte. Cu toate acestea, părțile superioare ale clădirii erau împânzite de tot felul de dispozitive, ca niște țepi. Afară, la o fereastră, era un zbârnâit de lumină – cineva agățase o mică moară de vânt ca să producă energie electrică pentru apă caldă sau iluminat. La

alte ferestre erau discuri oblice susținute pe ceea ce, privit de jos, din stradă, semăna cu niște pânze de păianjen: acestea erau niște drăcii pentru captarea energiei solare. Iar printre aceste invenții de ultimă oră dansau și se legănau rufe colorate întinse la uscat, susținute în aer pe sfoară și lemn care nici nu se știa de când sunt.

Acolo sus părea vesel și chiar frivol, cu cerul albastru ca fundal; aici jos gunoiul se înălța grămadă în jurul clădirii, cu cărări trasate prin el până la uși. Mirosul... însă îl voi ignora, de vreme ce Emily și June păreau în stare să o facă atât de ușor.

De curând, eu mersesem în clădire, urcasem până la ultimul etaj: am stat acolo privind în jos peste orașul care – în mod deloc surprinzător, presupun – nu *arăta* foarte diferit față de cum arăta în anii de dinainte ca utilajele să nu mai funcționeze. Mă uitasem lung și mă închipuisem înapoi în timp: toți făceam asta mult, potrivind și comparând, cântărind faptele în mintea noastră pentru a le pune în concordanță, pentru a ne orienta în raport cu ele. Prezentul era atât de uluitor și iluzoriu, încât să te adaptezi la el însemna că trebuia folosit acest proces: *Era așa, nu? Da, așa era, însă acum...* Pe când stăteam acolo sus, gândindu-mă că lipsea un singur lucru, un avion, un avion cu reacție care să se ridice sau să coboare pe aeroport și să domine cerul, am auzit un zumzăit slab, ca de albină, nu mai puternic, și iată-l, era acolo – un avion. Unul mic, ca un avion utilitar, vopsit într-un roșu strălucitor, singur pe cerul pustiu unde cândva

atât de multe mașinării imense ne umpluseră viaţa cu zgomot. Iată-l acolo, un supraviețuitor, ducând probabil poliția, armata sau înalți oficiali la vreo conferință pe undeva ca să vorbească, să vorbească, să vorbească și să adopte rezoluții cu privire la situaţia noastră, trista condiție a oamenilor de peste tot din lume – era drăguț să-l privești, îți ridica moralul să vezi lucrușorul acela sclipind sus în vid, îndreptându-se spre un loc la care nici unul dintre cei care îl priveau nu putea să ajungă în vremurile astea decât în imaginație.

Coborâsem încet prin hotelul de altădată, explorând, examinând. Îmi aducea aminte de un orășel nou, construit pentru muncitorii africani lângă o mină mare din Africa, pe care l-am văzut în vremurile, până la urmă nu atât de îndepărtate, când continentele erau aproape unul de altul, la o distanţă ce putea fi parcursă într-o călătorie de o zi. Orășelul se întindea pe o suprafață de câteva hectare, fusese construit tot în același timp și era compus din mii de „case“ micuțe, identice, fiecare constând dintr-o cameră și o bucătărie mică, o toaletă cu o chiuvetă. Însă într-o casă vedeai modelul de viaţă rurală tribală, adusă în oraș aproape neschimbată: un foc ardea în centrul pardoselii din cărămidă, un sul de pături era așezat în picioare într-un colț, iar două tigăi și o cană erau puse în alt colț. În „casa“ următoare – o scenă de respectabilitate victoriană: un bufet, masă, un pat, toate date cu un lac oribil, cu o duzină de obiecte croșetate drept ornament și o poză regală pe peretele

opus intrării, astfel încât regina, în ținută de gală, cu toate decorațiile militare, și observatorul puteau schimba priviri de aprobare pentru acest interior. Între aceste extreme existau toate variațiile și compromisurile: ei bine, asta devenise acest hotel, era un ansamblu de străzi verticale în care puteai găsi de toate, de la o familie respectabil de curată, care făcea glume pe seama condițiilor din Anglia înainte de apariția unei canalizări adecvate și care ducea oalele de noapte și gălețile jos, etaj după etaj, pe scări, până la singura toaletă care mai funcționa încă, și până la oameni care trăiau, mâncau, dormeau pe jos, care ardeau combustibilul pe o placă de azbest și făceau pipi pe fereastră – în aceste vremuri, un lichid fin pulverizat care coboară din ceruri nu înseamnă neapărat o ploaie iminentă sau aburi condensați.

Pentru a evita posibilitatea producerii unui astfel de eveniment, voiam să merg repede mai departe, în loc să stau acolo, printre gunoaie, uitându-mă în sus; mai ales că prin ferestrele de la parter zăream vreo doi tineri cu arme: păzeau clădirea sau o parte din ea ori doar camera lor sau camerele – cine știe? Însă June, zărindu-i, îi strigă și păru încântată – în felul ei, de parcă fiecare mică întâmplare îi oferea o bogăție nemeritată de plăceri. Cerându-și scuze de la Emily pentru că o făcea să aștepte (își amintea cu mare dificultate de prezența *mea*), ea intră, în timp ce eu și Emily am rămas acolo într-un nor de muște, urmărind printr-o fereastră cum June era îmbrățișată și îmbrățișa – unul dintre cei doi tineri vizitase

casa familiei Ryan, ceea ce însemna că aproape făcuse parte din familie. El îi dădu o duzină de porumbei: armele erau pistoale cu aer comprimat; porumbeii aveau să se întoarcă – își luaseră zborul când sosiserăm noi – și aveau să se așeze din nou pe gunoaiele unde se hrăneau. Am plecat, cărând păsările moarte care aveau să fie de ajuns pentru următoarea masă din comunitate, auzind zumzăitul ca de mătase al multor aripi și pac-pacul armelor.

Am traversat niște șine vechi de cale ferată, năpădite acum de plante, dintre care pe unele Emily le culese în timp ce mergea, pentru a fi folosite ca medicament și condimente. În curând am ajuns în dreptul casei. Da, mai trecusem pe lângă ea, din curiozitate, în plimbările mele, însă niciodată nu voisem să intru, temându-mă, ca de obicei, să nu pară că dau buzna peste Emily. Din nou June flutură din mână spre un tânăr care stătea după obloanele de la parter, pe jumătate deschise din cauza căldurii, și din nou o armă oarecare a fost pusă deoparte. Am intrat într-o încăpere care era foarte goală și curată – asta mă izbi întâi de toate, căci nu mă debarasasem de asocierile cu Ryanii. Nu exista nici un fel de mobilă, dar erau draperii, iar obloanele erau frecate cu peria și nu erau găurite, și de-a lungul pereților erau rogojini și saltele făcute sul. Am fost dusă din cameră în cameră într-un tur rapid, în timp ce mă uitam după încăperile comune – sală de mese, cameră de zi și așa mai departe. Exista o încăpere lungă pentru luat masa, cu mese și bănci, spălate cu peria și lăsate așa,

fără nimic pe ele ; însă altfel, fiecare cameră era autonomă ca încăpere de lucru sau de locuit. Am deschis uşă după uşă, în spatele cărora se aflau grupuri de copii care stăteau pe saltele ce ţineau loc de paturi ; stăteau de vorbă sau se ocupau de vreo treabă şi pe pereţi atârnau haine şi lucruri personale. Se putea observa că se creaseră şi se creau afinităţi şi alianţe naturale, în această comunitate se formau o serie de grupuri mai mici.

Exista o bucătărie, o cameră spaţioasă unde jumătate din pardoseală fusese acoperită cu plăci de azbest şi apoi cu foi de tablă ondulată, unde putea să ardă focul, făcut cu orice combustibil era disponibil. Acum ardea focul şi doi tineri pregăteau masa ; când văzură că era Emily, se dădură la o parte şi o lăsară să guste şi să examineze : era o tocană, făcută din înlocuitor de carne şi din cartofi. Ea zise că e bună, dar că mergeau nişte plante aromatice şi le oferi ceea ce strânsese dintre şinele de cale ferată. Şi iată şi nişte porumbei : puteau să îi jumulească dacă voiau sau să găsească pe cineva care voia să facă o treabă în plus – nu, ea, Emily, va găsi pe cineva şi îl va trimite să facă asta.

Înţelegeam acum ceea ce aproape observasem înainte : felul în care reacţionau copiii atunci când o vedeau pe Emily : aşa răspundeau oamenii faţă de Autoritate. Iar acum, deoarece ea criticase tocana, un băiat îngenunche şi tocă verdeţurile pe o scândură cu o bucată de oţel ascuţit : i se dăduse un ordin – sau aşa simţea el, iar el se supunea.

Ochii lui Emily erau aţintiţi spre mine: voia să ştie ce văzusem, cum interpretam, ce credeam. Părea atât de îngrijorată încât June, instinctiv, îşi puse mâna în mâna lui Emily şi îi zâmbi – toate astea erau o mică reprezentaţie foarte exactă a unei situaţii, încât nu am evitat-o prefăcându-mă că nu băgasem de seamă nimic.

Cu doar câteva zile înainte, Emily venise târziu de la această gospodărie a comunităţii şi îmi spusese:

— Este imposibil să nu existe o ierarhie. Oricât ai încerca să nu ai.

Şi era cât pe ce să îi dea lacrimile, lacrimi de fetiţă.

Iar eu i-am zis:

— Nu eşti prima persoană care are această dificultate!

— Da, dar nu asta am intenţionat noi, nu asta am planificat. Eu şi Gerald am discutat despre asta, chiar de la început, nu avea să existe nimic din aiurelile alea vechi, oameni aflaţi pe post de şefi care să le spună oamenilor ce să facă, toate chestiile alea *groaznice*.

Îi spusesem:

— Toată lumea a fost învăţată să-şi găsească un loc într-o structură – asta ca primă lecţie. Să se supună. Nu-i aşa? Astfel încât asta face toată lumea.

— Da' majoritatea acestor copii n-au avut niciodată nici un fel de educaţie.

Era toată numai indignare şi scepticism. Punea o întrebare de adult – un adult foarte matur şi responsabil: la urma urmei, este o întrebare pe care

majoritatea adulților nu o pun niciodată. Însă în fața mea se aflase o fată în ai cărei ochi apăreau întruna – doar pentru a fi alungate – nevoia unui copil de a fi liniștit, încurajat, reproșul aspru al unei persoane foarte tinere, care nu era deloc un adult, în fața circumstanțelor.

— Începe când te naști, am zis eu. Ea e o fetiță cuminte – ea e o fetiță rea. Ai fost fetiță cuminte azi? Am auzit că ai fost o fetiță rea. O, ea este atât de *cuminte*, e un copil atât de cuminte... *nu-ți aduci aminte*?

Ea se holbase la mine; nu auzise cu adevărat. Am continuat:

— Totul este fals, nu are legătură cu nimic real, dar suntem cu toții vârâți în povestea asta toată viața noastră – tu ești o fetiță cuminte, tu ești o fetiță rea. „Fă cum îți zic eu și o să-ți spun că ești cuminte." Este o capcană și suntem cu toții prinși în ea.

— Noi *am decis* că nu se va întâmpla asta, zise ea.

— Ei bine, spusesem eu, nu obții o democrație adoptând rezoluții sau gândindu-te că democrația este o idee atrăgătoare. Iar asta am făcut noi întotdeauna. Pe de o parte, „ești o fetiță cuminte, o fetiță rea" și instituțiile, ierarhiile și un loc în ierarhie și, pe de altă parte, adoptarea de rezoluții despre democrație sau a spune cât de democratici suntem. Așa că n-ai nici un motiv să te simți prost în legătură cu asta. Nu s-a întâmplat decât ce se întâmplă întotdeauna.

Ea se ridicase în picioare: era supărată pe mine, confuză din cauza mea, nu mai avea răbdare cu mine.

— Uite ce e, zise ea. Am avut totul pentru a putea crea un nou început. Nu era deloc nevoie să se ajungă unde s-a ajuns. Asta e problema, din păcate.

Și se dusese în bucătărie ca să evite subiectul.

Iar acum stătea în bucătăria gospodăriei ei sau a lui Gerald, supărată, confuză, plină de resentimente.

Copilul acela care dădea zor să își îndeplinească sarcina, fără să ridice privirea deoarece supraveghetorul se afla încă acolo și ar fi putut să îl critice – asta o umilea.

— Dar *de ce*, îmi șopti ea, fixându-mă, dorind cu adevărat – vedeam asta – un răspuns, o explicație.

Iar June stătea acolo lângă ea, zâmbind, neînțelegând, însă privind cu milă la biata ei prietenă care era atât de supărată.

— O, bine, nu contează! zise în sfârșit Emily, întorcându-mi spatele, mie, lui June, întregii scene, și ieșind, dar întrebând în timp ce ieșea: Unde-i Gerald? Zicea că va fi aici.

— S-a dus la piață cu Maureen, zise unul dintre copii.

— N-a lăsat un mesaj?

— A spus că trebuie să-ți zicem că azi e musai să fim curățați în cap.

— A, a spus, nu-i așa? Însă apoi, deja eliberată de neliniștea ei, zise: Bine, spune-le tuturor să vină în hol. Și mă conduse în grădină.

Era o grădină frumoasă din toate punctele de vedere, proiectată, pregătită, organizată, plină de lucruri bune, folositoare toate – cartofi, praz, ceapă,

varză, de-astea – și nu se vedea nici urmă de vreo buruiană sau floare. Unii copii erau la lucru acolo și când o văzură pe Emily grăbiră ritmul.

Ea exclamă brusc:

— O, nu, nu, am spus că spanacul ar trebui lăsat până săptămâna viitoare, e cules prea devreme.

Un copil de vreo șapte ani se strâmbă destul de fățiș la June, cu figura aceea care vrea să spună: Cine se crede ea să ne comande? – acea reacție absolut normală, care se poate observa într-o formă sau alta oriunde există grupuri, ierarhii, instituții. Pe scurt, peste tot. Însă Emily o zări, suferi și își îmblânzi vocea:

— Am spus să îl mai lăsăm, nu-i așa? Nu-ți dai seama și singur? Frunzele sunt încă micuțe.

— O să-i arăt lui Pat, zise June repede.

— De fapt nu contează, spuse Emily.

Înainte să plecăm din grădină, Emily fu nevoită din nou să exclame și să explice: cenușa pentru îndepărtarea fluturilor de varză fusese pusă prea aproape în jurul căpățânii.

— Tu nu *vezi*? îi zise Emily copilului, de data asta un copil de culoare, care stătea țeapăn în fața ei, cu chipul agonizând de efortul de a suporta aceaste critici, când el considera că se descurcă foarte bine. Nu ar trebui să fie atât de aproape de tulpină, ar trebui să faci un cerc, uite așa...

Ea îngenunche pe pământul jilav și împrăștie cenușă dintr-o pungă din plastic în jurul căpățânii de varză. Făcu asta ordonat și rapid, era expertă; iar copilul oftă și privi spre June, care își puse brațul pe după

umerii lui. Când Emily privi în sus, îi văzu pe cei doi copii, unul în îmbrățișarea protectoare a celuilalt, aliați împotriva ei, șefa. Se îmbujoră și spuse:

— Îmi pare rău că am vorbit răstit, n-am vrut.

La care amândoi copiii, depărtându-se unul de altul, se duseră de o parte și de alta a ei și merseră spre casă, supărați de supărarea ei, printre cărările acelei grădini exemplare. M-am luat după ei, căci uitaseră de mine. Copilul de culoare își pusese mâna pe antebrațul lui Emily; June o ținea de cealaltă mână; Emily păși oarbă între ei și știam că era din cauză că ochii îi erau plini de lacrimi.

O luă singură înainte pe ușa din spate, cu copilul de culoare urmând-o. June rămase în urmă ca să fie cu mine. Îmi zâmbi, văzându-mă cu adevărat de această dată: zâmbetul ei timid, deschis, lipsit de apărare, îmi oferea istoria ei de lipsuri. În același timp, ochii ei mă rugau să nu o critic pe Emily, căci nu putea suporta ca Emily să fie antipatizată.

În sala de mese sau hol, erau așezate pe toate mesele castroane cu apă care miroseau puternic a ierburi; erau piepteni cu dinții deși și bucăți de cârpe vechi. Copiii stăteau lângă mese, în picioare, iar cei mai mari și Emily începură să pieptene scalpurile care li se înfățișau.

Emily uitase de mine. Apoi mă văzu și îmi strigă:

— Vrei să rămâi să mănânci cu noi?

Însă mi-am dat seama că nu voia să fac asta.

Nici nu mă întorsesem bine să plec, când am auzit-o dând glas neliniștii ei:

— Gerald a zis când se întoarce? Maureen a spus ceva? Sigur o fi zis el cât o să fie plecați.

Întoarsă acasă, l-am văzut pe fereastră pe Gerald venind pe trotuar cu o fată, probabil Maureen; stătu acolo, înconjurat, ca de obicei, de copiii mai mici, unii din casa lui, alții nu. Probabil că el considera șederea lui acolo cu orele, fără rost, drept o funcție. Bănuiesc că era. Culegea informații, așa cum eram nevoiți cu toții; atrăgea noi recruți pentru comunitatea lui – însă avea mai mulți candidați decât putea să primească; se arăta pur și simplu, etalându-și calitățile printre cei patru sau cinci alți tineri care erau lideri înnăscuți – era acesta echivalentul unui bărbat care pleca să vâneze în timp ce femeile își făceau de lucru acasă? Astfel de gânduri îmi treceau prin minte în timp ce stăteam cu Hugo lângă mine, urmărindu-l pe tânărul bărbat, în ținuta sa de brigand, ieșind în evidență printre oamenii de acolo, cu atât de multe fete pe lângă el căutându-i privirea, așteptând să stea de vorbă cu el... gânduri vechi, despre șabloane sociale perimate. Cu toate acestea, le mai aveai, nu muriseră. Tot așa cum vechile tipare se tot repetau, formându-se din nou chiar și atunci când evenimentele păreau să autorizeze orice experiment, deviere sau mutație, așa era și cu gândurile vechi, care se potriveau cu șabloanele. Auzeam întruna vocea ascuțită, tensionată, a lui Emily: „Unde-i Gerald, unde e?“, pe când stătea în casa ei de femeie, îndepărtând cu pieptănul lindini și păduchi din capul copiilor mai mici, în vreme ce Gerald plănuia, probabil, vreo

expediție pe undeva pentru capturarea de provizii, căci nimeni nu putea spune despre el că era leneș sau că nu era descurcăreț.

Mai târziu dispăru de pe trotuar și la fel și Maureen. Curând după aceea, Emily veni acasă. Era foarte obosită și nu încercă s-o ascundă. Se lăsă imediat să cadă lângă animal și se odihni în timp ce eu pregăteam cina. Am pus masa și apoi am spălat vasele, în timp ce ea se odihnea din nou. Mi se părea că vizita mea în cealaltă casă a ei și faptul că văzusem cât de multe trebuia să facă acolo îi permiteau, în sfârșit, să se relaxeze cu mine, să stea jos și să își dea voie să fie servită de mine. După ce am terminat de spălat vasele, am făcut ceai pentru amândouă și am stat cu ea în amurgul acelei seri de vară, în timp ce ea zăcea fără vlagă lângă Hugo al ei.

Afară, zgomotul și agitația trotuarului în asfințitul pitoresc. Înăuntru, liniște, o lumină slabă, torsul animalului în timp ce lingea antebrațul lui Emily. Înăuntru, zgomotul făcut de o fată care plângea, ca un copil, suspinând încet. Nu voia ca eu să ştiu că plânge, însă nu-i păsa destul încât să plece de acolo.

Se deschise peretele. În spatele lui era un cer albastru intens, un albastru de o claritate și răceală tăioase, un albastru care nu exista niciodată în natură. Dintr-o parte într-alta a orizontului cerul era acoperit uniform de culoare, fără să aibă nicăieri acea profunzime care conduce privirea spre interior, către meditație sau destindere, albastrul care se schimbă în funcție de lumină. Nu, acesta era un cer întru totul autonom,

care nu se putea schimba şi care nu putea reflecta. Pereţii sparţi, înalţi şi ascuţiţi, ajungeau până la el şi a-i privi însemna a trăi duritatea lor aspră precum nişte coji de vopsea veche. Aceste fărâme de perete erau de un alb strălucitor, iar cerul era albastru, o lume împietrită, ameninţătoare.

Emily intră în raza vizuală, cu chipul încruntat aplecat asupra lucrului pe care îl făcea. Purta un veşmânt de un albastru palid, asemănător unei salopete, precum un copil demodat dintr-o creşă, şi ţinea o mătură făcută din nuiele, de felul celor folosite în grădini ; strângea frunzele căzute în grămezi, care erau peste tot în iarba care alcătuia pardoseala acestei case ruinate. Însă, pe când mătura, în timp ce făcea grămezile, frunzele se strângeau din nou în jurul picioarelor ei. Ea mătură mai repede, mai repede, cu chipul stacojiu, disperat. Mătura i se răsucea într-un nor de frunze galbene şi portocalii. Încerca să măture toate frunzele afară din casă, astfel încât vântul să nu le poată împrăştia din nou. O cameră a fost liberă, apoi alta ; însă afară frunzele se aşterneau înalte până la genunchii ei, întreaga lume era acoperită cu un strat gros de frunze, care, la fel de repede ca fulgii de zăpadă, cădeau pretutindeni din cerul cumplit. Lumea era scufundată în frunze moarte, sufocată de ele. Ea se întoarse cu o mişcare impulsivă de panică pentru a vedea ce se întâmplă în camerele pe care le curăţase : grămezile pe care le făcuse erau deja acoperite de alte frunze. Alergă cu disperare prin camerele fără acoperiş ca să vadă dacă aici sau acolo sau

dincolo exista un loc care să fie încă acoperit și adăpostit, în siguranță față de căderea asfixiantă de materie vegetală moartă. Nu mă văzu. Ochii ei larg deschişi, ficşi, îngroziți, trecură pe deasupra mea. Ea văzu doar fragmentele zidurilor care nu o puteau adăposti şi care nici nu puteau ține afară grămezile şuierătoare. Stătu cu spatele lipit de perete și se sprijini în măturica ei inutilă și privi și ascultă, în timp ce frunzele se agitau şi cădeau peste ea, în jurul ei şi peste lumea întreagă, într-o furtună de destrămare. Ea dispăru, un chip micuț, mirat, o fetiță în culori strălucitoare, ca un bibelou de porțelan pictat pentru o vitrină sau o etajeră, un bulgăre însuflețit de culoare pe albeața vopsită, oribila albeață a lumii din odaia copiilor, care se deschidea din dormitorul părinților unde de cealaltă parte a draperiilor groase era ori vara, ori o furtună, ori o lume a zăpezii.

Alb. Şaluri albe, pături albe, aşternuturi albe, perne albe. Într-o câmpie nesfârşită de alb zăcea îngropat un bebeluş, incapabil să îşi elibereze braţele. Se holba la tavanul alb. Întorcându-și capul, zări un perete alb într-o parte şi marginea unui bufet alb în cealaltă. Smalţ alb. Pereți albi. Lemn alb.

Bebeluşul nu era singur; ceva se deplasa pe acolo, o creatură masivă, care mergea greoi, fiecare pas făcând pătuțul să se zguduie. Trosc, trosc făceau picioarele greoaie şi se auzea un păcănit de metal pe piatră. Bebeluşul îşi înălță capul, dar nu reuşi să vadă, se chinui să îşi țină capul ridicat din căldura umedă a pernei, însă fu nevoit să renunțe şi să cadă înapoi, în

fierbințeala moale. Niciodată nu avea să fie din nou la fel de neajutorat cum era acum, decât atunci când avea să ajungă să zacă neajutorat pe patul de moarte, cu toată puterea topită din membre, fără nimic rămas în afară de conștiința din spatele ochilor. Creatura imensă cu mers greoi veni bufnind la pătuț, ale cărui bare de fier se zdruncinară și zăngăniră și, în timp ce fața uriașă se apleca deasupra lui, bebelușul fu excavat din albul fierbinte și ridicat repede, pierzându-și răsuflarea, și strâns în mâini care îl apăsau pe coaste. Era murdar. Deja. Murdar. Sunetul cuvântului era de dezaprobare, dezgust, repulsie. Însemna să fie smucit, întors încolo și încoace între mâinile mari, care se ciocneau precum o bucată de pește filé pe un blat sau un pui burdușit cu umplutură.

Murdar, murdar... sunetul rece, aspru, al cuvântului, pentru mine, care urmăream această scenă, era aerul din scenele „personale", invariabilitatea legilor acestei lumi. Albeață, antipatie care răsuna într-un cuvânt, o răceală, o sufocare, în timp ce aerul cădea și cădea, târât în jos de o furtună de alb în care marionetele se mișcau smucit în sforile lor... *Imaginează-ți, atunci, că digurile trebuiau să se umple cu gheață și zăpezile cădeau veșnic, o descindere eternă de alb ; imaginează-ți camerele umplute cu pudră rece, toată apa dispărută și cristalizată, toată căldura păstrată în stare latentă în aerul uscat, rece, care șoca și înfometa plămânii...* o scenă din dormitorul părinților, unde draperiile albe sunt date la o parte, troiene de muselină cu puncte albe. Dincolo de acestea zăpada

e albă pe alb, căci cerul este șters. Cele două paturi mari, ridicate sus, sus, la jumătatea distanței dintre pardoseală și tavanul alb, înăbușitor, sunt ocupate. Mama într-unul, tatăl în celălalt. În cameră se află un lucru nou, un pătuț, și el în întregime alb, un alb strălucitor, glacial. Pătuțul ăsta e înalt, nu la fel de înalt ca paturile impozante în care sunt oamenii mari, dar totuși mai sus decât poți ajunge cu mâna. O siluetă albă se agită în el, o siluetă al cărei piept e o pantă plină, tare. Din pătuț e ridicat un pachet. Pe când cei doi oameni din paturi zâmbesc încurajator, acest pachet îi este înfățișat și e ținut în dreptul feței ei. Pachetul miroase, miroase: pătrunzătoare și periculoase sunt aceste miasme, ca niște foarfeci sau ca niște mâini aspre, care torturează. Ea simte acum o asemenea dezolare și singurătate, cum nimeni pe lume (cu excepția tuturor pe lume) nu a simțit, iar violența durerii ei este atât de mare încât nu poate decât să stea acolo, în picioare, țeapănă, uitându-se lung mai întâi la pachet, apoi la dădaca enormă, îmbrăcată în alb, apoi la mama și la tatăl care zâmbesc în paturile lor.

Ar fi putut să se lase în jos și să se îndepărteze din raza privirii lor, a celor care zâmbeau, a oamenilor mari cocoțați acolo sus în tavan în camera lor caldă, înăbușitoare, în roșu și alb, alb și roșu, covor roșu, flăcări roșii care se îngrămădesc în șemineu. Totul este prea mult, prea înalt, prea mare, prea puternic; ea nu vrea nimic, doar să se strecoare de acolo și să se ascundă undeva, să lase totul să alunece departe de ea. Însă i se înfățișează, iar și iar, pachetul mirositor.

— Uite, Emily, ăsta e bebelușul tău, se aude vocea zâmbitoare, dar categorică din patul femeii mari. E bebelușul tău, Emily.

Minciuna aceasta o nedumerește. E cumva un joc, o glumă la care trebuie să râdă și să protesteze, ca atunci când tatăl ei o „gâdilă“, o tortură care îi va apărea mereu în coșmaruri ani în șir după aceea? Ar trebui acum să râdă, să protesteze și să se zvârcolească? Se uită lung la chipuri, la mama, tata, dădacă, pentru că toți au trădat-o. Ăsta nu este bebelușul ei și ei știu asta, așa că de ce... însă ei spun iar și iar:

— Ăsta e bebelușul tău, Emily, și trebuie să-l iubești.

Pachetul era împins spre ea și ea trebuia să își întindă brațele și să îl țină. Altă decepție, căci nu îl ținea ea, ci dădaca. Însă acum ei zâmbeau și o lăudau pentru că ținea chestia aia în brațe. Astfel că totul era prea de tot, minciunile erau prea mult, iubirea era prea mult. Ei erau prea puternici pentru ea. Iar ea chiar ținu bebelușul: era întotdeauna coborât la ea, spre ea. Ea îl ținea și îl iubea cu o dragoste protectoare, violentă, înflăcărată, care avea în miezul ei un secret și o trădare, arșiță cu un miez de gheață...

Acum camera este cea cu draperii din catifea roșie și o fetiță de vreo patru ani, îmbrăcată într-o salopetă înflorată, stă în picioare aplecată deasupra unui bebeluș durduliu, cu gura deschisă, care stă leneș pe o bucată de linoleum întinsă peste covor.

— Nu, nu așa, ci așa, comandă ea, în timp ce băieţelul, uitându-se cu admirație la mentorul său puternic și isteț, încearcă să pună un cub peste alt cub.

Acesta se răstoarnă. Uite *așa*, țipă ea și îngenunchează cu înfrigurare să pună cuburile unul peste altul, foarte repede și cu multă îndemânare.

Ea este foarte absorbită, fiecare atom din ea, de nevoia de a face asta, de a o face bine, de a demonstra că poate să o facă, de a-și demonstra sieși că poate să o facă. Bebelușul prietenos stă acolo, privește, e impresionat, însă a face e totul, da, a face, a pune cuburile unul peste altul perfect, colț la colț, margine pe margine.

— Nu, nu așa, ci *așa*! Cuvintele răsună prin cameră, în camera alăturată, în camerele de la parter, în grădină. Uite *așa*, bebelușule, nu pricepi? Uite *așa*.

Lucrurile deveniră mai degajate între Emily și mine datorită vizitei mele în cealaltă casă a ei. De exemplu, într-o dimineață, am putut să comentez despre chipul ei murdar și ochii umflați. În ziua precedentă nu fusese la Gerald și acum nu dădea nici un semn de plecare. Era deja miezul zilei și ea nu se îmbrăcase. Avea pe ea tot hainele în care dormise, un soi de cămașă de noapte din bumbac care cândva fusese o rochie de vară, de seară. Era așezată pe jos, cu brațele în jurul lui Hugo.

— Zău că nu pricep ce caut eu acolo, zise ea pe un ton întrebător.

— Aș fi zis că faci totul acolo.

Își ținu privirea îndreptată cu seriozitate asupra mea; zâmbi – amar și nu cu foarte multă sfială.

— Da, dar dacă nu aș face eu, ar face altcineva.

Ei, la asta nu mă aşteptam: era, dacă vreţi, un gând prea matur. Chiar şi în timp ce, în sinea mea, o lăudam pentru asta, reacţionam în acelaşi timp panicat; cealaltă latură a acestui gând, umbra sa, era cu adevărat întunecată şi ducea la apatie şi disperare: ca să fiu mai exactă, este adesea primul pas către sinucidere... în cel mai bun caz, este cel mai înverşunat dintre lucrurile care secătuiesc o persoană de energie.

Însă am evitat cu:

— Foarte adevărat. E valabil pentru fiecare dintre noi. Dar asta nu înseamnă că putem să stăm toţi în pat! Numai că mie îmi vine să te întreb: de ce te simţi aşa acum? În clipa asta. Ce a declanşat asta?

Ea zâmbi – o, da, era foarte isteaţă, foarte perspicace:

— Păi, n-am de gând să-mi tai gâtul! Apoi, într-o schimbare totală de registru, ca şi cum s-ar fi aruncat în gol, ea strigă: Dar dacă aş face-o, ce-i cu asta?

— E din cauza lui Maureen? am întrebat eu.

Nu mă puteam gândi la nimic altceva.

Prostia mea îi permise să se controleze; era din nou ea însăşi, la propriul ei nivel. Mă privi; mă privi – o, privirile acelea, pe care le primeam una după alta, lovituri uşoare, batjocoritoare. Asta însemna: *Vai, o melodramă! El nu mă iubeşte, iubeşte pe alta!*

— Maureen... lăsă ea să îi scape, ca o ridicare din umeri şi chiar ridică din umeri. Însă apoi, pe un ton condescendent, zise: De fapt, nu e vorba de Maureen, în acest moment e June.

Aşteptă şi se uită, cu surâsul ei amar, după replica mea: „*Poftim!?* Prostii, nu se poate!“.

— Nu e corect, nu-i așa? se maimuțări ea.

— Dar ea are – câți ani?

— Are unsprezece, în realitate, însă ea zice că are doisprezece.

Zâmbea acum, mânată de filozofia ei autentică, proprie: dezaprobarea mea energică o hrănea cu energie și ea chiar se ridică în capul oaselor și râse. Limba mea respingea, una câte una, o serie de exprimări, căci nici una dintre ele, o știam, nu mi-ar fi putut atrage nimic altceva decât ridiculizare. În cele din urmă, ea chiar mă luă peste picior din nou, spunând:

— Ei bine, ea nu poate să rămână însărcinată, cel puțin tot e ceva.

Nu aveam de gând să capitulez:

— Nu contează, oricum nu-i poate face bine.

Zâmbetul ei se schimbă: era un pic trist, invidios poate; însemna: Uiți că nu ne aflăm în poziția de a ne permite standardele tale. *Noi* nu suntem atât de norocoși, îți amintești?

Din cauza acestui zâmbet, am rămas tăcută și atunci ea zise:

— *Tu* te gândești: Vai, ea e doar un copil, ce greșeală! – ceva de genul ăsta, însă *eu* mă gândesc: June era prietena mea și acum nu mai este.

Acum am fost cu adevărat redusă la tăcere. Căci ce prostie mai era și asta? Dacă June nu îi era prietenă acum, avea să-i fie peste o săptămână, când Gerald avea să treacă la una dintre celelalte. Într-o clipă – și se părea că asta se întâmpla de vreo zece ori pe zi – Emily trecuse de la un tărâm al sofisticării care mă

depășea cu mult (făcând ca acest cuvânt să însemne o acceptare și o înțelegere a felului în care mergeau lucrurile) la a fi copil, cu adevărat copil, și încă la fel cum erau ei pe vremuri... Am înălțat din umeri, lăsând-o într-ale ei. Nu m-am putut abține să nu fac asta, această conversație cu schimbări bruște de direcție fusese prea mult pentru mine.

Emily simți ridicarea mea din umeri ca pe o condamnare și izbucni:

— N-am mai avut niciodată pe nimeni cu adevărat apropiat ca June.

Își întoarse fața ca să-și ascundă lacrimile de copil.

Iată cât de orb poate fi cineva în legătură cu un lucru. Căci eu o văzusem pe June, copilul, care o adora pe „femeia mai mare", așa cum era firesc și așa cum este o etapă în creșterea fiecărei persoane. Nu înțelesesem niciodată cât de mult depindea Emily de copilul acela de pripas cu chip slăbuț, ascuțit, care nu numai că *arăta* cu trei ani mai mic, dar se afla cu totul pe un alt tărâm, la fel de diferit pe cât este de diferită copilăria de vârsta de început a feminității.

Am putut să spun doar atât:

— Doar știi că se va plictisi de ea și veți fi din nou prietene.

Ea aproape că țipă de exasperare față de manierele și gândurile mele demodate:

— Nu e vorba de *plictiseală*.

— Atunci ce e? Spune-mi.

Ea se uită la mine, ridică la rândul ei din umeri și zise:

— Păi, lucrurile sunt foarte diferite, nu-i așa... el trebuie doar să... facă turul, presupun. Ca un motan care își marchează teritoriul.

Râse un pic la acest gând.

— Ei bine, oricare ar fi obiceiurile voastre noi, originale și nemaipomenite, ideea e că June va fi liberă foarte curând, de bună seamă, nu?

— Însă mie îmi lipsește *acum*, zise ea plângând, din nou fetiță, ștergându-și lacrimile din ochi cu degetele; însă se ridică dintr-un salt și spuse, ca un adult: Oricum, trebuie să merg acolo, indiferent dacă îmi place sau nu.

Și chiar plecă, cu ochii roșii, nefericită, plină de o mânie reprimată care ieșea la iveală din fiecare mișcare. Se duse, căci sentimentul datoriei nu o lăsa să facă altfel.

În spatele peretelui meu înflorat se afla o casă înaltă, falnică, frumoasă, de un alb strălucitor. O priveam oarecum dintr-o parte, apoi m-am apropiat, observând că era prima oară când mă apropiam de o casă din exterior în loc să mă trezesc în interiorul unei clădiri din clipa în care traversam misterioasa graniță. Era o casă solidă și bine întreținută, într-un stil care semăna cu arhitectura colonială olandeză din Africa de Sud, fiecare curbă sobră vorbește despre târgoveț, despre burghez. Casa sclipea, cu o scânteiere blândă, ciudată. Era construită dintr-un material care era familiar în sine, dar nu atunci când era sub forma unei case. Am rupt o bucată din el și am mâncat: dulce, se topea pe limbă. O casă din zahăr,

ca aceea din basme; dacă nu din zahăr, atunci din substanța comestibilă folosită cândva pentru a acoperi batoanele de nuga. Am tot rupt bucățele din ea și am mâncat și am gustat... îți venea să mănânci întruna, deoarece era nesățioasă, grețos de dulceagă: ai fi putut mânca și nu te-ai fi săturat niciodată de această insipiditate albă. Emily era acolo, rupând bucăți întregi din acoperiș și îndesându-le în gura ei sănătoasă; era acolo și June, care culegea și alegea fără tragere de inimă. O bucată de zid, un ciob de geam... mâncam și mâncam, croindu-ne drum în casă mâncând, ca termitele, cu burțile pline, dar nesătule, incapabile să ne oprim, dar îngrețoșate. În timp ce mâncam un colț, dând ocol casei, am zărit o cameră din acea zonă care știam că e cea „personală". Cunoșteam camera. O cameră mică, în care soarele bătea puternic prin fereastră. O pardoseală de piatră și în mijloc un pătuț, iar în pătuț un copil, o fetiță. Emily, absorbită, nebăgând de seamă nimic în jurul ei. Mânca... ciocolată. Nu, excremente. Își golise intestinele în curățenia patului alb și luase cu mâna din chestia aia și mânjise cu ea peste tot, scoțând țipete de triumf și bucurie. Mânjise așternuturile și păturile, lemnul pătuțului, se mânjise pe ea, pe față și pe păr, și stătea acolo, o maimuțică, gustând și digerând cu un aer meditativ.

Scena aceasta – copil, pătuț, camera însorită – se micșoră brusc, se diminuă în raza mea vizuală și dispăru pentru a fi înlocuită de aceeași scenă la o scară mai mică, redusă din cauza necesității de a

atenua durerea, pentru ca astfel să o domolească; căci deodată se auziră paşi grei răsunând pe piatră, o voce zgomotoasă, mânioasă, palme, respiraţie greoaie – bodogăneli încete şi apoi exclamaţii de dezgust, şi fetiţa urlând şi ţipând, mai întâi de supărare şi apoi, după un răstimp în care fu pe jumătate înecată de vigoarea cu care era frecată şi plesnită în apa de baie adâncă şi prea fierbinte, de disperare. Plângea de deznădejde inocentă, în timp ce femeia cea voinică o mirosea ca să vadă dacă duhoarea de caca dispăruse, dar considera că (în ciuda apei foarte calde care opărea şi ardea, în ciuda frecatului care lăsase fragila piele dureroasă şi înroşită) încă se mai simţea, vag, o miasmă, astfel încât era nevoită să exclame în continuare de dezgust şi groază. Mama exclama întruna, cu repulsie faţă de ea; fetiţa plângea în hohote de epuizare. Fu trântită jos într-un ţarc de joacă şi pătuţul ei fu scos afară pentru a fi spălat cu peria şi dezinfectat. Singură în nefericirea ei, plângea cu sughiţuri, iar şi iar.

Un copil care plânge. Sunetul nefericit, rătăcit, al neînţelegerii.

— Eşti o fetiţă obraznică, Emily, obraznică, rea, rea, dezgustătoare, împuţită, murdară, murdară, murdară, murdară, murdară, murdară, o fetiţă murdară, Emily, eşti o fetiţă murdară, *obraznică*, o, *dezgustătoare*, eşti o fetiţă murdară şi împuţită, Emily.

Am colindat în căutarea ei prin camerele alăturate, dar niciodată nu o găseam pe cea care trebuia, deşi uneori auzeam nefericirea lui Emily foarte aproape.

Adeseori știam că se află dincolo de un singur perete: aș fi putut să o ating dacă nu ar fi fost acolo peretele. Însă, ținând-o pe lângă peretele acela până la capătul lui, el ducea dincolo de scenele „personale" și mă aflam afară pe o peluză verde, luminoasă, sau pe un câmp mic mărginit de copaci. Pe peluză era un ou. Era de mărimea unei căsuțe, dar se ținea în echilibru atât de grațios încât se mișca în adierea vântului. În jurul acestui ou alb și strălucitor, sub un cer senin, se mișcau Emily, mama ei, tatăl ei și – aceasta era cea mai improbabilă asociere de oameni pe care ar fi putut-o concepe cineva – June, aproape de Emily. Umblau pe acolo, în lumina soarelui, mulțumiți, iar adierea ușoară le mișca hainele. Atinseră oul. Se dădură înapoi și îl priviră. Zâmbiră; erau întru totul plini de încântare și mulțumire. Își așezară fețele pe panta netedă a suprafeței oului, astfel încât obrajii lor să o poată simți; o mirosiră. Legănară ușor oul cu vârful degetelor. Toată această scenă era vastă, luminoasă, agreabilă, era libertate – și de la ea am dat colțul brusc înapoi spre un coridor îngust și întunecat, în care se auzea plânsetul unui copil... bineînțeles că mă înșelasem, ea nu se aflase în spatele *acelui* perete, era un altul și știam exact unde se afla acesta. Am început să alerg, am alergat, trebuia să ajung la ea. Știam că eram în același timp rezervată, căci nu așteptam cu nerăbdare clipa în care și eu aveam să miros izul slab, contaminant, din părul și pielea ei. În timp ce alergam îmi stabileam o sarcină: nu trebuia să îmi arăt repulsia, așa cum făcuse mama

ei când își ținuse respirația, cu o greață controlată, cu mușchii stomacului care se revoltau întruna, cu sila ei fremătătoare față de copil, care se transmitea în jos prin brațele care o ridicau pe Emily ducând-o departe de scena plăcerii ei și care o aruncau, drept pedeapsă, în cada în care apa, din necesitatea de a da zor, era încă rece, dar în care curgea apă foarte fierbinte, iar cele două șuvoaie de apă, foarte caldă și foarte rece, se învolburau în jurul ei, opărindu-i și înghețându-i picioarele și abdomenul. Nu o puteam găsi, nu o găseam niciodată și plânsetul continua, și eu îl auzeam ziua, în viața mea „reală".

Am spus, cred, că atunci când eram într-una din lumi – zona din spatele peretelui înflorat din camera mea de zi – lumea obișnuită, de zi cu zi, dominată de timp, rațională, nu exista; că atunci când în viața mea „obișnuită" uitam, uneori zile în șir, că peretele se putea deschide, se deschisese, acesta se deschidea din nou și atunci mă deplasam pur și simplu în acel spațiu. Însă acum începu o perioadă când ceva din aroma locului din spatele peretelui îmi invada permanent viața reală. La început se manifestă în plânsetul unui copil. Foarte vag, foarte îndepărtat. Uneori neauzit sau aproape neauzit și urechile mele se chinuiau să îl surprindă și apoi îl pierdeau. Începea din nou și devenea mai puternic, chiar și atunci când poate stăteam de vorbă cu Emily sau stăteam la fereastră privind ce se întâmplă afară. Auzeam plânsetul în hohote al unui copil, un copil singur, antipatizat, repudiat; și, în același timp, pe lângă asta, puteam

să aud nemulțumirea mamei și cele două sunete se auzeau în paralel, temă muzicală și melodie.

Stăteam și ascultam. Stăteam de una singură și ascultam. Era cald, prea cald; era vara aceea fierbinte din urmă. Erau adesea tunete, furtuni uscate neașteptate; pe străzi era agitație, nevoia de a pleca... îmi stabileam mici sarcini, deoarece trebuia să plec. Stăteam sau mă ocupam de ceva și ascultam. Într-o dimineață, Emily veni înăuntru, sprintenă și veselă, și, văzându-mă că trebăluiesc la aranjarea pe tăvi a unor prune pentru a le pune la uscat, mi se alătură. Era îmbrăcată într-o cămașă de bumbac cu dungi și blugi. Cămașa nu avea un nasture în dreptul pieptului și se căsca, dând la iveală sânii ei deja plini. Părea obosită, dar și plină de energie; încă nu se îmbăiase și emana un miros de sex. Era mulțumită și fără griji, un pic tristă, dar într-un mod nostim. Pe scurt, era femeie și se așeză, zâmbind, să șteargă prunele cu mișcări încete, liniștite, cu toate poftele, dorințele și nevoile din ea alungate, exorcizate de recenta partidă de sex. Și, în același timp, copilul acela plângea. Mă uitam la ea; gândeam așa cum gândesc cei în vârstă, care se luptă cu timpul cu o încăpățânare absolută – în mod zadarnic (însă nu se pot abține), folosind gândul la nesfârșit ca un fel de măsură sau regulă de bază: *Acum paisprezece ani, chiar mai puțin, ai plâns cu atâta deznădejde și atât de mult timp din cauza faptului că nu înțelegeai și pentru că aveai fesele, coapsele și picioarele opărite. Pentru mine, paisprezece ani reprezintă o perioadă*

foarte scurtă, cântărește atât de puțin în balanța mea ; în balanța ta, reprezintă totul, întreaga ta viață.

Ea, gândindu-se la timp, vorbind despre el așa cum te așteptai cândva de la o fată, în vreme ce marca împlinirea lentă a pietrelor de hotar, una câte una, intrând în etapa de femeie și libertate, zicea : „Mă apropii de cincisprezece ani“, deoarece tocmai trecuse de cea de-a paisprezecea aniversare a zilei de naștere. Spusese asta abia cu o zi în urmă, era în stare să vorbească așa, chiar cu impertinență și cu o mișcare violentă a părului, ca o „fetișcană“. Între timp tocmai venea de la o partidă de sex și nu era vorba deloc de partida de sex a unei fete.

Toată dimineața aceea, am ascultat plânsetul în timp ce stăteam și lucram cu ea. Emily nu auzea nimic, deși nu îmi venea a crede.

— Tu auzi pe cineva plângând ? am întrebat eu, cât de natural puteam, în timp ce în sinea mea mă suceam și mă răsuceam ca să nu aud acel sunet nefericit.

— Nu, tu auzi ?

Se duse să stea la fereastră, cu Hugo lângă ea. Se uita să vadă dacă Gerald sosise deja. Nu sosise. Plecă să facă baie, să se îmbrace ; stătu la fereastră așteptând – da, el tocmai sosea. Și acum ea avea să stea acolo încă un pic, atentă să nu îl vadă, ca pentru a-și afirma independența, pentru a accentua această viață a ei cu mine. Avea să mai zăbovească jumătate de oră, o oră. Se va așeza din nou, cu animalul ei galben și urât, mângâindu-l și tachinându-l. Tăcerea ei va

deveni tensionată, privirile lungi aruncate pe fereastră vor deveni mai stilizate: *Fată la fereastră care nu îl bagă în seamă pe iubitul ei*. Apoi, mâna de pe capul animalului, care mângâie şi alintă, avea să uite de acesta, să cadă. Gerald a văzut-o. A băgat de seamă că ea *nu* îl bagă în seamă. El s-a întors: spre deosebire de ea, lui în mod sincer nu prea îi păsa sau, mai degrabă, îi păsa, dar nu în acelaşi fel. În orice caz, acum, în după-amiaza aceasta, June era acolo, şi Maureen, şi vreo zece alte fete. Iar Emily nu suporta asta. Plecă, după ce îi dădu un sărut lui Hugo. Cât despre mine, am primit obişnuitul: „O să ies puţin, dacă n-ai nimic împotrivă".

Şi li se alătură într-o clipă, familiei ei, tribului ei, vieţii ei. O fată cu o înfăţişare extraordinară, cu părul negru, drept, de o parte şi de alta a feţei palide, prea serioase, ea era alături de Gerald, care se plimba ţanţoş pe acolo cu cuţitele la cingătoare, etalându-şi mustăţile şi braţele puternice, arămii. Dumnezeule mare, cu câte secole ne întorseserăm înapoi, câţi paşi lenţi, îndelungaţi, din urcuşul omului a făcut Emily îndărăt atunci când a traversat din apartamentul meu spre viaţa de pe trotuar! Şi ce promisiune, ce posibilităţi, ce experimente, ce variaţiuni pe tema umană fuseseră anulate! Privind, m-a apucat disperarea în faţa caracterului precar al tuturor încercărilor şi eforturilor umane şi am plecat de la fereastră. În după-amiaza aceea am încercat în mod deliberat să ajung în spatele peretelui: am stat acolo mult timp privind şi aşteptând. Pe perete nu mai bătea lumina

acum, era uniform, mat, gol. M-am apropiat și mi-am apăsat palmele pe el, mi-am mișcat mâinile pe toată suprafața lui, pipăind și simțind, încercând orice pentru a învinge soliditatea masivă a peretelui prin forța voinței mele. Era o prostie, știam; niciodată peretele nu se dădea la o parte pentru a crea un pod sau o ușă ca urmare a dorinței mele sau a altcuiva. Însă plânsetul încet, interminabil, copilul nefericit mă înnebuneau, mă lipseau de judecata obișnuită... totuși, întorcându-mi capul, puteam să o văd, o fată în floare pe trotuar, care poate nu zâmbea, din cauza seriozității ei înnăscute, dar care se afla foarte departe de a plânge. Era copilul pe care voiam să îl iau în brațe, să îl sărut și să îl liniștesc. Și copilul era atât de aproape, se punea doar problema de a găsi locul potrivit în perete pentru a apăsa, ca în basmele vechi. O anumită floare din model sau un punct trebuiau găsite prin numărarea a exact atâția centimetri de aici până acolo și apoi trebuia împins ușor... și știam, desigur, că nu se putea întâmpla nimic printr-o încercare deliberată a voinței. Cu toate acestea, am stat acolo toată după-amiaza și seara, în vreme ce afară se întuneca și pe trotuar erau aprinse focurile, dând la iveală mulțimile înghesuite care mâncau, beau, se învârteau pe acolo în clanurile și aliațele lor. Mi-am lăsat palmele să se miște pe perete, încet, centimetru cu centimetru, însă în ziua aceea nu am găsit o cale, nici în ziua următoare, nu am găsit niciodată fetița aceea care plângea, care rămase acolo plângând în hohote, singură și renegată fără speranță,

având în față mulți ani de trăit până ca timpul să poată insufla forță în ea și să o elibereze.

Nu am găsit-o niciodată pe Emily. Însă am găsit... ceea ce am găsit era inevitabil. Ar fi trebuit să prevăd. Avea, drept chintesență a sa, banalitatea, plictiseala, micimea, limitarea acelei dimensiuni „personale". Ce altceva puteam să găsesc – pe neașteptate, nici nu mai trebuie spus – când în spatele acelui perete am alergat la nesfârșit de-a lungul coridoarelor, în camere unde *știam* că trebuia să fie ea, dar în care nu era, până când, în sfârșit, am găsit-o: un copil blond, cu ochi albaștri, însă ochii albaștri erau înroșiți și mâhniți de plâns. Cine altcineva ar fi putut fi dacă nu mama lui Emily, femeia masivă, ca un cal de povară, torționara ei, imaginea lumii? Nu pe Emily am luat-o în brațe, nu Emily era cea al cărei plânset încercam să îl potolesc. Brațele micuțe se întindeau în sus, disperate după alinare, însă într-o zi ele aveau să fie acele brațe mari care nu fuseseră niciodată învățate ce este tandrețea; fața, vineție din cauza unei nevoi frustrate, se consolă în sfârșit într-o epuizare secătuită de durere când copilașul blond se prăbuși, cu capul pe umărul meu, și smocurile moi de perișor auriu se uscau și se făceau frumoase când frecam ușor șuvițele umede între degete pentru a absorbi transpirația. O fetiță blondă, frumoasă, care își găsea în sfârșit alinarea în brațele mele... și cine era cea pe care o văzusem într-o etapă anterioară scenei unde o fetiță se mânjea cu voioșie pe păr și pe față cu fecale maro, precum ciocolata, murdărindu-și așternutul? Luându-mă după

plânsetul stins, am intrat într-o cameră care era toată albă, curată și monotonă, culoarea de coșmar a privațiunilor lui Emily. O cameră de copii. A cui? Asta era înainte să se fi născut un frate sau o soră, căci ea era micuță, un bebeluș, și singură. Mama era în altă parte, nu era ora mesei. Fetița era moartă de foame. Nevoia își înfigea ghearele în burtica ei, fetița era mâncată de vie de nevoia de hrană. Țipa în interiorul căldurii dense, înăbușitoare; pe feței șoara ei stacojie curgea transpirația; își răsucea capul ca să găsească un sân, o sticlă, orice: voia lichid, căldură, hrană, alinare. Se răsucea și se zbătea și țipa. Țipa – căci trebuia să treacă timp înainte să fie hrănită, ordinea strictă a regimului spunea că așa trebuia să fie: nimic nu o putea aduce acolo pe femeia aceea de piatră, care își stabilise propriile ei nevoi și relația cu bebelușul ei în funcție de un orar străin amândurora, dar care avea să se supună acestuia până la capăt. Știam că vedeam un incident care s-a repetat iar și iar în primii ani de viață ai lui – Emily? ai mamei ei? Era o chestie permanentă; continuase zi după zi, lună după lună. Existaseră țipete și foame, apoi un bebeluș smiorcăit și supărat, care voia masa următoare, ce nu sosea sau, dacă sosea, nu era îndestulătoare. Exista ceva în femeia aceea puternică, insensibilă, care făcea ca lucrurile să fie așa, care le dicta. Necesitatea. Legile stricte ale acestei mici lumi personale. Căldură mare. Foame. O luptă a emoției. Flăcările roșii, fierbinți, dintr-un șemineu cu grilaj, jucând pe pereții albi, lână albă, lemn alb, alb, alb. Mirosul

bolii ridicându-se din umezeala care râcâia sub bărbie, mirosul de lână umedă și grea. Și micime, extremă micime, slăbiciune, o neajutorare care striga după firimituri de hrană, libertate, variație a alegerii – tot ceea ce putea ajunge în acest locșor fierbinte unde marionetele se mișcă spasmodic pe sforile lor invizibile.

Cred că este locul potrivit pentru a spune ceva mai mult despre acel dezastru nenumit. Deși, desigur, nu există loc sau timp „potrivit", de vreme ce nu a existat nici un moment anume care să marcheze – atunci sau acum – începutul „dezastrului". Cu toate acestea, a venit o perioadă când toată lumea vorbea despre el; iar noi știam că nu făcuserăm așa ceva până de curând: exista un ingredient diferit în viața noastră.

Poate că ar fi fost mai bine dacă aș fi început această cronică printr-o încercare de a oferi o descriere completă a „dezastrului" nenumit. Dar oare este posibil să scrii o relatare, despre orice, fără ca „asta" – într-o formă sau alta – să fie tema principală? Poate că, într-adevăr, „asta" este tema secretă a întregii literaturi și istorii, precum scrisul printre rânduri cu o cerneală invizibilă, care țâșnește, devenit brusc extrem de negru, estompând vechea tipăritură pe care o știam atât de bine, așa cum viața, personală sau publică, se desfășoară în mod neașteptat și vedem ceva acolo unde nu ne-am gândit niciodată că am putea – vedem „asta" drept valul de evenimente, experiență... Foarte bine atunci, însă ce *a fost* „asta"?...

Sunt sigură că încă de când au existat oameni pe pământ, despre „asta“ s-a vorbit exact în acest mod în vremuri de criză, de vreme ce pe timp de criză ea devine vizibilă și trufia noastră se scufundă în fața forței sale. Căci este o forță, o putere care ia forma unui cutremur, a unei comete abătute asupra noastră, a cărei amenințare se apropie din ce în ce mai mult noapte de noapte, denaturând rațiunea prin teamă – „asta“ poate fi, a fost ciuma, un război, modificarea climei, o tiranie care suceşte minţile oamenilor, sălbăticia unei religii.

Pe scurt, este cuvântul pentru ignoranța neajutorată sau conștientizarea neajutorată. Este el un cuvânt pentru caracterul inadecvat al omului?

„Ai auzit ceva nou despre asta?“

„Cutare şi cutare a spus că asta...“

Încă şi mai rău atunci când se ajunge la stadiul de „Ai auzit ceva nou“, când „dezastrul“ nenumit a absorbit totul în el însuşi şi nu se poate vorbi despre nimic altceva atunci când oamenii întreabă ce se mişcă în lumea noastră, ce mişcă lumea noastră. Asta. Doar „asta“, un cuvânt mai rău decât „ei“; căci „ei“ cel puțin sunt tot omenire, pot fi emoționați, sunt neajutorați, la fel ca noi înşine.

Poate că „asta“ – de această dată în istorie – a fost, mai presus de toate, conștiința că se sfârşea ceva.

Cum putea Emily să exprime în cuvinte ce simțea? Descria asta, poate, în termenii acelei imagini a plânsului ei, a ucenicului-vrăjitor pus la muncă într-o grădină potrivnică, împotriva puhoaielor de frunze

moarte pe care nu le putea curăța, indiferent cât de mult încerca. Simțul datoriei se exprima la ea doar în imagini – nu putea să spună despre sine că da, era o fetiță cuminte, nu o fetiță rea și murdară ; o fetiță cuminte care trebuie să-și iubească, să-și îngrijească și să-și protejeze frățiorul, bebelușul ei, pe cei fără apărare, fără putere, care zâmbeau cu prietenie și indiferență, care stăteau acolo cu toții lăsați liberi, vlăguiți, în lâna albă, jilavă, puternic mirositoare. „A fost atât de greu", putea să zică ea. „Totul a fost atât de dificil, un efort atât de mare, așa o povară, toți copiii aceia din casă, care nu voiau nici unul să miște un deget pentru a ajuta, decât dacă mergeam la ei tot timpul, m-au transformat într-un tiran și râdeau de mine, însă nu era nevoie de asta, ar fi putut să beneficieze de egalitate și de lejeritate dacă și-ar fi făcut partea lor de treabă, dar nu, eu trebuia tot timpul să supraveghez totul, să le pieptăn părul murdar și să văd dacă s-au spălat și apoi toate acele dureri pe care le aveau când nu voiau să mănânce cum trebuie și mirosul oribil, permanent, al dezinfectantelor furnizate de guvern, și boala lui June m-a înnebunit de îngrijorare, se îmbolnăvea întruna fără nici un motiv anume – asta a fost tot, nu exista niciodată un motiv întemeiat pentru lucruri, iar eu munceam și munceam și întotdeauna era la fel, se întâmpla ceva și apoi s-a ales praful de tot."

Da, probabil că așa ar suna versiunea lui Emily despre perioada aceea.

June, care veni într-o zi cu Emily în apartamentul meu, cam la vreo două săptămâni după încorporarea ei în categoria femeilor – mă exprim astfel deoarece era evident că așa se simțea –, se schimbase din punct de vedere fizic și sub toate aspectele. Experiența îi marcase chipul, care, cu aerul ei de copil trist și oropsit, era și mai lipsit de apărare decât înainte. Părea mai mare decât Emily. Corpul ei mai avea încă, în talie, grosimea uniformă a unui copil, dar sânii i se împliniseră, necăpătând însă o formă. Grija sau iubirea o făcuseră să mănânce destul încât să se îngrașe. Noi o vedeam, la unsprezece ani, așa cum ea ar fi privit o femeie de vârstă mijlocie: corpul gros, activ, chipul care părea să fie întotdeauna capabil să adăpostească două calități opuse: neajutorarea răbdătoare a victimei și curiozitatea pătrunzătoare a utilizatorului.

June nu se simțea bine. În urma întrebărilor noastre, am scos de la ea că nu era nimic nou, nu se simțea bine „de destul de mult timp". Simptome? „Nu 'tiu, mă simt 'ău, mă-nțelegi."

Avea dureri de stomac și frecvente dureri de cap. Nu avea energie – însă nu te poți aștepta la energie din partea unui Ryan. Pur și simplu nu se simțea bine deloc, „m-apucă și mă lasă, zău".

Nu doar June suferea de acest chin; ne era cunoscut multora dintre noi.

Dureri vagi; indispoziții care veneau și treceau, însă nu în concordanță cu prescripțiile medicilor; infecții care păreau a fi dintr-o sursă comună, de vreme ce afectau comunitatea ca o epidemie, însă nu

cu uniformitatea unei epidemii – își demonstrau prezența prin simptome diferite la fiecare victimă; mâncărimi care nu păreau să aibă vreo cauză; boli nervoase care puteau să sfârșească în accese de nebunie sau să producă ticuri ori paralizii; tumori și boli de piele; dureri și suferințe care „colindau" prin trup; boli cu totul noi, care un timp erau catalogate după modelul celor vechi din lipsă de informații, până când devenea clar că acestea *erau* boli noi; morți misterioase; epuizări și apatii care îi făceau pe oameni să lâncezească sau să zacă la pat cu săptămânile și care le făceau pe rude și chiar și pe ei înșiși să utilizeze cuvintele *a se preface bolnav* și *nevrotic* și așa mai departe, dar care apoi dispăreau brusc, îi eliberau pe bieții suferinzi de critică și îndoială de sine. Pe scurt, exista de multă vreme o înmulțire generală a bolilor, atât a celor tradiționale, cât și a celor nou apărute, iar dacă June se plângea că „mă simt rău, înțelegi?" – atunci noi am priceput, căci era ceva destul de banal pentru a fi clasat drept o boală identificabilă prin ea însăși. June hotărî să se mute cu noi, „pentru câteva zile", zicea ea, dar avea nevoie să scape de presiunile, psihologice sau de altă natură, din casa lui Gerald, iar eu și Emily știam, chiar dacă June nu o știa, că i-ar fi plăcut să plece de acolo cu totul.

I-am oferit lui June canapeaua mare din camera de zi, însă ea preferă o saltea pe jos, în camera lui Emily, și cred că a dormit într-adevăr pe ea, deși, desigur, m-am întrebat dacă a făcut asta. M-am întrebat în tăcere. Avusesem parte mult prea adesea

de o reacție șocată, aspră, la întrebări puse în mod inocent. Nu știam cu adevărat dacă Emily și June considerau lesbianismul drept cel mai normal lucru din lume sau dacă îl considerau nepotrivit. Moravurile se schimbaseră atât de drastic și atât de des în timpul vieții mele și erau atât de diferite în diverse pături ale comunității, încât învățasem de multă vreme să accept norma unui anumit moment și loc, oricare ar fi fost ea. Mai degrabă cred că cele două fete dormeau una în brațele celeilalte pentru a găsi alinare. După ceea ce îmi spusese Emily, bineînțeles că nu puteam să am nici un dubiu despre cum se simțea ea acum că avea copilul, că o avea pe „adevărata ei prietenă" acolo, singură cu ea. Aproape singură – mai eram eu și mai era Hugo. Însă cel puțin nu erau atât de mulți alții în jur, tot timpul.

Emily încerca să „aibă grijă" de June. Adică se agita și îi oferea mâncare. Însă un Ryan nu mănâncă precum un cetățean obișnuit: June ciugulea, toată numai pofte și antipatii. Probabil că, așa cum zicea Emily, suferea de carențe de vitamine, însă ea spunea:

— Mi se pare o prostie: nu mănânc niciodată altfel, nu-i așa? Da' acum mă simt rău pe dinăuntru și peste tot, nu-i așa, și nu mă simțeam înainte.

Așa că dacă June era rugată să spună ce însemna „asta" pentru ea, foarte probabil ar fi răspuns: „Păi, nu prea știu, mă simt rău pe dinăuntru și peste tot".

Poate că, până la urmă, ar trebui încheiat prin a caracteriza „asta" drept un soi de nor sau emanație,

însă invizibil, precum vaporii de apă despre care știi că există în aerul din camera în care stai, că fac parte din aerul care știi că e acolo când privești afară de la fereastră – privirea ta străpunge doar aer, asta îți spune intelectul când privești la o vrabie care ciugulește insecte de pe o rămurică; și știi că aerul este în parte vapori de apă care în orice clipă – dacă o pală de aer rece vine de pe undeva – se vor condensa sub formă de ceață sau vor cădea sub formă de ploaie. „Asta" era pretutindeni, în toate, circula prin sângele nostru, în mintea noastră. Nu era ceva care putea fi descris o dată pentru totdeauna, ţintuit sau păstrat pe loc; era o boală, o oboseală, abcese; era suferința de a o privi pe Emily, o fată de paisprezece ani, închisă înăuntrul necesității de a mătura frunze moarte; era prețul sau caracterul incert al furnizării de energie electrică; faptul că telefoanele nu funcţionau; triburile migratoare de canibali; era „ei" și bufoneriile lor; era, în sfârşit, ceea ce trăiai... şi era în spaţiul din spatele peretelui, însufleţea actorii din spatele peretelui, exista la fel de mult acolo ca și în lumea noastră obișnuită, unde o oră urma alteia și viața se supunea înțelegerilor reciproce, precum un anumit tip de joc.

Când vara aceea s-a încheiat, în spațiul din spatele peretelui lucrurile se aflau într-o stare la fel de proastă ca și de partea aceasta, la noi. Ori poate vedeam eu mai limpede ceea ce se petrecea acolo. În loc să intru într-o cameră sau coridor, unde exista o ușă care se deschidea spre alte camere sau coridoare,

astfel încât aveam un sentiment al oportunităților și posibilităților, însă limitate întotdeauna la următoarea cotitură a coridorului, la deschiderea următoarei uși – sentimentul de abundență, de spațiu care se deschidea întotdeauna, păstrat în cadrul ordinii în care eram plasată eu, ca parte a acesteia –, acum părea că perspectiva se schimbase și vedeam camerele de sus sau ca și cum eram în stare să mă deplasez prin ele atât de repede că le puteam vedea pe toate o dată, până la ultima. În orice caz, sentimentul de surpriză, de așteptare dispăruse și aș putea să spun chiar că aceste serii de camere și apartamente, până de curând pline de alternative și posibilități, absorbiseră în ele ceva din atmosfera claustrofobică a tărâmului „personal", cu imperativele sale rigide. Cu toate acestea, dezordinea de acolo nu fusese niciodată atât de mare. Uneori mi se părea că toate acele camere fuseseră aranjate cu grijă, impecabile până la ultimul detaliu, doar pentru a fi făcute din nou una cu pământul ; ca și cum o casă imensă fusese luată în stăpânire și decorată pentru a etala o sută de maniere, mode, epoci diferite – însă cât se poate de arbitrar, nu în mod consecutiv, nu pentru a da o idee a evoluției unui stil în altul. Aranjate, duse la perfecțiune – și apoi făcute una cu pământul.

Nici nu pot să redau dezordinea din acele camere. Într-o cameră nu puteam să intru deloc, atât era uneori de ticsită cu mobilă care se făcea țăndări. Alte camere fuseseră folosite, sau așa arătau, pentru depozitarea deșeurilor : erau umplute cu grămezi urât

mirositoare de gunoi. Unele aveau mobilă în ele, așezată ordonat, însă acoperișurile dispăruseră sau pereții aveau găuri. Odată am văzut în centrul unei camere luxoase – în stilul francez de pe vremea celui de-al Doilea Imperiu, la fel de lipsită de viață ca și când ar fi fost aranjată pentru muzeu – rămășițele unui foc făcut pe o bucată de fier vechi, niște saci de dormit lăsați în dezordine, o oală mare plină cu cartofi fierți, reci, lângă perete, în rând cu o duzină de perechi de ghete. Știam că soldații aveau să se întoarcă pe neașteptate și că dacă voiam să rămân în viață trebuia să plec. Exista deja un cadavru acolo, al cărui sânge uscat păta covorul de jur împrejur.

Și totuși, cu toate aceste dovezi ale distrugerii, nici măcar acum nu mă puteam deplasa în spatele peretelui fără să simt ceva din vechea aşteptare, speranță – chiar dor. Și pe bună dreptate, căci atunci când anarhia se afla la apogeu, iar eu aproape că îmi pierdusem obiceiul de a mă aștepta la altceva în afară de încăperi distruse și murdărite, a existat o vizită când am descoperit următorul lucru – eram într-o grădină înconjurată de patru ziduri vechi, din cărămidă, și deasupra mea era un cer încântător, strălucitor, care știam că era cerul dintr-o altă lume, nu dintr-a noastră. Această grădină avea câteva flori, însă predominau legumele. Erau straturi ordonate cu verdețuri – frunze de morcov, salată verde, ridichi, și erau roșii, tufe de agrișe și pepeni copți. Unele straturi erau brăzdate și pregătite pentru plantat, altele fuseseră săpate și lăsate la soare și aer. Era un

loc plin de hărnicie, rodnicie, speranță. Mergeam pe acolo sub cerul promițător și mă gândeam cum vor fi hrăniți oamenii din această grădină. Însă asta nu era tot, căci am devenit conștientă că sub această grădină se afla alta. Am reușit să îmi croiesc drum în ea cu ușurință, mergând de-a lungul unei pante de pământ și pe niște trepte egale, care cred că erau de piatră. Am ajuns jos, în grădina inferioară, care era imediat sub prima și ocupa aceeași suprafață: sentimentul de confort și siguranță pe care mi-l dădu aceasta este cu adevărat de nedescris. Această grădină inferioară nu beneficia deloc de mai puțin soare, vânt și ploaie decât cea de deasupra. Și aici erau ziduri înalte, calde, din cărămidă decolorată, iar straturile se aflau în diverse stadii de pregătire și folosire. Pe un zid se cățăra un trandafir bătrân, extraordinar de frumos. Era de un galben pal și parfumul lui se simțea în toată grădina. Niște garoafe și rechii creș-teau lângă o piatră veche, însorită: acestea erau florile de demult, mai degrabă mici, dar delicate și răzlețe: toate vechile flori de grădină erau aici, printre praz, usturoi și mentă. Exista un grădinar. L-am zărit în clipa în care am realizat că ascultam cu plăcere sune-tul apei care curgea la picioarele mele, unde era un canal din pământ, pe ale cărui margini creșteau plante și ierburi micuțe. Lângă zid, canalul era din piatră și era mai lat: grădinarul se aplecă deasupra canalului din piatră acolo unde acesta intra în grădină, din exterior, printr-o deschizătură joasă, înconjurată de mușchi verde și moale. În jurul fiecărui strat era un

firicel de apă limpede, grădina era o rețea de șănțulețe cu apă. Și, privind în sus, dincolo de zid, am văzut că apa venea din munții aflați la vreo șase sau șapte kilometri depărtare. Erau acoperiți de zăpadă, deși era mijlocul verii, iar aceasta era apă din zăpadă topită, foarte rece, cu gustul aerului care sufla în munți. Grădinarul se întoarse când am alergat spre el să îl întreb dacă avea vești despre persoana a cărei prezență era atât de puternică în locul acesta, la fel de omniprezentă ca parfumul de trandafir, însă el doar dădu din cap și se întoarse la îndatoririle lui, să controleze fluxul de apă, să aibă grijă ca acesta să curgă în mod regulat printre straturi. Am privit spre munți și spre șesul dintre ei, unde erau sate și case mari din piatră înconjurate de grădini, și m-am gândit că priveam lumea de dincolo – una foarte vastă și productivă – la al cărei nivel trebuia acum să mă întorc. Am păşit din nou pe prima treaptă și am văzut vechile ziduri încălzite de lumina înserării, am auzit apa curgând pretutindeni, deși nu o auzisem mai devreme, când stătusem aici; am călcat cu pași mici, prevăzători, de pe o piatră solidă, dar umedă, pe alta, fiind înconjurată de mirosul de mentă, care se ridica din dreptul genunchilor mei, și având în urechi zumzetul albinelor. Am privit hrana pe care o producea pământul, care avea să facă iarna următoare neprimejdioasă pentru noi, pentru oamenii lumii. Grădini sub grădini, grădini peste grădini: suprafețele de pământ care dăruiau hrană se dublau, se triplau, fără sfârșit – belșug, rodnicie, abundență...

Întoarsă în viața mea obișnuită, am privit-o pe June, care stătea apatică, afundată într-un fotoliu, cum clătina din cap, cu un zâmbet răbdător, spre farfuria cu mâncare pe care i-o ținea în față Emily.

— Dar trebuie să mănânce, nu-i așa? îmi zise Emily tăios din cauza îngrijorării, iar când copila continuă să zâmbească și să refuze, Emily se răsuci și așeză farfuria pe jos, în fața lui Hugo, care, știind că era folosit pentru a demonstra respingere, ca și cum ea ar fi răsturnat mâncare într-un tomberon, își întoarse capul.

Am văzut-o atunci pe Emily așezându-se, plină de o remușcare iubitoare, lângă sclavul ei neglijat și îngropându-și fața în blana lui, așa cum făcea cândva atât de des. Am văzut cum el și-a întors un pic capul spre ea, în ciuda intenției lui de a nu schița un răspuns, darămite de a-și arăta plăcerea. Cu toate acestea, el o linse puțin pe mână, cu expresia pe care o ai atunci când faci ceva ce nu vrei, dar nu te poți abține... și ea stătea și plângea, plângea. Iată-i, erau acolo toți trei, June cu boala ei, care o fi fost, urâtul animal galben în umilința lui, cu inima frântă, și tânăra și apriga femeie. Stăteam tăcută între cei trei și mă gândeam la grădinile suprapuse aflate atât de aproape de noi, în spatele unui perete care la acest moment al zilei – era seară – se înălța opac și fără nici o profunzime, fără nici o promisiune. Mă gândeam la ce bogății erau depozitate acolo pentru acele ființe și toți ceilalți asemenea lor; și, cu toate că era greu să păstrez cunoașterea despre cealaltă lume, cu

parfumul și apele ei curgătoare și plantele ei nenumărate, în timp ce stăteam aici în această cameră banală, sărăcăcioasă, cu trotuarul de afară clocotind ca de obicei de viața sa tribală –, totuși am păstrat-o. Mi-am păstrat-o în minte. Am fost în stare să fac asta. Da, spre sfârșit așa a fost; aluzii ale acelei vieți sau ale acelor vieți deveniră mai puternice și mai frecvente în viața „obișnuită", ca și cum locul acela ne-ar fi hrănit și susținut și ar fi vrut ca noi să știm asta. Vântul sufla dintr-un loc în altul; aerul unui loc era aerul celuilalt; când mă duceam la fereastră după o escapadă în spațiul din spatele peretelui, exista o clipă de îndoială, mintea mea ezita și trebuia să-și găsească echilibrul în timp ce mă asiguram că nu, ceea ce priveam era realitatea, era viața reală; stăteam neclintită în ceea ce toată lumea era de acord că e normalitatea.

Spre sfârșitul acelei veri, pe trotuar erau sute de oameni de toate vârstele. Gerald era acum doar unul dintre cei vreo doisprezece lideri. Printre ei se afla un bărbat între două vârste – ăsta era un element nou. Era și o femeie, care conducea un mic grup de fete. Ele criticau, în mod stângaci și zgomotos, autoritatea masculină, organizarea masculină, ca și cum și-ar fi făcut o datorie din a comenta întotdeauna tot ceea ce făceau bărbații. Erau un cor al acuzării. Totuși, șefa părea să considere necesar să consume foarte multă energie pentru a împiedica individe din grupul ei să se abată din drum și să se alăture bărbaților.

Asta provoca din partea bărbaților multe comentarii, nu întotdeauna binevoitoare. Însă problemele și dificultățile pe care toată lumea trebuia să le înfrunte făceau ca acest gen de ceartă să pară minor. Și era un grup eficient, ale cărui membre arătau o mare blândețe una față de alta și față de copii, întotdeauna prompte cu informațiile – care erau încă bunul cel mai de preț – și generoase cu mâncarea și lucrurile pe care le aveau.

Am pierdut-o pe June în favoarea grupului de femei.

Iată cum s-a întâmplat. Emily începuse din nou să își petreacă cea mai mare parte a zilelor și nopților în cealaltă casă : datoria o luase înapoi, căci veniseră mesaje cum că era nevoie de ea acolo. Vru ca June să se mute cu ea, iar June ascultă stăruințele lui Emily, fu de acord cu ea – însă nu se duse. Am început să cred că urma să o pierd pe Emily, adevărata mea îndatorire, în schimbul lui June, deși nu simțeam nici o responsabilitate deosebită pentru ea. Îmi plăcea copila, deși prezența ei apatică îngreuna atmosfera din casa mea, făcându-mă și pe mine apatică și ținându-l pe Hugo într-o permanentă nefericire din cauza geloziei. Eram destul de mulțumită când se smulgea din toropeală pentru a vorbi cu mine, căci în cea mai mare parte a zilei zăcea într-un colț al canapelei, fără să facă nimic. Însă adevărul era că mi-ar fi plăcut să plece. Întreba de Gerald atunci când Emily venea zorită acasă ca să-i gătească mâncarea ei preferată, cartofi pai, să-i prepare ibrice cu ceai prețios,

să o servească cu cești pe jumătate pline cu zahăr prețios: asculta și întreba de unul și de altul; îi plăcea să bârfească. Ne zicea mie, lui Emily și, fără îndoială, ei înșeși, că o să meargă, da, va merge mâine. Se opunea frenezиilor și neliniștilor lui Emily cu „O să vin mâine, Emily, da, o să vin" – însă rămânea unde era. Pe trotuar, Emily era foarte energică. Ceata lui Gerald avea un efectiv de vreo cincizeci de persoane, cu oamenii care locuiau în casa comunității lui și ceilalți, care gravitaseră spre el din mulțimile care continuau să vină în timpul după-amiezilor lungi și fierbinți.

Emily putea fi văzută întotdeauna în preajma lui Gerald, evidențiindu-se în rolul ei de consilier, de sursă de informații. Făceam acum un lucru pe care cândva fusesem atentă să-l evit, de teamă să nu o supăr pe Emily, să nu perturb un echilibru. Traversam eu însămi strada „pentru a vedea ce se întâmplă" – de parcă nu aș fi urmărit de atâtea luni ce se întâmplă! Însă în felul acesta descriau toți cetățenii mai în vârstă prima lor excursie pe trotuar sau chiar pe următoarele – le descriau adesea așa, chiar până în momentul când își luau o pătură, niște haine călduroase și un pic de mâncare ca să părăsească orașul cu vreun trib aflat în trecere sau cu unul care pleca de pe trotuarul nostru. M-am întrebat chiar dacă nu cumva această vizită a mea peste drum era un semn al unei intenții lăuntrice de a pleca, despre care încă nu știam nimic. Aceasta era o idee atât de atrăgătoare, încât, de îndată ce îmi trecu prin cap, se înstăpâni

acolo și am fost nevoită să mă lupt cu ea. Am pornit în prima mea escapadă pe trotuar – ca să stau acolo, să mă învârt pe acolo cu ceilalți vreo oră și ceva, pentru a auzi ce împărțea Emily acolo cu atâta pricepere și atât de multe ore în fiecare zi. Ei bine, am fost uluită... cât de des mă luase prin surprindere fata asta! Colindam acum prin această mulțime fără astâmpăr, animată, barbară, și vedeam cum toată lumea, nu doar aceia care păreau gata să se oblige la supunere față de Gerald, apelau la ea pentru noutăți, informații, sfaturi. Iar ea le avea pregătite. Da, existau mere uscate în cutare și cutare magazin din acea suburbie. Nu, autobuzul care ajungea într-un sat situat la treizeci de kilometri spre est nu se anulase de tot, mai circula încă o dată pe săptămână până în decembrie și era o cursă lunea viitoare la ora zece dimineața, dar trebuia să fii acolo la coadă cu o seară înainte și să fii pregătit să te bați pentru un loc: merita, căci se spunea că acolo erau rezerve îmbelșugate de mere și prune. Un fermier venea cu căruța în fiecare vineri cu grăsime de oaie și piei și putea fi găsit la... Cai mari și puternici erau de vânzare sau de dat la schimb. Și da, exista o casă, la patru străzi distanță, foarte potrivită pentru un grajd. Cât despre nutreț, acesta putea fi procurat și, încă și mai bine, cultivat, iar pentru un cal aveai nevoie... O varietate de dispozitive chimice pentru gătit și iluminat se construiau a doua zi după-amiază la etajul al doilea al vechiului Hotel Plaza ; era nevoie de ajutor și acesta avea să fie plătit sub forma dispozitivelor în discuție.

Cenușă, balegă de cal, compost vor fi de vânzare pe Smith Street, sub vechea autostradă, la ora trei după-amiază, sâmbătă. Cursuri despre cum să îți faci singur un generator eolian, care se vor plăti cu hrană și combustibil... substanțe pentru curățarea și purificarea aerului, substanțe pentru epurarea apei, pentru erbicidarea solului... păsări ouătoare și cotețe pentru ele... tocile pentru cuțite... un bărbat care știa planul canalizărilor și al râurilor care curg în ele aducea apa la suprafață la... Pe strada dintre Șoseaua X și Rondul Y creșteau culturi superbe de coada-șoricelului și podbeal și la colțul aleii Piltdown era o parcelă de cartofi pe care oamenii o plantaseră și apoi uitaseră de ea: probabil că părăsiseră orașul. Emily știa toate aceste lucruri și multe altele și era foarte căutată, datorită energiei și cunoștințelor ei, pe scena aceea ca un târg unde sute de ego-uri se ciocneau, se luau la întrecere și se hrăneau unul pe altul. Emily, iubita lui Gerald, așa era numită, așa se vorbea despre ea. Cunoscând starea de lucruri în acea casă pe care o vizitasem, asta mă surprinse. Era acesta încă un vestigiu emoțional sau, cel puțin, verbal din trecut? Un bărbat avea o femeie, o femeie oficială, precum o soție principală, chiar și atunci când, virtual, avea un harem?... dacă se putea folosi un termen demodat, atunci de ce nu se putea folosi și altul? Am testat cuvântul pe June: „haremul lui Gerald“, i-am spus, iar fețișoara ei s-a ridicat nedumerită spre mine. Auzise cuvântul, însă nu îl asociase cu nimic care putea să îi fie apropiat. Da, văzuse ea un film și, da,

Gerald avea un harem. Ea, June, făcea parte din el. Ea chicoti chiar, uitându-se la mine cu ochii aceia de un albastru pal care păreau întotdeauna că înghit uimire. Zăcea acolo, considerându-se o fată din harem, o femeie măruntă care îmbătrânea, cu mijlocul ei plat, de copil, cu ochii de copil, cu părul spălăcit dat într-o parte.

Bineînțeles că Emily îmi remarcase apariția pe trotuar și presupunea că eram pregătită să migrez. Cât de atrăgător era acolo, cu acele mulțimi de oameni viguroși, cu toții foarte descurcăreți în treburile acestei lumi care trăia de azi pe mâine, foarte inventivi și degajați în tot ceea ce făceau. Ce ușurare era să azvârli, cu o singură mișcare ca o ridicare din umeri, toate vechile obișnuințe, vechile probleme – acestea, odată ce făceai un pas peste drum pentru a te alătura triburilor, se dizolvau, își pierdeau importanța. Treburile gospodărești ale casei puteau fi descrise acum, cu acuratețe, drept treburile gospodărești ale peșterii și erau foarte neînsemnate și migăloase. Cochilia vieții cuiva era un decor pentru „tot confortul modern", însă înăuntrul cochiliei acesta făcea troc, captura și chiar fura, aprindea lumânări și se înghesuia în jurul focurilor de lemne tăiate cu toporul. Iar acești oameni, aceste triburi, aveau de gând să lase totul în urmă și să plece pur și simplu la drum. Da, bineînțeles că aveau să se oprească undeva, să caute un sat gol și să pună stăpânire pe el; sau să se stabilească acolo unde fermierii care mai supraviețuiau îi vor lăsa, în schimbul muncii lor sau al serviciilor oferite ca

armată privată. Vor trebui să își creeze din nou un fel de ordine, chiar dacă aceasta nu era cu nimic mai bună decât cea a tâlharilor care trăiau într-o pădure din nord. Responsabilitățile și îndatoririle trebuiau să existe și ei aveau să se înăsprească și să se contrazică, probabil foarte curând. Însă între timp, pentru câteva săptămâni, luni, cu un pic de noroc poate chiar un an, avea să troneze o viață timpurie a omenirii: disciplinată, dar democratică – atunci când acești oameni erau exemplari, până și glasul unui copil era ascultat cu respect; cu toate grijile legate de proprietate dispărute; cu toate tabuurile sexuale dispărute – cu excepția celor noi, dar cele noi sunt întotdeauna mai suportabile decât cele vechi; cu toate problemele împărtășite și îndurate în comun. Liberi. Liberi, cel puțin, de ceea ce rămăsese din „civilizație" și poverile ei. De invidiat, de dorit, și cât de mult tânjeam ca pur și simplu să îmi închid casa și să plec. Însă cum aș fi putut? Exista Emily. Cât timp rămânea ea, rămâneam și eu. Am început din nou să vorbesc într-o doară despre familia Dolgelly, despre cum aveam să le cerem o magazie și să o modernizăm treptat și să o transformăm într-un cămin... și June, desigur. Căci, după îngrijorarea frenetică a lui Emily, îmi dădeam seama că nu va fi posibil ca Emily să fie despărțită de June.

Și Hugo? Adevărul e că nu avea timp pentru el și mă gândeam că dacă el o reținuse aici înainte, asta nu mai era valabil acum.

Cred că el renunțase de tot la speranță în timpul acelei perioade când Emily nu era mai niciodată cu

noi și trecea în grabă doar ca să o vadă pe June. Într-o zi l-am văzut stând la fereastră fără să se ferească, expunându-se, urât și strident de galben, privirii oricui ar fi avut chef să se uite. Era o provocare sau doar indiferență. Bineînțeles că a fost văzut. Niște puști traversară strada să privească animalul galben care stătea acolo, uitându-se la ei lung, fără ezitare, cu ochii lui de pisică. Mi-a trecut prin minte că unii dintre cei mai mici de acolo, copiii de cinci sau șase ani, poate că nu văzuseră niciodată o pisică sau un câine ca pe un „animal de companie" care să fie iubit și care să facă parte dintr-o familie.

— O, e urât, am auzit și i-am văzut pe copii strâmbându-se și îndepărtându-se agale.

Nu, nimic n-o să-l ajute pe Hugo atunci când îi va veni vremea; nimeni nu ar putea spune: „Vai, nu-l omorî, e un animal atât de frumos!".

Ei bine... Emily veni într-o seară și văzu în fereastră flacăra galbenă. Era Hugo, luminat de pâlpâirea asfințitului târziu și de lumânări. Rămase șocată, știind imediat de ce ar fi ales el să nu dea ascultare instinctelor de autoconservare.

— Hugo, dragul meu Hugo, zise ea.

El rămase cu spatele, chiar și atunci când ea își puse mâinile de o parte și de alta a gâtului lui și își lăsă fața în blana sa. El nu vru să se lase înduplecat și ea știu că Hugo îi spunea că renunțase la el și că nu îi păsa de el.

Ea reuși să îl convingă să se dea jos de pe scaunul înalt și se așeză cu el pe podea. Începu să plângă, un

plâns de enervare, agasat, smiorcăit, provocat de epuizare. Îmi dădeam seama de asta. La fel şi June, care privea fără să se mişte. Şi la fel şi Hugo. El o linse în sfârşit pe mână şi se întinse pe jos, spunându-i lui Emily în felul ăsta: *Asta ca să-ţi fac pe plac. Nu ţin să trăiesc dacă ţie nu-ţi pasă de mine.*

Emily era acum toată numai contradicţii, îngrijorare. Alerga întruna încolo şi încoace, de la apartamentul meu la casa aceea, de acolo pe trotuar. June, trebuia să o vadă pe June, să îi aducă mâncarea care îi plăcea, să facă gestul de a o băga în pat la o oră rezonabilă, căci, lăsată de capul ei, June ar fi stat pe canapeaua aia până la patru sau cinci dimineaţa, fără să facă nimic, poate doar fixându-şi atenţia asupra mişcărilor lăuntrice ale bolii ei, oricare ar fi fost aceasta. Şi Hugo, trebuia musai să se agite pe lângă el, să îl iubească. Era ca şi cum Emily îşi stabilise îndatorirea de a-i acorda atenţie lui Hugo cu măsură, precum un medicament sau o hrană. Şi mai eram şi eu, tutorele bătrân şi neinteresant, mentorul – un soi de protecţie, bănuiesc. Erau copiii, care trimiteau întotdeauna după ea dacă stătea departe de casa aia prea mult timp. Era epuizată; era irascibilă, sarcastică şi chinuită, şi era dureros să o vezi aşa.

Şi atunci, brusc, totul se termină.

S-a rezolvat: June plecă.

Ea se ridică într-o zi de pe canapea şi se duse din nou pe trotuar. De ce? Nu ştiu. N-am ştiut niciodată ce o punea în mişcare pe June. În orice caz, după-amiezile era din nou cu grupurile de afară. Nu părea

să facă parte din vreunul mai mult decât din altul: micuța ei făptură, palidă, fără vlagă, ștearsă, putea fi văzută la fel de mult în alte clanuri ca și în cel pe care Gerald îl ținea laolaltă. Fu văzută, dar numai o dată sau de două ori, în grupul de femei. Iar apoi grupul de femei dispăru, iar June dispăru cu ele.

Și da, noi nu am crezut, la început nici măcar nu am știut ce se întâmplase. June nu era în apartamentul meu. Nu era pe trotuar. Nu era în casa lui Gerald. Emily alergă înnebunită peste tot, punând întrebări. În acel moment era uluită. June plecase pur și simplu, fără ca măcar să lase un mesaj? Da, așa se părea: fusese auzită spunând, așa relată cineva, că avea chef să plece.

Emily nu putea să accepte faptul că June nu-și luase la revedere, nu lăsase un mesaj. June nu dăduse nici un fel de indicații? – am discutat toate amănuntele, frânturile pe care le aveam și, în cele din urmă, am reușit să punem cap la cap faptul că June spusese în ziua în care plecase: „Păi..., pa, ne mai vedem noi, presupun". Însă nu se adresase lui Emily sau mie, anume. Cum am fi putut înțelege că acesta era un rămas-bun pe care și-l lua înainte de a pleca pentru totdeauna?

Șocantă era inconsecvența faptei. June nu credea că noi meritam efortul de a ne spune adio? Nu spusese un *la revedere* adevărat deoarece credea că o vom opri? Nu, nu puteam să credem că asta era: ar fi stat la fel de bucuroasă pe cât plecase. Adevărul șocant era că June nu simțise că *ea* merita efortul:

trebuie să fi simțit că plecarea ei de la noi era lipsită de importanță. În ciuda faptului că Emily era atât de devotată, de grijulie și de iubitoare? Da, în ciuda acestui lucru. June nu se considera valoroasă. Iubire, devotament, efort, toate puteau numai să curgă în ea, o carafă fără fund, şi apoi să se scurgă afară, fără să lase vreo urmă. Ea nu merita nimic, nu i se datora nimic, nu putea fi cu adevărat iubită şi, prin urmare, nu i se putea duce dorul. Aşa că plecase. Probabil că una dintre femei fusese cumsecade cu ea şi June răspunsese la această mică sclipire de afecţiune aşa cum răspunsese celei pe care i-o arăta Emily. Plecase deoarece putea să plece într-o zi la fel de bine ca în oricare alta. Nu conta, ea nu conta. În final, ne-am pus de acord că femeia energică şi bărbătoasă care conducea banda aceea o captase cu energia ei pe June cea apatică, într-o perioadă când Emily nu avea destulă energie.

Emily nu reuşea să înţeleagă.

Şi atunci începu să plângă. Mai întâi, cu lacrimile violente, indignate, cu chipul contorsionat şi cu ochii goi, larg deschişi, ai unui copil, care exprimă doar: Poftim, mi se întâmplă *mie*! Este imposibil! Nu-i *drept*! Şuvoaie de lacrimi, suspine zgomotoase, exclamaţii de mânie şi dezgust, însă tot timpul ochii ei rămâneau ca şi cum ar fi fost ochi pictaţi, neatinşi: *Eu, eu* sunt cea care stă aici, căreia i s-a întâmplat această nedreptate cumplită... o frământare mare, şi zgomot, şi un plâns amar, genul ăsta de lacrimi, însă deloc intolerabile, nedureroase, deloc lacrimile unei femei...

Care veniră pe urmă.

Emily, cu ochii închiși, cu mâinile pe coapse, se legăna când în față și în spate, când lateral, și plângea așa cum plânge o femeie, adică de parcă s-ar zgudui pământul. Era cât pe ce să spun *de parcă pământul hotărâse să plângă zdravăn* – însă ar fi incorect să minimalizăm. Ascultând-o, în mod sigur nu eram în stare decât să aduc un omagiu disperării totale a actului de a plânge așa cum plânge o femeie în toată firea.

Cine altcineva poate plânge așa? Nu o femeie bătrână. Lacrimile bătrâneții pot fi nefericite, pot fi cumplite, cât de rele vreți. Însă ele sunt lacrimi care știu că nu e cazul să pretindă dreptate, au învățat prea mult, nu au acea calitate groaznică precum cea a sângelui care se împuținează. Un copil mic poate să plângă ca și cum toată nefericirea și singurătatea universului sunt doar ale lui – nu durerea din plânsul unei femei contează, nu, ci finalitatea acceptării unei nedreptăți. Așa a fost, este și trebuie să fie mereu, zic ochii aceia închiși, din care se preling lacrimi, trupul care se leagănă, durerea. Durerea – da, un act de jelanie, asta este. Un inamic a fost înfruntat, a fost atacat, însă o bătălie a fost pierdută, toate jetoanele sunt jucate, totul e consumat, nu a rămas nimic, la nimic nu se mai poate spera... da, deși nu vreau, fiecare cuvânt pe care îl aștern este la marginea farsei, undeva acolo e un râs în hohote – ca atunci când o femeie râde exact în acest mod. Căci, în viață, există adesea un râs în hohote, care este la fel de intolerabil

ca şi lacrimile. Am stat acolo, am tot stat, privind-o pe Emily, femeia eternă care se îndeletnicea cu plânsul. Îmi doream să pot pleca, ştiind că pentru ea nu conta dacă mă aflu acolo sau nu. Mi-ar fi plăcut să îi ofer ceva, alinare, două braţe prietenoase – o ceaşcă de ceai bun? (Pe care la momentul potrivit aveam să i-o ofer.) Nu, trebuia să ascult. Durerea, expresia intolerabilului. „Ce naiba", trebuie să se întrebe observatorul – soţ, iubit, mamă, prieten, chiar cineva care a vărsat astfel de lacrimi la un moment dat, însă, desigur, mai ales soţul sau iubitul, „Pentru numele lui Dumnezeu, la ce puteai să te aştepţi din partea mea, a vieţii, de poţi să plângi acum în halul ăsta? Nu-ţi dai seama că este imposibil, *tu* eşti imposibilă, *nimeni* nu ar fi putut vreodată să promită destule pentru a justifica astfel de lacrimi... nu-ţi dai seama de asta?". Însă n-are rost. Ochii orbiţi se holbează prin tine, văd un inamic vechi care nu este, slavă cerului, persoana ta. Nu, este Viaţa, sau Soarta, sau Destinul, vreo forţă de genul ăsta care a lovit-o pe femeia aceea în inimă, iar ea va sta veşnic, legănându-se în durerea ei arhaică şi cumplită, iar hohotele de plâns care i se smulg din piept sunt unul dintre pilonii pe care trebuie să se sprijine totul. Nimic altceva nu le-ar putea justifica.

La momentul potrivit, Emily se prăbuşi într-o parte, zăcu grămadă pe podea şi, ritualul domolindu-se, scăzând la cu totul altă intensitate, fornăi şi sughiţă ca un copil şi, în cele din urmă, se duse la culcare.

Însă când se trezi, nu se duse înapoi la cealaltă casă, nu ieşi pe trotuar. Stătu acolo, împăcându-se cu

situația. Și, foarte probabil, ar fi rămas acolo definitiv, dacă nu ar fi fost chemată.

Gerald veni să o vadă. Da, mai fusese, și chiar des, pentru sfaturi. Deoarece venirea lui nu era deloc o noutate, noi nu am ştiut că problema lui, problema noastră, era ceva nou. Și, în această fază, nici el nu ştia.

Voia să discute despre „o bandă nouă de puști" față de care simțea o responsabilitate. Trăiau la metrou, venind la suprafață în incursiuni pentru mâncare și provizii. Nici asta nu era nimic nou. Mulți oameni începuseră o existență subterană, deși erau considerați a fi un pic ciudați, când erau atât de multe case și hoteluri goale. Însă puteau fi căutați de poliție sau erau infractori de un fel sau altul, care simțeau că metroul era mai sigur.

Acești „puști" trăiau precum cârtițele sau șobolanii în pământ și Gerald simțea că ar trebui să facă ceva în legătură cu asta și voia sprijinul și ajutorul lui Emily. Era disperat ca ea să se ridice și să îi dea energie cu încrederea și competența ei.

El era numai rugăminți; Emily – numai apatie și răceală. Situația era destul de comică. Emily, o femeie, stătea acolo exprimând, cu fiecare părticică a ei, un sec: Mă vrei înapoi, ai nevoie de mine – uită-te la tine, un pretendent, practic în genunchi, însă când mă ai, nu mă prețuiești, mă consideri ceva de la sine înțeles. *Și ce zici de celelalte?* Ironia îi inspira atitudinea și gesturile, așternea o strălucire de inteligență cât se poate de critică pe pleoapele ei. Cât

despre el, știa că i se aduc reproșuri și că în mod sigur era vinovat de un lucru sau altul, însă nu avusese habar până în această clipă cât de profund o resimțea ea, cât de mare trebuie să fie crima lui. Căuta în memorie comportamentul care la vremea când comisese fapta i se păruse deviant și care, acum înțelegea – dacă încerca într-adevăr și era pregătit să încerce –, era greșit... este aceasta, poate, situația comică primară?

El se ţinea tare. La fel și ea. El părea un băiețel în jerseul lui rupt și blugii tociți. Tânăra căpetenie, brigandul acesta, era într-adevăr un bărbat foarte tânăr. Părea obosit, neliniștit; arăta de parcă ar fi avut nevoie să își pună capul pe umărul cuiva și să i se spună: Gata, gata! Arăta de parcă avea nevoie să mănânce ca lumea și să doarmă cum trebuie. E nevoie să descriu ce s-a întâmplat? Emily zâmbi în cele din urmă, sec, doar pentru ea – căci *el* nu înţelegea de ce zâmbea ea, iar ea nu voia să fie neloială față de el mărturisindu-mi mie; se ridică în semn de răspuns la rugămintea pe care el habar n-avea că o făcea, rugămintea reală, căci Gerald continua să explice în mod logic și să predice. În scurt timp, discutau problemele gospodăriei lor ca doi tineri părinţi. Apoi ea plecă împreună cu el, iar eu n-am mai văzut-o câteva zile şi doar pe apucate am ajuns să pricep natura acestei probleme noi și ce anume era atât de dificil în legătură cu acești „puști“. Nu am aflat numai de la Emily: când m-am alăturat oamenilor de pe trotuar, toată lumea vorbea despre ei; erau problema tuturor.

O problemă nouă. Pentru a înțelege de ce era așa, noi, posesorii de case, a trebuit să ne împăcăm cu distanța pe care o parcurseserăm de la acea situație când făceam schimb de povestiri și zvonuri despre „oamenii ăia de acolo", despre triburile migratoare și bande. Cândva, doar cu puțin timp în urmă, a privi – cu teamă – o gloată care trecea prin fața ferestrelor noastre era limita descinderii noastre în anarhie. Cândva, cu câteva luni în urmă, vedeam aceste bande ca fiind cu totul în afara oricărui fel de ordine. Acum ne întrebam dacă și când să ne alăturăm lor. Însă, mai presus de toate, chestiunea era că, atunci când erau studiate, înțelese, cetele și triburile lor aveau structură, precum acelea ale omului primitiv sau ale animalelor, unde, de fapt, domnește o ordine strictă. După o scurtă perioadă de timp alături de oamenii care trăiau acest gen de viață, sesizai regulile – toate nescrise, desigur, însă știai la ce să te aștepți.

Iar exact în punctul ăsta erau acești copii noi, diferiți. Nimeni nu știa la ce să se aștepte de la ei. Înainte, numeroșii copii fără părinți se alăturau de bunăvoie familiilor sau altor clanuri ori triburi. Erau sălbatici și dificili, imprevizibili, îți frângeau inima; nu erau precum copiii unei societăți stabile, dar se putea trata cu ei în termenii a ceea ce era cunoscut și înțeles.

Nu așa stăteau lucrurile cu această bandă nouă de „puști". Bande, mai degrabă: curând am aflat că existau și altele; nu doar în cartierul nostru astfel de grupuri de copii foarte mici sfidau toate încercările

de asimilare. Căci erau foarte mici. Cei mai mari aveau nouă, zece ani. Păreau să nu fi avut niciodată părinţi, să nu fi cunoscut niciodată alinarea unei familii. Unii se născuseră în subteran şi fuseseră abandonaţi. Cum supravieţuiseră? Nimeni nu ştia. Însă asta ştiau aceşti copii să facă. Furau ce aveau nevoie ca să trăiască, ceea ce era foarte puţin. Purtau haine – strictul necesar. Erau ca... nu, *nu* erau ca animalele, care fuseseră linse şi îngrijite, şi nici ca oamenii, care îşi găseau drumul spre comportamentul corect urmărind exemple. Nu erau nici un grup, ci o varietate de indivizi aflaţi laolaltă doar de dragul ocrotirii conferite de numărul lor. Nu existau prietenii între ei, ci numai alianţe de moment, şi păreau să nu aibă amintirea a ceea ce se întâmplase cu doar câteva minute înainte. În cartierul nostru erau treizeci sau patruzeci în grup şi am văzut pentru prima oară oameni care arătau reacţii necontrolate de adevărată panică. Aveau de gând să cheme poliţia, armata; ar fi vrut ca aceşti copii să fie scoşi de la metrou cu fumigene...

O femeie din clădirea în care locuiam se dusese acolo cu nişte mâncare să vadă „dacă se putea face ceva pentru ei“ şi întâlnise vreo doi ieşiţi în incursiune. Le oferise hrana, pe care ei o mâncaseră atunci, pe loc, sfâşiind-o şi muşcându-se şi mârâind unul la altul. Ea aşteptase, vrând să stea de vorbă cu ei, să ofere ajutor, mai multă hrană, poate chiar un cămin. Ei terminară mâncarea şi plecară fără să se uite la ea. Ea se aşezase: era într-un vechi depozit de lângă intrarea de la metrou, unde iarba şi tufele creşteau

prin pardoseală, un loc deopotrivă adăpostit și deschis, astfel încât să poată fugi dacă era nevoită. Și a fost nevoită... pe când stătea acolo, a văzut că peste tot în jurul ei erau copii care se apropiau furișându-se. Aveau arcuri și săgeți. Ea, incapabilă să creadă, după cum s-a exprimat, „că pentru ei chiar nu mai exista nici o speranță", le vorbise cu calm despre ceea ce le putea oferi, despre ce riscau trăind așa cum trăiau. Își dădu seama, cu groază, că ei *nu o înțelegeau*. Nu, nu că nu-i înțelegeau vorbirea, căci comunicau între ei prin cuvinte care puteau fi recunoscute, asta când *erau* cuvinte, și nu mârâituri, răcnete și țipete. Stătea în continuare jos, știind că un simplu impuls era suficient pentru a ridica un arc și a trimite o săgeată spre ea. Le vorbi cât putu. Era ca și cum ar fi vorbit în gol, a spus ea – a fost cea mai stranie experiență din viața ei. „Când m-am uitat la ei, erau doar niște copii, asta nu puteam să pricep cu capul ăsta greoi al meu, erau doar copii... dar sunt răi. În cele din urmă m-am ridicat și am plecat. Și cel mai rău a fost când unul dintre ei a venit în fugă după mine și m-a tras de fustă. Nu-mi venea să cred. Știam că la fel de ușor ar fi înfipt un cuțit în mine. Avea degetul în gură și mă trăgea de fustă. Rânjea. Era doar un impuls, înțelegeți? Nu știa ce face. În clipa următoare s-a auzit un urlet și erau toți după mine. Am alergat, recunosc, și am scăpat doar pentru că am intrat repede în vechiul Hotel Park, din colț, și m-am descotorosit de ei baricadându-mă într-o cameră de la etajul patru până la căderea întunericului."

Aceştia erau copiii pe care Gerald hotărâse că trebuia să-i salveze grupul lui. Unde aveau să încapă toţi? Ei bine, undeva, şi dacă nu aveau loc, exista o altă casă mare chiar vizavi şi poate că Emily şi el ar fi putut conduce împreună cele două case?

A existat multă împotrivire faţă de această idee. Din partea tuturor. Şi a lui Emily. Însă Gerald îi învinse până la urmă: întotdeauna se impunea, pentru că el era, în definitiv, cel care îi susţinea, care făcea rost de hrană şi provizii – el îşi lua responsabilitatea. Dacă el zicea că se putea face, atunci poate că... şi ei erau doar nişte „copilaşi", Gerald avea dreptate în legătură cu asta. „Doar nişte copilaşi, cum putem să-i lăsăm să putrezească acolo?"

Cred că ceilalţi din casă s-au alinat cu ideea că „oricum nu vor veni". S-au înşelat. Gerald îi putea face pe oameni să creadă în el. A coborât la metrou, înarmat până în dinţi şi arătând asta. Da, era îngrozit... ei se strecurau din găuri şi unghere şi tuneluri, păreau capabili să vadă fără prea multă lumină, în timp ce el era pe jumătate orbit de pâlpâitul torţei. El era singur acolo jos şi era un duşman, de vreme ce toată lumea era, lumea care le oferea ceva pentru care ei nici măcar nu cunoşteau cuvintele. Însă a fost în stare să-i facă să îl urmeze. S-a întors de la metrou precum Flautistul din Hamelin şi cei douăzeci şi ceva de copii care se ţineau după el alergară şi ţipară prin toată casa, deschizând şi închizând uşile cu zgomot, înfigându-şi pumnii în polietilena preţioasă din ferestre. Simţind miros de mâncare gătită, stătură îngrămădiţi

laolaltă așteptând ca aceasta să apară. Văzură oameni care se așezau, copii de vârsta lor și adulți, o priveliște uluitoare pentru ei. Păreau subjugați sau, cel puțin, reflexele lor păreau temporar suprimate. Ori poate că erau curioși? N-au vrut să se așeze la masă – nu o făcuseră niciodată, nu au vrut să se așeze pe jos în mod ordonat pentru a fi serviți, ci au stat în picioare înhățând din mâncarea ce le era dată pe tăvi și înfulecând-o, ochii lor strălucitori, duri urmărind totul, încercând să înțeleagă. Când nu rămase suficientă hrană pentru a satisface așteptările stârnite în ei, o luară la fugă prin casă, scoțând țipete stridente și bătându-și joc, distrugând totul.

Gospodăria comunității se destrămă imediat. Gerald nu vru să asculte de rațiune, de rugăminţile celor care locuiau acolo. Era ceva intolerabil în situaţia acelor copii, din punctul lui de vedere; trebuia să îi aibă acolo, trebuia să încerce, iar acum nu voia să îi dea afară. Deja era prea târziu. Ceilalți plecară. In câteva ore Gerald și Emily se treziră că toată „familia“ lor plecase, în timp ce ei erau pe post de asistenți maternali ai unor copii sălbatici. Aparent, Gerald chiar crezuse că aceștia puteau fi învățați regulile care fuseseră create pentru binele tuturor. Reguli? Ei abia erau în stare să înțeleagă ce se spunea: nu aveau noțiunea unei case care să funcționeze ca o mașinărie. Distrugeau totul, rupeau legumele din grădină, stăteau la ferestre aruncând cu gunoaie în trecători, ca maimuțele. Erau beți; învăţaseră singuri beția.

De la fereastră am văzut că Emily avea brațul bandajat și m-am dus să o întreb ce pățise.

— O, nu mare lucru, zise ea cu umorul ei sec și apoi îmi povesti cum ea și Gerald, coborând dimineața la parter, îi găsiseră pe copii stând pe vine și scărpinându-se cu toții, laolaltă, precum maimuțele într-o cușcă prea mică.

În jur erau resturi de carne pe jumătate gătită. Fripseseră șobolani: lângă casă era o intrare în niște conducte de canalizare. Nimic *de sub* pământ nu le putea fi străin acestor copii și se târâseră acolo jos cu praștiile, arcurile și săgețile.

La etaj, Emily și Gerald avuseseră o discuție despre tactică. Situația lor era sumbră. Nu reușiseră să găsească pe nici unul dintre propriii lor copii – nici măcar unul. Aceștia plecaseră cu toții în alte comunități sau gospodării ori hotărâseră că era momentul să se alăture unei caravane care pleca definitiv din oraș. Cei doi erau complet singuri cu acești copii noi. Hotărâseră în final că trebuiau să încerce o descindere la parter și o discuție rațională, dar severă. Preconizau, de fapt, imemoriala discuție „de bun-simț" a adulților care apelau la judecata copiilor înainte de aplicarea pedepsei. Problema era că nici o pedeapsă nu era posibilă, căci acestor proscriși li se întâmplase deja totul. Emily și Gerald își dădeau seama că nu aveau nimic cu care să îi amenințe și nimic ce să le ofere în afară de vechile argumente că viața e mai plăcută pentru o comunitate dacă membrii ei păstrează locul curat, împart munca, respectă individualitatea fiecăruia. Or copiii supraviețuiseră fără ca asemenea gânduri să le treacă vreodată prin cap.

Însă, nefiind în stare să se gândească la altceva, cei doi tineri părinți s-au dus jos și unul dintre copii alergase pe neașteptate la Emily și o lovise cu o bâtă. O lovise din nou și strigase – într-o clipă, încă un copilaș sărise la atac. Gerald, mergând să o salveze pe Emily, se pomenise și el lovit, mușcat, zgâriat de vreo zece dintre ei. Avuseseră nevoie de toată forța ca să se lupte cu acești copii, dintre care nici măcar unul nu avea mai mult de zece ani, însă reținerea față de lovirea sau rănirea unui copil era atât de puternică încât „ne-a paralizat brațele", după cum explică Emily. „Cum să lovești un copil?", vrusese Gerald să știe, deși brațul lui Emily era grav rănit. Stând acolo, pe câmpul acela de luptă, cu sânge peste tot prin casă, cei doi tineri îi respinseseră pe copii și, țipând peste țipetele lor, încercaseră să îi convingă pe cale rațională. Ca răspuns la aceste îndemnuri, puștii se strânseseră buluc într-un colț al camerei, cu fața spre ei, cu dinții dezgoliți, ținându-și bâtele gata pentru a respinge un atac, de parcă vorbele fuseseră proiectile. În cele din urmă, Emily și Gerald au plecat, au avut încă o discuție, au hotărât că trebuie încercat altceva, însă nu știau ce. În noaptea aceea, întinși în pat la ultimul etaj al casei, simțiră miros de fum : copiii dăduseră foc parterului, ca și cum casa nu ar fi fost adăpostul lor. Focul a fost stins și micuții sălbatici se ghemuiră din nou în spatele armelor lor, în timp ce Gerald, copleșit de emoție – căci pur și simplu nu putea îndura gândul că acești copii nu aveau să fie salvați (pentru ce, desigur, era o întrebare pe care

nici unul dintre noi nu o punea) –, Gerald se ruga de ei, încerca să-i convingă. O piatră trasă cu praştia fu cât pe ce să-l nimerească în ochi şi-i spintecă maxilarul.

Ce era de făcut?

Copiii nu puteau fi daţi afară. Cine să îi dea afară? Nu, Gerald le deschisese porţile invadatorilor cu propriile sale mâini, iar acum voiau să rămână. De ce nu? Aveau grămezi de aşternuturi şi haine, un şemineu în care să ardă combustibil – nu le mai fusese niciodată cald înainte. Da, aproape sigur casa avea să ia foc în curând. Fusese curată şi ordonată; acum era mâncare peste tot, pe jos, pe pereţi, pe tavane. Mirosea a căcat: copiii se uşurau pe paliere, chiar şi în camerele în care dormeau. Nu aveau nici măcar curăţenia animalelor, instinctele acestora pentru responsabilitate. Erau mai răi decât animalele în toate privinţele şi mai răi decât oamenii.

Ameninţau pe toată lumea din cartier şi urma să aibă loc o mare întrunire pe tema asta a doua zi pe trotuar. Veneau oameni din apartamentele şi casele din împrejurimi. Am fost invitată şi eu. Faptul că barierele dintre cetăţeni şi viaţa de pe trotuar au fost complet dărâmate arăta ce ameninţare serioasă constituiau aceşti copii.

A doua zi după-amiază, am ieşit din casă, având grijă să îl las pe Hugo în dormitorul meu, cu uşa încuiată şi draperiile trase.

Era o după-amiază de toamnă, soarele era rece, lipsit de putere. Peste tot zburau frunze. Eram o

masă mare de oameni, cinci sute sau chiar mai mulți, și veneau în continuare alții să ni se alăture. Pe o mică platformă din cărămizi, improvizată, erau cei câțiva lideri. Emily era acolo sus, cu Gerald.

Înainte ca discuția să înceapă, copiii despre care urma să se vorbească veniră și stătură mai la o parte, ascultând. Erau acum vreo patruzeci. Țin minte că am fost cu toții încurajați de faptul că erau cu noi, că veniseră – vreun soi de sentiment comunitar, poate? Cel puțin înțeleseseră că urma să aibă loc o întrunire care îi privea ; pricepuseră cuvintele și le înțeleseseră în același fel în care le înțelegeam noi... apoi ei începură să bată din picioare și să scandeze : *Eu sunt regele castelului, tu eşti un hoţoman pârlit*. Era înspăimântător. Acest vechi cântec pentru copii era acum un cântec de război, ei îl transformaseră astfel și îl trăiau. Însă, mai mult de-atât, puteam cu toții să ne dăm seama cum cuvintele familiare pot să alunece pe altă pantă – cât de repede se pot schimba lucrurile, cât de repede ne putem schimba noi... *Ne schimbaserăm* : copiii aceia eram noi înșine. O știam. Am stat acolo posomorâți și stânjeniți, ascultând. În acompaniamentul acestei cântări zgomotoase și zeflemitoare, Gerald începu să descrie situația. În acest răstimp, în rândul mulțimii era neliniște, o agitație care se datora unui motiv cauzat mai mult decât de prezența copiilor sau cunoașterea noastră despre noi înșine. Căci era ceva asemănător cu o „demonstrație a maselor“ din lumea obișnuită, iar noi aveam toate motivele să ne temem de astfel de întruniri. Mai presus de

toate, lucrul de care ne temeam cel mai mult era atenţia Autorităţii – ca „ei“ să nu fie chemaţi. Gerald, raţional ca întotdeauna, a explicat cât de esenţial era, de dragul nostru, al tuturor, să salvăm copiii, iar noi, stând umăr lângă umăr, ascultând din nou o persoană vorbindu-ne de pe o platformă în termeni simpli, ne gândeam că aceasta era o stradă a uneia dintre multele suburbii, că obiceiul nostru comod de a ne vedea doar pe noi înşine, trotuarele noastre şi viaţa lor plină de energie era o modalitate de a face faţă fricii. O modalitate folositoare : noi nu eram importanţi, iar oraşul era mare. Eram în stare să ne ducem mai departe vieţile mărunte, nesigure, datorită bunului nostru simţ, care le dădea *Lor* posibilitatea să nu ne bage în seamă. Lucrurile pe care ei alegeau să le treacă cu vederea erau tot mai multe pe zi ce trecea ; însă ei nu ar fi permis incendierea unei case sau a unei străzi ori ca o bandă de copii care nu se aflau sub controlul nimănui să terorizeze pe toată lumea. Îşi aveau spionii lor printre noi. Ştiau ce se întâmplă.

Poate că, descriind, aşa cum am făcut, doar ceea ce se petrecea între noi, în cartierul nostru, nu am fost în stare să ofer o imagine suficient de clară a felului în care funcţiona societatea noastră, care era de-acum ieşită din comun... căci, la urma urmei, *funcţiona*. În tot acest timp, pe când viaţa obişnuită pur şi simplu dispărea sau îşi găsea noi forme, structura de guvernare continua, deşi greoaie şi împovărătoare, devenind din ce în ce mai ramificată. Aproape toţi cei care aveau o slujbă erau în administraţie – da,

bineînțeles că noi, oamenii obișnuiți, făceam glume spunând că mașinăria guvernului era menținută pentru ca oamenii privilegiați să poată avea slujbe și salarii. Era ceva adevăr în asta. Ceea ce făcea guvernul era să se adapteze la evenimente, prefăcându-se în același timp, probabil chiar și față de sine, că el le iniția. Instanțele de judecată continuau să funcționeze, multe dintre ele; procesele erau deosebit de complicate și îndelungate sau subite și draconice, de parcă practicienii dreptului, cu procesele și precedentele lor, se tulburau văzând modul în care se putea renunța brusc, cu totul, la lege, modul în care legea putea fi călcată în picioare și rescrisă – iar apoi ceea ce fusese înlocuit continua să funcționeze în forță la fel ca și înainte. Închisorile erau la fel de pline ca întotdeauna, deși se găseau mereu tertipuri pentru a le goli: se comiteau atât de multe infracțiuni și păreau să existe categorii noi și neprevăzute de infracțiuni în fiecare zi. Școli de reeducare, case de corecție, locuințe sociale, aziluri pentru bătrâni – toate acestea proliferau și erau niște locuri cumplite, îngrozitoare.

Totul funcționa. Cumva funcționa. Funcționa la limită, de o parte era ceea ce tolera autoritatea, de cealaltă parte era ceea ce nu putea tolera: această întrunire depășea cu mult limita. Foarte curând, poliția avea să sosească în dube și să îi târască de acolo pe acești copii ca să-i vâre după gratii într-un „cămin“ unde nu aveau să supraviețuiască nici măcar o săptămână. Nimeni, cunoscându-le istoria, nu putea

simți nimic altceva decât compasiune față de ei ; nici măcar unul dintre noi nu le dorea să sfârșească într-un „cămin“ – însă nici nu voiam, nu puteam să tolerăm o vizită a poliției care să aducă în atenția oficialităților o sută de aranjamente ilegale privind locuințele. Case locuite de oameni care nu erau proprietarii lor, grădini în care se cultiva hrană pentru oameni care nu aveau nici un drept să o mănânce, parterele caselor părăsite în care erau adăpostiți cai și măgari ce constituiau mijlocul de transport pentru nenumăratele mici afaceri care înfloreau ilegal, înseși micile afaceri unde toate bogățiile vechii noastre tehnologii erau adaptate și transformate atât de ingenios, minuscule ferme de curcani, țarcuri pentru pui, crescătorii de iepuri – toată această viață nouă, ca un covor de iarbă care răsare sub copaci bătrâni, era ilegală. Nimic din ea nu ar fi trebuit să existe. Oficial, nu exista ; și când „ei“ erau siliți să vadă aceste lucruri, trimiteau trupe sau poliție să le facă să dispară. O astfel de vizită se menționa într-un titlu de ziar, o foaie volantă sau o știre sub forma „Cutare și cutare stradă a fost astăzi curățată“. Și toată lumea știa exact ce se întâmplase și mulțumea cerului că era vorba de strada altcuiva.

O astfel de curățenie era lucrul de care toată lumea se temea mai mult decât orice și, cu toate astea, noi îi ispiteam pe „Ei“ prin faptul că ne strângeam laolaltă. Gerald continua să vorbească, într-un mod disperat, sentimental, ca și cum actul de a vorbi putea da naștere unei soluții. Zise la un moment dat

că singurul mod de a face față „puștilor" era să-i separăm și să-i plasăm în comunități câte unul sau câte doi. Țin minte batjocura care se înălță dinspre copii și chipurile lor albe, mânioase. Își încetară pateticul dans războinic și stăteau acolo înghesuiți unul în altul, cu fața spre noi, cu armele pregătite.

Un tânăr apăru deasupra capetelor mulțimii: era într-un copac, ținându-se cu brațul de trunchiul acestuia.

— Pentru ce facem asta? strigă el. Dacă vin ei acum, s-a zis cu noi, darămite cu puștii ăia. Și dacă vreți să știți ce cred, ar trebui să informăm poliția și să terminăm cu asta. Nu ne putem descurca. Gerald a încercat – nu-i așa, Gerald?

Apoi dispăru, alunecând în josul trunchiului de copac.

Acum vorbi Emily. Parcă o rugase cineva să facă asta. Stătu serioasă și îngrijorată pe grămada de cărămizi și zise:

— La ce te poți aștepta? Copiii ăștia se apără. Asta au învățat. Poate că ar trebui să perseverăm cu ei? Mă voi oferi voluntară dacă se oferă și alții.

— Nu, nu, nu, se auzi de pretutindeni din mulțime.

Cineva strigă:

— După cum se vede, te-ai ales cu un braț rupt din cauza lor.

— Bârfa a rupt brațul, nu copiii, zise Emily zâmbind și câțiva oameni au râs.

Iată-ne pe toți acolo. Nu se întâmplă des ca o mulțime atât de mare să poată rămâne tăcută, indecisă. Să

chemăm poliţia era o adevărată decădere de la ceea ce puteam tolera în noi înşine şi nu ne puteam hotărî să facem asta.

Un bărbat strigă:

— O să chem poliţia chiar eu şi veţi putea să vă răfuiţi cu mine după aia. Trebuie s-o facem, altfel, într-o noapte, tot cartierul o să ardă în flăcări.

Şi atunci copiii începură să se îndepărteze tiptil, încă strâns grupaţi, ţinându-şi bine bâtele, pietrele, praştiile.

Cineva strigă:

— Pleacă.

Plecau. Mulţimea se împinse şi se mişcă încoace şi încolo, încercând să vadă cum copiii alergau peste şosea şi dispăreau în amurg.

— Ruşine, strigă o femeie din mulţime. Sunt speriaţi, sărmanii micuţi.

În clipa aceea se auzi un ţipăt:

— Poliţia! – şi toată lumea o luă la fugă.

De la ferestrele apartamentului meu, Gerald, Emily, eu şi alţi câţiva am privit cum veneau dubele, făcând zgomot, cu farurile aprinse, cu sirenele sunând. Nu era nimeni pe trotuar. Maşinile trecură în formaţie în jurul unui cvartal şi pe urmă înapoi şi din nou de jur împrejur. Zgomotosul detaşament de monştri merse vreo jumătate de oră pe străzile noastre tăcute, „arătându-şi colţii“, cum ziceam noi, şi apoi plecă.

„Ei“ nu puteau tolera, nu puteau tolera nici măcar acum orice semăna a întrunire publică ce putea să îi

amenințe. Extraordinar și jalnic, căci ultimul lucru de care eram interesați acum era schimbarea formei de guvernământ: noi voiam doar să o uităm.

Când pe străzi se făcu liniște, Emily și Gerald plecară la cealaltă casă, pentru a vedea dacă puștii se duseseră înapoi acolo. Însă copiii trecuseră pe acolo și plecaseră, luând cu ei toate micile lor obiecte personale – bâte, pietre, arme, bucăți de șobolan fript, cartofi cruzi.

Cei doi erau singuri în casă. Nimic nu împiedica crearea unei noi comunități. Poate că era posibilă refacerea celei vechi? Nu, bineînțeles că nu: ceva organic, care se dezvoltase în mod natural, fusese distrus.

Era frig. Mai rămăsese foarte puțin combustibil. În după-amiezile și serile lungi, întunecate, stăteam în camera mea cu o singură lumânare licărind. Sau o stingeam și lăsam focul să lumineze încăperea.

Într-o zi, stând acolo și fixând flacăra pâlpâitoare, am trecut prin el și dincolo – în cea mai absurdă scenă pe care ați putea să v-o imaginați. Cum pot să numesc „inoportună“ o lume în care timpul nu există? În sfârșit, chiar și acolo, unde luai totul așa cum venea, fără să critici ordinea lucrurilor, mă gândeam: ce scenă stranie se dezvăluie acum!

Eram cu Hugo. Hugo nu era doar însoțitorul meu, un ajutor, așa cum este un câine. Era o ființă, o persoană de sine stătătoare, necesară evenimentelor pe care le vedeam.

Era o cameră de fată, de școlăriță. Cam mică, cu convenționalele draperii înflorate, un așternut alb pe pat, un birou cu manuale așezate ordonat, un orar prins cu ținte pe un dulap alb. În cameră, în fața unei oglinzi care în mod obișnuit nu făcea deloc parte din încăpere (avea o oglinjoară prinsă pe perete deasupra unui lighean), o oglindă înaltă, mare, împodobită cu cartușe, aurită, cu ornamente și caneluri, genul de oglindă pe care o asociai cu un decor de film, un magazin elegant sau un teatru – în fața acestei oglinzi, aflată aici doar pentru că atmosfera și necesitățile emoționale ale scenei aveau nevoie de mai mult decât de oglinjoara pătrată și sobră, era o tânără femeie. Era Emily, o fată înfățișată sau ambalată sub forma unei tinere femei.

Eu și Hugo stăteam unul lângă altul, privind-o. Aveam mâna pe gâtul animalului și puteam să simt fiorii neliniștii lui transmițându-se mâinii mele dinspre inima lui plină de temeri. Emily avea în jur de paisprezece ani, însă era „bine dezvoltată“, așa cum se spunea pe vremuri. Era în rochie de seară. Rochia era de un roșu aprins. Este greu de descris ce-am simțit la vederea rochiei, la vederea lui Emily. În mod sigur ceva violent. Eram șocată de rochie sau mai degrabă de faptul că asemenea rochii fuseseră vreodată tolerate, fuseseră purtate vreodată de o femeie, eram șocată din cauza a ceea ce astfel de rochii făceau să se creadă despre femei. Însă fuseseră luate drept ceva de la sine înțeles, fuseseră considerate drept doar o altă modă, nici mai rea, nici mai bună decât oricare alta.

Rochia era strâmtă pe talie și bust: cuvântul bust este exact, nu erau sâni care respirau și se ridicau sau se lăsau și care se puteau modifica din cauza emoției sau a schimbărilor lunare: formau o singură umflătură bombată, proeminentă. Spatele și umerii erau dezgoliți. Rochia era strâmtă până la genunchi, peste șolduri și fund – din nou cuvântul exact, căci fesele lui Emily erau rotunjite într-o singură protuberanță. În jos, se învolbura și se evaza în jurul gleznelor. Era o rochie de o vulgaritate ostentativă. De asemenea, era, într-o manieră depravată, nonsexuală, în ciuda reclamei pe care o făcea trupului, și întruchipa fanteziile unui anumit gen de bărbat care, îmbrăcând o femeie în felul acesta, făcea din ea o păpușă, ridicolă, însă deopotrivă provocatoare și neajutorată; o dezarma, o făcea ceva demn de ură, milă, teamă – ceva grotesc. În această rochie monstruoasă, care era un veșmânt convențional purtat de mii de femei pe vremea mea, jinduită de femei, admirată de femei în nenumărate oglinzi, folosită de femei pentru a-și îmbrăca fanteziile masochiste – înăuntrul acestei orori roșii stătea Emily, întorcându-și capul într-o parte și în alta în fața oglinzii. Părul îi era strâns sus, lăsându-i ceafa goală, avea unghiile date cu roșu. Pe vremea lui Emily, moda nu fusese niciodată așa – nu existase modă deloc, cel puțin nu pentru oamenii obișnuiți, însă iat-o acolo, la câțiva pași de noi și, simțindu-ne acolo, pe animalul ei credincios și pe tutorele ei îngrijorat, ea își întoarse capul, încet, încet, și se uită la noi cu genele lungi

coborâte, cu buzele întredeschise pentru săruturi imaginare. În cameră intră o femeie înaltă și voinică, mama lui Emily, și apariția ei o micșoră îndată pe Emily, o făcu mai mică, astfel încât ea începu să se micșoreze din clipa în care mama se află acolo. Emily se întoarse cu fața spre ea și, în timp ce se micșora, începu să-și exprime prin gesturi sexul provocator, unduindu-se violent și scoțând limba lasciv. Mama stătu și privi lung, îngrozită, scârbită, în timp ce fiica ei se făcea tot mai mică, era o păpușică roșie, cu pieptul bombat, cu fundul conturat de la mijloc până la genunchi. Micuța păpușă se răsuci și pozâ, iar apoi dispăru într-o explozie de fum roșu, precum o povestioară cu tâlc despre poftele trupești și diavol.

Hugo înaintă în spațiul din fața oglinzii și îl adulmecă, iar apoi mirosi podeaua în locul unde stătuse Emily. Chipul mamei era schimonosit de dezgust, însă acum cel care o afecta atât de mult era animalul.

— Pleacă de aici, zise ea, cu glas scăzut, întretăiat – glasul acela pe care ni-l smulge o silă sau o teamă extremă. Pleacă de aici, animal împuțit și murdar.

Și Hugo se retrase spre mine, ne dădurăm înapoi împreună din fața femeii care înainta cu pumnul ridicat ca să lovească în mine, în Hugo. Ne dădurăm înapoi repede, apoi și mai repede, în timp ce femeia avansa, se făcea tot mai mare, devenea enormă, absorbind în ea camera de fată a lui Emily, cu conven-ționalismul ei afectat, oglinda ciudată și – pac! – ne-am întors în camera de zi, în locul întunecat unde unica lumânare ardea într-o corolă de lumină, unde

focul scăzut încălzea un mic volum de aer în jurul său. Stăteam la locul meu obișnuit. Hugo era în picioare, drept, lângă perete, uitându-se la mine. Am schimbat o privire. El scheuna... nu, cuvântul corect este plângea. Plângea de singurătate, așa cum face un om. Se întoarse și se strecură în dormitorul meu.

A fost ultima oară când am văzut-o pe Emily acolo, în ceea ce am numit scenele „personale". Adică nu am mai intrat în scene care înfățișau evoluția ei ca fată, bebeluș sau copil. Acea oribilă scenă din oglindă, cu implicațiile sale de perversitate, a fost sfârșitul. Și nici nu am mai găsit camerele care se deschideau dintr-una într-alta, atunci când am mai intrat în cealaltă lume prin – iar asta era, de asemenea, ceva nou – flăcări sau prin strălucirea focului întreținut cu economie în vreme ce stăteam lângă el în aceste lungi seri de toamnă: sau credeam că nu le-am găsit. Revenind dintr-o escapadă în locul acela, nu puteam să păstrez o amintire clară despre ceea ce trăisem, despre unde fusesem. Știam că *fusesem* acolo după emoțiile care mă susțineau sau mă secătuiau: băusem acolo dintr-un izvor abundent, care susura, tot numai alinare și blândețe sau fusesem înspăimântată și amenințată. Sau poate uneori sub lumina densă a acestei camere părea să licărească o altă lumină, care venea de *acolo* – o adusesem cu mine și se menținea un răstimp, făcându-mă să tânjesc după ceea ce reprezenta.

Iar atunci când pălea, cât de plictisitoare, ștearsă și greoaie era atmosfera... Hugo prinsese o tuse seacă

și, pe când stăteam împreună, sărea pe neașteptate în picioare și se ducea la fereastră, mirosind-o, dând din coadă, iar eu o deschideam, dându-mi seama că și eu mă cufundasem într-o apatie provocată de aerul îmbâcsit și apăsarea încăperii.

După câteva zile în care nu o văzusem deloc pe Emily, am mers la casa lui Gerald pe străzi care erau la fel de dezordonate ca întotdeauna, dar care păreau mult mai curate. Parcă peste tot erupsese un surplus de mizerie și dezordine, dar apoi vânturile sau cel puțin curenții de aer purtaseră de acolo o parte din el. Nu am văzut pe nimeni în timpul acestei plimbări.

Aproape că mă așteptam să descopăr că se făcuseră eforturi pentru refacerea grădinii de legume. Nu. Era distrusă și călcată în picioare și niște pui scurmau prin ea. Un câine se târa pe furiș spre ei pe sub tufe. Aceasta era o priveliște atât de rară, încât m-am oprit să privesc. Nu un singur câine, ci o haită de câini, și se strecurau cu toții, din toate părțile, spre puii care ciuguleau. Nu pot să vă spun cât de mult m-a neliniștit asta: era ceva enorm care aștepta să dea năvală peste mine, o schimbare reală a situației noastre: câini! o haită de câini, unsprezece sau doisprezece, ce putea însemna asta? Și, privindu-i, pielea ca de găină și transpirația rece de pe frunte îmi spuneau că îmi este frică și că am un motiv întemeiat să-mi fie: câinii mă puteau alege pe mine în locul puilor. Am intrat cât de repede am putut în casă. Care era curată și pustie. Urcând, încercam să

aud zgomote care să trădeze urme de viață în camerele de pe paliere – nimic. La ultimul etaj, o ușă închisă. Am ciocănit și Emily o întredeschise – văzu că sunt eu și mă lăsă înăuntru, închizând-o repede la loc și zăvorând-o. Era îmbrăcată în blănuri, pantaloni din piele de iepure sau pisică, o jachetă din blană, o căciulă din blană gri trasă în jos peste față. Semăna cu o pisică dintr-un spectacol pentru copii. Însă palidă și foarte tristă. Unde era Gerald?

Ea se întoarse în cuibul pe care și-l făcuse pe jos din pături și perne de blană. Camera mirosea ca o vizuină din cauza blănurilor, însă, adulmecând, mi-am dat seama că în rest aerul era proaspăt și tare și că îl respiram inhalându-l profund și repede. Emily îmi făcu loc pe pături; m-am așezat și m-am învelit. Era foarte frig: nu era încălzire aici. Am stat împreună în tăcere – respirând.

Ea zise:

— Acum că aerul de afară a devenit imposibil de respirat, petrec aici cât timp pot.

Am realizat că era adevărat: acesta era momentul când cineva zicea ceva care dădea o formă definitivă indicațiilor doar parțial sesizate, care duceau spre o concluzie evidentă... în acest caz, era faptul că aerul pe care îl respiram devenise într-adevăr aspru pentru plămânii noștri, devenise de multă vreme mai rău mirositor și mai dens. Ne obișnuiserăm cu el, ne adaptam: eu, ca toată lumea, inspiram scurt, cu reținere, de parcă raționalizând ceea ce inhalam în plămâni, ceea ce introduceam în corpul nostru, am fi putut să

raționalizăm și otrăvurile – ce otrăvuri? Însă cine putea ști sau spune! Acesta era „dezastrul" nenumit, din nou, într-o formă nouă – poate în forma lui originară?

Stând în camera aia, a cărei podea era acoperită toată cu blănuri pentru a sta întins sau tolănit, o cameră în care nu era nimic de făcut în afară de a sta și a lâncezi, mi-am dat seama că eram fericită să fiu pur și simplu acolo și să respir. Ceea ce am făcut, un răstimp îndelungat, pe când mi se limpezea capul și îmi creștea moralul. Am privit afară, prin folia din ferestre, spre cerul compact, acoperit cu nori în continuă mișcare, aducători de zăpadă; priveam lumina care se schimba pe perete. Din când în când, eu și Emily ne zâmbeam. Pretutindeni era foarte liniște. La un moment dat, din grădină se auziră cotcodăceli și mârâituri puternice, dar nu ne-am mișcat. Apoi încetară. Din nou liniște. Stăturăm așa, fără să ne mișcăm, doar respirând.

În încăpere erau niște aparate: unul agățat de tavan, unul pe podea și unul prins în cuie de un perete. Erau pentru purificarea aerului și funcționau prin emiterea de curenți de electroni, ioni negativi – oamenii le foloseau de ceva vreme; exact așa cum nimănui nu îi trecea prin cap să folosească apă de la robinet fără să o fi trecut printr-unul din numeroasele tipuri de filtre pentru apă. Aer și apă, apă și aer, fundamentele realității noastre, elementele în care înotăm, ne mișcăm, din care suntem alcătuiți și realcătuiți continuu, recreați și reînnoiți perpetuu... de cât

timp fuseserăm nevoiți să nu avem încredere în ele, să le evităm, să le tratăm ca pe niște posibili inamici?

— Ar trebui să-ți iei niște aparate acasă, zise ea. E o cameră plină cu așa ceva.

— Gerald?

— Da, s-a dus la un depozit. E o cameră sub camera asta. O să te ajut eu să le cari. Cum poți să trăiești în aerul ăla împuțit? făcu ea și o zise în felul în care spune cineva ceva ce voia să spună de multă vreme, dar s-a abținut.

Zâmbea cu reproș.

— Te întorci... – am ezitat să spun „acasă", însă ea zise:

— Da, vin acasă cu tine.

— Hugo va fi încântat, am spus, fără intenția de a-i reproșa ceva, însă ochii i se umplură de lacrimi și se înroși.

Am riscat să o întreb:

— De ce poți să vii acum?

Ea doar clătină din cap, ca și cum ar fi vrut să spună: voi răspunde într-o clipă... Și o făcu, după ce își recăpătă controlul:

— Nu are nici un sens să stau aici acum.

— Gerald a plecat?

— Nu știu unde e. De când a adus aparatele, nu știu unde e.

— Își formează o nouă bandă?

— Încearcă.

Când se ridică în picioare, făcând sul blănurile în boccele mari ca să le luăm cu noi, așternând altele în

care să înfășoare aparatele, se auzi un ciocănit și Emily se duse să vadă cine era. Nu, nu era Gerald, ci doi copii. La vederea copiilor, mi-a fost teamă. Și am realizat într-o clipită că eu, că toată lumea, ajunsesem să consider toți copiii drept pur și simplu înspăimântători. Asta fusese adevărat încă dinainte de sosirea „sărmanilor micuți".

Aceştia doi, murdari, cu chipurile senine, aspre, prudente, se aşezară pe pardoseala din blănuri, la o anumită distanţă de noi şi la o anumită distanţă unul de celălalt. Fiecare dintre ei ţinea o bâtă zdravănă, având în capăt o măciucă plină de cuie, gata să o folosească împotriva noastră sau unul împotriva celuilalt.

— Mă gândeam să iau o gură de aer proaspăt, zise unul, un băiat roşcat, cu pielea albă ca laptele şi pistrui drăgălaşi. Celălalt copil, o fetiţă blondă, angelică, zise şi ea:

— Da, voiam şi eu nişte aer proaspăt.

Stătură, respirară şi priviră, în timp ce noi, cu un ochi pe ei, ne-am continuat împachetatul.

— Unde mergi? întrebă fata.

— Spuneţi-i lui Gerald că ştie el unde să mă găsească.

Asta îmi dădu prea mult de gândit ca să pot să procesez imediat informaţia.

Copiii ăştia făceau parte din noua bandă a lui Gerald? Nu erau membri ai bandei de copii de la metrou? Dacă asta era adevărat, atunci... poate că banda era letală doar ca grup, însă indivizii puteau

fi salvați și Gerald avusese dreptate? Când bagajele noastre au fost gata, am plecat, copiii venind cu noi; însă ne părăsiră când văzură măcelul din grădină: pene peste tot, bucăți de carne, un câine mort. Copiii spintecau câinele când am plecat noi, stând pe vine de o parte și de alta a stârvului, folosind bucăți ascuțite de oțel.

Ne-am întors pe străzi despre care i-am atras atenția lui Emily că erau mai puțin murdare – și am observat reacția ei rezervată. Străzi pe care nu era nimeni, nici măcar un suflet în afară de noi – am comentat și despre asta și am auzit-o oftând. Avea răbdare cu mine.

În holul clădirii în care locuiam noi, în fața liftului erau împrăștiate fragmente dintr-o vază mare. Printre gunoaie era un șobolan mort. Pe când Emily lua animalul de coadă ca să îl azvârle în stradă, profesorul White, doamna White și Janet veniră pe coridorul comun. Își păstraseră până acum vechile obișnuințe, încât era posibil să spui de îndată că erau îmbrăcați de călătorie – paltoane, fulare, geamantane. Când îi vedeai astfel, pe toți trei împreună, ți se aducea aminte de acea lume sau pătură a societății de deasupra noastră în care oamenii se prezentau încă prin haine sau lucruri personale, adecvate împrejurărilor. Familia White, de parcă nimic nu se întâmplase cu lumea noastră, pleca într-o călătorie, iar Janet zicea:

— Repede, hai să mergem, să mergem, mami, tati, e atât de înfiorător să fii aici când n-a mai rămas nimeni.

Clic – se întâmpla iarăşi, cele câteva cuvinte năvăliră în afară, emise parcă de atmosfera însăşi, de „acel lucru“, rezumând o nouă situaţie care încă nu fusese rezumată – nu de către mine, cel puţin. Am zărit mica ocheadă subtilă pe care mi-o aruncă Emily şi ea chiar veni instinctiv un pas mai aproape, într-un gest matern de protecţie într-un posibil moment de slăbiciune. Am rămas tăcută, privindu-i pe cei din familia White cum se agitau şi se aranjau, văzându-mi trecutul, trecutul nostru: părea comic. *Era* comic. Întotdeauna fuseserăm nişte animale ridicole, mici, îngâmfate, jucându-ne rolurile... nu era plăcut, privindu-i pe cei din familia White, să te vezi pe tine însăţi. Pe urmă ne-am luat cu toţii la revedere, în vechiul stil: mi-a făcut plăcere să te cunosc, sper că o să ne mai întâlnim, aşa şi pe dincolo, de parcă nu se întâmpla mare lucru. Ei aflaseră că un autocar pleca din oraş în după-amiaza aceea undeva la cincisprezece kilometri spre nord, într-un soi de misiune oficială. Nu era pentru uzul cetăţenilor obişnuiţi, însă mituiseră în stânga şi în dreapta pentru a fi în acest autocar, care avea să îi lase, cu bagajele lor cu tot, la un kilometru şi ceva de aeroport. După-amiază era programat un zbor oficial spre nordul extrem: din nou, în vreme ce nici o persoană obişnuită nu ar fi putut vreodată să ajungă într-un astfel de avion, şeful de departament şi familia lui puteau, dacă aveau bani – o sumă astronomică, desigur, nu pentru bilete, ci tot pentru mită. Ce troc, şi promisiuni, şi ameninţări, şi rugăminţi trebuie să se fi depus pentru

această călătorie, ce efort teribil – și toate astea în întregime în noul stil, în noul nostru mod, acela al supraviețuirii, al supraviețuirii cu orice preț – însă în comportamentul lor nu se vedea nici urmă de așa ceva: la revedere; la revedere; a fost o plăcere să vă avem drept vecine; pe curând, poate; da, să sperăm; la revedere; călătorie plăcută.

Am intrat în apartamentul meu și i-am urmărit de la ferestre cum mergeau pe stradă cărându-și geamantanele grele.

Camerele de lângă apartamentul meu aveau să fie acum goale. Goale... îmi trecu prin cap că văzusem foarte puțini oameni pe hol, pe coridoare. Ce se întâmplase cu piața? Am întrebat-o pe Emily și ea ridică din umeri, clar simțind că ar fi trebuit să știu. Am ieșit din nou din apartamentul meu și m-am dus la camera îngrijitorului, un pic mai încolo pe coridor. „În caz de urgență, sunați la apartamentul șapte, de la etajul cinci.“ Felul în care biletul atârna acolo, într-o parte, tăcerea din spatele ușii îmi spuseră că el și familia lui o luaseră din loc, plecaseră: biletul ăla putea fi acolo de multe săptămâni. Însă m-am dus la lift, care uneori chiar funcționa, și am apăsat pe buton. Mașinăria se mișcă undeva sus și eu am continuat să aștept, apăsând butonul și uitându-mă atent, însă liftul nu veni, așa că am folosit scările, sus, sus, etaj pustiu după etaj pustiu, fără animația comerțului și trocului. Negustorii, cumpărătorii, mărfurile, toate dispăruseră și nu era nimeni în apartamentul șapte de la etajul cinci, însă la ultimul etaj al

clădirii am zărit niște puști dând cailor fân cu furcile, și m-am retras, căci nu voiam să fiu văzută, deoarece unii dintre cei care munceau acolo erau copii mici. M-am furișat pe coridorul acela, trecând pe lângă mai multe încăperi care adăposteau animale : de după o ușă se ivi capul unei capre, la capătul unui coridor erau doi miei falnici, iar de undeva din apropiere se auzea zgomotul făcut de o lopată și se simțea miros de porci. Am încercat și pe acoperiș : aici sus era o grădină de zarzavat frumoasă, cu legume și plante aromatice de toate felurile, o seră acoperită cu folie, cuști pentru iepuri și o familie, mama, tatăl și trei copii, care munceau din greu. Îmi aruncară privirea obișnuită din acele vremuri, una care voia să spună : *Cine eşti ? Prieten ? Duşman ?* – și așteptară, ținându-și uneltele pregătite pentru a le folosi ca arme. Am coborât din nou la etajul de dedesubt și un copil rămase nemișcat într-un colț întunecat – mă urmărea. Dinții îi erau dezgoliți într-un rânjet răzbunător, dar calculat. Adică animozitatea era calculată, măsurată, astfel încât să mă sperie. Mi-l puteam închipui cu o oglindă furată, în vreun colț, exersând o varietate de expresii fioroase. Eram într-adevăr înspăimântată : întocmai ca Emily în perioada aceea, el își ținea mâna aproape de piept, unde se vedea mânerul unui cuțit. M-am gândit că îi cunosc chipul, am crezut – era roșcovan și de aceeași statură – că era unul dintre golanii care o vizitaseră pe Emily în aceeași zi. Însă bineînțeles că nu am apelat la motive atât de sentimentale precum faptul de a ne cunoaște, ci m-am uitat și eu urât

la el și mi-am dus mâna dreaptă, amenințător, spre locul unde era cuțitul meu – inexistent. Copilul rămase pe poziție și am trecut pe lângă el mai departe pe coridor, uitându-mă prin camere, simțindu-l cum se furișează în spatele meu, dar la ceva distanță. L-am zărit pe Gerald. Stătea pe un maldăr de blănuri, înconjurat de copii – erau copiii din „banda de la metrou" și locuiau în blocul „meu". Ăsta a fost un adevărat șoc pentru mine și am coborât la parter, trecând curajos pe lângă băiețel, care continua să se încrunte și să amenințe. În jos apoi și în apartamentul meu, care după toate câte le văzusem îmi părea un locșor straniu al ordinii, al confortului demodat, al căldurii. Emily făcuse focul și stătea lângă el, față în față cu Hugo. Se uitau unul la altul fără să se atingă, privindu-se îndelung și în liniște. Fata era înfășurată complet în blănuri, de era greu să îți dai seama unde începea și unde se termina părul ei lucios, iar sărmanul animal, cu blana lui aspră și galbenă – Frumoasa și Bestia ei, în această deghizare, însă Frumoasa era acum atât de aproape de Bestia ei, înfășurată în veșmânt de bestie, la fel de ageră și precaută ca o bestie, supraviețuind ca o bestie. Da, Frumoasa fusese dată jos, foarte jos, de pe piedestal... Am avut o senzație neplăcută, privindu-i pe cei doi acolo, gândindu-mă cât de puțin lipsea să nu alergăm și să ne agităm precum șobolanii de-a lungul tunelelor – însă am văzut că focul era puternic și strălucitor, că aparatele de aer pe care le aduseserăm funcționau și că draperiile fuseseră trase, peste ele

fiind prinse cu ace pături vechi. Aici aerul era bun și curat și puteam să simt cum în el prinde viață sinele meu adevărat, însă mai întâi am plecat din nou din apartament și am ieșit pe trotuar. Se lăsa amurgul. La locul de adunare erau doar câțiva oameni. Pierdeau vremea pe acolo cu o expresie nesigură, rătăcită: plecaseră atât de multe triburi, iar aceștia erau cei rămași în urmă. Ce întunecat era totul! De obicei, când se lăsa înserarea, sute de flăcări de lumânare păreau să plutească în sus și în jos în clădirile mari: oameni la ferestre, care se uitau în jos, și camerele din spatele lor, obscure, în lumina lumânărilor. Însă acum, în seara asta, erau doar câteva pâlpâiri plăpânde sus în întuneric. Nimic de la ferestrele mele, deși camerele mele erau încă vii: nu era posibil să îți dai seama după luminile de la ferestre cine era în clădire. Nici o lumină pe străzi, doar un întuneric greu, dens, sclipirea unei țigări pe trotuar, nimic altceva. Am descoperit că stăteam acolo vizualizând fațada întunecată a clădirii și o singură lumină de lumânare – a mea – aprinsă în ea. Așa stăteau lucrurile în ultima vreme. Oricine ar fi trecut pe acolo ar fi știut că aici, singură, neprotejată, se afla o singură persoană sau o singură familie. Fusesem nebună. Micile reacții reținute ale lui Emily, de nerăbdare sau preocupare, erau de înțeles și acum le înțelegeam. Și, destul de des, în strălucirea acelei singure flăcări trebuie să fi fost vizibil conturul lui Hugo, care veghea calm: da, era ca și cum ea venise acasă – de data asta sau așa părea –, pentru a avea ea grijă de mine, și nu invers.

M-am întors în apartament. Emily se dusese la culcare. Hugo nu mersese cu ea. Mândria : şi, desigur, ea ar fi înțeles-o. Stătea întins în fața focului ca orice animal domestic, cu botul spre căldură, cu ochii verzi atenți şi deschişi. Mi-am întins mâna spre el şi el mă răsplăti dând uşor din coadă. Am stat acolo multă vreme, în timp ce focul se stingea, şi am ascultat tăcerea absolută a clădirii. Totuşi, deasupra mea exista o fermă, erau animale, erau copiii primejdioşi, era un vechi prieten, Gerald : m-am dus la culcare, înfăşurându-mi capul aşa cum fac țăranii şi oamenii simpli, împotriva gândurilor de primejdie, lăsându-mi doar fața liberă – şi m-am trezit a doua zi dimineață doar ca să descopăr că la robinete nu mai curgea apa.

Clădirea, ca mecanism, era moartă.

În dimineața aceea, Gerald coborî cu doi dintre copii, Roşcatul şi o fetiță de culoare. Îmi aduse în dar vin – căci găsise un vechi magazin de vinuri, pe jumătate jefuit, şi nişte pături. De asemenea, ceva hrană. Emily pregăti de mâncare pentru toți cinci, un soi de terci cu carne în el : era bun, te ungea la suflet.

Gerald voia să ne mutăm la ultimul etaj, unde i-ar fi fost uşor să monteze un dispozitiv eolian, o mică moară de vânt : am fi avut suficient curent electric pentru a încălzi apă, atunci când puteam să facem rost de ea. Eu nu am zis nimic, am lăsat-o pe Emily să vorbească, să aleagă. Ea zise că nu, era mai bine să rămânem aici jos : nu se uită la mine în timp ce spunea asta şi mi-am dat seama treptat că motivul era că sus am fi fost mai vulnerabile în cazul unui

atac: acolo sus nu puteam fugi cu uşurinţă, pe când aici trebuia doar să sărim pe fereastră. De-asta i-a refuzat oferta constând dintr-un „apartament mare, zău, Emily, foarte mare, şi plin de tot felul de mâncăruri şi lucruri. Şi aş putea să-i instalez curent electric în doar o zi – nu-i aşa că am putea...?“, făcu el apel la copii, care dădură din cap şi zâmbiră larg. Copiii stăteau de o parte şi de alta, micuţii ăia de vreo şapte sau opt ani: erau ai lui, creaturile lui; el se făcuse de-al lor; el îşi avea banda lui, tribul lui... însă cu preţul de a face ce voiau ei, de a-i servi.

Ceea ce voia el era ca Emily să fie din nou a lui. Voia ca ea să meargă sus cu el, să trăiască împreună cu el, ca regină, sau şefă, sau femeia brigandului, printre copii, în banda lui. Iar ea nu voia; în mod clar nu voia. Nu că ar fi zis-o, însă era limpede. Iar copiii, cu ochi ageri şi atenţi, ştiau care era problema. Era greu de ştiut ce simţeau – nu exista nici un semnal familiar care să ne spună asta. Privirile lor se întorceau de la Emily la Gerald, de la Gerald la Emily: se întrebau dacă Emily, asemenea lui Gerald, ar putea deveni una de-a lor, să ucidă cu ei, să lupte cu ei? Sau se gândeau că era drăguţă şi frumoasă şi că ar fi plăcut să o aibă în preajma lor? O vedeau sau o simţeau ca umplând locul mamelor lor – dacă îşi aminteau de mamele lor, de o familie, cât de cât? Se gândeau că ar trebui să o omoare, din cauza iubirii lui Gerald pentru ea, Gerald – care era proprietatea lor? Cine putea să spună?

Felul lor de a mânca era dezgustător. Gerald zise: Folosiţi lingura, uite aşa... nu, n-o aruncaţi pe jos! –

într-un mod care arăta că în propriile lui încăperi, în propria lui peșteră, el nu se mai deranja cu asemenea politețuri. Privirea lui spre Emily spunea că dacă ea ar fi acolo cu ei, i-ar putea influența și civiliza... însă n-a fost de nici un folos și cei trei, bărbatul și cei doi copilași, plecară la amiază. Aveau să ne aducă a doua zi carne proaspătă: urma să fie ucisă o oaie. El avea să vină să o vadă pe Emily în curând: îi vorbea ei, era casa lui Emily acum. Apartamentul meu era al lui Emily, iar eu eram însoțitoarea ei în vârstă. Ei bine, de ce nu?

După ce plecară, ea rămase tăcută și atunci Hugo veni și își puse capul pe genunchiul ei; el zicea: îmi dau seama că în sfârșit m-ai ales pe mine cu adevărat, pe mine în locul lui, pe mine în locul tuturor celorlalți!

Era ceva amuzant și patetic, însă ea îmi aruncă priviri ce spuneau că nu trebuie să râd: ea era cea care își înăbușea zâmbetele, își mușca buzele, respira adânc pentru a-și reține râsul. Se agita și îl dezmierda:

— Dragă Hugo, dragă, dragă Hugo...

Observam și priveam. Vedeam o femeie matură, o femeie care s-a săturat de toate, dar de la care se mai cere încă, tot mai e rugată să dea: o astfel de femeie este într-adevăr generoasă, vistieria şi rezervoarele ei sunt întotdeauna pline și împărțite altora. Iubeşte – o, da, însă undeva în ea este o oboseală mortală. Le-a cunoscut pe toate și nu mai vrea nimic – însă ce poate să facă? Se cunoaște pe sine – ochii

bărbaților și băieților spun asta – drept izvor – dacă nu este asta, atunci nu e nimic. Așa că se gândește totuși, încă nu și-a pierdut acea iluzie. Ea dăruiește. Dăruiește. Însă cu această oboseală ținută sub control și ascunsă... astfel că Emily mângâia capul lui Hugo al ei, îi alinta urechile, îi șoptea nimicuri dulci. Pe deasupra capului câinelui, ochii ei îi întâlniră pe ai mei: erau ochii unei femei mature de vreo treizeci şi cinci sau patruzeci de ani... niciodată nu avea să mai îndure de bunăvoie ceva de genul acesta. Precum femeia istovită a civilizației noastre moarte, ea cunoștea iubirea ca febră ce trebuia suportată, ce trebuia trăită: „a te îndrăgosti" era o boală ce trebuia îndurată, o capcană care o putea determina să își trădeze propria fire, bunul-simț și adevăratele țeluri. „A te îndrăgosti" nu era o ușă care să dea altundeva decât tot spre această stare: nu era o soluție pentru a trăi. Era o stare, o condiție, suficientă sieși, aproape independentă de obiectul său... „a fi îndrăgostit". Dacă Emily *ar fi vorbit* despre asta, ar fi vorbit așa cum am scris eu. Însă ea nu voia să vorbească. Își iradia oboseala, dorința de a se dărui dacă era absolut necesar, de a dărui fără încredere. Gerald, pe care ea îl adorase, „prima iubire" după tradiție; pe care ea îl așteptase, pentru care suferise, pentru care zăcuse trează nopțile – Gerald, iubitul ei, avea acum nevoie de ea și o voia, după ce își rezolvase ciclul nevoilor *lui*, însă ea nu mai avea energia de a se ridica să îl întâmpine.

Când, mai târziu în ziua aceea, Gerald coborî din nou, singur, în încercarea de a o convinge să meargă

cu el, stătură puțin de vorbă. Ea vorbea și el asculta. Emily îi povesti ce pățise el, căci el nu știa.

După ce comunitatea pe care el o întemeiase în casa lui fusese distrusă de o bandă de „puști" de la metrou și după ce văzuse că nimeni din vechea lui gospodărie nu se întorcea, își dedicase toate eforturile pentru a o face pe Emily să rămână cu el, ca să creeze una nouă. El se întorsese pe trotuar, ca să atragă nucleul unui nou trib. Însă asta nu se întâmplă, nu se întâmplase. De ce? Poate că se credea că el ținea legătura cu copiii periculoși sau că orice nouă comunitate formată de el i-ar fi atras pe aceștia în mod sigur; poate că faptul că arătase atât de fățiș că era pregătit să se rezume la o singură femeie, la Emily, în loc să fie liber în alegerile lui, acordând favoruri oricărei femei pe care o găsea în patul lui, îndepărtase fetele – indiferent ce lege operase, rezultatul a fost că Gerald, anterior un tânăr prinț, poate cel mai respectat dintre toți tinerii de pe trotuar, s-a trezit fără adepți, și el doar unul dintre tinerii care trebuiau să se alăture unui lider pentru a supraviețui...

Gerald asculta toate astea gânditor, atent, fără să contrazică nimic din ceea ce spunea Emily.

— Și atunci ai hotărât că era mai bine să ai copiii decât să nu ai nimic ori să fii răbdător și să aștepți. Trebuia pur și simplu să ai o bandă cu orice preț. Te-ai dus înapoi la ei și i-ai preluat sub conducerea ta. Numai că ei te-au preluat *pe tine* – nu-ți dai seama? Pun pariu că trebuie să faci exact ce vor ei, nu-i așa? Sunt sigură că niciodată nu-i poți împiedica să facă

orice doresc, așa-i? Și că trebuie să fii de acord cu orice, nu?

Însă de acum el se retrăsese, nu era pregătit să accepte toate astea, nu putea să asculte.

— Dar sunt doar niște copilași, zise el. Nu e mai bine că mă au pe mine? Le fac rost de mâncare și lucruri. Am grijă de ei.

— Aveau hrană și lucruri și înainte, zise Emily pe un ton sec.

Prea sec... el consideră că ea îl critica – atât și nimic mai mult. Nu mai exista afecțiune pentru el – asta simțea. Plecă și nu se mai întoarse câteva zile.

Noi ne organizam viața, camerele.

Aveam aer curat cu prețul simplului efort de a sta din când în când și a învârti o manivelă pentru a reîncărca bateriile. Era cald: Emily ieșea cu un topor și revenea cu legături mari de lemne. Și, chiar când mă gândeam că lipsa de apă o să ne mâne pe drumuri, afară se auzi zgomotul unor copite potcovite și își făcu apariția o căruță trasă de un măgar, încărcată cu găleți de plastic, găleți de lemn, găleți de metal, toate pline cu apă.

— A-păăă! A-păăă! – vechiul strigăt răsună pe străzile noastre umede din nord.

Două fete de vreo unsprezece ani vindeau apa sau, mai bine zis, făceau troc cu ea. Am ieșit cu bidoane și am văzut alți oameni venind din diversele blocuri din jur. Nu mulți, nu mai mult de vreo cincizeci în total. Am cumpărat apa scump: fetițele învățaseră să fie dure, să clatine din cap și să ridice din umeri

la perspectiva că oamenii trebuiau să se descurce fără apă. Pentru două găleți de apă bună – cel puțin ni s-a permis să gustăm apa înainte de a cumpăra –, am plătit cu o piele de oaie.

Și atunci apăru Gerald, cu vreo douăzeci din banda lui – veniseră cu recipiente de toate felurile. Desigur, sus erau toate animalele alea, aveau nevoie de apă: însă într-o clipă gașca luase apa, pur și simplu o înhățase: nu au plătit. M-am trezit țipând la Gerald că apa era mijlocul de trai al fetițelor – însă el nu mi-a acordat atenție. Cred că nu m-a auzit. Stătea în alertă, vigilent, ochii lui evaluând situația cu răceală, în timp ce copiii lui dădeau jos gălețile din căruță și alergau cu ele în clădire, pe când vânzătoarele se plângeau și oamenii care veniseră să cumpere apă și care încă nu fuseseră serviți stăteau acolo țipând și strigând. Apoi Gerald și copiii plecară și a fost rândul meu să fiu jefuită. Stăteam cu două găleți pline și unul dintre bărbații din blocul de vizavi întinse mâna, aplecându-și capul pentru a se uita amenințător în ochii mei, cu dinții dezgoliți. I-am dat o găleată și am alergat înăuntru cu cealaltă. Emily privea de la fereastră. Părea tristă. De asemenea, enervată: puteam să văd cum își căuta în minte cuvintele cu care avea de gând să-l certe aspru pe Gerald.

Un vas cu apă curată fu pus jos pentru Hugo și el bău cu nesaț. Stătu lângă vasul gol, cu capul plecat: noi i l-am umplut din nou și el bău... o treime din găleată se duse în felul ăsta și în mintea noastră era același gând: în mintea lui Hugo, ca și într-a noastră.

Emily se așeză lângă el și îl cuprinse în brațe ca pe vremuri : el nu trebuia să se îngrijoreze sau să sufere, ea o să îl protejeze, nimeni n-o să-l atace ; o să aibă apă și de-ar fi fost ca ea sau eu să fim nevoite să ne descurcăm fără...

După câteva zile, când sacagioaicele veniră din nou, erau însoțite de bărbați care păzeau apa cu armele, iar noi am cumpărat stând ordonat la coadă. Gerald și banda lui nu erau acolo. O femeie de la coadă zise că „ticăloșii ăia“ își croiseră acces la râul Fleet și începuseră să vândă apă pe cont propriu. Era adevărat și, pentru noi, Hugo, Emily și eu, a fost o întorsătură prielnică în mersul evenimentelor, căci Gerald ne aducea jos o găleată de apă în fiecare zi, iar uneori mai multe.

— Păi, a trebuit s-o facem, trebuie să ne adăpăm animalele, nu-i așa ?

Din modul defensiv în care a spus-o, ne-am dat seama că se dusese o bătălie crâncenă. Cu autoritățile ? Cu alți oameni care utilizau acea sursă ? – căci bineînțeles că vechile puțuri și izvoare fuseseră deschise peste tot în oraș. Dacă era vorba de autorități, atunci cum se făcea că Gerald și copiii câștigaseră ? – trebuie să fi câștigat, ca să poată să ajungă la acea rezervă și să o capteze.

— Păi... zise Gerald, nu au destule trupe ca să fie cu ochii pe toate, nu-i așa ? Cea mai mare parte au plecat, nu-i așa ? Adică... acum, noi suntem mai mulți decât ei.

*

* *

Și dacă toată lumea plecase, noi – Emily, Hugo și eu – ce mai căutam aici?

Însă nu ne mai gândeam la plecare, nu în mod serios. Poate că discutam un pic despre familia Dolgelly sau ziceam: Ei bine, într-una din zile ar trebui să ne gândim...

Aer, apă, hrană, căldură – le aveam pe toate. Lucrurile erau mai ușoare acum decât fuseseră multă vreme. Era mai puțin stres, mai puțin pericol. Și chiar și puținii oameni adăpostiți încă în fisurile și crevasele acestui mare oraș continuau să plece, să plece...

Când toamna se sfârși și se instală iarna, am privit cum pleacă un trib. Ultimul trib, cel puțin de pe trotuarele noastre. Era ca toate celelalte pe care le văzusem plecând, însă mai bine echipat, și era tipic pentru caravanele din zona noastră: acum, făcând comparații, parcă fiecare cartier își avea particularitățile sale când venea vorba de plecat la drum, chiar un stil propriu! Da, pot să folosesc acest cuvânt... cât de repede se dezvoltă tradițiile și obiceiurile! Țin minte că am auzit pe cineva zicând, și asta în perioada de început a triburilor care plecau: „Unde e pielea pentru încălțăminte? *Întotdeauna* avem o rezervă de piele pentru încălțăminte".

Poate că ar prezenta interes să descriu mai detaliat această ultimă plecare.

În dimineața aceea era frig. Pe cer erau nori joși, care se deplasau repede dinspre vest spre est, părând o mare întunecată care stătea să se reverse. Aerul era dens și greu de respirat, deși era un vânt care deplasa și rostogolea stratul de zăpadă care acoperea ușor drumul și trotuarele. Pământul părea fluid. Clădirile înalte din împrejurimi se iţeau ascuțite și întunecate, ori dispăreau în rafale de zăpadă și nori.

Se adunaseră vreo cincizeci de oameni, toţi înfășuraţi strâns în blănuri. În faţă erau doi bărbați tineri, care ţineau la vedere cele două arme pe care le posedau. În urma lor mai veneau patru, cu arcuri și săgeți, bâte, cuţite. Apoi venea o căruță încropită dintr-o mașină: fusese dat jos totul până la nivelul roților, iar peste acestea fuseseră așezate scânduri pentru a se crea o suprafață. Căruța era trasă de un cal și era ticsită cu boccele de haine și echipament, trei copii mici și fân pentru cal. Copiii mai mari trebuiau să meargă pe jos.

În spatele acestei căruţe mergeau pe jos femeile și copiii, iar în urma lor venea o altă căruță, trasă de doi tineri. În această căruță era o versiune mărită a vechiului recipient pentru păstrat mâncarea caldă: un container din lemn, etanș și căptușit, în care puteau fi aranjate oale care, date jos de pe foc chiar înainte de a începe călătoria, continuau să clocotească încet înăuntrul cuiburilor lor și erau numai bune să ofere o masă la sfârșitul călătoriei. După această a doua căruță venea a treia, o veche cisternă pentru lapte, care transporta rezerve de hrană: cereale, legume

uscate, concentrate și altele. Apoi o a patra căruță, trasă de un măgar. În ea erau aranjate cuști. În ele erau găini ouătoare și iepuri, dar nu de mâncat, ci de prăsilă: vreo duzină de iepuroaice care urmau să fete. Această ultimă căruță avea o pază specială alcătuită din patru băieți înarmați.

Calul și măgarul erau semnele distinctive ale caravanei: partea noastră de oraș era cunoscută pentru animalele sale de tracțiune. De ce ne-am dezvoltat acest specific, nu știu. Poate din cauză că pe vremuri existau aici grajduri de cai, iar acestea au evoluat în crescătorii atunci când a fost nevoie. Până și pe micul nostru islaz erau cai – bineînțeles, sub pază strictă, zi și noapte.

De obicei, când o coloană de oameni pleca în călătorie spre nord sau vest, lumea ieșea din clădiri pentru a-și lua rămas-bun, pentru a le ura numai bine, pentru a trimite mesaje prietenilor și rudelor care plecaseră înainte. În dimineața aceea, veniră doar patru oameni. Eu și Hugo stăteam liniștiți, privind de la fereastră, în vreme ce tribul se pregătea și pleca fără agitație sau saluturi de adio. Această plecare era foarte diferită de cele de mai înainte, care fuseseră atât de gălăgioase și vesele. Acești oameni erau abătuți, păreau neliniștiți, căutau să treacă neobservați în blănurile lor: caravana lor ar fi fost o pradă bogată.

Emily nici măcar nu privi.

În ultimul moment, Gerald ieși cu vreo șase copii și stătură pe trotuar până când ultima căruță, cu încărcătura ei care cotcodăcea, dispăru din raza

vizuală, dincolo de biserica de la colţ. Apoi Gerald se întoarse şi îşi conduse grupul înapoi în clădire. Mă zări şi înclină din cap, dar fără să zâmbească. Părea încordat – se putea foarte bine să fi fost. Şi numai când vedeai banda aia de copii sălbatici ţi se strângea stomacul de neliniște. Or, el trăia printre ei, zi şi noapte: cred că alergase afară cu ei ca să îi împiedice să atace căruţele încărcate.

În noaptea aia se auzi o bătaie la uşă; patru dintre copii stăteau acolo: aveau ochi sălbatici şi erau agitaţi. Emily pur şi simplu le închise uşa în nas şi o încuie. Apoi propti în ea fotolii grele. Se auzi o încăierare, şoapte, paşi care se îndepărtau.

Emily se uită la mine şi murmură pe deasupra capului lui Hugo – îmi luă câteva momente să îmi dau seama: *Hugo la proţap*.

— Sau Emily la proţap, am spus eu.

După câteva minute auzirăm ţipete venind de pe stradă, apoi zgomotul multor paşi care se grăbeau şi voci ascuţite de copii, triumfătoare – toate sunetele unui atac, ale unei crime. Am dat la o parte draperiile grele exact la timp ca să vedem, prin strălucirea zăpezii luminate de luna palidă, banda lui Gerald, însă fără Gerald, târând ceva pe treptele de la intrare. Semăna cu un trup; nu era nevoie să fie aşa ceva, ar fi putut fi un sac sau o boccea. Însă bănuiala exista, suficient de puternică pentru a ne face să credem asta.

Ne-am petrecut noaptea stând în tăcere lângă focul nostru, aşteptând, ascultând.

Nimic nu împiedica perspectiva ca în orice moment unul dintre noi sau toți trei să devenim victime.

Nimic. Nici măcar faptul că Gerald, singur sau cu câțiva dintre copii, ori chiar unii dintre copii singuri veneau jos ca să ne viziteze în cel mai normal mod din lume. Ne aduceau daruri. Ne aduceau făină, lapte praf, ouă; folii de polietilenă, role de scotch, cuie, unelte de tot felul. Ne dădeau bucăți de blană, cărbune, semințe, lumânări. Aduceau... Orașul era aproape pustiu și nu trebuia decât să intri în clădirile și depozitele nepăzite și să iei ce aveai chef. Însă majoritatea lucrurilor care existau acolo erau chestii pe care nimeni nu avea să le mai folosească vreodată, să vrea să le folosească: lucruri care, peste câțiva ani, dacă le găsea vreun supraviețuitor, ar fi trebuit să se întrebe: la ce naiba era bun ăsta?

Așa cum făceau deja acești copii. Îi vedeai lăsându-se pe vine deasupra unei grămezi de felicitări, a unui abajur din nailon roz, cu model, a unui pitic de grădină din plastic, a unei cărți sau a unui disc, întorcându-le pe toate părțile, la nesfârșit: *La ce folosea asta? Ce făceau cu ea?*

Însă aceste vizite, aceste daruri nu însemnau că, în altă stare de spirit, cu altă ocazie, ei nu ar ucide. Din cauza unui capriciu, a unei toane, a unui impuls.

Inconsecvență...

Din nou, inconsecvență, ca în cazul plecării micuței June. Stăteam acolo amândouă și meditam la asta, discutam despre asta, ascultam – departe, deasupra capetelor noastre, se auzea nechezatul unui cal, oi

care behăiau; păsările treceau valvârtej pe lângă geamurile noastre în drumul lor spre acoperișul clădirii, unde erau resturi într-o ogradă, pentru care trebuiau doar să facă o călătorie scurtă printr-un geam spart, unde erau o grădină de legume și chiar niște copaci. Inconsecvența, ceva nou în psihologia umană. Nou? Ei bine, dacă existase întotdeauna, fusese bine canalizată, disciplinată, socializată. Sau ne obișnuiserăm noi atât de mult cu modalitatea în care o vedeam, încât nu o recunoșteam.

Cândva, nu de mult, dacă un bărbat sau o femeie dădea mâna cu tine, îți oferea daruri, ai fi avut motiv să te aștepți ca el sau ea să nu te omoare la următoarea întâlnire pentru că această idee i-a trecut prin cap tocmai în acel moment... asta pare, ca de obicei, aproape o farsă. Însă farsa depinde de normal, de obișnuit, de standard. Fără *normă*, care este izvorul farsei, acea formă particulară de râs este redusă la tăcere.

Îmi aminteam de June, când mi-a jefuit apartamentul și am întrebat-o pe Emily: „Dar de ce eu?". Răspunsul a fost: Pentru că ești aici, te cunoaște. Chiar: Pentru că ești o prietenă.

Puteam să credem că puștii de la etaj ar fi putut să coboare într-o noapte să ne omoare pentru că eram prietenele lor. Ne cunoșteau.

Într-o noapte, foarte târziu, stând la focul care ardea mocnit, am auzit voci la ușă și la fereastră. Nu ne-am mișcat și nici nu am căutat arme. Am schimbat toți trei priviri între noi – nu se poate spune că erau

amuzate, nu: nu aveam atâta profunzime, dar pot să pretind că aceste priviri aveau ceva umor. În dimineața aceea le dăduserăm de mâncare unora dintre picii care erau acum afară. Mâncaserăm împreună cu ei. *Vă este destul de cald? Mai luați o bucată de pâine. Mai vreți niște supă?*

Nu ne puteam apăra împotriva unui număr atât de mare: treizeci sau mai mulți în total, care șopteau dincolo de ușă, sub fereastră. Și Gerald? Nu, nu puteam să credem. Dormea sau era plecat în vreo incursiune.

Hugo se întoarse, așezându-se între Emily, pe care voia să o apere, și ușă. Se uită spre mine, ca pentru a sugera că ar trebui să stau între ea și fereastră: bineînțeles că Emily era cea care trebuia apărată.

Încăierarea și șoaptele continuară. Se auziră niște lovituri în ușă. Mai multe încăierări. Apoi un zgomot mai puternic – țipete și pași care se îndepărtau repede. Ce se întâmplase? Nu știam. Poate că Gerald auzise ce făceau copiii și venise să îi oprească. Poate că puștii pur și simplu se răzgândiseră.

A doua zi, unii dintre copii, cu Gerald, coborâră la noi și petrecurăm un răstimp plăcut împreună... Pot să spun asta, pot să o scriu. Însă nu pot să transmit normalitatea acestui lucru, obișnuința faptului de a sta acolo, pălăvrăgind, împărțind mâncarea, de a privi un chip de copil și a gândi: Măi, măi, se poate ca tu să fi fost cel care plănuia să înfigă cuțitul în mine azi-noapte!

Și lucrurile continuară în același fel.

Noi nu am plecat. Dacă cineva ar fi întrebat: Vreți să ziceți că voi două rămâneți aici, în primejdie, în loc să plecați din oraș la țară, unde lucrurile sunt sigure sau mai sigure, din cauza animalului ăstuia, a animalului ăstuia urât, zbârlit și bătrân de colo – sunteți gata să muriți de foame sau frig sau să fiți omorâte doar din cauza animalului ăluia! – atunci noi am fi spus: Bineînțeles că nu, nu suntem atât de absurde, punem ființele umane acolo unde le este locul, mai presus de animale, pentru a fi salvate cu orice preț. Animalele trebuie sacrificate pentru oameni, așa este corect și potrivit și vom face și noi asta, la fel ca toată lumea.

Însă nu mai era o chestiune legată de Hugo.

Problema era: unde să mergem? Spre ce? Venea doar tăcere de acolo, din locurile spre care plecaseră atât de mulți oameni. Tăcere și frig... nu venise înapoi niciodată nici măcar un mesaj, nu apăruse nimeni din senin pe trotuarele noastre să relateze: „M-am întors din nord, din vest, și m-am întâlnit din întâmplare cu cutare și cutare și zicea...“

Nu, tot ce puteam vedea atunci când priveam în zare erau norii compacți, joși, ai acelei ierni care zorea spre noi: nori negri, nori negri și reci. Căci a nins. Zăpada se cernea, zăpada era înaltă până la pervazul ferestrelor. Și cu toți oamenii aceia care plecaseră ce se întâmplase? Ar fi putut la fel de bine să fi pășit peste marginea unui Pământ plat... La radio sau, ocazional, din portavocea unei mașini oficiale – care, văzută de la ferestrele noastre, părea

relicva unei epoci moarte, veneau știri din est: da, se părea că acolo exista încă un fel de viaţă. Câțiva oameni se ocupau chiar de agricultură, cultivau recolte, își clădeau viețile. „Aici" – „acolo" – auzeam de locurile acelea, ele erau vii pentru noi. Și locul unde ne aflam era viu; vechiul oraș, aproape pustiu cum era, adăpostea oameni, animale și plante care creșteau, tot creșteau, punând stăpânire pe străzi, trotuare, parterele clădirilor, crăpând asfaltul, cățărându-se pe ziduri... viaţă. Când va veni primăvara, ce explozie de viaţă verde avea să fie și animalele înmulțindu-se, mâncând și prosperând.

Însă de la nord și vest nu. Nimic în afară de frig și tăcere. Nu voiam să plecăm. Și cu cine? Emily, eu și animalul nostru – să plecăm singuri? Nu erau triburi care să plece, nici măcar nu se formau triburi, și când ne uitam de la fereastră nu era nimeni afară pe trotuare. Rămăseserăm în întunericul rece al acelei ierni interminabile. O, era atât de întuneric, era un întuneric atât de dens. Pretutindeni în jurul nostru, blocurile-turn, înalte și negre, se înălțau din zăpada care se strângea în mormane în jurul fundaţiei lor, tot mai înaltă pe zi ce trecea. În clădirile acelea nu erau lumini acum, nu era nimic; iar dacă un geam strălucea în nopţile negre și lungi, atunci era din cauza lunii, care se ivea preț de o clipă între doi nori grăbiți.

Într-o după-amiază, cam cu vreo oră înainte ca lumina să dispară, Emily era la fereastră și privea afară, când exclamă:

— Vai, nu, nu, *nu*!

M-am dus lângă ea și l-am văzut pe Gerald acolo, în zăpada înaltă și curată, care se înălța până sus, sub crengile dezgolite. Purta palton, dar era descheiat, de parcă nu îi păsa de frigul cumplit; nu avea nimic pe cap și se învârtea pe acolo ca și cum ar fi fost singur în oraș și nu îl putea vedea nimeni. Oare revedea scenele – foarte recente, la urma urmei – triumfurilor sale, când era stăpânul trotuarului, căpetenia triburilor care se adunau? Privea în jur la zăpada înghețată, splendidă, apoi în sus la cerul unde nori joși aduceau întuneric spre interior, dinspre vest, la copacii negri împrospătați cu alb; stătea pasiv minute în șir, holbându-se, adâncit în gânduri sau absent. Iar Emily privea și puteam să simt cum crește febra neliniștii ei. Ne uitam acum toți trei la Gerald; și, bineînțeles, și alți oameni erau la ferestre, privind. Nu avea arme. Își ținea mâinile fără mănuși în buzunare sau pe lângă corp. Părea foarte indiferent, se dezarmase și nu îi păsa.

Apoi un obiect mic trecu iute pe lângă el, ca o pasăre în zbor grăbit. El aruncă o privire rapidă, indiferentă, spre clădire și rămase pe loc. Urmă apoi o ploaie de pietre: de la ferestrele de deasupra noastră se trăgea în el cu praștia, poate chiar cu ceva mai rău decât praștia. O piatră îl lovi în umăr: ar fi putut să îl lovească în față sau chiar în ochi. Acum el se întoarse cu totul, în mod voit, spre clădire și am văzut că se oferea drept țintă. Își lăsă mâinile să atârne pe lângă corp și stătu calm acolo, fără să zâmbească,

însă fără să se îngrijoreze sau să se alarmeze, aștep-tând, cu ochii fixați pe ceva sau cineva de la ferestre, probabil la un etaj mai sus de noi.

— Vai, *nu*, zise Emily din nou ; într-o clipă își trase în jurul umerilor un șal, ca o țărancă, și ieși din casă, apoi am văzut-o alergând peste drum.

Hugo respira cu mici scheunături neliniștite, iar botul lui aburea geamul. Mi-am pus mâna pe gâtul lui și l-am liniștit un pic. Emily își strecurase brațul pe sub brațul lui Gerald și vorbea cu el, încercând să îl convingă să plece de pe trotuar și să traverseze strada spre noi. Urmă o grindină de pietre, bucăți de metal, rămășițe și gunoaie. La tâmpla lui Gerald apăru sângele și o piatră care se izbi de talia lui Emily o făcu să se clatine înapoi. Gerald, trezit la viață de pericolul care o amenința pe Emily, o ocroti acum cu brațul său și o conduse în clădire. Deasupra îi auzeam pe copii țipând și strigând și le auzeam cântecelul : „Eu sunt regele castelului...“ Tropăitul și scandatul continuară deasupra noastră în timp ce Gerald și Emily soseau în încăpere, unde eu și Hugo îi așteptam. Gerald era alb ca varul și pe frunte avea o tăietură adâncă, pe care Emily o spălă, agitându-se. El o obligă să verifice dacă piatra o rănise grav : nu era decât o zgârietură.

Emily îl puse să se așeze lângă foc și stătu lângă el, frecându-i mâinile între mâinile ei.

Gerald era foarte deprimat.

— Dar nu sunt decât niște copilași, zise el din nou, privind la Emily, la mine, la Hugo. Doar niște copi-lași, atâta tot.

Pe chip i se citea doar incredulitatea și suferința: nu știu ce anume în Gerald nu putea – nu putea nici măcar acum – să suporte ceea ce deveniseră copiii aceia. Știu doar că era ceva adânc în el, fundamental, iar a renunța la ei însemna să abandoneze – așa simțea el – ce era mai bun în sufletul lui.

— Știi ceva, Em? – cel mic, Denis, are patru ani, da, atâta are. Îl știi? Știi de care zic? A venit aici cu mine acum câteva zile – ăla mic, cu mutră obraznică.

— Da, îmi amintesc. Numai că, Gerald, chiar trebuie să accepți...

— *Patru*, insistă el, patru ani. Doar atât. Mi-am dat seama după ceva ce-a spus. S-a născut în anul în care a trecut primul grup de călători prin zona asta. Totuși, iese în oraș cu ceilalți, e la fel de dur ca și ceilalți. Știai că a participat la treaba aia – știi tu, din noaptea aceea?

— O crimă? am întrebat eu, de vreme ce Emily nu zicea nimic, ci continua să îi frece mâinile reci.

— Da, păi – a fost crimă, presupun. El era acolo. Când am venit înapoi în noaptea aia, mi-am ieșit din fire, am fost foarte dezgustat. Le-am spus... și apoi unul dintre ei a zis că Denis o făcuse, el a fost primul care a dat cu ce avea – o piatră, cred. El a fost primul și apoi, după el, ceilalți – patru ani. Și când m-am întors în apartament, știi, bărbatul mort era acolo și ei toți îl... și Denis era acolo, cât e de mare, printre ei, luându-și partea lui – nu e vina lor, cum poate fi vina lor? Cum poți să dai vina pe un copil de patru ani?

— Nimeni nu dă vina pe ei, zise Emily încet; avea ochii luminoși și chipul palid și stătea lângă Gerald ca un paznic, ocrotindu-l, de parcă ea îl salvase și acum nu voia să-i dea drumul.

— Nu, însă dacă nimeni nu-i salvează, atunci e ca și cum i-ar învinovăți, nu-i așa? Îmi ceru ajutorul: Nu-i așa?

Am petrecut noaptea aceea lungă așteptând. Bineînțeles că ne așteptam la un atac, o vizită, o solie – ceva. Deasupra noastră, în imensa clădire pustie, nu era nici un zgomot. Și toată ziua următoare a nins, a fost întuneric și frig. Noi stăteam și așteptam, dar nu s-a întâmplat nimic.

Știam că Emily își închipuia că Gerald va vrea să viziteze ultimul etaj al clădirii, pentru a afla ce se petrece, caz în care ea intenționa să îl convingă să nu facă asta. Numai că el nu s-a dus și tot ce a spus, după câteva zile, a fost:

— Ei bine, poate că s-au mutat în altă parte.

— Și animalele? zise Emily aprigă, gândindu-se la sărmanele animale de sus.

El își înălță capul și îi aruncă râsul acela scurt care însemna că a luat deja o hotărâre în gând: o decizie, însă este o decizie copleșită de ironie sau contradicție.

— Dacă voi merge acolo sus... ei bine, s-ar putea să fiu atras din nou în chestia asta – și nu e bine. Cât despre animale, trebuie să-și asume riscul, ca toată lumea – mai sunt și alți oameni acolo sus.

Și, astfel, toți patru ne-am continuat existența în liniște.

Și totul s-a sfârșit, însă nu pot spune când anume după ce ni s-a alăturat Gerald. Am stat acolo, așteptând ca iarna să se termine, și știam că a fost o perioadă lungă, însă nu atât de lungă pe cât ne spuneau simțurile noastre foarte obosite : o perioadă interminabilă, însă nu mai lungă decât o iarnă. Apoi, într-o dimineață, o pată galbenă, difuză, se așternu pe perete și, adus la viață, apăru modelul ascuns. Sentimentul meu că asta așteptaserăm m-a copleșit cu o asemenea forță, încât i-am strigat pe ceilalți, care încă dormeau :

— Emily, Emily ! Gerald, Emily, veniți repede ! Hugo, unde ești ?

Din camera lui Emily veni tiptil Hugo, animalul acela îndărătnic, și în spatele lui veneau căscând Gerald și Emily, înfășurați în blănuri, ciufuliți ; nu erau surprinși, dar se uitau întrebător. Hugo nu era nici el surprins : stătea lângă perete, atent și înviorat, uitându-se în perete de parcă ceea ce dorea, avea nevoie și știa că se va întâmpla era în sfârșit aici, iar el era pregătit.

Emily îl luă pe Gerald de mână și împreună cu Hugo păși prin paravanul pădurii în... este greu de spus ce anume s-a întâmplat atunci. Ne aflam în locul acela care putea să ne înfățișeze orice – camere mobilate într-un fel sau altul, care cuprindeau gusturile și obiceiurile mileniilor ; pereți sparți, care se prăbușesc, după care se înalță din nou ; un acoperiș de casă precum solul dintr-o pădure, cu iarbă care crește și cuiburi de păsări ; încăperi distruse, murdărite, jefuite ;

o peluză verde, luminoasă, sub nori amenințători, prevestitori de furtună, şi pe peluză un uriaş ou negru de fier găurit, însă lustruit şi lucios, în jurul căruia, reflectaţi în luciul negru, stăteau Emily, Hugo, Gerald, tatăl ei – ofiţerul, mama ei voinică, impunătoare, care râdea, şi micuţul Denis, criminalul în vârstă de patru ani, care îl ţinea strâns de mână pe Gerald, uitându-se în sus la el, zâmbind – iată-i cum stăteau acolo, privind oul acesta de fier, până când, spart de forţa prezenţei lor, oul se desfăcu şi din el ieşi... o scenă, poate, cu oameni într-o cameră liniştită, care se apleacau să potrivească bucăţi de materiale cu model pe un covor care nu avea viaţă în el până în clipa aceea când era hrănit cu vitalitate prin peticele care corespundeau exact: dar nu, nu am văzut asta sau, dacă am văzut, nu am văzut clar... lumea aceea, care se prezenta într-o mie de străfulgerări, un talmeş-balmeş de mici scene, faţete ale altui tablou, toate efemere, se retrăgea pe când noi păşeam în ea, se rula singură ca un covor, dispărea, micşorându-se şi plecând – toată, copaci şi pâraie, iarbă, camere şi oameni. Însă persoana pe care o căutasem tot acest timp se afla acolo: iat-o, era o ea şi era acolo.

Nu, nu sunt în stare să spun clar cum arăta. Era frumoasă: este un cuvânt potrivit. Am văzut-o doar o clipă, atât cât îi trebuie unei scântei să se stingă în aerul întunecat – o privire fugară: ea şi-a întors faţa spre mine o singură dată şi tot ce pot să spun este... absolut nimic.

Apoi, lângă ea, pe când se întorcea pentru a păşi mai departe, înainte, în timp ce lumea se înfăşura în

jurul ei, se afla Emily, iar lângă Emily era Hugo şi, după ei, şovăind, era Gerald. Emily, da, însă deloc ea însăşi, transformată, într-un alt cifru, iar Hugo, animalul galben, se potrivea noului ei sine: un animal splendid, frumos, tot numai demnitate blândă şi stăpânire, mergea lângă ea, iar mâna ei era pe gâtul lui. Mergeau amândoi repede în urma Ei, care mergea înainte arătându-le calea de ieşire din această mică lume prăbuşită spre o cu totul altă ordine a universului. Amândoi şi-au întors feţele, doar o clipă, în timp ce treceau pragul celălalt. Zâmbiră... văzând chipurile acelea, Gerald se simţi atras după ele, dar ezita încă, pradă unei dileme cumplite, privind înapoi şi în jur, în vreme ce fragmentele strălucitoare se roteau pe lângă el. Şi apoi, chiar în ultimul moment, veniră ei, copiii lui veniră alergând, agăţându-se de mâinile şi hainele lui, şi cu toţii îi urmară repede pe ceilalţi, în timp ce ultimele ziduri se dizolvau.

SERIA DE AUTOR
DORIS LESSING

Roman ecranizat în 1981 în regia lui David Gladwell, cu Julie Christie, Christopher Guard şi Leonie Mellinger în rolurile principale.

„Cu *Memoriile unei supravieţuitoare*, Doris Lessing ia distanţă nu numai faţă de realitatea înconjurătoare, ci şi faţă de mai vechile ei reprezentări ale acesteia. Eroinele pline de ardoare din romanele sale anterioare sunt înlocuite de o naratoare care asistă, anonimă şi impasibilă, la prăbuşirea unei lumi. De la fereastra apartamentului în care locuieşte, ea înregistrează cu detaşarea unei camere de luat vederi peisajul apocaliptic pe care îl are în faţă, iar cuvintele pe care le foloseşte pentru a-şi descrie experienţa sunt de o precizie aproape clinică."

The New York Times

„De zeci de ani încoace citim cărţile lui Doris Lessing ca să aflăm ce se întâmplă în jurul nostru, ce modificări suferă sistemul nervos al societăţii contemporane şi cum afectează acestea modul în care trăim şi interacţionăm. Lessing este una dintre acele inteligenţe emoţionale rar întâlnite care ne oferă, prin intermediul literaturii lor, un răspuns la dilemele noastre."

The Guardian

EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-1779-1
www.polirom.ro